

Regeringens proposition

1978/79:9

med förslag till fondkommissionslag, m. m.;

beslutad den 31 augusti 1978.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll denna dag.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

GÖSTA BOHMAN

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att lagen (1919:240) om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet ersätts av en fondkommissionslag och en lag om Stockholms fondbörs. Huvudsyftet med de nya reglerna är att ge allmänheten ett förstärkt skydd i samband med fondkommissionsuppdrag samt att skapa bättre förutsättningar för att fondbörsverksamhet skall kunna drivas i ordnade former med allmänhetens förtroende.

Enligt förslaget till fondkommissionslag krävs liksom f. n. särskilt tillstånd för att driva fondkommissionsrörelse här i landet. Sådant tillstånd föreslås kunna meddelas endast för aktiebolag (fondkommissionsbolag) och bankinstitut. Förslaget innebär att i fortsättningen också sparbanker och föreningsbanker skall kunna få sådant tillstånd.

Fondkommissionsbolags verksamhet skall i princip få avse endast fondkommissionshandel och annan verksamhet som har samband därmed. Kreditgivning får sålunda ske endast om den har samband med fondkommissionshandeln. I fråga om den handel med värdepapper för egen räkning som fondkommissionsbolag f. n. driver och som även bankinstitut skall få driva föreslås vissa begränsningar. För att minska riskerna för intressekonflikter vid sådan handel och för att utjämna konkurrensvillkoren mellan fondkommissionärerna föreslås att det egna innehavet av bl. a. aktier får ha ett anskaffningsvärde av högst 2 milj. kr. Omsättningen i fondkommissionshandeln kan ge rätt till större innehav, dock högst intill ett sammanlagt anskaffningsvärde av 10 milj. kr. På fondkommissionsbolagen ställs liksom f. n. på bankerna krav på kapitaltäckning, betalningsberedskap m. m.

För den som genom sin anknytning till fondkommissionär normalt har insyn i uppdragsgivares värdepappersaffärer av sådan omfattning att det allmänna försäljningsvärdet kan påverkas föreslås förbud att handla med

värdepapper för egen räkning annat än för långsiktig förmögenhetsförvaltning. Vidare föreslås att fondkommissionär inte får medverka till eller för egen räkning ägna sig åt försäljning av värdepapper som har tagits emot som lån, s. k. blankning. Fondkommissionshandeln skall liksom f. n. stå under tillsyn av bankinspektionen, vars befogenheter klarare än f. n. anges i lagen.

Med utgångspunkt i fondbörsutredningens förslag har tidigare genomförts partiella reformer i fråga om fondbörsverksamheten. De därvid införda reglerna, som bl. a. handlar om börsstyrelsens sammansättning och börsbolagens information till börsstyrelsen och allmänheten, föreslås nu överförda till lagen om Stockholms fondbörs. Vidare föreslås att all fondbörsverksamhet i landet förbehålls Stockholms fondbörs, vilket bl. a. innebär att den s. k. fondhandlarlistan förs till börsstyrelsens ansvarsområde. I lagen ges vissa riktlinjer för börsstyrelsen i frågor om in- och avregistrering av värdepapper samt bestämmelser bl. a. om avbrytande av all handel vid fondbörsen, s. k. börsstängning.

De nya lagarna föreslås träda i kraft den 1 januari 1980 med vissa undantag, för vilka särskilda övergångsbestämmelser skall gälla.

1 Förslag till Fondkommissionslag

Härigenom föreskrivs följande.

Allmänna bestämmelser

1 § I denna lag förstås med

1. fondkommissionsrörelse: yrkesmässigt utövad verksamhet som avser handel med värdepapper för annans räkning i eget namn,
2. fondkommissionär: den som har tillstånd att driva fondkommissionsrörelse,
3. fondkommissionsbolag: aktiebolag som har tillstånd att driva fondkommissionsrörelse,
4. bankinstitut: bankaktiebolag, sparbank och centralkassa för jordbrukskredit,
5. fondpapper: aktie, annat delaktighetsbevis i bolag, obligation, förlagsbevis och liknande skuldebrev avsett för allmän omsättning samt andel i aktiefond.

2 § Om annat ej följer av denna lag, gäller för fondkommissionsrörelse bestämmelserna om handelskommission i lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande.

3 § Fondkommissionsrörelse får drivas endast efter tillstånd av bankinspektionen.

Tillstånd får meddelas svenskt aktiebolag och svenskt bankinstitut.

4 § Annan än fondkommissionär får ej i sin firma eller annars vid beteckning av verksamhet använda ordet fondkommission eller avledning därav.

5 § Denna lag gäller ej fondkommissionsrörelse som drivs av Sveriges riksbank.

Fondkommissionsbolag

6 § Tillstånd för aktiebolag att driva fondkommissionsrörelse får meddelas endast om

1. bolagsordningen ej strider mot denna lag eller annan författning,
2. bolaget ej är olämpligt att driva sådan rörelse,
3. rörelsen kan antagas ej bli till skada för det allmänna,
4. bolaget uppfyller de villkor som i övrigt anges i denna lag.

Ansökan om tillstånd får göras innan bolaget har registrerats. Har sådan

ansökan gjorts inom sex månader från stiftelseurkundens undertecknande, räknas den i 2 kap. 9 § första stycket aktiebolagslagen (1975:1385) föreskrivna tiden från tillståndsbeslutet.

7 § Bankinspektionen godkänner fondkommissionsbolags bolagsordning i samband med att tillstånd meddelas för bolaget.

Beslut om ändring av fondkommissionsbolags bolagsordning skall prövas av bankinspektionen och får ej registreras innan det har godkänts av inspektionen.

8 § För fondkommissionsbolag gäller vad som är föreskrivet om aktiebolag i allmänhet, om annat ej följer av denna lag.

9 § Fondkommissionsbolags aktiekapital skall uppgå till minst femhundra-tusen kronor.

10 § Fondkommissionsbolags styrelse skall bestå av minst tre ledamöter. Styrelsen skall utse en verkställande direktör. Denne och en av ledamöterna skall genom tjänstgöring hos fondkommissionär eller på annat sätt ha skaffat sig den erfarenhet som behövs för verksamheten.

11 § Minst en av bolagsstämman utsedd revisor skall vara auktoriserad revisor eller auktoriserat revisionsbolag.

12 § Fondkommissionsbolags firma skall innehålla ordet fondkommission. Vid beteckning av verksamheten får ej användas ordet bankir, avledning därav eller utländsk form av sådant ord.

Fondkommissionsbolags verksamhet

13 § Fondkommissionsbolag får, för att underlätta fondkommissionsrörelsen, i samband med denna

1. lämna kredit mot säkerhet enligt 21 §,
2. mottaga medel på konto under förutsättning att avtal enligt 20 § har träffats,
3. köpa, sälja och byta värdepapper för egen räkning med den begränsning som anges i 15 och 16 §§,
4. genom att lämna garanti eller på annat sätt medverka vid emission av fondpapper på den allmänna marknaden,
5. mottaga fondpapper och andra värdehandlingar till förvaring eller förvaltning,
6. lämna råd om placering av medel i värdepapper.

Om särskilda skäl föreligger, får fondkommissionsbolag efter tillstånd av bankinspektionen utöva även annan verksamhet än som anges i första stycket.

14 § Fondkommissionsbolag får ej utfärda obligationer, förlagsbevis eller andra för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar.

15 § Fondkommissionsbolag får för egen räkning förvärva

1. fast egendom, tomträtt eller bostadsrätt för att bereda bolaget lokaler för rörelsen eller tillgodose därmed sammanhängande behov,

2. inventarier för rörelsen eller till fastighet som fondkommissionsbolaget äger eller till lokaler som bolaget i övrigt innehar,

3. obligation, förlagsbevis eller andra för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar,

4. aktie, emissionsbevis, andel i aktiefond och i ekonomisk förening med de begränsningar som anges i andra och tredje styckena samt 16 §.

Aktie eller andel i ekonomisk förening får fondkommissionsbolag ej förvärva utan tillstånd av bankinspektionen, om förvärvet ingår som ett led i organisationen av bolagets verksamhet.

Fondkommissionsbolag, som har lämnat garanti enligt 13 § första stycket 4, får ej heller utan tillstånd av bankinspektionen förvärva aktie på grund av garantiåtagandet. Sådan aktie skall bolaget avyttra så snart det lämpligen kan ske och senast ett år efter förvärvet. Om synnerliga skäl föreligger, kan bankinspektionen förlänga denna frist.

Om synnerliga skäl föreligger, kan bankinspektionen medge att fondkommissionsbolag får förvärva annan egendom än som avses i första stycket.

16 § Fondkommissionsbolag får inneha värdepapper som anges i 15 § första stycket 4 till ett anskaffningsvärde som uppgår till högst två miljoner kronor eller som svarar mot två procent av den genomsnittliga årsomsättningen i bolagets kommissionshandel under de fem närmast föregående kalenderåren, dock högst tio miljoner kronor. I fråga om bolag som ej har varit verksamt under fem kalenderår skall den genomsnittliga årsomsättningen i stället avse den tid bolaget har varit verksamt.

Vid tillämpningen av första stycket skall ej medräknas innehav av sådan aktie eller andel som avses i 15 § andra och tredje styckena.

Om synnerliga skäl föreligger, kan bankinspektionen medge att fondkommissionsbolag får inneha värdepapper som avses i första stycket i större omfattning än som anges där.

17 § För att skydda fordran får fondkommissionsbolag utan hinder av vad i 15 och 16 §§ sägs dels på offentlig auktion eller fondbörs eller vid exekutiv försäljning köpa egendom som är utmätt eller pantsatt för fordringen, dels som betalning övertaga för fordringen pantsatt egendom eller annan egendom, om det är uppenbart att bolaget annars skulle lida avsevärd förlust.

Egendom som fondkommissionsbolag har förvärvat enligt första stycket skall avyttras så snart det lämpligen kan ske och senast när det kan äga rum

utan förlust för bolaget.

Förvärv enligt första stycket skall ofördröjligen anmälas till bankinspektionen.

18 § Fondkommissionsbolag skall till uppdragsgivarnas skydd ha eget kapital till visst lägsta belopp i förhållande till bolagets tillgångar.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om vad som vid tillämpningen av första stycket skall anses som eget kapital eller får likställas därmed samt om beräkningen i övrigt av kapitalkravet.

19 § Fondkommissionsbolag skall hålla en med hänsyn till rörelsens art och omfattning tillfredsställande betalningsberedskap.

20 § Medel som fondkommissionsbolag mottager med redovisningsskyldighet skall genast avskiljas och insättas på räkning i bank, om annat ej har överenskommits enligt skriftligt avtal.

21 § För kredit som fondkommissionsbolag lämnar skall finnas betryggande säkerhet i fondpapper som har inregistrerats vid fondbörs eller som har utbjudits till försäljning under sådana förhållanden att det är sannolikt att de inom ett år från kreditens beviljande kommer att inregistreras vid fondbörs.

Om säkerhet som har ställts vid kreditens beviljande nedgår i värde under kredittiden, får även annan egendom eller borgen godtagas som tilläggssäkerhet.

22 § Fondkommissionsbolag skall ägna särskild uppmärksamhet åt att kredit ej lämnas till samma kredittagare eller till kredittagare, som är förbundna med varandra i väsentlig ekonomisk intressegemenskap, i sådan omfattning att fara kan uppkomma för att fondkommissionsbolaget inte kan fullgöra sina förpliktelser. Detsamma skall gälla om den säkerhet ett fondkommissionsbolag mottager utgörs av aktier eller förlagsbevis, som har utgivits av samma aktiebolag eller av aktiebolag som är förenade i sådan intressegemenskap.

Första stycket andra meningen skall tillämpas också på borgen gentemot fondkommissionsbolag.

23 § Fondkommissionsbolag får ej förbehålla sig andel i vinst på affär, som bolaget avslutar i sin fondkommissionsrörelse eller i sådan verksamhet som anges i 13 § första stycket.

Fondkommissionsbolag får ej heller för egen räkning sälja fondpapper som bolaget har mottagit som lån (blankning) eller medverka vid blankning för annans räkning.

24 § Under tid, då sådant beslut om avbrytande av handel och notering som avses i 25 § lagen (1978:000) om Stockholms fondbörs gäller, får fondkommissionsbolag ej vid eller utanför fondbörsen avtala eller medverka till avtal om köp eller försäljning av fondpapper som beslutet avser. Uppgörelse får dock ske av redan avslutad affär.

Första stycket skall tillämpas också under tid, då beslut enligt 26 § lagen om Stockholms fondbörs gäller, om regeringen ej föreskriver annat.

25 § Finns nära samband mellan fondkommissionsbolag och annat företag, vars huvudsakliga verksamhet består i att förvalta, handla med eller biträda vid handel med fondpapper eller lämna kredit mot säkerhet i fondpapper, gäller bestämmelserna om fondkommissionsbolags verksamhet och om tillsyn över fondkommissionsbolag i tillämpliga delar i fråga om sådant företag. Därvid skall i 13 och 16 §§ angivna begränsningar av verksamheten avse företagen gemensamt. Nära samband skall anses föreligga, om de båda företagen leds av samma eller i huvudsak samma personer eller om vinsten av företagets verksamhet helt eller till betydande del skall, direkt eller indirekt, tillfalla samma eller i huvudsak samma personer.

Om särskilda skäl föreligger, får bankinspektionen medge undantag från första stycket i fråga om visst företag.

Tillsyn över fondkommissionsbolag

26 § Fondkommissionsbolag står under tillsyn av bankinspektionen.

27 § Bankinspektionen skall övervaka att fondkommissionsbolag följer denna lag och annan författning, som reglerar fondkommissionsbolags verksamhet, samt bolagsordningen och de beslut som med stöd av lag eller bolagsordningen har meddelats av bolagsstämman eller styrelsen.

Det åligger inspektionen att även i övrigt med uppmärksamhet följa fondkommissionsbolags verksamhet i den mån det behövs för kännedom om de förhållanden som kan inverka på bolagets säkerhet eller annars är av betydelse för en sund utveckling av fondkommissionsverksamheten.

Inspektionen är ej skyldig att vaka över att sådana bestämmelser iakttages som gäller rättigheter och skyldigheter för aktieägare i fondkommissionsbolag i förhållande till bolaget eller till annan aktieägare eller sådana bestämmelser som angår bolagets inre angelägenheter.

28 § Bankinspektionen utövar tillsyn med ledning av handlingar, som fondkommissionsbolag enligt denna lag skall lämna till inspektionen, och upplysningar som inspektionen inhämtar vid undersökning hos bolaget eller på annat sätt.

Undersökning hos fondkommissionsbolag skall äga rum när bankinspektionen anser det behövligt eller när regeringen beslutar om det.

29 § Tillstånd att driva fondkommissionsrörelse kan återkallas av bankinspektionen om

1. fondkommissionsbolags eget kapital understiger två tredjedelar av det registrerade aktiekapitalet och bristen ej har blivit fylld inom tre månader efter det den blev känd för bolaget,

2. fondkommissionsbolag genom att överträda denna lag eller uppenbart åsidosätta uppdragsgivares intresse eller på annat sätt visar sig olämpligt att utöva sådan rörelse,

3. rörelsen annars prövas vara till skada för det allmänna.

30 § Återkallar bankinspektionen tillstånd att driva fondkommissionsrörelse, kan inspektionen förelägga bolaget att, intill dess denna rörelse har avvecklats, upphöra med annan verksamhet.

Hänför sig förhållande som avses i 29 § till verksamhet som drivs med tillstånd enligt 13 § andra stycket, kan bankinspektionen återkalla sådant tillstånd och förelägga bolaget att upphöra med denna verksamhet för viss tid eller tills vidare.

Har tillstånd återkallats, får bolaget dock vidtaga de åtgärder som behövs för att fullgöra ingångna avtal eller för att skydda uppdragsgivare mot förlust.

31 § Föreligger förhållande som anges i 29 § 2 eller 3, får bankinspektionen meddela fondkommissionsbolaget skriftlig erinran i stället för att återkalla bolagets tillstånd, om det kan antagas att bolaget låter sig rättas därav. Inspektionen får även meddela fondkommissionsbolag skriftlig erinran, om bolaget annars ej följer i 27 § första stycket angivna stadganden och beslut eller om annat förhållande föreligger som menligt inverkar på bolagets säkerhet eller motverkar en sund utveckling av fondkommissionsverksamheten. Skriftlig erinran får förenas med föreskrift om rättelse.

Föreligger missförhållande hos fondkommissionsbolag i annat fall än som anges i första stycket, får bankinspektionen i särskilt beslut göra anmärkning om det.

32 § Bankinspektionen skall förordna en revisor att med övriga revisorer deltaga i revisionen av fondkommissionsbolag. Bankinspektionen kan när som helst återkalla sådant förordnande och i stället utse ny revisor.

Har tillstånd för fondkommissionsbolag att driva fondkommissionsrörelse återkallats, gäller förordnandet för den av bankinspektionen utsatte revisorn till dess fondkommissionsrörelsen har avvecklats och revisorn till bankinspektionen har avlämnat en berättelse över avvecklingen.

Fondkommissionsbolag skall till revisor, som har förordnats enligt första stycket, utge ersättning med belopp som bankinspektionen bestämmer.

33 § Bankinspektionen får kalla till sammanträde med fondkommissionsbolags styrelse eller begära att styrelsen kallar till extra bolagsstämma. Har styrelsen ej efterkommit sådan begäran, får inspektionen kalla till extra bolagsstämma. Företrädare för inspektionen får närvara vid styrelsesammanträde, som inspektionen har utlyst, och vid bolagsstämma samt delta i överläggningarna.

34 § Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om hur fondkommissionsbolags räkenskaper skall föras och hur värdehandlingar skall förvaras och inventeras.

35 § Fondkommissionsbolag skall på tid och sätt som bankinspektionen bestämmer

1. hålla bolagets kassa, övriga tillgångar, räkenskapsmaterial och andra handlingar tillgängliga för granskning av inspektionen.

2. upprätta och till inspektionen lämna översikt som visar bolagets tillgångar och skulder,

3. till inspektionen lämna årsredovisning och i förekommande fall koncernredovisning jämte revisionsberättelse samt protokoll vid ordinarie bolagsstämma,

4. till inspektionen anmäla vem som har utsetts till styrelseledamot, verkställande direktör eller suppleant samt ändring i förhållande som har anmälts,

5. underrätta inspektionen om bolaget har beslutat upphöra eller annars upphör med fondkommissionsrörelse,

6. även i övrigt meddela inspektionen alla de upplysningar och uppgifter som inspektionen anser behövliga för tillämpningen av denna lag.

Finner bankinspektionen anledning antaga att fondkommissionsbolags eget kapital understiger två tredjedelar av det registrerade aktiekapitalet, skall bolaget på anmodan av inspektionen ofördröjligen upprätta balansräkning och kalla revisorerna att granska denna.

36 § Finns i annat fall än som anges i 25 § väsentligt samband mellan fondkommissionsbolag och sådant företag som förvaltar, handlar med eller biträder vid handel med värdepapper eller lämnar kredit mot säkerhet i värdepapper, får bankinspektionen besluta att företaget skall lämna upplysningar om förhållandet till fondkommissionsbolaget och om sådan verksamhet som anknyter till fondkommissionsbolagets rörelse.

Bankinstituts fondkommissionsrörelse

37 § Tillstånd för bankinstitut att driva fondkommissionsrörelse får meddelas endast om bankinstitutet ej är olämpligt att driva sådan rörelse och om rörelsen kan antagas ej bli till skada för det allmänna.

38 § I fråga om bankinstituts fondkommissionsrörelse gäller 23 § andra stycket, 24 §, 29 § 2 och 3. 30 § tredje stycket samt, alltefter bankinstitutets art, lagen (1955:183) om bankrörelse, lagen (1955:416) om sparbanker eller lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen.

Särskilda bestämmelser

39 § Den som på grund av befattning eller annars har anknytning till fondkommissionär får ej för egen räkning genom köp, byte eller därmed jämförligt fång förvärva fondpapper annat än för långsiktig förmögenhetsförvaltning, om han normalt har insyn i uppdragsgivares värdepappersaffärer, som har sådan omfattning att det allmänna försäljningsvärdet kan påverkas.

40 § Den som avses i 39 § skall till fondkommissionären ofördröjligen anmäla innehav av fondpapper och ändring i innehavet. Fondkommissionären skall föra förteckning över anmälningarna och hålla den tillgänglig för bankspektionen.

Anmälningsskyldighet enligt första stycket omfattar fondpapper som ägs av den anmälningsskyldige, hans make eller omyndigt barn som står under hans vårdnad. Har någon av dem eller flera av dem tillsammans sådan väsentlig ekonomisk gemenskap med annan juridisk person än fondkommissionären som grundas på andelsrätt eller därmed jämförligt ekonomiskt intresse, omfattar anmälningsskyldigheten även den juridiska personens innehav av fondpapper, om den anmälningsskyldige har väsentligt inflytande över den juridiska personens verksamhet.

Vid tillämpningen av denna paragraf likställs äktenskapsliknande samlevnad med äktenskap, om de sammanlevande tidigare har varit gifta med varandra eller har eller har haft barn gemensamt.

41 § Styrelsen för eller verkställande direktör hos fondkommissionär skall skyndsamt skriftligen erinra den som avses i 39 § om hans anmälningsskyldighet enligt denna lag.

42 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om den provision (courtage) som fondkommissionär uppbär med anledning av kommissionsuppdrag.

43 § Till bestridande av kostnaden för bankinspektionens tillsynsverksamhet skall fondkommissionär årligen erlägga bidrag enligt de närmare föreskrifter som meddelas av regeringen. Bidraget får ej överstiga tre procent av det sammanlagda beloppet av de provisioner fondkommissionären under nästföljande räkenskapsår har uppburit på avtal som kommissionären har slutit i fråga om köp eller försäljning av värdepapper.

44 § Styrelseledamot eller befattningshavare hos fondkommissionär får icke obehörigen yppa uppdragsgivares affärsförhållanden eller personliga förhållanden, om vilka han erhållit kännedom i denna sin egenskap, eller i strid med uppdragsgivares intresse begagna sig av sådan kännedom.

Den som hos bankinspektionen har tagit befattning med tillstånds- eller tillsynsärende enligt denna lag får ej obehörigen yppa eller nyttja vad han därvid har fått veta om annans affärsförhållanden eller personliga förhållanden.

45 § Meddelar bankinspektionen föreskrift eller förbud enligt denna lag får inspektionen förelägga vite.

46 § Talan mot bankinspektionens beslut enligt denna lag förs hos regeringen genom besvär. Inspektionens beslut länder till omedelbar efterrättelse, om ej annat beslutas.

Straff

47 § Den som driver fondkommissionsrörelse utan tillstånd döms till böter eller fängelse i högst ett år.

Den som bryter mot 4 § döms till böter.

48 § Styrelseledamot eller befattningshavare hos fondkommissionsbolag som uppsåtligen eller av oaktsamhet genom oriktig bokföring eller på annat sätt lämnar bankinspektionen felaktiga upplysningar om verksamheten döms till böter eller fängelse i högst ett år. I ringa fall döms ej till ansvar.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder med nedan angivna undantag i kraft den 1 januari 1980, då lagen (1919:240) om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet upphör att gälla. Bestämmelsen i 17 § sistnämnda lag gäller dock till utgången av år 1981.

2. Den som vid lagens ikraftträdande har ordet fondkommission eller avledning därav i sin firma och som ej har tillstånd att driva fondkommissionsrörelse får utan hinder av 4 § använda denna firmabeteckning till

utgången av år 1980 eller, om ansökan om registrering av ny firma då har getts in, till dess ansökningen slutligt har prövats.

3. Bestämmelsen i 16 § träder i kraft den 1 januari 1985, såvitt avser fondkommissionsbolag.

4. Bestämmelsen i 25 § träder i kraft den 1 januari 1982.

5. Den som vid lagens ikraftträdande driver fondkommissionsrörelse med tillstånd och som ej är aktiebolag eller bankaktiebolag får utan hinder av lagens bestämmelser fortsätta verksamheten till utgången av år 1981. Bestämmelserna i 7-9, 12, 13, 15, 18-24, 38-41, 44, 47, 48 och 50 §§ gamla lagen gäller i tillämpliga delar i fråga om sådan verksamhet. I övrigt gäller 13-15, 17-24, 26-35 och 39-48 §§ nya lagen i tillämpliga delar.

6. Aktiebolag som vid lagens ikraftträdande har tillstånd att driva fondkommissionsrörelse får fortsätta verksamheten oaktat bolaget ej uppfyller föreskrifterna i 9-12 §§ och utan hinder av att tillstånd enligt 6 § ej har meddelats, dock längst till utgången av år 1980 eller, om ansökan om tillstånd då har getts in, till dess ansökningen slutligt har prövats.

7. Bankaktiebolag som vid lagens ikraftträdande har tillstånd att driva fondkommissionsrörelse får fortsätta denna utan hinder av att tillstånd enligt nya lagen ej har meddelats, dock längst till utgången av den tid som gällande otkroj avser.

8. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som har ersatts genom bestämmelse i denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

2 Förslag till Lag om Stockholms fondbörs

Härigenom föreskrivs följande.

Allmänna bestämmelser

1 § Med fondbörsverksamhet förstås i denna lag att köp- och säljanbud beträffande fondpapper regelbundet sammanförs för handel och notering av kurs.

Med fondpapper förstås i denna lag aktie, annat delaktighetsbevis i bolag, obligation, förlagsbevis och liknande skuldebrev avsett för allmän omsättning samt andel i aktiefond.

2 § Fondbörsverksamhet får här i riket utövas endast av Stockholms fondbörs.

3 § Fondbörsen står under tillsyn av bankinspektionen.

Organisation och förvaltning

4 § För fondbörsen skall finnas en styrelse, som leder verksamheten och förvaltar fondbörsens angelägenheter.

5 § Börsstyrelsen skall bestå av nio ledamöter. Ordförande, vice ordförande och två andra ledamöter utses av regeringen. I övrigt utses genom val en ledamot av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret samfällt, en ledamot av Svenska handelskammarförbundet, en ledamot av Sveriges industriförbund samt två ledamöter av medlemmarna av fondbörsen. För varje ledamot skall finnas en suppleant som utses i samma ordning som ledamoten.

Sker ej val enligt första stycket, utser regeringen ledamot och suppleant som skulle ha utsetts genom sådant val.

Börsstyrelsens ledamöter och suppleanter för dem utses för tre kalenderår. Avgår någon i förtid, utses efterträdare för återstående tid.

Regeringen bestämmer arvoden för ledamöter och suppleanter.

6 § Den dagliga ledningen och förvaltningen av fondbörsen handhas av en börschef. Börsstyrelsen tillsätter och entledigar börschefen samt kan utse och entlediga ställföreträdare för honom.

Beslut om tillsättande och entledigande av börschef skall ha biträts av minst två tredjedelar av börsstyrelsens samtliga ledamöter.

7 § Börsstyrelsen kan uppdraga åt ordföranden och börschefen att gemensamt, var för sig eller i förening med en eller flera av styrelsens ledamöter avgöra ärende eller grupp av ärenden, som ej är av sådan vikt att prövningen bör ankomma på styrelsen, samt fatta beslut i fråga som ej tål uppskov.

8 § Börsstyrelsen är beslutförför med ordförande och minst fem andra ledamöter.

Beslut fattas med enkel röstöfvervikt, om ej annat följer av 6, 13 eller 24 §. Vid lika röstetal gällr den mening som ordföranden biträder.

9 § Bestämmelserna om jäv i 4 och 5 §§ förvaltningslagen (1971:290) skall tillämpas i fråga om ledamot av börsstyrelsen och börschefen.

10 § För granskning av fondbörsens räkenskaper samt börsstyrelsens och börschefens förvaltning skall finnas två revisorer. Bankinspektionen utser den ene revisorn, som skall vara auktoriserad, och medlemmarna av fondbörsen den andre. Revisorernas uppdrag gällr ett kalenderår.

För varje revisor skall utses en suppleant. Vad som föreskrivs i denna lag om revisor skall i tillämpliga delar gälla suppleant för honom.

Börsmedlemmar och börsombud

11 § Till medlem av fondbörsen får antagas endast den som enligt fondkommissionslagen (1978:000) har tillstånd att driva fondkommissionsrörelse och i övrigt är lämplig som börsmedlem.

Ansökan om medlemskap prövas av börsstyrelsen.

12 § Återkallas börsmedlems tillstånd att driva fondkommissionsrörelse, upphör medlemskapet.

13 § Om börsmedlem genom att bryta mot denna lag eller föreskrift som har meddelats med stöd av lagen eller på annat sätt visar sig olämplig som börsmedlem, får börsstyrelsen besluta att medlemskapet skall upphöra.

Föreligger förhållande som avses i första stycket, får börsstyrelsen i stället för att besluta om medlemskapets upphörande meddela medlemmen skriftlig erinran, om det kan antagas att denne låter sig rättas därav. Skriftlig erinran får vidare meddelas, om det föreligger missförhållande av mindre allvarlig beskaffenhet i fråga om börsmedlemmen eller dennes verksamhet.

Beslut om upphörande av medlemskap utan ansökan skall ha biträts av minst två tredjedelar av börsstyrelsens samtliga ledamöter.

14 § Som ombud för börsmedlem (börsombud) får godkännas endast den som är fast anställd hos börsmedlemmen och i övrigt är lämplig för uppdraget.

Börsstyrelsen bestämmer antalet börsombud för varje medlem.

Ansökan om godkännande skall göras av börsmedlemmen och prövas av börsstyrelsen.

15 § Upphör börsmedlem att vara medlem av fondbörsen, förfaller samtidigt godkännande för medlemmens börsombud. Upphör börsombuds anställning hos den medlem som har ansökt om hans godkännande, förfaller detta godkännande.

16 § Börsstyrelsen får återkalla godkännande av börsombud eller meddela ombud skriftlig erinran. Därvid tillämpas bestämmelserna om börsmedlem i 13 § på börsombudet.

17 § Börsstyrelsen får ej meddela beslut utan att sökande eller annan som berörs av beslutet har beretts tillfälle att yttra sig över det som har tillförts ärendet genom annan än honom själv, om beslutet avser

1. avslag på ansökan om börsmedlemskap,
2. upphörande av medlemskap utan ansökan,
3. avslag på ansökan om godkännande som börsombud,
4. återkallelse av godkännande som börsombud,
5. skriftlig erinran enligt 13 eller 16 §.

Börsstyrelsen får dock meddela beslut utan att åtgärd enligt första stycket har vidtagits, om åtgärden är uppenbart obehövlig eller om beslutet ej kan uppskjutas.

Fondbörsens verksamhet

18 § Handel och notering av kurs vid fondbörsen får avse endast fondpapper som är inregistrerade där.

19 § Beslut om inregistrering av fondpapper meddelas av börsstyrelsen.

Vid prövning av fråga om inregistrering skall hänsyn tagas till utgivarens eller, om annan har trätt i hans ställe, dennes ekonomiska ställning, marknadsförhållandena för det fondpapper som avses och andra omständigheter av betydelse för en ändamålsenlig börshandel. För inregistrering skall vidare krävas utfästelse av utgivaren eller den som har trätt i hans ställe att offentliggöra upplysningar om verksamheten. Regeringen meddelar närmare föreskrifter om villkoren för inregistrering.

Ansökan om inregistrering får ej avslås utan att sökanden har beretts tillfälle att yttra sig över det som har tillförts ärendet genom annan än honom själv, om ej åtgärden är uppenbart obehövlig eller beslutet ej kan uppskjutas.

20 § Handel vid fondbörsen får ske endast genom börsombud.

21 § Kurser noteras med ledning av köpanbud, säljanbud och avslut vid fondbörsen samt offentliggörs omedelbart.

22 § Börsstyrelsen skall följa kursbildningen vid fondbörsen och se till att handeln där sker under förhållanden som överensstämmer med denna lag och annan författning samt med god affärssed.

23 § Den som har utgivit fondpapper, vilket har inregistrerats vid fondbörsen, eller annan som har trätt i utgivarens ställe samt börsmedlem och börsombud skall lämna börsstyrelsen de upplysningar som styrelsen anser

behövliga för att den skall kunna fullgöra sina uppgifter enligt denna lag och annan författning.

24 § Börsstyrelsen får besluta om avregistrering av fondpapper, om marknadsförhållandena eller annan omständighet föranleder det och det ej är olämpligt från allmän synpunkt. Beslutet skall omedelbart offentliggöras.

Beslut om avregistrering av fondpapper utan ansökan av utgivaren eller av den som har trätt i hans ställe skall ha biträttts av minst två tredjedelar av börsstyrelsens samtliga ledamöter.

Avregistrering enligt andra stycket får ej beslutas utan att utgivaren eller den som har trätt i hans ställe har beretts tillfälle att yttra sig över det som har tillförts ärendet genom annan än honom själv, om ej åtgärden är uppenbart obehövlig eller beslutet ej kan uppskjutas.

25 § Om särskilda skäl föreligger, får börsstyrelsen besluta att handel och notering vid fondbörsen skall avbrytas i fråga om fondpapper av visst slag. Sådant beslut får ej gälla längre än som oundgängligen behövs.

Börsstyrelsen skall omedelbart offentliggöra beslut enligt första stycket och beslut om återupptagande av handel och notering. Om sådant beslut skall styrelsen samtidigt underrätta dem som har tillstånd att driva fondkommis-sionsrörelse.

26 § Under utomordentliga förhållanden får regeringen besluta att all handel och notering vid fondbörsen skall avbrytas. Är fara i dröjsmål, får sådant beslut meddelas av börsstyrelsen efter samråd med bankinspektionen. Börsstyrelsens beslut får avse högst en vecka.

I fråga om beslut enligt första stycket tillämpas 25 § andra stycket.

27 § Till bestridande av kostnaden för fondbörsens verksamhet får uttagas avgifter av börsmedlem och den vars fondpapper har registrerats vid fondbörsen i enlighet med de närmare föreskrifter som meddelas av regeringen.

28 § Av fondbörsens kapital skall en miljon kronor avsättas till en grundfond.

Fonden får användas endast för att täcka förlust som har uppkommit i fondbörsens verksamhet och som ej kan täckas av andra medel.

Nedgår fonden under en miljon kronor, skall börsstyrelsen vidtaga åtgärder som syftar till att den snarast åter uppgår till föreskrivet belopp.

Tillsyn

29 § Bankinspektionen skall övervaka att verksamheten vid fondbörsen utövas i enlighet med denna lag och de föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen. Inspektionen skall vidare verka för att verksamheten vid fondbörsen sker på ett tillfredsställande sätt och med uppmärksamhet följa

verksamheten i den mån det behövs för kännedom om förhållanden som är av betydelse för en sund utveckling av denna.

30 § Börsstyrelsen skall hålla protokoll och övriga handlingar tillgängliga för bankinspektionen. Styrelsen skall även i övrigt lämna inspektionen de upplysningar om sin verksamhet och därmed sammanhängande omständigheter som inspektionen begär.

31 § Har börsstyrelsen fattat beslut som strider mot denna lag eller mot föreskrift som har meddelats med stöd av lagen, får bankinspektionen förbjuda att beslutet verkställs. Har beslutet redan verkställts, får inspektionen förelägga börsstyrelsen att göra rättelse, om det kan ske. Inspektionen kan även förelägga börsstyrelsen att fullgöra skyldighet enligt denna lag eller föreskrift som har meddelats med stöd av lagen.

Meddelar bankinspektionen föreläggande eller förbud enligt denna paragraf får inspektionen utsätta vite.

32 § Om särskilda skäl föreligger, får bankinspektionen kalla till sammanträde med börsstyrelsen. Vid börsstyrelsens sammanträden får företrädare för inspektionen närvara och deltaga i överläggningarna.

33 § Den som hos bankinspektionen har tagit befattning med tillsynsärenden enligt denna lag får ej obehörigen yppa eller nyttja vad han därvid har fått veta om annans affärsförhållanden eller personliga förhållanden.

34 § Till bestridande av kostnaden för bankinspektionens tillsynsverksamhet skall fondbörsen årligen erlägga bidrag enligt de närmare föreskrifter som meddelas av regeringen.

35 § Talan mot bankinspektionens beslut enligt denna lag förs hos regeringen genom besvär. Inspektionens beslut länder till omedelbar efterrättelse, om ej annat beslutas.

Övriga bestämmelser

36 § Den som är eller har varit ledamot av börsstyrelsen, styrelsesuppleant eller befattningshavare vid fondbörsen får ej obehörigen yppa eller nyttja vad han under uppdraget eller i tjänsten har fått veta om annans affärsförhållanden eller personliga förhållanden.

37 § Den som i strid med 2 § bedriver fondbörsverksamhet döms för olaga fondbörsverksamhet till böter eller fängelse i högst ett år.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1980.
2. Förordnande som enligt äldre bestämmelser har meddelats för ledamot

av börsstyrelsen, revisor eller börschef gäller fortfarande. Detsamma gäller i fråga om förordnande som suppleant för ledamot av börsstyrelsen eller för revisor samt som ställföreträdare för börschef.

3. Beslut som enligt äldre bestämmelser har meddelats om antagande av börsmedlem eller om godkännande av börsombud gäller fortfarande.

4. Beslut som enligt äldre bestämmelser har meddelats om inregistrering av värdepapper vid fondbörsen och som är i kraft vid utgången av år 1979 gäller även efter nämnda tidpunkt.

5. Verksamhet, som enligt den nya lagen är fondbörsverksamhet och som vid ikraftträdandet bedrivs av sammanslutning av svenska fondkommissionärer, får fortsätta i den mån verksamheten inte övertages av Stockholms fondbörs, dock längst till utgången av år 1981.

6. Har ansökan om börsauktion gjorts före den nya lagens ikraftträdande, skall beträffande auktionen tillämpas 56 § lagen (1919:240) om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet.

7. Bestämmelsen i 24 § nya lagen om avregistrering av fondpapper skall icke gälla avregistrering av fondpapper, om ansökan har gjorts före ikraftträdandet.

8. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som har ersatts genom bestämmelse i denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

3 Förslag till

Lag om rätt att förfoga över annan tillhöriga fondpapper

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Med fondpapper förstås i denna lag aktie, annat delaktighetsbevis i bolag, obligation, förlagsbevis och liknande skuldebrev avsett för allmän omsättning samt andel i aktiefond.

2 § Avtal om rätt för den som innehar fondpapper som pant att förfoga över fondpapperen för annans räkning än ägarens skall slutas skriftligen i särskild för ändamålet upprättad handling, där det förfogande som avses noggrant anges. Står panthavaren inte under bankinspektionens tillsyn, skall fondpapperen specificeras i handlingen genom uppgift om nummer eller på annat lämpligt sätt. Avtal som inte uppfyller de angivna formföreskrifterna är ogiltigt.

Första stycket skall tillämpas också på den som innehar fondpapper till försäljning i kommission eller på grund av inköp i kommission och på fondkommissionär, som har mottagit fondpapper till förvaring.

3 § Avtal om att panthavare, om panten inte löses på utsatt tid, får sälja panten på offentlig auktion eller på fondbörs utan att iakttaga i lag föreskrivna former får träffas på annat sätt än som anges i 2 § första stycket.

4 § Den som innehar fondpapper som pant får i sin tur pantsätta eller överlåta panträtten till dem endast tillsammans med den fordran för vilken de utgör pant. För återpantsättning eller överlåtelse på annat sätt fordras överenskomelse enligt 2 § första stycket. Återpantsättning eller överlåtelse får inte ske för högre belopp eller på strängare villkor än hos panthavaren.

5 § Den som förfogar över fondpapper utan att ha rätt till det enligt 2 eller 4 § döms för olovligt förfogande enligt 10 kap. 4 § brottsbalken, om inte strängare straff är föreskrivet för gärningen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1980, då lagen (1919:242) med vissa bestämmelser om rätt att förfoga över annan tillhöriga fondpapper upphör att gälla.

4 Förslag till Lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse

Härigenom föreskrivs att 53, 55 och 74 §§ lagen (1955:183) om bankrörelse skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

53 §

Med den inskränkning nedan sägs må bankaktiebolag, jämte in- och utlåning av penningar, idka annan verksamhet som därmed står i samband.

Om rätt för bankbolag att idka fondkommissionsrörelse är särskilt stadgat.

Om rätt för bankbolag att idka fondkommissionsrörelse finns bestämmelser i fondkommissionslagen (1978:000).

55 §¹

Bankaktiebolag får förvärva

1. fast egendom, tomträtt och bostadsrätt för att bereda banken lokaler för dess inrymmande eller tillgodose därmed sammanhängande behov,

2. aktie i bolag, vilket uteslutande har till syfte att förvalta fast egendom eller tomträtt som förvärvats för det under 1 angivna ändamålet, och förlagsbevis, som utfärdats av sådant bolag,

3. inventarier, vilka anskaffas för rörelsen eller till fastighet, som bankbolaget äger, eller till lokaler, som bolaget i övrigt innehar,

4. bostadsrätt för att bereda bostad åt någon som är anställd i banken,

5. efter tillstånd av regeringen, aktie i annat bankaktiebolag, i utländskt bankföretag och i svenskt aktiebolag eller utländskt företag, vars ändamål kan anses gagneligt för bankväsendet eller det allmänna, samt garantifondbevis eller förlagsbevis utfärdat av bolag eller företag som nu nämnts.

Bankbolag som medverkar vid emission av aktier eller förlagsbevis på den allmänna marknaden får förvärva aktie eller förlagsbevis som ingår i emissionen. Sådan aktie eller sådant förlagsbevis skall bolaget dock avyttra så snart det lämpligen kan ske och senast ett år efter förvärvet. Om synnerliga skäl föreligger, kan tillsynsmyndigheten förlänga denna frist.

Bankbolag som har tillstånd att driva fondkommissionsrörelse får, för att underlätta rörelsen, i samband med denna dessutom förvärva aktie, emissionsbevis, förlagsbevis samt andel i aktiefond och i ekonomisk förening. Bolag för dock ej inneha

¹ Senaste lydelse 1975:227.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

sådana värdepapper till högre anskaffningsvärde än som anges i 16 § första stycket fondkommissionslagen (1978:000).

Om synnerliga skäl föreligga, kan tillsynsmyndigheten medgiva att bankbolag får innehå värdepapper som avses i tredje stycket i större omfattning än som anges där.

74 §²

Styrelsen skall inom sig utse verkställande direktör att under styrelsens inseende leda verksamheten, däri inbegripet att i den utsträckning styrelsen bestämmer avgöra ärenden av beskaffenhet att eljest ankomma på styrelsens egen prövning. Där förhållandena så påkalla, må bland styrelseledamöterna eller styrelsesuppleanterna flera verkställande direktörer utses. Styrelsen skall även förordna styrelseledamot eller styrelsesuppleant att vara ställföreträdare för verkställande direktör.

Styrelsen må jämväl uppdraga åt annan än verkställande direktör att ensam eller i förening med annan avgöra ärenden av beskaffenhet att eljest ankomma på styrelsens egen prövning.

Angående den befogenhet i olika avseenden, som skall tillkomma verkställande direktör eller person som avses i andra stycket, åligger det styrelsen att meddela föreskrifter i en för ett år i sänder fastställd instruktion. Avser uppdraget beviljande av kredit, skola grunderna för kreditgivningen fastställas. Hava flera verkställande direktörer utsetts, skall instruktionen ange huru ledningen av bankens verksamhet skall mellan dem fördelas. Styrelsen skall, så snart kan ske, till tillsynsmyndigheten insända avskrift av instruktionen ävensom, där ändringar vidtagas i densamma, meddela myndigheten därom.

Uppdrag som sägs i denna paragraf må när som helst återkallas eller inskränkas. Utan hinder av uppdrag äger styrelsen själv avgöra ärende av varje slag.

Styrelsen må icke åt enskild styrelseledamot eller annan uppdraga att avgöra ärende, som avser:

1. inrättande eller indragning av avdelningskontor eller övertagande av annan bankrörelse;
2. förvärv eller avyttring av fastighet, avsedd för bankens inrymmande eller för att tillgodose därmed sammanhängande behov;
3. beviljande av kredit till befattningshavare, som avses i 61 § första

² Senaste lydelse 1975:227.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

stycket, eller annan befattningshavare, som ensam eller i förening med annan får avgöra på styrelsen ankommade ärenden, till den som är gift med sådan befattningshavare, till person som avses i 61 § andra stycket eller till bolag, förening eller annan sammanslutning, vari sådan person är styrelseledamot eller såsom delägare eller medlem äger ett väsentligt ekonomiskt intresse; styrelsen dock obetaget att för person eller sammanslutning, som nu nämnts, fastställa vissa gränser, inom vilka utan styrelsens beslut i varje särskilt fall kredit må beviljas vederbörande i och för en av honom idkad rörelse;

4. förvärv av aktie *eller* förlagsbevis i andra fall än då fråga är om *aktie eller förlagsbevis*, som är för bankbolagets fordran utmätt eller pantsatt;

4. förvärv av aktie, *emissionsbevis*, förlagsbevis *samt andel i aktiefond och i ekonomisk förening* i andra fall än då fråga är om *sådant värdepapper*, som är för bankbolagets fordran utmätt eller pantsatt, *eller förvärvet sker med stöd av 55 § andra eller tredje stycket och styrelsebeslut angående förvärvet ej kan utan olägenhet avvaktas*;

5. fastställande av allmänna räntesatser för in- och utlåning; dock att beslut, där så påkallas av allmän ränteförändring, må utan styrelsens hörande meddelas för tiden intill nästkommande styrelsesammanträde.

I denna paragraf meddelade bestämmelser angående kredit skola gälla även i fråga om garantiförpliktelse, som bankbolag ikläder sig.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1980.

5 Förslag till Lag om ändring i lagen (1955:416) om sparbanker

Härigenom föreskrivs att 23, 24 och 39 §§ lagen (1955:416) om sparbanker skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 §¹

Sparbank får ej för egen räkning driva handel med eller, med de undantag som angivas i 24 och 25 §§, förvärva annat än guld, mynt, växlar, checkar, anvisningar, obligationer och andra för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar utom sådana som medföra rätt till betalning först efter utfärdarens övriga fordringsägare (förlagsbevis).

Om rätt för sparbank att driva fondkommissionsrörelse finns bestämmelser i fondkommissionslagen (1978:000).

24 §²

Sparbank får förvärva

1. fast egendom, tomträtt och bostadsrätt för att bereda sparbanken lokaler för dess inrymmande eller tillgodose därmed sammanhängande behov,
2. aktie i bolag, vilket uteslutande har till syfte att förvalta fast egendom eller tomträtt som förvärvats för det under 1 angivna ändamålet, och förlagsbevis, som utfärdats av sådant bolag,
3. inventarier, vilka anskaffas för rörelsen eller till fastighet, som sparbanken äger, eller till lokaler, som sparbanken i övrigt innehar,
4. bostadsrätt för att bereda bostad åt någon som är anställd i sparbanken.

Ärende om förvärv enligt första stycket av fast egendom, tomträtt eller aktie avgöres av huvudmännen, om ej annat följer av sparbankens reglemente. Detsamma gäller ärende om förbättring av byggnad i vilken sparbankens lokaler äro eller avses bli inrymda.

Sparbank får till belopp, som vid varje tidpunkt sammanlagt svarar mot högst tio procent av sparbankens egna fonder, förvärva andel i sådan ekonomisk förening eller aktie i sådant bolag, som med regeringens godkännande verkar som en sammanslutning av svenska sparbanker för tillgodoseende av gemensamma intressen eller garantifondbevis eller förlagsbevis, som utfärdats av föreningen eller bolaget, eller i övrigt tillskjuta medel till föreningen eller bolaget.

Utöver vad som följer av tredje stycket får sparbank efter tillstånd av

¹ Senaste lydelse 1968:602.

² Senaste lydelse 1975:228.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

tillsynsmyndigheten tillskjuta medel till förening eller aktiebolag som avses i nämnda stycke, om antingen det tillskjutna kapitalet icke kan grunda upplåningsrätt eller täcka krav på eget kapital hos föreningen, bolaget eller annorstädes eller fråga är om kreditaktiebolag som har till huvudsakligt ändamål att lämna lån mot säkerhet i form av panträtt på grundval av inteckning i bostads-, kontors- eller affärsfastighet. Efter tillstånd av regeringen får sparbank förvärva aktie även i annat svenskt aktiebolag, vars ändamål kan anses gagneligt för bankväsendet eller det allmänna, samt garantifondbevis eller förlagsbevis utfärdad av sådant bolag.

Sparbank som medverkar vid emission av aktier eller förlagsbevis på den allmänna marknaden får efter tillstånd av tillsynsmyndigheten förvärva aktie eller förlagsbevis som ingår i emissionen. Sådant aktie eller sådant förlagsbevis skall sparbanken avyttra så snart det lämpligen kan ske och senast ett år efter förvärvet. Om synnerliga skäl föreligga, kan tillsynsmyndigheten förlänga denna frist.

Sparbank som har tillstånd att driva fondkommissionsrörelse får, för att underlätta rörelsen, i samband med denna dessutom förvärva aktie, emissionsbevis, förlagsbevis samt andel i aktiefond och i ekonomisk förening. Sparbank får dock ej inneha sådana värdepapper till högre anskaffningsvärde än som anges i 16 § första stycket fondkommissionslagen (1978:000).

Om synnerliga skäl föreligga, kan tillsynsmyndigheten medgiva att sparbank får inneha värdepapper som avses i sjätte stycket i större omfattning än som anges där.

39 §³

Styrelsen får, om reglementet medgiver det, uppdraga åt styrelseledamot eller annan att ensam eller i förening med annan avgöra ärenden av beskaffenhet att annars ankomma på styrelsens egen prövning.

Om den befogenhet, som skall tillkomma person som avses i första stycket, åligger det styrelsen att meddela föreskrifter i en för ett år i sänder fastställd instruktion. Avser uppdraget beviljande av kredit, skola grunderna för

³ Senaste lydelse 1975:228.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

kreditgivningen fastställas. Styrelsen skall, så snart det kan ske, till tillsynsmyndigheten insända avskrift av instruktionen och underrätta myndigheten om de ändringar som vidtagas i instruktionen.

Uppdrag enligt första stycket kan när som helst återkallas eller inskränkas. Utan hinder av uppdrag får styrelsen själv avgöra ärende av varje slag.

Styrelsen får ej uppdraga åt enskild styrelseledamot eller annan att avgöra ärende, som avser

1. inrättande eller indragning av filial eller övertagande av annan bankrörelse,

2. förvärv eller avyttring av fastighet, som är avsedd för sparbankens inrymmande eller för att tillgodose därmed sammanhängande behov,

3. beviljande av kredit till befattningshavare, som avses i 30 § första stycket, eller annan befattningshavare, som ensam eller i förening med annan får avgöra på styrelsen ankommande ärenden, till den som är gift med sådan befattningshavare, till person som avses i 30 § andra stycket eller till bolag, förening eller annan sammanslutning, vari sådan person är styrelseledamot eller som delägare eller medlem har ett väsentligt ekonomiskt intresse; för kredit, som nu sägs, får dock styrelsen fastställa vissa gränser, inom vilka utan styrelsens beslut i varje särskilt fall kredit får beviljas i och för en av låntagaren idkad rörelse,

4. förvärv av aktie eller förlagsbevis i andra fall än då fråga är om aktie eller förlagsbevis, som är utmätt eller pantsatt för sparbankens fordran,

4. förvärv av aktie, *emissionsbevis, förlagsbevis samt andel i aktiefond och i ekonomisk förening* i andra fall än då fråga är om *sådant värdepapper*, som är utmätt eller pantsatt för sparbankens fordran, *eller förvärvet sker med stöd av 24 § sjätte stycket och styrelsebeslut angående förvärvet ej kan utan olägenhet avvaktas.*

5. fastställande av allmänna räntesatser för in- och utlåning; dock att beslut, om det är påkallat av allmän ränteförändring, får utan styrelsens hörande meddelas för tiden till nästa styrelsesammanträde,

6. meddelande av bestämmelser om kassaverksamheten vid sparbanken eller om rörelsen i dess helhet vid filial och hur denna rörelse skall övervakas från huvudkontorets sida.

Bestämmelser om kredit skola gälla även i fråga om garantiförbindelse, som sparbank ikläder sig.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1980.

6 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen

Härigenom föreskrivs att 30 och 32 §§ lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

30 §¹

Kreditkassa får låna ut pengar och anskaffa medel till utlåningen i den ordning denna lag föreskriver samt idka verksamhet som står i samband därmed.

Jordbrukskassa får ej för egen räkning låna in pengar från allmänheten.

Utan tillstånd av tillsynsmyndigheten får kreditkassa icke mottaga värdehandlingar till förvaring och förvaltning. Tillstånd får meddelas endast om kassan med hänsyn till dess organisation och förvaringsanordningar samt fonder kan på ett betryggande sätt handha sådan verksamhet. När förutsättningar icke längre föreligga för tillstånd, får det återkallas.

I kreditkassas stadgar skall angivas vilken rörelse kassan får utöva.

*Om rätt för centralkassa att driva
fondkommissionsrörelse finns bestämmelser i fondkommissionslagen
(1978:000).*

32 §²

Kreditkassa får förvärva

1. fast egendom, tomträtt och bostadsrätt för att bereda kassan eller ansluten kassa lokaler för dess inrymmande eller tillgodose därmed sammanhängande behov,

2. aktie i bolag, vilket uteslutande har till syfte att förvalta fast egendom eller tomträtt som förvärvats för det under 1 angivna ändamålet, och förlagsbevis, som utfärdats av sådant bolag,

3. inventarier, vilka anskaffas för rörelsen eller till fastighet, som kassan äger, eller till lokaler, som kassan i övrigt innehar,

4. bostadsrätt för att bereda bostad åt någon som är anställd i kassan eller i ansluten kassa.

Ärende om förvärv enligt första stycket av fast egendom, tomträtt eller aktie avgöres av stämman, om ej annat följer av kreditkassans stadgar. Detsamma gäller ärende om förbättring av byggnad i vilken kassans eller ansluten kassas lokaler äro eller avses bli inrymda.

Centralkassa får till belopp, som vid varje tidpunkt sammanlagt svarar mot högst tio procent av kassans och anslutna jordbrukskassors eget kapital

¹ Senaste lydelse 1968:605.

² Senaste lydelse 1975:229.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

förvärva andel i sådan ekonomisk förening eller aktie i sådant bolag, som tillgodoser för kreditkassor gemensamma intressen, eller garantifondbevis eller förlagsbevis, som utfärdats av föreningen eller bolaget, eller i övrigt tillskjuta medel till föreningen eller bolaget.

Utöver vad som följer av tredje stycket får centralkassa efter tillstånd av tillsynsmyndigheten tillskjuta medel till förening eller aktiebolag som avses i nämnda stycke, om antingen det tillskjutna kapitalet icke kan grunda upplåningsrätt eller täcka krav på eget kapital hos föreningen, bolaget eller annorstädes eller fråga är om kreditaktiebolag som har till huvudsakligt ändamål att lämna lån mot säkerhet i form av panträtt på grundval av inteckning i bostads-, kontors- eller affärsfastighet. Efter tillstånd av regeringen får centralkassa förvärva aktie även i annat svenskt aktiebolag, vars ändamål kan anses gagneligt för bankväsendet eller det allmänna, samt garantifondbevis eller förlagsbevis utfärdat av sådant bolag.

Centralkassa som medverkar vid emission av aktier eller förlagsbevis på den allmänna marknaden får efter tillstånd av tillsynsmyndigheten förvärva aktie eller förlagsbevis som ingår i emissionen. Sådant aktie eller sådant förlagsbevis skall centralkassan avyttra så snart det lämpligen kan ske och senast ett år efter förvärvet. Om synnerliga skäl föreligga, kan tillsynsmyndigheten förlänga denna frist.

Centralkassa som har tillstånd att driva fondkommissionsrörelse får, för att underlätta rörelsen, i samband med denna dessutom förvärva aktie, emissionsbevis, förlagsbevis samt andel i aktiefond och i ekonomisk förening. Centralkassa får dock ej inneha sådana värdepapper till högre anskaffningsvärde än som anges i 16 § första stycket fondkommissionslagen (1978:000).

Om synnerliga skäl föreligga, kan tillsynsmyndigheten medgiva att centralkassa får inneha värdepapper som avses i sjätte stycket i större omfattning än som anges där.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1980.

EKONOMIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1978-04-20

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Bohman, Ullsten, Romanus, Turesson, Gustavsson, Antonsson, Mogård, Olsson, Dahlgren, Åsling, Söder, Troedsson, Mundebo, Krönmark, Wikström, Johansson, Friggebo, Wirtén

Föredragande: statsrådet Bohman

Lagrädsremiss med förslag till fondkommissionslag, m. m.

1 Inledning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallades år 1966 sakkunniga med uppdrag att se över börslagstiftningen (Fi 1967:32). De sakkunniga antog namnet fondbörsutredningen. År 1972 uppdrogs åt utredningen att också se över lagstiftningen om fondkommissionsrörelse. Utredningen har tidigare överlämnat tre betänkanden, som delvis föranlett lagstiftning. I ytterligare ett delbetänkande (SOU 1973:60) Fondbörsen har utredningen lagt fram förslag till ny börslagstiftning. I slutbetänkande¹ (SOU 1976:54) Om fondkommissionsrörelse m. m. har utredningen föreslagit nya regler för fondkommissionshandeln. Lagförslagen i betänkandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilagor 1 och 2*.

Yttranden över betänkandet Fondbörsen har efter remiss avgetts av bankinspektionen, försäkringsinspektionen, riksrevisionsverket (RRV), riks-skatteverket, riksåklagaren (RÅ), hovrätten över Skåne och Blekinge, kammarrätten i Stockholm, kommerskollegium, patent- och registreringsverket, näringsfrihetsombudsmannen (NO), länsstyrelserna i Kalmar, Malmöhus, Göteborgs och Bohus samt Gävleborgs län, fullmäktige i Sveriges riksbank, fullmäktige i riksgäldskontoret, styrelsen för Stockholms fondbörs, 1968 års kapitalmarknadsutredning (Fi 1969:59), Familjeföretagens förening, Folksam, Föreningen Auktoriserade revisorer, Kooperativa förbundet (KF),

¹ Slutbetänkandet är undertecknat av f. d. generaldirektören Kurt Wulff, ordförande, f. d. börschefen Stig Algott, f. d. borgarrådet Albert Aronson, riksbankdirektören Kurt Eklöf, numera börschefen Bengt Grönquist, aukt. revisorn Per Hanner, direktören Carl Langenskiöld, direktören Alvar Lindencrona, direktören Torkel Stern, regeringsrådet Göran Wahlgren och hovrättsrådet Åke Åhström.

Landsorganisationen i Sverige (LO), Stockholms kommun, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Svenska bankföreningen, Svenska bankmannaförbundet, Svenska fondhandlareföreningen, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Svenska handelskammarförbundet, Svenska revisorsamfundet, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges advokatsamfund, Centralorganisationen SACO/SR (SACO/SR), Sveriges aktiesparares riksförbund, Sveriges grossistförbund, Sveriges industriförbund (SI), Sveriges jordbruksskassförbund, Tjänstemännens centralorganisation (TCO) och Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag.

Kommerskollegium har överlämnat yttranden från Stockholms handelskammare, Skånes handelskammare, handelskammaren i Göteborg – Västsvenska handelskammaren, handelskammaren i Karlstad, handelskammaren för Örebro och Västmanlands län samt handelskammaren i Gävle.

Stockholms handelskammare, Skånes handelskammare, handelskammaren i Göteborg, handelskammaren för Örebro och Västmanlands län, handelskammaren i Gävle, Svenska handelskammarförbundet, SAF, Sveriges grossistförbund samt SI har, med vissa tillägg, åberopat ett av Näringslivets börskommitté avgivet yttrande.

Yttranden över betänkandet Om fondkommissionsrörelse m. m. har efter remiss avgetts av bankinspektionen, försäkringsinspektionen, RRV, riksskatteverket, RÅ, hovrätten över Skåne och Blekinge, kammarrätten i Stockholm, kommerskollegium, konsumentverket, patent- och registreringsverket, NO, länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus, Göteborgs och Bohus samt Gävleborgs län, fullmäktige i Sveriges riksbank, styrelsen för Stockholms fondbörs, kapitalmarknadsutredningen, finansieringsbolagskommittén (Fi 1976:04), Familjeföretagens förening, Folksam, Föreningen Auktoriserade revisorer, LO, Post- och Kreditbanken PK-banken, SAF, Stockholms handelskammare, Svenska bankföreningen, Svenska bankmannaförbundet, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Svenska handelskammarförbundet, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges advokatsamfund, Sveriges aktiesparares riksförbund, Sveriges föreningsbankers förbund, Svenska företagares riksförbund, Sveriges grossistförbund, SI, TCO och Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag.

Kommerskollegium har överlämnat yttranden från handelskamrarna i Malmö, Örebro, Sundsvall och Visby.

Svenska fondhandlareföreningen, som består av vissa bankinstitut och av fondkommissionsfirmor, har ej avgett något för föreningens medlemmar gemensamt yttrande över utredningens slutbetänkande. Föreningen har anfört att bankinstitutet själva eller genom sina organisationer har avgett egna yttranden. Fondkommissionsfirmorna har efter överenskommelse med bankinstitutet inom föreningen avgett ett eget yttrande, som i det följande benämns fondkommissionsfirmornas yttrande.

SAF och SI har avgett gemensamt yttrande, vartill Svenska företagares riksförbund och Sveriges grossistförbund har anslutit sig.

Familjeföretagens förening har anslutit sig till yttrandet av Svenska

handelskammarförbundet och Sveriges föreningsbankers förbund till yttrandet av Svenska bankföreningen. PK-banken har i flertalet frågor också anslutit sig till bankföreningens yttrande. TCO har hänvisat till yttrandet av Svenska bankmannaförbundet.

Svenska sparbanksföreningen har överlämnat yttrande av Sparbankernas Bank och instämt i de synpunkter som har framförts av banken.

Över slutbetänkandet har därjämte kommit in yttranden från Sveriges finansanalytikers förening och gemensamt yttrande från Aktiebolaget Investor, Förvaltningsaktiebolaget Providentia, Aktiebolaget Custos och Aktiebolaget Industrivärden. Dessa bolag benämns i det följande investmentbolagen.

I betänkandet Fondbörsen föreslår fondbörsutredningen en ny utformning av reglerna för Stockholms fondbörs och dess verksamhet, bestående av dels en lag om Stockholms fondbörs, dels en kungörelse. Utredningen har dessutom föreslagit ändrade regler om sammansättningen av styrelsen för Stockholms fondbörs och sättet för utseende av ledamöter och suppleanter. Dessa förslag, som innebar att det allmänna skulle ha en ökad representation i börsstyrelsen, låg till grund för de ändringar i fondbörslagstiftningen, som trädde i kraft vid ingången av år 1975 (prop. 1974:178, NU 58, rskr 370, SFS 1974:848 och 849).

Förslag i nämnda betänkande har vidare föranlett lagstiftning i ytterligare ett par avseenden. Möjlighet har således öppnats för börsstyrelsen att i vissa situationer tillfälligt avbryta handel och notering vid fondbörsen med värdepapper av visst slag. Vidare har bestämmelser införts som syftar till att trygga att aktiemarknaden och börsstyrelsen får den information om börsbolagen som behövs (prop. 1975/76:175, NU 60, rskr 383, SFS 1976:541). I samband med detta lagstiftningsärende beslöts också med utgångspunkt i utredningens förslag vissa ändringar i börsordningen (1969:546) avseende bl. a. börsens ekonomi (SFS 1976:542).

I slutbetänkandet föreslår utredningen bl. a. nya regler om fondkommissionshandeln i form av ett förslag till fondkommissionslag, som avses ersätta motsvarande regler i lagen (1919:240) om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet (FL).

Jag avser att i det följande ta upp de förslag i betänkandet Fondbörsen som inte redan har behandlats samt förslagen i slutbetänkandet. Med hänsyn till att ställningstagandena i fråga om fondkommissionshandeln får betydelse för utformningen av börslagstiftningen avser jag att först ta upp frågorna om fondkommissionshandeln och därefter behandla reglerna om fondbörsverksamhet.

2 Fondkommissionsrörelse m. m.

2.1 Nuvarande ordning

Den författningsmässiga regleringen av fondkommissionshandeln finns i första hand i FL. Med fondkommissionsrörelse förstås enligt lagen yrkesmässigt idkad verksamhet som avser köp och försäljning i kommission av aktier, andra delaktighetsbevis i bolag samt obligationer (fondpapper). Den som driver sådan rörelse kallas fondkommissionär. I fråga om den verksamhet som bedrivs av fondkommissionärerna hänvisas till betänkandet (s. 53–73 och s. 81–83). Sammanfattningsvis kan nämnas att marknaden är uppdelad mellan två kategorier av fondkommissionärer, bankaktiebolag och övriga. För bankaktiebolagen, dvs. affärsbankerna, utgör fondkommissionsrörelsen endast en mindre del av en omfattande och differentierad verksamhet medan den för övriga fondkommissionärer är den väsentliga arbetsuppgiften. År 1977 omsattes aktier till ett värde av 6 481 milj. kr., varav fondkommissionärer förmedlade 4 781 milj. kr. Av marknaden föll 63 procent på bankerna och 37 procent på övriga fondkommissionärer. Antalet fondkommissionärer har sedan FL:s tillkomst sjunkit mycket kraftigt. Vid sidan av bankerna finns f. n. endast åtta fondkommissionsfirmor. De utgör inte någon homogen grupp utan företer väsentliga olikheter i fråga om företagsform, ägarförhållanden och inriktning av rörelsen (se betänkandet s. 62–70).

Av grundläggande betydelse för fondkommissionshandeln är vissa bestämmelser i lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande (KL). Vad där föreskrivs om kommissionärs skyldigheter och rättigheter, självinträde, upphörande av kommissionärs uppdrag och om rättsförhållande till tredje man är sålunda tillämpligt också på fondkommissionär och hans verksamhet. Enligt denna lag förstås med kommissionär den som har åtagit sig uppdrag att för annäns räkning men i eget namn sälja eller köpa varor, värdepapper eller annan lös egendom. Den för vars räkning försäljningen eller inköpet skall ske kallas kommittent. I detta sammanhang kan nämnas att lagen (1919:242) med vissa bestämmelser om rätt att förfoga över annan tillhöriga fondpapper bl. a. ger vissa förföreskrifter i fråga om sådan rätt. Vidare bör framhållas att värdepappershandel som har anknytning till utlandet omfattas av gällande valutareglering.

FL:s regler om fondkommissionshandel syftar till att skydda allmänheten mot missbruk från fondkommissionärernas sida. Allmänheten skall inte behöva riskera att anförtro sina uppdrag åt personer som på grund av okunnighet, vårdslöshet eller osunda affärsmetoder handlar i strid med sina uppdragsgivares intresse. Vidare skall allmänheten så långt möjligt skyddas för att en fondkommissionär av sådana grunder eller till följd av en dålig ekonomisk ställning vållar kunden förlust. Lagen syftar vidare till att motverka spridning av osund spekulering genom fondkommissionärerna.

För att nå dessa syften föreskrivs i lagen bl. a. tillståndstvång och att rörelsens utöware skall besitta vissa personliga kvalifikationer och förfoga över visst kapital. Bestämmelser finns vidare om offentlig tillsyn. Denna tillsyn utövas av bankinspektionen.

Tillstånd att driva fondkommissionsrörelse kan meddelas bankaktiebolag, aktiebolag, handelsbolag, inkl. kommanditbolag, samt enskild person. Härav följer att exempelvis sparbank, centralkassa för jordbrukskredit, ekonomisk förening eller stiftelse f. n. inte får driva sådan rörelse. För bankaktiebolag prövas frågan om tillstånd av regeringen. För övriga är bankinspektionen tillståndsmyndighet.

Enskild person som önskar få tillstånd att driva fondkommissionshandel skall uppfylla flera krav (3 § FL). Han skall vara minst 25 år och ha rätt att driva handel här i landet. Vidare skall han genom väl vitsordad tjänstgöring hos fondkommissionär eller på annat sätt ha skaffat sig den erfarenhet för yrket som behövs. I övrigt gäller att han enligt tillgängliga upplysningar inte bedöms olämplig för yrket. Är sökanden handels- eller kommanditbolag, måste minst en av bolagsmännen ha nämnda personliga kvalifikationer. Detsamma gäller minst en av ledamöterna i styrelsen för aktiebolag, som ansöker om tillstånd. Dessutom gäller generellt att tillstånd inte får meddelas om den tillämnade rörelsen prövas kunna bli till skada för det allmänna.

För enskild person, handelsbolag och kommanditbolag med högst två kommanditdelägare krävs vidare att minst 200 000 kr. disponeras för fondkommissionsrörelsen. Finns fler kommanditdelägare än två krävs ett rörelsekapital av minst 500 000 kr. Det kapital, som skall kunna disponeras för rörelsen, behöver inte vara fondkommissionärens eget utan kan vara upplånat. För aktiebolag krävs att aktiekapitalet skall uppgå till minst 500 000 kr., varav hälften måste vara inbetalat innan rörelsen påbörjas. Återbetalas upplånat kapital och visar fondkommissionären inte att han ändå uppfyller kapitalkravet, är tillståndet förfallet. Tillståndet är också förfallet om en tredjedel av kapitalet förloras. Fondkommissionären har här en tidsfrist på tre månader att fylla bristen. Under vissa omständigheter kan bankinspektionen förlänga fristen upp till två år.

Gällande regler om bankernas verksamhet innebär att det i princip är förbjudet för banker att för egen räkning handla med aktier, förlagsbevis, emissionsbevis och andelar i aktiefonder. FL innehåller inte något motsvarande förbud för annan fondkommissionär. I syfte att begränsa handeln för egen räkning finns i FL en bestämmelse (7 §) som öppnar möjlighet för enskild person, som driver fondkommissionsrörelse, att få kapitalkravet sänkt från 200 000 kr. till 50 000 kr. Detta kan ske genom att fondkommissionären förbinder sig att inte handla för egen räkning eller göra självvintrade. Bestämmelsen har tidigare utnyttjats endast i ringa omfattning och har under senare år förlorat all praktisk betydelse.

För att motverka oarter inom fondhandeln och främja god affärssed har i FL angetts vissa förfaranden som kommissionär inte får ägna sig åt. I 10 §

förbjuds sålunda kommissionär att förmedla affär i fondpapper, som uppenbarligen har karaktär av spekulation, åt någon som ännu inte har uppnått myndig ålder eller åt någon, som enligt vad kommissionären vet eller borde veta, av oerfarenhet eller lättsinne ägnar sig åt affärer av detta slag i större utsträckning än som med hänsyn till hans tillgångar kan anses rimligt. Vidare får fondkommissionär inte uppmuntra personer som uppenbarligen saknar tillräcklig erfarenhet i ekonomiska förhållanden att spekulera i fondpapper. I motiven till förbudsbestämmelserna betonas att meningen inte har varit att räkna upp allt vad en fondkommissionär bör avhålla sig från för att verksamheten skall anses utövad på ett tillfredsställande sätt. Kommissionärernas yrkesetik berörs också i 11 § FL, som innehåller förbud för kommissionär att obehörigen yppa vad han under uppdraget fått veta om sin uppdragsgivares affärsförhållanden. Inte heller får fondkommissionären i strid med uppdragsgivarens intresse utnyttja sin kännedom därom.

I FL finns ytterligare en bestämmelse (17 §), som syftar till att hindra fondkommissionär att ägna sig åt spekulation och annan för den egentliga kommissionshandeln främmande verksamhet. Bestämmelsen tar sikte på det fall att ett nära samband finns mellan ett företag med tillstånd att driva fondkommissionsrörelse och ett annat företag utan sådant tillstånd men med ändamål att för egen räkning köpa och sälja fondpapper eller låna ut pengar mot säkerhet av sådana värdepapper. Sambandet kan ha olika former. Det kan bestå i att de båda företagen har samma eller i huvudsak samma ledning men kan också ligga i att vinsten från företagen är avsedd att till avsevärd del direkt eller indirekt tillfalla i huvudsak samma personer. Om ett sådant närmare samband finns, får tillståndet för fondkommissionärsfirman återkallas, om det inte kan antas att sambandet inte kommer att medföra menliga verkningar för företagets kunder eller det allmänna.

Som tidigare har nämnts kan tillstånd att driva fondkommissionshandel förfalla om kapitalkravet inte uppfylls. Tillstånd kan vidare förfalla på grund av att enskild fondkommissionär, bolagsman eller styrelseledamot inte längre fyller kraven i fråga om personliga kvalifikationer. Närmare bestämmelser om detta finns i 12–14 §§ FL.

Tillstånd kan också återkallas. Som skäl för sådant beslut anges i 15 § FL att fondkommissionär har överträtt bestämmelserna i FL eller uppenbart åsidosatt sina uppdragsgivares intresse och därigenom eller på annat sätt har visat sig olämplig att utöva fondkommissionsrörelse. Tillstånd kan också återkallas om rörelsen prövas vara till skada för det allmänna. I motiven framhålls att ett tillstånd inte bör återkallas under hänvisning till kommissionärens olämplighet förrän det har visat sig att rättelse inte kan nås på annat sätt.

Fondkommissionärerna står under tillsyn av bankinspektionen. De har i FL ålagts en omfattande rapporteringsskyldighet. Inspektionen skall sålunda hållas underrättad om var rörelsen bedrivs, om vem som har den omedelbara

ledningen och om förändringar som har inträffat i de förhållanden som har utgjort förutsättning för tillståndet. Vidare skall årsredovisning tillställas bankinspektionen, som har rätt att utfärda föreskrifter om bokföringen. Fondkommissionär skall också hålla kassa och övriga tillgångar samt alla böcker, räkenskaper och andra handlingar tillgängliga för granskning, oavsett om de angår kommissionsrörelsen eller annan av kommissionären idkad affärsverksamhet. Även i övrigt skall fondkommissionären lämna alla de upplysningar rörande kommissionsrörelsen och sin ekonomiska ställning som bankinspektionen begär. Det åligger vidare fondkommissionär att insända de statistiska uppgifter som inspektionen kräver. Om bankinspektionen finner det nödvändigt, kan den sammankalla styrelsen för aktiebolag som driver fondkommissionärsrörelse. På sådant styrelsemöte och på bolagsstämma har företrädare för inspektionen rätt att närvara och delta i överläggningarna. I praktiken utövar inspektionen sin tillsyn huvudsakligen på grundval av de rapporter som fondkommissionärerna sänder in och genom undersökningar hos företagen.

2.2 Fondbörsutredningens förslag (SOU 1976:54)

2.2.1 Allmänna synpunkter

Utredningen har i enlighet med sina direktiv följt den internationella utvecklingen av värdepappershandeln. Inom bl. a. OECD pågår sedan flera år ett omfattande arbete i syfte att förbättra förutsättningarna för värdepappershandeln över gränsen. Som ett led i detta arbete har OECD:s råd år 1976 antagit en rekommendation om villkoren för erbjudande till allmänheten av värdepapper. Utredningens förslag syftar främst till att åstadkomma förbättringar för den svenska värdepappershandeln men bör också ses som ett led i strävandena att i praktiken nå upp till den internationella standard för denna handel som har kommit till uttryck i OECD-rekommendationen.

Utredningen konstaterar att allmänhetens sparande under senare år i ökad omfattning har inriktats på aktier och liknande värdepapper. Denna spridning av aktieägandet till nya kategorier sparare har gjort det än mer angeläget att handeln med värdepapper organiseras och bedrivs i former som är godtagbara från kapitalskyddssynpunkt. Av särskild vikt är att allmänheten för sina värdepappersaffärer kan vända sig till en kår av skickliga och ansvars-kännande yrkesmän som kan väntas utföra sina uppdrag med omsorg och utan sidohänsyn. En viktig förutsättning för att allmänheten skall hysa förtroende för fondkommissionärerna är att de har en fri och oberoende ställning. Detta bör enligt utredningens mening tillmätas stor vikt vid utformandet av de nya bestämmelserna och motiverar en allmänt sett strängare inställning till alla företeelser, som negativt kan påverka fondkommissionärernas vilja och förmåga att tillvarata sina kunders intresse. I

konsekvens härmed föreslås bl. a. att fondkommissionsfirmornas möjligheter att bedriva ekonomisk verksamhet vid sidan av kommissionshandeln begränsas. Även en sådan begränsad rörelse är emellertid förenad med risker och i behov av riskbärande kapital. Nuvarande kapitalkrav ger ett mycket ofullständigt skydd för kunderna. Reglerna föreslås därför bli omprövade och kraven skärpta.

Från kapitalskyddssynpunkt är det enligt utredningen också av vikt i vilken juridisk form rörelsen bedrivs. Med hänsyn till verksamhetens art och den ofta betydande kundkretsen är det rimligt att endast sådan företagsform får användas som innebär garanti för viss varaktighet vad gäller kapitalinsatsen, för en tillfredsställande revision och för möjligheter till en rimlig insyn. Ett ytterligare mål för den nya lagstiftningen bör vara att stimulera till konkurrens och skapa förutsättningar för att den så långt möjligt sker på lika villkor.

2.2.2 Tillståndsplikt, företagsform m. m.

För att driva fondkommissionsrörelse krävs särskilt tillstånd. Utredningen anser att investerarna principiellt bör kunna göra anspråk på en offentlig tillsyn över marknaden som i sak är jämförbar med den som utövas med stöd av bank- och försäkringsrörelselagarna. I konsekvens härmed anser utredningen att tillstånd av offentlig myndighet även framdeles bör vara en förutsättning för att få driva fondkommissionsrörelse.

Tillstånd att driva fondkommissionsrörelse kan enligt nuvarande regler meddelas fysisk person, handelsbolag – inklusive kommanditbolag – aktiebolag och bankaktiebolag. Gällande tillstånd avser rörelse som bedrivs av bankaktiebolag, aktiebolag eller kommanditbolag. Enligt utredningens mening saknas anledning att utesluta sparbanker och centralkassor för jordbrukskredit från möjlighet att driva fondkommissionsrörelse. Utredningen föreslår därför att tillstånd till sådan rörelse också skall kunna meddelas för dessa bankinstitut. Förslaget innebär emellertid inte att varje sparbank eller centralkassa skall kunna påräkna tillstånd att driva fondkommissionsrörelse. De mindre och medelstora instituten bör liksom hittills vända sig till den affärsbank som står till förfogande för resp. bankgrupp. Endast om sparbank eller centralkassa kan påvisa ett påtagligt behov av en egen fondkommissionsrörelse bör tillstånd meddelas. Detta synes enligt utredningen bli fallet endast i fråga om de allra största enheterna. Vid jämförelse mellan övriga tillåtna företagsformer noterar utredningen att aktiebolagen är underkastade den mest ingående regleringen och skyldiga att avge offentlig redovisning. Av dessa skäl föreslår utredningen att fondkommissionsrörelse – förutom av bankinstitutet – skall få drivas endast av aktiebolag.

Som tidigare har nämnts gäller f. n. att tillstånd att driva fondkommis-

sionsrörelse – oavsett företagsform – inte får meddelas om den tillämnade rörelsen bedöms kunna leda till skada för det allmänna. De krav på kvalifikationer som i övrigt anges i FL gäller inte bankaktiebolag. Utredningen anser att den allmänna förutsättningen för tillstånd att driva fondkommissionsrörelse liksom hittills bör vara densamma för aktiebolag och banker. Den bör anges i fondkommissionslagen. Tillståndsprövningen föreslås ske för banker enligt banklagstiftningen och för aktiebolag enligt fondkommissionslagen.

Tillstånd att driva bankrörelse får meddelas endast om rörelsen bedöms vara nyttig för det allmänna. Samma samhälleliga krav på positiv nytta bör omfatta en bank också i dess egenskap av fondkommissionär. Utredningen anser att ett liknande krav bör ställas även på fondkommissionsrörelse som bedrivs i aktiebolagsform. Det allmänna intresset bör alltså tryggas inte bara genom en offentlig prövning som inskränker sig till syftet att undvika skadeverkningar utan det bör tillgodoses på samma nivå som gäller för bankrörelse. Tillstånd att driva fondkommissionsrörelse föreslås därför få meddelas endast om rörelsen kan antas bli till nytta för det allmänna.

Den föreslagna skärpningen kommer enligt utredningen sannolikt att ställa ökade krav på den insats som fordras av tillsynsmyndigheten i ett tillståndsärende. I fråga om bank och dess speciella rörelsegränar på olika områden kan prövningen företas med hänsyn till banklagstiftningen. För annan sökande är rörelsens inriktning så enhetlig att tyngdpunkten i ett nyttorekvisit blir ömtåligare att fixera. Vid prövningen måste stort avseende fästas vid att endast seriöst arbetande personer engagerar sig i fondkommissionsverksamhet. Har nyttorekvisitet en gång ansetts vara uppfyllt, bör tillsynsmyndigheten i fortsättningen inte kunna ta upp det till ny bedömning. Uppkommer fråga om återkallande av tillstånd, blir det enligt utredningens förslag i den delen aktuellt att bedöma olika grader av ett allmänt skaderekvisit.

De organisatoriska förhållanden under vilka fondkommissionsrörelsen kommer att bedrivas bör ägnas uppmärksamhet vid tillståndsprövningen. Vidare bör en prövning ske av den personliga lämpligheten hos den verkställande ledningen och, om sökanden är aktiebolag, även hos ägarna. Som villkor för tillstånd måste krävas att fondkommissionsverksamheten kan antas bli bedriven på ett korrekt och omdömesgillt sätt. I fråga om aktiebolag kan det vålla vissa svårigheter att grunda tillståndsprövningen på en bedömning av samtliga aktieägares personliga kvalifikationer. Prövningens omfattning får bli beroende av den ägarstruktur som föreligger i det enskilda fallet.

Fondkommissionsverksamhet ställer krav på speciellt yrkeskunnande. Utredningen föreslår att förutom verkställande direktören en av styrelseledamöterna skall ha vunnit för verksamheten tillräcklig erfarenhet genom tjänstgöring hos fondkommissionsfirma eller på annat sätt. Om verkställande

direktören ingår i styrelsen, vilket han enligt utredningens mening regelmässigt bör göra, kommer sålunda två styrelseledamöter att ha branscherfarenhet. Några formella krav på examen av visst slag anser utredningen inte behövas. Gällande krav på att ha uppnått viss ålder och ha rätt att idka handel i landet föreslås också utgå. Det får ankomma på tillståndsmyndigheten att bedöma om tillfredsställande utbildning och sakkunskap finns i den organisation som presenteras i tillståndsärendet.

Utredningen föreslår att bankinspektionen skall vara tillståndsmyndighet om sökanden är annan än bank. För bank föreslås att liksom f. n. banklagstiftningens regler skall gälla.

2.2.3 Fondkommissionshandel och handel för egen räkning

Med fondkommissionsrörelse avses som tidigare har nämnts enligt FL endast handel i kommission, dvs. handel i eget namn men för annans räkning. Vidare krävs att handeln skall vara yrkesmässig och avse vissa i lagen angivna slag av värdepapper. Endast för sådan verksamhet fordras tillstånd. Utredningen föreslår inte någon ändring härvidlag. Handel med värdepapper som någon bedriver endast för egen räkning skall enligt utredningens förslag inte heller i framtiden vara underkastad tillståndstvång. Detta gäller även om handeln har sådan art och omfattning att den är att betrakta som yrkesmässig.

Enligt utredningens mening bör fondkommissionsrörelsens funktion framgå av företagets namn. Därför föreslås att firman för sådan rörelse skall innehålla ordet fondkommission. Genom straffrättsligt skydd bör fondkommissionärerna tillförsäkras ensamrätt till ordet fondkommission.

FL innehåller ingen hänvisning till KL:s bestämmelser. Dessa gäller dock även för fondkommissionsrörelse. I FL finns dessutom vissa regler som begränsar de uppdrag en fondkommissionär får åta sig. Utredningen har övervägt om uppdrag avseende fondkommission är av så speciell art att särskilda bestämmelser bör inarbetas i en ny fondkommissionslag eller om KL:s bestämmelser bör gälla, eventuellt kompletterade med särskilda bestämmelser i fondkommissionslagen.

KL innehåller bestämmelser om kommissionärens skyldigheter och rättigheter, om självinträde av kommissionären, om upphörande av kommissionärens uppdrag och om rättsförhållandet till tredje man. Bortsett från reglerna om självinträde och vissa bestämmelser om upphörande av kommissionärens uppdrag är bestämmelserna i KL dispositiva. När det gäller kommissionärens skyldigheter föreskrivs i KL bl. a. att det åligger kommissionären att när uppdraget fullgörs iaktta huvudmannens intressen. Huvudmannens föreskrifter skall följas om det är möjligt. Påkallar omständigheterna avvikelse från dessa, skall kommissionären försöka erhålla nya direktiv men får, om sådana inte kan avvaktas, förfara efter vad omständigheterna

kräver. Är visst pris föreskrivet, bör kommissionären ändå begära för huvudmannen fördelaktigare pris, om omständigheterna vid avtalets ingående är sådana att detta är möjligt. När det gäller kommissionärens skyldighet att vårda godset framhålls att godset, om annat ej föranleds av omständigheterna, skall hållas avskilt från annat gods. Om fel eller brist i gods som lämnas till kommissionären, skall huvudmannen omedelbart underrättas. I sin redovisning skall kommissionären ta med det som han på grund av avtal med tredje man har erhållit eller har att fordra. Beträffande del credereansvar hänvisas till handelsbruk eller annan sedvänja. Vid försumlighet från kommissionärens sida har huvudmannen rätt att avvisa avtalet om hans intresse har blivit väsentligen eftersatt eller kommissionären har handlat oredligt mot honom. Kommissionären kan genom ekonomisk gottgörelse eller genom att ställa säkerhet för sådan gottgörelse förhindra att huvudmannen avvisar avtalet. För huvudmannen gäller en ettårig frist inom vilken reklamation angående fel eller brist i godset skall ha skett.

Utredningen anser att dessa bestämmelser även fortsättningsvis bör äga tillämpning på fondkommissionär. Bestämmelserna om kommissionärs rättigheter, om kommissionsuppdragets upphörande och om rättsförhållandet mellan kommissionären och tredje man bör också i tillämpliga delar gälla fondkommission. Denna typ av kommission skiljer sig inte så väsentligt från kommission i allmänhet att den i de berörda centrala hänscendena kräver en särskild reglering. En erinran om att fondkommissionslagen gäller utöver KL har därför intagits i det nu aktuella lagförslaget.

De regler i FL som begränsar fondkommissionärs rätt att åta sig kommissionsuppdrag tar särskilt sikte på att skydda vissa rättssubjekt. En fondkommissionär får sålunda, som tidigare har framhållits, i vissa fall inte åta sig att förmedla affär i fondpapper om affären uppenbarligen har karaktär av spekulat. De personer som skyddas genom förbudet är sådana som inte uppnått myndig ålder eller som av oerfarenhet eller lättsinne ägnar sig åt spekulationsaffärer i större utsträckning än som med tanke på deras tillgångar kan anses rimligt. En fondkommissionär får inte heller uppmuntra personer som uppenbarligen saknar tillräcklig erfarenhet i ekonomiska förhållanden till att spekulera i fondpapper. Kommissionären är endast skyldig att ta hänsyn till vad han på förhand känner till eller de upplysningar uppdragsgivaren själv lämnar. Om kommissionären med vanlig uppmärksamhet finner anledning till misstanke beträffande den spekulativa karaktären av en kunds affär, måste han dock anses vara skyldig att höra sig för.

De nu nämnda bestämmelserna har enligt utredningen visat sig fylla en inte obetydlig funktion. Det kunde därför ifrågasättas om de inte borde föras över till den nya lagstiftningen. De principer som reglerna bygger på bör naturligtvis gälla också i fortsättningen. Emellertid anser utredningen det överflödigt att uttryckligen slå fast så grundläggande och självklara ting i själva lagtexten. Det finns en rad andra viktiga normer av allmänt rättslig eller

affärsetisk karaktär som en bank eller fondkommissionsfirma har att ställa sig till efterrättelse, utan att de finns inskrivna i en lag av den speciella typ som det här gäller.

En fondkommissionär får ibland både köp- och säljorder i samma värdepapper. Utför kommissionären sitt uppdrag att sälja och köpa genom att sammanföra de båda orderna, kallas en på detta sätt avslutad affär för *inbördes affär*. Inbördes affärer är reglerade endast på det sättet att i börsens ordningsregler (19 §) föreskrivs att börsmedlem får sammanföra sälj- och köporder i samma värdepapper, om det inte strider mot någon uppdragsgivares uttryckliga önskan. Naturligtvis gäller även KL:s allmänna bestämmelser, bl. a. regeln att kommissionären alltid skall iaktta huvudmannens intresse.

Inbördes affärer är i allmänhet tillåtna vid utländska börser. Enligt utredningens mening behövs inte några specialregler för inbördes affärer utöver KL:s allmänna bestämmelser. Dessa får anses innebära bl. a. att, även om huvudmannen har föreskrivit ett visst pris, kommissionären ändå bör begära ett för huvudmannen fördelaktigare pris, om omständigheterna medger det.

Den svenska börslagstiftningen lägger inte hinder i vägen för s. k. *blankningsaffärer*. En blankningsaffär utmärks av att säljaren inte äger de aktier han överlåter utan har lånat dem av tredje man. Blankning förekommer på de flesta utländska börser och är då ofta särskild reglerad.

Utredningen har övervägt att ta in närmare regler om blankning i den nya lagstiftningen. Det skulle emellertid bli fråga om komplicerade bestämmelser om en företeelse som i framtiden sannolikt inte kommer att vara särskilt vanlig. Utredningen anser tillräckliga skäl saknas för att införa sådana närmare regler.

Med hänsyn till att utpräglat spekulativa inslag kan förekomma i samband med blankningsaffärer och att en part med nära bild av marknadsläget har ett övertag i jämförelse med sin motpart talar enligt utredningen övervägande skäl för att inte tillåta dessa affärer. Utredningen föreslår därför förbud för banker och fondkommissionsfirmor att för egen eller annans räkning genomföra eller medverka i blankningsaffärer. Förbudet skall emellertid inte anses innebära att kommissionären generellt åläggs att undersöka om den som lämnar ett affärsuppdrag äger det värdepapper som affären rör.

Utredningen har tagit upp den *handel för egen räkning* som förekommer i samband med fondkommissionshandel. Utgångspunkten för övervägandena har varit den intressekonflikt som kan uppkomma om någon köper och säljer i kommission och samtidigt handlar för egen räkning. Möjlighet till handel för egen räkning är vidare ett medel för konkurrens med andra fondkommissionärer. Den utjämning av konkurrensvillkoren mellan banker och fondkommissionsfirmor, som utredningen allmänt eftersträvar, bör även avse rätten till handel för egen räkning. Fondkommissionärens egen handel kan ha

positiv inverkan på aktiemarknadens funktionssätt, vilket utredningen har beaktat. Utredningen har i detta sammanhang också tagit upp den handel som kan bedrivas av fondkommissionärerna närstående enskilda eller juridiska personer.

I fråga om utredningens redogörelse för vad som på detta område gäller i vissa främmande länder samt för en framställning av Svenska bankföreningen hänvisas till betänkandet s. 90–93. Bankföreningen anser att möjlighet bör öppnas för affärsbankerna att som fondkommissionärer få förvärva aktier, som är noterade på Stockholms fondbörs eller fondhandlarlistan.

Utredningen framhåller att den svenska värdepappersmarknadens begränsade storlek och konkurrensen mellan ett ringa antal kommissionärer har åberopats till stöd för att en strängare reglering av egenhandeln än vad som f. n. gäller enligt KL är obehövlig. Enligt utredningens mening befinner sig fondkommissionärernas uppdragsgivare i ett särskilt utsatt läge på grund av kommissionärens möjlighet till självinträde och som följd av det inflytande han genom rådgivning och kreditgivning kan ha på sin uppdragsgivares handlande. Detta talar för särskilda regler i fondkommissionslagen utöver KL:s bestämmelser. Branschens möjligheter att genom frivilliga yrkesetiska regler bereda kundkretsen ett effektivt skydd mot misstag, fel eller övergrepp vid intressekonflikter mellan kommissionär och uppdragsgivare är inte tillräckliga. Kunden måste sålunda vid varje uppdrag kunna lita på att kommissionären fullgör sina åligganden på det för kunden mest fördelaktiga sättet. Konkurrensen ger därvid inte tillräckligt skydd. Detta gäller särskilt om uppdragen är av mindre omfattning. Av dessa skäl föreslår utredningen regler som syftar till att skydda kunderna mot missbruk från kommissionärernas sida.

Reglerna kan enligt utredningen utformas på olika sätt. Ett alternativ är att helt förbjuda fondkommissionär att inneha aktier eller andra värdepapper. Därmed förhindras deras handel för egen räkning. En annan möjlighet är att efter utländsk förebild införa detaljerade regler för denna handel. Slutligen kan man tänka sig en kombination av dessa båda metoder så att möjligheterna till handel för egen räkning begränsas samtidigt som vissa inte alltför detaljerade regler införs.

Utredningen anser att utländska erfarenheter visar att en fullständig reglering av fondkommissionärers handel för egen räkning med nödvändighet blir komplicerad, om de nämnda riskerna för intressekonflikter skall kunna elimineras. Dessutom bör fondkommissionärer som det allmänna ger sin auktorisation om möjligt vara oberoende av sidointressen. Dessa olika synpunkter talar emot att tillåta handel för egen räkning.

Ett skäl som har framförts för rätten att handla för egen räkning är att firmorna genom nedskrivning av aktieportföljen kan hålla kvar kapitalreserver som annars skulle ha erlagts i skatt. Utredningen anser att detta

argument inte är bärande. Det är känt att fondkommissionsfirmor brukar öka sina lager av aktier mycket kraftigt vid bokslutstidpunkten. Detta tillvägagångssätt medför en betydande förlustrisk för firmorna och en ökad risk för en kurs sättning kring årsskiftena som avspeglar fondkommissionsfirmornas eget intresse och inte allmänhetens utbud och efterfrågan. Företeelsen är snarast ett argument mot att tillerkänna fondkommissionärerna rätt att handla för egen räkning.

Ett annat skäl för att acceptera att fondkommissionärerna handlar för egen räkning är att deras agerande kan ha en utjämnande verkan på kursutvecklingen på aktiemarknaden. Vid utredningens hearings med branschrepresentanter framfördes denna synpunkt dock endast från några få håll. Flertalet ansåg sina kapitalresurser otillräckliga för en effektiv utjämning av kurssvängningarna. Enligt utredningens mening kan rätten att handla för egen räkning sannolikt bidra till utjämning av kurssvängningarna på kort sikt. Däremot anses fondkommissionsfirmornas möjligheter vara små att på längre sikt påverka marknaden enbart genom handel för egen räkning. Denna handel och möjligheten att genom rådgivning påverka andra placerare kan däremot inverka på börsen i utjämnande riktning även på längre sikt. En jämn kursutveckling har stor betydelse för börsens funktionsduglighet. Även om den kursutjämnande effekten av kommissionärernas rätt till handel för egen räkning är begränsad, innebär den dock ett argument för att medge fondkommissionär att behålla denna rätt.

Ytterligare ett skäl som brukar anföras för rätten att handla för egen räkning är att denna handel skulle bidra till att göra marknaden mera likvid. Fondkommissionsfirmorna tar in aktier i egen portfölj när det inte finns någon annan köpare och säljer när det inte finns någon annan säljare. Framför allt använder de sitt eget innehav för att jämna ut udda poster när inte rätt antal papper har kunnat erhållas. Möjligheten att snabbt kunna realisera värdepapper på marknaden torde vara en förutsättning för att många sparare skall placera sina medel i aktier och andra värdepapper. På detta sätt bidrar rätten att handla för egen räkning till att göra marknaden funktionsduglig. Det är enligt utredningens mening ett vägande argument för att fondkommissionärerna också i fortsättningen skall få driva sådan handel.

Slutligen kan som skäl för fondkommissionärernas handel för egen räkning anföras att den torde få en verkningsfull kursutjämnande effekt i fråga om aktier som mer sällan omsätts. Den omständigheten att fondkommissionärer upprätthåller en marknad i sådana aktier bidrar till att underlätta handeln. Den medverkar också till att undvika sådan orealistisk kurs sättning som beror på avsaknad av köpare eller säljare under kortare eller längre perioder.

Enligt utredningens mening talar de anförda skälen vid en samlad bedömning för att fondkommissionsfirmornas nuvarande rätt att handla för egen räkning behålls i viss omfattning.

Som tidigare har nämnts saknar bankerna f. n. rätt att för egen räkning handla med aktier, förlagsbevis, emissionsbevis och andelar i aktiefonder. De synpunkter som utredningen har funnit avgörande för att tillerkänna fondkommissionsfirmorna rätt att i begränsad utsträckning handla för egen räkning talar för att även bankerna skall få denna möjlighet. Därtill kommer att handeln med större poster bör äga rum under förutsättningar som så långt möjligt är lika för skilda typer av fondkommissionärer. En ytterligare anledning att tillerkänna bankerna rätt att handla för egen räkning är deras möjlighet att därmed kunna genomföra rationaliseringar av handeln med små aktieposter, som f. n. är mycket kostnadskrävande.

Utredningen föreslår mot denna bakgrund att både fondkommissionsfirmor och banker får köpa och sälja värdepapper av de slag och i den utsträckning som krävs för att underlätta kunders affärer genom att göra marknaden mer likvid och bidra till kursutjämning. Därtill bör handel för egen räkning få bedrivas i den utsträckning som behövs för att rationalisera handeln med små värdepappersposter. För att tillgodose dessa syften bör fondkommissionärernas eget innehav begränsas till vad som kan anses vara ett rent handelslager. Placeringar som inte direkt är ägnade att underlätta handeln med värdepapper bör däremot inte få förekomma.

Handeln för egen räkning föreslås bli begränsad så att fondkommissionärerna endast tillåts att placera i värdepapper intill ett visst högsta belopp. De värdepapper som bör omfattas av en sådan regel är aktier, emissionsbevis och andelar i aktiefonder men däremot inte t. ex. obligationer. Med hänsyn till att aktier och förlagsbevis jämställs i banklagstiftningens placeringsregler anser utredningen dock att bankers innehav av förlagsbevis också bör omfattas av begränsningsregeln. Mot bakgrund av att obligations- och förlagslåne marknaden har en speciell karaktär med små möjligheter för fondkommissionsfirmorna att utnyttja sin ställning till egen fördel, anser utredningen att regleringen inte bör omfatta dessa värdepapper.

Utredningen har med dessa utgångspunkter bedömt det som tillräckligt att rätten att placera i nämnda värdepapper begränsas till ett innehav vars anskaffningsvärde inte får överstiga två milj. kr. Flera fondkommissionärer har en så ringa omsättning att det inte kan anses motiverat med en mera omfattande placeringsrätt. De större fondkommissionärernas omsättning är emellertid så stor att en sådan begränsad rätt inte skulle kunna tillräckligt påverka marknads funktionsduglighet. Bankinspektionen bör därför kunna medge dispens för förvärv av aktie, emissionsbevis och andelar i aktiefonder samt, för bankernas del, förlagsbevis upp till ett anskaffningsvärde av fem milj. kr. för att uppnå berörda syfte. För att kunna nå kostnadsbesparande rationaliseringar inom handeln med små värdepappersposter bör bankinspektionen därutöver kunna medge dispens för förvärv av aktie, emissionsbevis och andelar i aktiefonder samt för bankernas del även förlagsbevis. Detta bör gälla för ett innehav vars värde inte får överstiga fem

milj. kr. utöver vad som har medgivits för annat ändamål. Därvid skall beaktas vad som är erforderligt för att genomföra de rationaliseringar och kostnadsbesparingar som bank eller fondkommissionsfirma kan påvisa. Sammanfattningsvis föreslås att bankinspektionen får medge dispens för förvärv upp till ett anskaffningsvärde av tillsammans tio milj. kr. för de två angivna syftena.

Ledamoten Langenskiöld har reserverat sig mot majoritetens förslag att begränsa fondkommissionärernas rätt till handel för egen räkning. Motsvarande regel saknas i FL. Avsaknaden av reglering har inte lett till missförhållanden eller olägenheter. Enligt Langenskiöld saknas därför anledning att nu införa förbud, begränsning eller annan ändring. Förslaget kan tillsammans med de nya kapitaltäckningsreglerna innebära en allvarlig minskning av särskilt de större fondkommissionsfirmornas konkurrenskraft.

För att den föreslagna begränsningen i rätten att handla för egen räkning skall bli verkningsfull är det nödvändigt att vid beräkningen av aktieportföljen även beakta företag som har större ägarintressen i en fondkommissionsfirma. Utredningen har utgått från att en fondkommissionsfirma bör ha en fri och oberoende ställning och har därför övervägt att föreslå en begränsningsregel, som är tillämplig på varje juridisk person med ägarintresse i en fondkommissionsfirma. Det är emellertid önskvärt att bland ägare till fondkommissionsfirmor skall kunna finnas finansiellt starka företag. Utredningen har därför stannat för att begränsningsregeln skall bli tillämplig först vid en gräns där ägarintresset är så stort att det normalt ger ett inflytande. Om juridisk person, som inte är oskiftat dödsbo, direkt eller genom annan juridisk person äger mer än en femtedel av aktierna eller aktier med mer än en femtedel av röstvärdet i en fondkommissionsfirma, föreslår utredningen att begränsningen i rätten att inneha aktier för egen räkning skall gälla även i fråga om den juridiska personen och moderbolag till denna.

De föreslagna begränsningarna i rätten att handla för egen räkning får konsekvenser för några av de nu verksamma fondkommissionsfirmorna. De portföljer som fondkommissionsfirmorna innehar är i en del fall större än vad som blir tillåtet med de regler som utredningen föreslår. Vissa placeringar har klara inslag av investmentkaraktär. Vidare innebär begränsningen i rätten att köpa aktier att flertalet firmor kommer att få skatta för dolda reserver genom att de inte vid årsskiftena i bokslutsdisponerande syfte kan påtagligt öka sitt aktieinnehav. Anpassningen till de nya reglerna kan därför kräva relativt lång tid. Utredningen föreslår en övergångstid av tre år för att nedbringa aktieinnehavet till den nivå som föreslås. Beträffande de företag som äger så stor del i fondkommissionsfirma, att deras aktieportfölj räknas samman med firmans vid tillämpning av begränsningsregeln, föreslår utredningen också en övergångstid om tre år för att lösa upp ägarförhållandet eller vidta annan åtgärd så att de föreslagna reglerna kan följas. I sistnämnda fall föreslår utredningen dessutom att bankinspektionen får medge ytterligare anstånd med två år om synnerliga skäl föreligger.

Ledamoten Langenskiöld har reserverat sig mot majoritetens förslag att utsträcka i 33 § lagförslaget angivna förbud och begränsningar till att omfatta också annat bolag i samma koncern. Med hänsyn till att bankinspektionen nyligen har godtagit ett större börsnoterat företag som innehavare av fondkommissionsfirma anser Langenskiöld förslaget obegripligt och opåkalat. Det kan få allvarliga ekonomiska konsekvenser för bl. a. anställda och ägare till de fondkommissionsfirmor som berörs.

Utredningen har övervägt kompletterande regler i anslutning till fondkommissionärs *självintråde* i ett kunduppdrag. Rätt till självinträde kan kommissionären ha på grund av avtal, handelsbruk eller annan sedvänja. Bestämmelserna om självinträde, som finns i 40–45 §§ KL, är av tvingande natur. Det är genom att kommissionären, när han meddelar att ett uppdrag har utförts, uttryckligen talar om för kommittenten att han själv är köpare eller säljare som självinträde äger rum. Vill kommittenten göra gällande att kommissionären inte är berättigad till självinträde, skall han utan oskäligt uppehåll efter det att meddelandet om självinträde har kommit honom tillhanda meddela kommissionären detta. I annat fall får han inte avvisa självinträdet. Kommissionären är skyldig att vid självinträde tillvarata kommittentens intresse med samma omsorg, som när han utför sitt uppdrag genom att sluta avtal med tredje man. Priset får inte sättas lägre än det som var gängse vid den tidpunkt, då kommissionären avsände meddelandet om självinträde eller muntligen gav detta tillkänna.

Reglerna om självinträde kan betraktas som stränga. De har dock ej alltid strikt tillämpats av fondkommissionärerna. Utredningen har därför övervägt att som komplement till reglerna om handel för egen räkning utforma särskilda regler för självinträde i fondkommissionslagen. Emellertid har utredningen inte funnit tillräckliga skäl att föreslå sådana specialregler. Utredningen anser de för alla kommissionärskategorier gällande reglerna i och för sig vara tillfyllest. En erinran om att kommissionslagens bestämmelser gäller har dock, som tidigare har anförts, gjorts i förslaget till fondkommissionslagen.

Banker och fondkommissionsfirmor brukar biträda aktiebolag och innehavare av större aktieposter vid utförsäljning av aktier till allmänheten i samband med aktiernas introduktion på börsen. Ett marknadserbjudande föregås regelmässigt av ett omfattande förberedelsearbete. En närmare redovisning lämnas i betänkandet s. 102–103. Fondkommissionär har också möjlighet att *garantera avsättningen* av utbudna aktier. Affärsbank kan utfärda sådan garanti efter eget bedömande, medan sparbank och central-kassa för jordbrukskredit kan göra det först efter tillstånd av bankinspektionen. Aktie som måste förvärvas på grund av en sådan garanti skall avyttras så snart det lämpligen kan ske och senast ett år efter förvärvet, om inte bankinspektionen förlänger fristen. För fondkommissionsfirmorna finns inte några sådana begränsningar.

Utredningen ser positivt på den service som fondkommissionärer lämnar i samband med utförsäljning i förening med börsintroduktion. Emellertid framhålls den särskilt ömtåliga situation som kommissionären befinner sig i när han lämnar denna service. Kommissionären satsar sin prestige på att företaget är moget för börsintroduktion och att kurssättningen är skälig. Ett sådant ansvar kan innebära frestelser att söka påverka kursen. Särskilt riskabel är situationen om kommissionären har garanterat emissionen och därmed löper direkta ekonomiska risker. Utredningen anser det vara ett naturligt inslag i bankrörelse att banken lämnar garanti även vid försäljning av aktier i förening med börsintroduktion. En bank har de kapitalresurser som behövs för att klara en misslyckad emission. Bankernas rätt att lämna garanti vid emissioner bör kvarstå i nuvarande omfattning och gälla vid sidan av den rätt att förvärva aktier föregen räkning som utredningen har föreslagit. För en fondkommissionsfirma är det däremot för riskabelt att lämna en garanti i samband med emission. En sådan firma har i allmänhet inte de kapitalresurser som behövs för att kunna överta den del av en garanterad emission som man inte har lyckats placera i vanlig ordning. Följderna av en misslyckad emission gör frestelserna stora att utnyttja ställningen som fondkommissionär. Enligt utredningens mening bör fondkommissionsbolag därför inte få lämna garanti av emission.

Utredningen har tagit upp den *handel för egen räkning som bedrivs av börsombud* och andra som står fondkommissionärerna nära. Därvid har utredningen hänvisat till delbetänkandet Fondbörsen (s. 59–60). Börsombud föreslogs där bli skyldiga att vid äventyr av straffansvar till bankinspektionen anmäla innehav och ändring i innehavet av börsaktier och vissa andra värdepapper, t. ex. konvertibla skuldebrev, enligt ett system som var utformat med lagen (1971:827) om registrering av aktieinnehav som förebild. Emellertid är det enligt vad utredningen framhåller i slutbetänkandet inte bara börsombuden som har en speciellt känslig ställning. Överblick över orderläget och insikt i marknadssituationen har även andra medarbetare i en fondkommissionsfirma eller i en bank. Utredningen avser t. ex. chef för fondavdelning, analytiker och ordermottagare men även ägare till fondkommissionsfirma. Utredningen anser att även dessa kategorier bör få vidkännas begränsningar i sin rätt att handla för egen räkning. Utredningen föreslår därför att innehavare av ledande befattning hos fondkommissionsfirma eller i bank eller befattningshavare som normalt har insyn i uppdragsgivares affärer i värdepapper inte får för egen räkning genom köp, byte eller därmed jämförligt fång förvärva värdepapper annat än för långsiktig förmögenhetsförvaltning. De värdepapper som avses är aktier, emissionsbevis och konvertibla skuldebrev. I det föregående har exemplifierats vilka befattningshavare det kan bli fråga om. Förhållandena kan emellertid skifta mellan olika fondkommissionsfirmor liksom mellan olika banker. Det bör därför ankomma på varje firma och bank att efter samråd med bankinspektionen

avgöra vilka befattningshavare som omfattas av bestämmelsen. Kan inte enighet nås om vilka personer som omfattas av inskränkningarna, fattar bankinspektionen beslut därom. Mot beslutet får talan föras hos regeringen.

Att avgöra vad som är annat än långsiktig förmögenhetsförvaltning kan vara en svår uppgift. Regeln utgör en inskränkning i förhållande till de regler som f. n. gäller för börsombuden enligt börsstyrelsens bestämmande. I fråga om realisationsvinstskatt gäller att all vinst som uppstår på en aktie som har innehafts kortare tid än två år beskattas i sin helhet. Med den regeln som utgångspunkt anser utredningen att en försäljning som sker inom två år från förvärvet kan presumeras vara annat än långsiktig förmögenhetsförvaltning.

En del av den tidvis omfattande handeln inom kretsen av närstående personer möjliggörs genom krediter. Utredningen har därför övervägt att införa ett förbud för denna krets att uppta kredit för köp av värdepapper. En sådan regel skulle emellertid innebära ett alltför drastiskt ingrepp i den enskildes ekonomi. Utredningen är dock av den uppfattningen att, om aktieköpare har tagit upp kredit för förvärvet, det finns anledning att presumera att detta skett för annat än långsiktig förmögenhetsförvaltning. Detta gäller i synnerhet om det är fråga om stora krediter.

De befattningshavare som avses med begränsningsregeln skall till banken respektive fondkommissionsbolaget ofördröjligen anmäla sitt innehav av aktier, emissionsbevis och konvertibla skuldebrev liksom ändring i innehavet. Äger banken aktiebolag, t. ex. i form av fondbolag, bör befattningshavare i detta bolag träffas av begränsningsregeln och anmälningsskyldigheten. Detsamma gäller om t. ex. ett fondkommissionsbolag har förlagt sin analysverksamhet till ett dotterbolag. Banken respektive fondkommissionsbolaget skall föra en förteckning över de anmälningar som görs. Förteckningarna skall hållas tillgängliga för bankinspektionen. Anmälningsskyldigheten föreslås omfatta också befattningshavarens familjemedlemmar och sådana juridiska personer med vilka han har väsentlig ekonomisk gemenskap på det sätt som f. n. gäller enligt börsordningen och lagen om registrering av aktieinnehav.

2.2.4 Andra verksamhetsgrenar

Utredningen framhåller att fondkommissionsrörelsen i en bank är en liten del av den totala rörelsen, medan den i en fondkommissionsfirma utgör den huvudsakliga verksamheten. Den egentliga bankverksamheten är ingående reglerad i lag. För fondkommissionsfirmorna finns inte någon sådan författningsmässig reglering av den verksamhet som bedrivs utöver fondkommissionshandeln. Utredningen har inte funnit anledning att föreslå några ändringar i de regler som gäller bankernas verksamhet utanför fondkommissionsrörelsen. Däremot föreslås att det i lag skall bestämmas vilken verksamhet – utöver fondkommissionshandel – som en fondkom-

missionsfirma får bedriva. I det följande behandlas de verksamhetsgrenar som föreslås bli tillåtna.

Utredningen noterar att betänkligheter mot att fondhandelsverksamhet kombinerades med *kreditgivning* kom till uttryck redan i samband med FL:s tillkomst. Fondkommissionsfirmorna är ofta mindre företag. Därför går det knappast att skilja de olika verksamhetsgrenarna åt på ett effektivt sätt. Den som driver fondkommissionsrörelsen och har beslutanderätten där har också avgörandet beträffande kreditgivningen. Kreditvolymen hos firmorna har stigit påtagligt. Krediterna kan vara på betydande belopp och väsentligt överstiga vad låntagarna skulle ha kunnat erhålla i bank. Där sker kreditprövningen utan organisatoriskt samband med fondkommissionsrörelsen och kredit för placering i värdepapper vägs mot kredit för andra ändamål. Utredningen anser det därför i viss mån diskutabelt att medge fondkommissionsfirmorna rätt att också bedriva kreditgivning. Samtidigt har emellertid möjligheten att ge kredit stor betydelse från konkurrenssynpunkt. Redan strävan att få en så konkurrensneutral lagstiftning som möjligt gör utredningen benägen föreslå att även fondkommissionsfirmorna skall vara berättigade att ge kredit. Avgörande vikt fäster emellertid utredningen vid att tillgång till kredit i enkla former hos firmorna medverkar till att göra kundernas placeringar i värdepapper likvida och hela marknaden därmed smidigare. Utredningen föreslår därför att fondkommissionsfirmorna i princip får behålla sin rätt att med fondkommissionshandel förena kreditgivning.

Rätten att ge kredit bör emellertid inte vara obegränsad. Kreditgivningen får inte bli av sådan omfattning att fondkommissionsfirmorna får karaktären av kreditinstitut. Utredningen har föreslagit att rörelsens huvudinriktning markeras genom att den inregistrerade firman för ett fondkommissionsbolag skall innehålla ordet *fondkommission*. För att i konsekvens härmed motverka att sådana bolag av allmänheten uppfattas som kreditinstitut och för att understryka den begränsning av kreditverksamheten som åsyftas, föreslår utredningen att ett fondkommissionsbolag inte i sin firma skall få använda ordet *bankir* eller därmed jämförlig svensk eller utländsk term.

Fondkommissionsfirmornas kreditgivning har i allt väsentligt varit inriktad på förvärv av aktier eller andra värdepapper i samband med fondkommissionshandeln. Det har emellertid förekommit kredit även för andra ändamål. I framtiden bör kreditgivningen uttryckligen begränsas till att avse sådan utlåning som behövs för att underlätta handeln i kommission. Avsikten är att ett fondkommissionsbolag skall få ge kredit för förvärv av aktier, andra delaktighetsbevis i bolag, obligationer, förlagsbevis och liknande skuldebrev samt andelar i aktiefonder. Anknytningen till fondkommissionshandeln bör dokumenteras genom den form av säkerhet som krävs. Utredningen anser att ett fondkommissionsbolag som säkerhet endast bör få ta emot värdepapper som har inregistrerats vid fondbörs eller som har bjudits

ut till försäljning under sådana förhållanden att sannolika skäl finns att anta att de inom ett år från avtalet kommer att inregistreras vid fondbörs.

Den säkerhet som lämnas för en kredit måste vara betryggande. I enlighet med vad som gäller f. n. bör bankföreningens belåningsvärden tjäna som riktmärke och utgöra högsta gräns för den kredit som kan ges mot ett visst slag av säkerhet. Den del av en kredit som överstiger säkerhetens belåningsvärde bör jämföras med en blancokredit. Sådan kredit bör i princip inte vara tillåten för fondkommissionsbolag. En kredittagare vars lån inte längre ligger inom belåningsvärdena bör anmodas att antingen nedbringa krediten eller ställa ytterligare säkerhet. Möjlighet bör dock enligt utredningen öppnas att ställa även annan egendom än värdepapper som tilläggsäkerhet. Denna möjlighet får dock inte utnyttjas i syfte att kringgå huvudregeln. Sålunda får inte tilläggsäkerhet i annan egendom godkännas, om säkerheten i form av värdepapper redan vid kreditens beviljande var otillräcklig.

Utredningen behandlar också fondkommissionsfirmornas utlåning på en hand. En riktpunkt vid bedömningen av om en sådan kredit är för stor kan vara att krediten inte överstiger 15 % av det egna beskattade kapitalet och det belopp som har avsatts till värderingskonto. För krediter som totalt ej överstiger något hundratusental kr. kan utgångspunkten sättas högre, t. ex. vid 30 %. Vid bedömningen bör krediter till kredittagare som är förbundna med varandra i väsentlig ekonomisk intressegemenskap räknas samman i en post. Överstiger det sammanlagda kreditbeloppet till kredittagare som står i sådan intressegemenskap de angivna gränserna för enhandskrediter, föreligger en presumtiv fara för fondkommissionsfirmans solvens. Vilar den säkerhet som en fondkommissionsfirma mottar för olika krediter på ett och samma företags vinstkapacitet, kan även detta utgöra en fara för fondkommissionsfirmans solvens. Utredningen avser sådana fall där säkerheten utgörs av aktier eller förlagsbevis som har givits ut av samma aktiebolag eller av aktiebolag som är förenade i nyssnämnda intressegemenskap.

Den säkerhet som fondkommissionsbolag föreslås få ta emot får anses vara av god kvalitet. För banker gäller enligt bankinspektionens praxis att i enhandskrediter ej räknas in krediter mot säkerhet av börsnoterade aktier inom aktiernas belåningsvärden. Det kan ifrågasättas om inte samma regel borde gälla för fondkommissionsfirmorna. Kreditgivningen hos fondkommissionsbolag kommer emellertid att ske enbart mot vissa slag av värdepapper. I en bank förekommer en helt annan riskspridning såväl beträffande ändamålet med en kredit som beträffande säkerheten. Ensidigheten i säkerheterna och i rörelsen hos ett fondkommissionsbolag gör det nödvändigt att i enhandskrediter inräkna även krediter mot säkerhet av börsnoterade aktier inom belåningsvärdena. Däremot bör man vid beräkning av enhandskrediter kunna bortse från krediter mot säkerhet av svenska obligationer inom av riksbanken tillämpade belåningsvärden eller medel som står inne på bankräkning.

Ledamoten Langenskiöld har reserverat sig mot majoritetens uttalanden i fråga om enhandskrediter. Langenskiöld, som inte har något att erinra mot den föreslagna författningstexten, anser att majoritetens uttalanden är omotiverade och t. o. m. felaktiga. De kan vidare uppfattas som direktiv för bankinspektionen och leda till att större kreditkunder förbehålls bankerna. Väl fungerande kundförhållanden skulle kunna brytas sönder med risk för allvarlig försämring av fondkommissionsfirmornas lönsamhet.

I analogi med vad som gäller för banker föreslår utredningen vidare att ett fondkommissionsbolag inte får förbehålla sig andel i vinst på affär som bolaget inte själv får avsluta.

Fondkommissionsfirmorna utövar f. n. verksamhet som består i att ta emot värdepapper till *förvaring och förvaltning* samt lämna *råd i fråga om placering* av medel i värdepapper. Denna service ställer särskilda krav på personella och lokalmässiga resurser och är därför kostnadskrävande. Höga anspråk bör ställas på snabb och säker bokföring av kundernas värdepapper. Effektiv åtskillnad mellan egna och andras värdepapper utgör förutsättning för att ett fondkommissionsbolag skall få tillhandahålla nu berörda tjänster. De värdepapper som fondkommissionsfirmorna förvaltar för kundernas räkning uppgår sammantaget till mycket betydande belopp. Kvalificerade, bankmässiga krav måste därför ställas på de valv eller bankfack vari värdepapper förvaras. Vidare måste valvfunktionen och bokföringsfunktionen vara åtskilda i firmornas verksamhet. Varje fondkommissionsbolag bör även hålla värdepapperen försäkrade till betryggande belopp. Det får ankomma på bankinspektionen att löpande tillse att nu skisserade krav upprätthålls.

Uppräkningen av de verksamhetsgrenar som enligt utredningen bör vara tillåtna för fondkommissionsbolag avses vara uttömmande. Utredningen har emellertid inte ansett sig böra hindra fondkommissionsbolag att driva all annan verksamhet. För sådan annan verksamhet bör dock krävas bankinspektionens tillstånd. Det måste föreligga särskilda skäl för tillstånd och vidare förutsatts att verksamheten har samband med kommissionshandeln. Utredningen har närmare belyst dessa frågor i betänkandet s. 113.

F. n. anskaffar fondkommissionsfirmorna en mycket väsentlig del av det för rörelsen nödvändiga kapitalet genom in- och upplåning i olika former. En central roll för firmornas *inlåning* spelar de s. k. kundkontona. Vid mera varaktiga relationer med firmans kunder sker redovisning över sådant konto, på vilket alla transaktioner mellan parterna bokförs. Ett kundkonto kan öppnas exempelvis i samband med att kunden till firman betalar in ett belopp med uppdrag att göra inköp på marknaden, när det ter sig gynnsamt. I andra fall kan kunden från början deponera värdepapper hos firman med uppdrag att göra lämpliga omplaceringar. Kunden kan också starta sin affärskontakt med firman med ett försäljningsuppdrag som skall redovisas på ett nyöppnat konto. Denna metod att reglera förhållandet mellan en fondkommissions-

firma och dess kunder tillämpas allmänt och sedan länge av firmorna. Den har ansetts bidra till en snabb och enkel handläggning av uppdragen och därmed till goda kundkontakter och allmänt sett till en smidigare aktiehandel. I en del fall saknas emellertid något omedelbart samband mellan kundkontot och kommissionshandeln. Det finns enligt utredningen anledning anta att firmorna tar emot en del av inlåningen på kundkonto för ren förräntning.

Utredningen konstaterar att kundkontot fyller en funktion i fondkommissionshandeln. Utgångspunkten för utredningen är att fondkommissionsbolagen egentligen inte bör ägna sig åt annat än kommissionshandel. De avsteg som har gjorts är föranledda av att de ansetts underlätta fondkommissionshandeln. Det är för att underlätta handeln i kommission som utredningen har godtagit att fondkommissionsfirmorna också i fortsättningen skall få ägna sig åt kreditgivning och handel för egen räkning. Utredningen har understrukt det angelägna i att avstegen inte utformas så att fondkommissionsbolagen i praktiken blir en ny typ av auktoriserade kreditinstitut. Utredningen ser därför inte någon anledning att medverka till lagregler som skulle kunna uppfattas som inbrytning i bankernas ensamrätt att ta emot inlåning från allmänheten på bankräkning. Däremot anser utredningen att kundkontot i och för sig bör tillåtas när det har ett omedelbart samband med kommissionshandeln.

I syfte att så långt möjligt säkerställa kommissionskundens fordran föreslår utredningen som huvudregel att fondkommissionsbolagen åläggs att genast avskilja och insätta på räkning i bank de medel som har tagits emot med redovisningsskyldighet, dvs. alla medel som ett fondkommissionsbolag i egenskap av kommissionär tar emot från uppdragsgivare. Emellertid bör det öppnas möjlighet för bolagen att träffa avtal med sina kunder att de inte behöver avskilja mottagna medel. Har avtal träffats, får fondkommissionsbolagen ta emot medlen på kundkonto och använda dem i den egna rörelsen. Även om avtal föreligger, får emellertid kundkontot användas enbart för att ta emot förskott på värdepappersaffärer och försäljnings- och utdelningsbelopp avsedda att utbetalas eller tämligen omgående reinvesteras. Avtal får alltså endast slutas beträffande sådana medel som står i ett nära samband med kundens värdepappersaffärer. Utredningen anser det angeläget att avtalet mellan kund och fondkommissionsbolag klarlägger kontots funktioner. Det bör därför vara ett krav att avtalet skall upprättas skriftligen. Regelsystemet föreslås också omfatta juridisk person som direkt eller genom annan äger mer än en femtedel av aktierna i ett fondkommissionsbolag. Med hänsyn till nuvarande ägarförhållanden bör en övergångstid av tre år gälla. Denna tid bör kunna förlängas två år av bankinspektionen om synnerliga skäl föreligger.

Ledamoten Lindencrona har reserverat sig mot förslaget om möjlighet att också i fortsättningen kunna använda sig av kundkonton. Enligt Linden-

crona bör undantag inte medges från skyldigheten att hålla anförtrödda medel avskilda.

I begreppet *upplåning* inbegriper utredningen all den externa finansiering som fondkommissionsfirmorna verkställer utan att anlita kundkonton. Denna upplåning äger i allt väsentligt rum mot revers eller i form av checkräkningskredit i bank. Den del av upplåningen som sker i bank har minskat i betydelse som finansieringskälla. Utredningen har förut understrukt att fondkommissionsbolag inte bör få driva rörelse som ankommer på auktoriserade kreditinstitut. Utredningen föreslår därför att bolagen inte får verkställa sin upplåning genom att utfärda förskrivningar som är avsedda för den allmänna rörelsen. I syfte att undvika att bestämmelsen kringgås föreslår utredningen att förbudet skall omfatta också bolagen närstående juridiska personer och förses med övergångsbestämmelser i likhet med vad som har förordats i fråga om bolagens inlåning.

Utredningen tar i detta sammanhang upp de *likviditetskrav* som bör ställas på fondkommissionsbolagen. Enligt utredningens mening bör bolagen åläggas att hålla en betalningsberedskap som är tillfredsställande med hänsyn till rörelsens art och omfattning. För att betalningsberedskapen skall kunna anses tillfredsställande måste den innefatta planering av likviditeten såväl på kort som på lång sikt. Som riktpunkt för kassalikviditeten bör gälla att avista tillgångar bör vara lika stora som avista skulder. Även annan likviditet än kassalikviditet bör planeras så att tillgångarnas bindningstid överensstämmer med skuldernas. Det bör ankomma på bankinspektionen att följa fondkommissionsbolagens likviditetsplanering.

Fören fondkommissionärs dagliga arbete spelar lagen (1919:242) med vissa bestämmelser om rätt att förfoga över annan tillhöriga fondpapper viss roll. Om lagens motiv och närmare innehåll hänvisas till betänkandet s. 117–118. Utredningen har – med hänsyn till praktiska svårigheter som lagen anses förorsaka – övervägt möjligheten att slopa regleringen. Utredningen anser emellertid att de olägenheter lagen medför får vika för det skydd den avses ge personer som investerar i värdepapper. En mindre justering, vilken redovisas i specialmotiveringen, föreslås dock.

2.2.5 Kapitaltäckning

För den allmänhet som har överskott av likvida medel framstår placering i aktier som ett alternativ till insättning i bank. Genom banklagstiftningens regler om kapitaltäckning skyddas insättningarna i bank mot de risker av olika slag som är förenade med bankverksamhet. Dessa regler föreskriver att banker skall hålla ett tillräckligt eget kapital med hänsyn till rörelsens art och omfattning. För den ena kategorin fondkommissionärer – bankerna – är alltså det egna kapitalets storlek noggrant reglerat genom banklagstiftningen. För den andra – fondkommissionsfirmorna – finns i kapitalhänseende det kravet

uppställt i FL att fondkommissionär som är aktiebolag skall ha ett aktiekapital som uppgår till minst 500 000 kr. Är fondkommissionär fysisk person eller handelsbolag krävs enligt huvudregeln ett rörelsekapital om 200 000 kr. Med hänsyn till den rörelseutveckling hos fondkommissionsfirmorna som har ägt rum under det senaste årtiondet har bankinspektionen under hänvisning till 15 § FL föreskrivit att fondkommissionsfirma skall ha en kapitaltäckning relaterad till rörelsens art och omfattning. En med hänsyn till riskerna otillräcklig täckning med eget kapital har av inspektionen ansetts kunna vara till skada för det allmänna. Föreskrifterna är utformade på så sätt att det riskbärande kapitalet skall uppgå till minst en viss andel av fondkommissionsfirmans placeringar enligt balansräkningen. En närmare redovisning av inspektionens föreskrifter finns i betänkandet s. 122–123.

Syftet med kapitaltäckningsregler är enligt utredningen att bereda allmänheten det skydd mot förluster som krävs för att upprätthålla förtroendet för fondkommissionärerna. Fondkommissionsfirmorna själva har också ett intresse av att värna om sin soliditet och bygga upp ett eget kapital av sådan storlek att det är tillräckligt för att möta förluster. Med hänsyn till fondkommissionsfirmornas betydelse för aktiehandeln och därmed för kapitalmarknaden samt den statliga auktorisationens drag av soliditetsgaranti är emellertid frågan om fondkommissionsfirmornas soliditet även ett samhällsintresse av betydelse.

Utredningen anser att förtroendet för en fondkommissionsfirma i praktiken kommer att ifrågasättas först när redovisat eget kapital måste tas i anspråk för att täcka förluster. Om det egna kapitalet är obetydligt finns då en påtaglig risk för att även kunderna försakras förluster. Avsaknad av krav på kapitaltäckning innebär således att det helt överläts på kunderna att skydda sig själva genom att undersöka om den fondkommissionsfirma de anlitar är tillräckligt solid. Regler om kreditprövning och säkerhet är inte tillräckliga för att uppnå det åsyftade skyddet för kunderna. Förluster på formellt oklanderliga krediter kan – kunderna ovetande – urholka kapitalbasen genom att reserven förbrukas samtidigt som verksamheten ändå fortsätter. Kapitaltäckningsregler krävs för att fastställa en gräns där någon rekonstruerande åtgärd måste vidtas till kundernas skydd.

Utredningen har övervägt möjligheten att kapitalregler ersätts med bestämmelse om att fondkommissionsbolag skall ta försäkring mot förluster. För att försäkring skall kunna bli en effektiv skyddsform måste samtliga kundförbindelser täckas. Rent försäkringstekniskt ställer det sig utomordentligt svårt att kvantifiera riskerna. Bl. a. med hänsyn härtill finner utredningen försäkringsalternativet inte genomförbart. Ledamoten Lindencrona har reserverat sig i denna fråga och anser att försäkringsmöjligheten kan vara ett alternativ till de av utredningen i det följande framlagda kapitaltäckningsreglerna.

Utredningen föreslår att fullständiga regler om kapitaltäckning förs in i

fondkommissionslagen. Med banklagstiftningen som förebild föreslås att dessa regler utformas som placeringsregler. I fråga om utredningens närmare överväganden rörande kapitaltäckningsnivå, teknisk utformning och alternativa modeller vid val av regelsystem hänvisas till betänkandet s. 126–139.

Utredningen föreslår att fondkommissionsbolags beskattade egna kapital enligt av bolagsstämman fastställd balansräkning skall uppgå till lägst ett belopp som motsvarar 20 procent av fastigheters och det egna aktieinnehavets bokförda värde, 100 procent av organisationsaktiers bokförda värde samt 6 procent av övriga tillgångars bokförda värde. För placeringar som utredningen bedömer inte medföra någon eller endast obetydlig förlustrisk föreslås inget kapitaltäckningskrav. Till denna kategori vill utredningen räkna kassa, checkar, postremissväxlar och dylikt med karaktär av kontanta medel. Kapitaltäckning föreslås inte heller för obligationer och andra fordringar, där ingen eller obetydlig kursrisk föreligger, samt för lån för vilka staten, kommun, kreditaktiebolag, bankinstitut eller försäkringsbolag svarar.

Enligt utredningens förslag skall fondkommissionsbolagens aktieportfölj vara ett handelslager och således främst innehålla börsnoterade värdepapper. Utredningens förslag om kapitaltäckning för de egna aktierna förutsätter att fondkommissionsfirmorna värderar sina aktier på ett betryggande sätt så att normala kursfluktuationer inte framtvingar redovisade kursförluster. Tillsynsmyndigheten bör ägna fondkommissionsfirmor med begränsade reserver särskild uppmärksamhet. Kapitaltäckningsnivån, 20 procent för aktier, är avvägd så att det egna kapitalet och reserven vid en betryggande värdering skall medge ett kundskydd för nedgång i aktiekurserna med 50 procent.

Beträffande organisationsaktier och andelar i företag som inte är dotterbolag till fondkommissionsfirman anser utredningen det självklart att det kapital som har föreskrivits som skydd för fondkommissionsfirmas kunder inte samtidigt kan utgöra riskkapital i annat företag. Eftersom det till annat företag överförda kapitalet i första hand utgör skydd för detta företags fordringsägare, tunnas kapitalskyddet ut för fondkommissionsbolagets kunder. Utredningen föreslår därför att bokförda värdet av organisationsaktier och andelar skall räknas av från det risktäckande egna kapital, vilket motsvarar 100 procent kapitaltäckning för dessa tillgångar.

Finns mellan fondkommissionsbolag och annat företag, som har till ändamål att köpa eller sälja värdepapper eller biträda vid köp eller försäljning eller lämna kredit, ett närmare samband, anser utredningen att menliga verkningar för fondkommissionsbolagets kunder föreligger om det närstående företaget inte uppfyller de föreslagna kapitaltäckningsreglerna. Ett sådant samband kan föreligga antingen om de båda företagen leds av i huvudsak samma personer eller om den vinst som kan uppkomma av båda företagen är avsedd att till betydande del, direkt eller indirekt, tillfalla i huvudsak samma personer.

Syftet med kapitaltäckningsreglerna är att åstadkomma skydd för fondkommissionsbolagets kunder och även de borgenärer som bidrar med medel för utlåningen. Utredningen föreslår därför att upplånat kapital som för kreditgivaren medför rätt efter fondkommissionsbolagets övriga borgenärer får likställas med eget kapital i kapitaltäckningshänseende upp till ett belopp motsvarande firmans aktiekapital. En begränsning skall dock gälla i fråga om den del kreditgivaren kan återkräva inom fem år.

Beträffande bankinstitut som är fondkommissionärer anser utredningen att den kapitaltäckning som föreskrivs i banklagstiftningen är tillräcklig. Bankinstitutens storlek och spridning av deras placeringar åstadkommer en riskfördelning som i sig motiverar en lägre kapitaltäckning för de olika tillgångsslagen än vad som bör krävas av ett fondkommissionsbolag. Den enda tillgång i bankernas fondkommissionsrörelse som kan särskiljas från andra verksamhetsgrenar blir det av utredningen föreslagna handelslaget av aktier. Detta innehav blir dock enligt förslaget så försvinnande litet i förhållande till de olika bankernas totala placeringar och den ökade risken så obetydlig att utredningen inte anser någon ändring av bankernas kapitaltäckningsregler motiverad i detta sammanhang.

2.2.6 *Courtage*

För sina tjänster i samband med förmedling av köp och försäljning av värdepapper tar fondkommissionärerna ut ersättning, s. k. *courtage*. Handel med värdepapper förekommer både vid och utanför fondbörsen. För handeln vid fondbörsen finns regler om *courtage* i börsordningen (1969:546). För övrig handel tas regelmässigt ut *courtage* i enlighet med Svenska fondhandlareföreningens rekommendationer. Oavsett var affär äger rum tar fondkommissionär för mindre affärer alltid ut ett minsta *courtage*belopp per avräkningsnota, s. k. *minimicourtage*, i enlighet med rekommendationer från fondhandlareföreningen.

I 30 § börsordningen föreskrivs att börsmedlem skall av vardera kommittenten ta ut provision på avtal som han sluter för deras räkning vid fondbörsen. Provisionen är för aktier, konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning 4,5 promille av köpesumman, för svenska statens räntebärande obligationer 1 promille av köpesumman, för premieobligationer 2 promille av nominella värdet, för övriga i Sverige utfärdade obligationer 1 promille av köpesumman, för partial- och förlagsbevis 1,5 promille av köpesumman och för i utlandet utfärdade obligationer 2,5 promille av köpesumman. De sålunda fastställda *courtage*satserna är bindande för börsmedlemmarna och får varken över- eller underskridas. Börsordningens bestämmelser om *courtage* gäller endast affärer vid fondbörsen. Enligt rekommendationer utfärdade av fondhandlareföreningen

tillämpas dock de fastställda courtagesatserna även i fråga om andra affärer i inregistrerade värdepapper som fondkommissionär medverkar till.

Svenska fondhandlareföreningen har också för sina medlemmar rekommenderat courtagesatser för affärer i värdepapper som inte är inregistrerade vid fondbörsen. För aktier skall courtage utgå med 7 promille på köpeskillingen. Likaså beräknat på köpeskillingen skall courtage utgå med 2 promille för svenska obligationer – i vissa fall får dock courtage utgå enligt för inregistrerade obligationer gällande regler – vidare med 2,5 promille för svenska förlagsbevis och partialbevis samt med 3/8 procent för utländska obligationer och utländska förlagsbevis.

Som bakgrund till sina överväganden har utredningen redovisat fondkommissionärernas marknads-, konkurrens- och resultatförhållanden. Enligt utredningen förmedlas de beloppsmässigt små affärerna i största utsträckning av bankerna, medan fondkommissionsfirmorna har en mycket liten andel transaktioner som beläggs med minimicourtage. Tillgängliga uppgifter tyder på att omkostnaderna, även för en mindre transaktion, skulle uppgå till omkring 50 kr., medan intäkterna utgörs av minimicourtaget, i flertalet fall 30 kr. I fråga om stora affärer täcker courtaget mer än väl kostnaderna. Det innebär enligt utredningen att de små affärerna är förlustbringande, medan de större affärerna går med vinst. Enligt beräknade genomsnittliga courtageintäkter per nota inbringar bankernas verksamhet som förmedlare av aktieaffärer intäkter som endast nätt och jämnt täcker kostnaderna. Firmorna däremot visar god lönsamhet.

Mot bakgrund av att beloppsmässigt små värdepappersaffärer nästan uteslutande förmedlas av bankerna och torde gå med förlust skulle det kunna föreligga företagsekonomiska skäl till höjning av minimicourtaget. En sådan åtgärd skulle emellertid i hög grad försvåra för spararna att göra placeringar i aktier och andra värdepapper. Från allmän synpunkt anser utredningen det betydelsefullt inte bara att en verklig möjlighet till sparande genom köp av aktier o. d. står öppen för envar utan även att daglig handel förekommer i inregistrerade värdepapper.

Marknaden för förmedling av små affärer präglas av fåtalskonkurrens, som med nuvarande pris- och kostnadssituation är särskilt ägnad att leda till ej önskvärda prisöverenskommelser av kartellliknande slag. Mot den bakgrunden föreslår utredningen att det överlämnas åt bankinspektionen att avgöra vilket högsta minimicourtage fondkommissionär har rätt att tillämpa i affärer med värdepapper. Utredningen förutsätter därvid att bankinspektionen kommer att vara restriktiv vid beslut om förändring av maximipriset för små affärer. Enligt utredningens mening är det önskvärt att det nuvarande underskottet vid förmedling av små transaktioner på längre sikt elimineras och övergår i ett rimligt överskott. Det bör vara möjligt att åtminstone i fråga om VPC-anslutna aktier finna förenklade rutiner för fullständigt datorbase-

rade transaktioner och notariatförvaltning. En omläggning i någon form av reglerna om fondstämpel skulle vidare kunna betyda stora administrativa förenklingar inom banksystemet.

Frågan om reglering av courtaget för övriga värdepappersaffärer berör både banker och andra fondkommissionärer. Uppgifter om fondkommissionsfirmornas vinster tyder enligt utredningens mening på att vinstmarginalen f. n. är så pass stor att en sänkning av courtagesatserna skulle kunna komma till stånd om det fanns möjlighet till priskonkurrens. Förutom kundernas direkta nytta av en prissänkning medför en priskonkurrens att ineffektiva företag inte längre kan skyddas av reglerat courtage samt att rationaliseringar och innovationer stimuleras. Från allmänna ekonomiska synpunkter bör således utrymme beredas för priskonkurrens såvida inte särskilda förhållanden inom värdepappershandeln talar emot en sådan ordning. Det kan göras gällande att priskonkurrens genom slopande av courtageregleringen i kombination med utredningens förslag till förändringar av fondkommissionsfirmornas situation i övrigt, skulle så försämrade firmornas konkurrensläge gentemot bankerna att en del av dem skulle slås ut från marknaden. Detta skulle från många synpunkter inte vara önskvärt. Utredningen har dock inte kunnat finna annat än att risken för en sådan utveckling måste bedömas som ringa. Därför föreslås att courtageregleringen i 30 § börsordningen upphävs. Det ringa antalet fondkommissionärer medför dock risk för prissamarbete. Utredningen föreslår därför att det överlämnas åt bankinspektionen att pröva vilka högsta courtagesatser fondkommissionär har rätt att tillämpa i affärer med värdepapper. En närmare utveckling av bakomliggande överväganden lämnas i betänkandet s. 148–151.

I en reservation av Grönqvist och Lindencrona, till vilken Langenskiöld har anslutit sig, anförs att det saknas skäl att upprätthålla en särskild prisreglering för fondkommissionärernas arbete i samband med värdepappersaffärer. Det s. k. minimicourtaget bör enligt reservationen bestämmas så att det ger full kostnadstäckning. Vad gäller de små affärerna kan ett rätt avvägt courtage styra efterfrågan över till andra tjänster som bättre tillgodoser kundernas intresse, t. ex. köp av andelar i aktiefonder. I reservationen sägs vidare att om majoritetens förslag genomförs kommer bankerna att få ett starkt intresse att öka sin andel av de större affärerna. Sammanfattningsvis hävdar reservanterna att de föreslagna reglerna kan komma att minska fondkommissionsfirmornas lönsamhet i sådan grad att en del av dem kan falla bort som börsmedlemmar.

2.2.7 Tillsyn m. m.

Tillsynen över fondkommissionsfirmorna ankommer f. n. på bankinspektionen. Utredningen föreslår inte någon ändring härvidlag. Det bör enligt förslaget åligga inspektionen att övervaka att fondkommissionsbolagen i sin

verksamhet iakttar bestämmelserna i fondkommissionslagen. De föreslagna reglerna om kapitaltäckning, om rätten att handla för egen räkning och om registrering av vissa befattningshavares värdepappersaffärer är exempel på betydelsefulla moment att beakta i den löpande tillsynsverksamheten.

Fondkommissionslagens bestämmelser är minimikrav. Ett annat sådant krav ligger i att ett fondkommissionsbolag har att iaktta även andra lagbestämmelser av civilrättslig eller annan karaktär, t. ex. KL. Vid sidan härav föreslår utredningen en uttrycklig bestämmelse om att fondkommissionsbolag skall iaktta god affärssed. Affärsverksamhet utanför den egentliga kommissionsrörelsen får inte heller ge anledning till erinran från allmänt legala och etiska synpunkter. Det bör därför åläggas inspektionen att, jämte en kontroll av efterlevnaden av olika lagbestämmelser, övervaka att fondkommissionsbolagen driver en från allmän synpunkt även i övrigt tillfredsställande verksamhet. För att fullgöra denna uppgift är det av vikt för inspektionen att känna till vilka som äger och handhar ledningen av ett fondkommissionsbolag. Bolagen föreslås därför inom ramen för det löpande tillsynsarbetet kunna åläggas att kontinuerligt rapportera förändringar i ägarförhållanden, styrelse och övrig ledning.

Inspektionens uppgift föreslås bli av övervakande och i efterhand kontrollerande karaktär. Tillsynsbestämmelserna får inriktas på att möjliggöra för myndigheten att följa rörelsens gång. Uppmärksammas härvid missförhållanden, kan detta leda till att fondkommissionsbolag förlorar rätten att fortsätta sin rörelse. Först efter ett sådant ingripande mister ledningen för fondkommissionsbolag sin principiellt fria rätt att fritt avgöra hur verksamheten skall bedrivas. Inspektionen bör emellertid i de fall den finner det påkallat utfärda generella föreskrifter för hur verksamheten skall bedrivas, t. ex. föreskrifter om räkenskapernas förande, om förvaring och insortering av värdehandlingar eller om likviditeten. Inspektionen föreslås också för enskilda fall kunna göra påpekanden, ge råd eller besluta formliga förelägganden med eller utan vite.

En väsentlig del av tillsynen bör liksom f. n. utgöras av undersökningar hos de olika fondkommissionsbolagen. Dessa föreslås liksom hittills vara skyldiga att för inspektionen hålla kassa, övriga tillgångar samt alla böcker, räkenskaper, protokoll och andra handlingar tillgängliga för granskning. Alla de handlingar som förvaras hos fondkommissionsbolag får sålunda inspektionen ta del av. Fondkommissionsbolagen bör genom sina olika befattningshavare även i fortsättningen vara skyldiga meddela inspektionen de upplysningar som den behöver för tillsynen. För att ge eftertryck åt den upplysningsskyldighet som åvilar ett fondkommissionsbolags olika befattningshavare bör styrelseledamot eller befattningshavare hos bolag, som uppsåtligen eller av oaktsamhet lämnar inspektionen oriktiga upplysningar om verksamheten eller vilseleder inspektionen genom oriktig bokföring, kunna ställas till ansvar. I ringa fall bör emellertid inte dömas till ansvar.

För bankinstitut gäller att inspektionen utser revisor som deltar i revisionen. Utredningen anser det lämpligt att inspektionen får utse revisor även i fondkommissionsbolag. Minst en av de av bolagsstämman utsedda revisorerna föreslås vara auktoriserad revisor eller auktoriserat revisionsbolag. Däremot vill utredningen lämna åt bankinspektionen att avgöra vilken formell kompetens den revisor skall ha som inspektionen utser. Utredningen föreslår också att inspektionen får kalla till sammanträde med fondkommissionsbolags styrelse. Har inspektionen begärt att styrelsen skall kalla till extra bolagsstämma men har styrelsen inte hörsammat en sådan begäran, får inspektionen enligt förslaget utfärda kallelse till extra bolagsstämma. Företrädare för inspektionen föreslås få närvara vid bolagsstämma och vidare vid styrelsesammanträde, som inspektionen har utlyst, och delta i överläggningarna.

När det gäller bankinstitut får bankinspektionen månadsrapporter över deras ställning. För bedömning av banks fondkommissionsrörelse behövs därför ingen särskild rapportering. De ställningsrapporter som bankinstitutet lämnar ger emellertid inte möjlighet att särskilt följa den kreditvolym som avser kredit för placering i börsnoterade aktier eller andra marknadsmässiga värdepapper. Sådan möjlighet bör enligt utredningens mening beredas inspektionen. För varje tertial bör därför de bankinstitut som har rätt att bedriva fondkommissionsrörelse till inspektionen rapportera de krediter där säkerheten helt eller delvis utgörs av vid börsen inregistrerade aktier eller andra marknadsmässiga värdepapper.

Som ett yttersta maktmedel vid handhavandet av det allmännas kontroll bör i enlighet med vad som gäller enligt FL bankinspektionen ges möjlighet att återkalla fondkommissionsbolags tillstånd. Tillstånd bör enligt utredningens mening kunna återkallas om bolaget bryter mot fondkommissionslagen eller annan lag, försummar att iaktta god affärssed eller uppenbart åsidosätter sina uppdragsgivares intressen eller på annat sätt visar sig olämplig att utöva fondkommissionsrörelse. Om rörelsen på annat sätt prövas vara till skada för det allmänna, skall återkallelse också kunna ske.

En mycket grav överträdelse bör givetvis föranleda återkallelse. Avsikten är däremot inte att varje överträdelse av fondkommissionslagen eller varje avsteg när det gäller att iaktta god affärssed osv. skall medföra att fondkommissionsbolagets tillstånd återkallas. Det är först när det visar sig att rättelse inte går att nå på annat sätt som detta yttersta medel är ämnat att tas i anspråk. Överskrider t. ex. ett fondkommissionsbolag flera gånger gränsen för egenhandel kan det bli aktuellt med ett återkallande av tillstånd. Ett annat exempel är om ett fondkommissionsbolag upprepade gånger åsidosätter de föreskrifter som bankinspektionen med stöd av fondkommissionslagen utfärdar. Utredningen utgår från att inspektionen på sätt som hittills har skett genom påpekanden under hand ingriper mot observerade försummelser. Inspektionen bör också liksom f. n. kunna tillgripa skriftliga erinringar, ev. i

kombination med ett offentliggörande. Om det har förekommit upprepade anledningar till erinran på ett eller flera områden mot ett fondkommissionsbolag, kan detta vara tecken på allmän olämplighet hos bolagets ledning. En sådan allvarligare art av allmän olämplighet bör kunna föranleda att tillståndet återkallas.

FL innehåller som tidigare har nämnts särskilda regler för det fall att närmare samband föreligger mellan ett fondkommissionsbolag och annat företag som har till ändamål att köpa eller sälja värdepapper eller lämna kredit mot värdepapper. Enligt utredningens mening finns det anledning att även observera samband med företag som har till ändamål att biträda vid köp och försäljning av värdepapper eller ge kredit mot säkerhet av sådana värdepapper. Finns mellan ett fondkommissionsbolag och sådant företag ett närmare samband, kan inspektionen ha anledning informera sig om även det senare företaget. Det bör enligt utredningens mening åligga fondkommissionsbolag att göra det antagligt att sambandet inte föranleder menliga verkningar för bolagets kunder eller det allmänna. Kan inte fondkommissionsbolag fullgöra ett sådant åliggande, bör enligt utredningens mening bolagets tillstånd kunna återkallas. Ett sätt att undanröja eventuella betänkligheter mot samarbetet är att inspektionen på frivillighetens väg bereds tillfälle att granska det med fondkommissionsbolaget samarbetande företags böcker och övriga handlingar samt att i övrigt undersöka detta.

Återkallas ett fondkommissionsbolags tillstånd, bör bolaget få vidta de åtgärder som fordras för att fullgöra redan ingångna avtal eller för att skydda uppdragsgivarna mot förlust. För att även själva avvecklingen skall äga rum under så effektiv kontroll som möjligt föreslår utredningen att förordnandet för den av bankinspektionen utsedde revisorn inte upphör förrän fondkommissionsrörelsen har avvecklats.

2.2.8 Övriga frågor

Bankinspektionen har i skrivelse till regeringen den 19 oktober 1973 hemställt om närmare precisering av inspektionens skyldigheter och befogenheter när det gäller att verka för att fondhandeln äger rum på ett tillfredsställande sätt. Inspektionen begärde att den till fullgörande av nämnda åliggande gavs befogenhet att infordra de yttranden och göra de påpekanden och framställningar som föranledes av ärendets art. Inspektionen förklarade att den avsåg att begränsa sig till den personkrets, vars agerande var av omedelbar betydelse för allmänhetens förtroende för fondhandeln. Skrivelsen har tillsammans med övriga handlingar i ärendet överlämnats till utredningen för att tas i beaktande vid fullgörandet av utredningsuppdraget.

Mot bakgrund av bl. a. bankinspektionens skrivelse tar utredningen upp frågan om viss utvidgning av den offentliga kontrollen över fondhandeln.

Överväganden mynnar ut i förslag om *förbättrade insynsmöjligheter* för bankinspektionen genom att nya bestämmelser tillförs fondkommissionslagen och lagen (1971:827) om registrering av aktieinnehav utvidgas. I det följande lämnas först en redogörelse för de insynsmöjligheter som bör tillskapas i fondkommissionslagen. Därefter behandlas utvidgningen av den s. k. insiderlagen. Utredningen har tidigare föreslagit en förstärkt offentlig kontroll över fondbörsen. En sammanfattning av övervägandena bakom dessa förslag lämnas i betänkandet s. 159–160.

De enskilda personer som investerar sparmedel i aktier har under senare år ökat i antal. Utredningen har vidare pekat på nya inslag i aktiemarknaden av typ aktiefonder och den fjärde AP-fonden. Investeringskonsulternas verksamhet har också berörts. Utredningen har konstaterat att antalet bolag med ett lågt aktiekapital och hög omsättningsbenägenhet beträffande innehavda börspapper har ökat under senare år. Mot bakgrund härav anser utredningen det angeläget att inspektionen för att kunna följa värdepappershandeln ges möjlighet att informera sig om marknaden. Fondkommissionärernas upplysningsskyldighet har tidigare behandlats. Utredningen anmärker att marknadsföringslagen (1970:412) och avtalsvillkorlagen (1971:112) har öppnat möjlighet för konsumentverket att av näringsidkare begära yttrande eller upplysning i ärende enligt respektive lag. På motsvarande sätt föreslås bankinspektionen få befogenhet att av den som utan att vara fondkommissionär yrkesmässigt bedriver eller medverkar vid handel med värdepapper begära upplysning angående denna handel. Härigenom blir det möjligt för inspektionen att få information från institutionella placerare såsom försäkringsbolag, investmentbolag och liknande placerare. Inspektionen kan vidare inhämta upplysningar av de konsulter som vänder sig till allmänheten genom annonsering eller cirkulärbrev med erbjudande om medverkan vid handel med värdepapper.

Även om värdepappershandeln inte är att betrakta som yrkesmässig kan information om verksamheten vara av betydelse för inspektionens möjligheter att verka för att handeln äger rum på ett tillfredsställande sätt. Inspektionen föreslås därför få rätt att inhämta upplysningar från juridiska personer angående deras handel med värdepapper även om den inte är yrkesmässig. Upplysningsplikten bör här begränsas till sådana juridiska personer som äger eller förvaltar värdepapper i en omfattning som ej endast är obetydlig.

Den information som inspektionen får genom svaren på sina frågor bör uteslutande tjäna som underlag för framställning om lagändring eller för kontakt med börsstyrelsen för att denna skall kunna få ett fylligare underlag för beslut om börsstopp eller annan åtgärd. Med hänsyn till användningsområdet för informationen blir det närmast frågor av utredande och klarläggande natur som inspektionen kommer att ställa. Frågorna kan avse vilka parterna är i en affär, om det gäller en bytes- eller kontantaffär, frekvensen av en viss typ av affärer etc. De kan även gälla blankningsaffärer

och avse klarlägganden om blankning skett, vem som lånat ut sina värdepapper, vilka avtal som ligger bakom, avtalade tidsfrister, kurser och limiter. Yrkesmässigt verksamma konsulter bör av inspektionen kunna tillfrågas om vem som är deras uppdragsgivare, om konsulten för egen del har handlat med värdepapper vid den aktuella tidpunkten, tidigare eller senare, till vilken kurs, vilka värdepapper som har rekommenderats, skälen därtill, hur kundrekryteringen sker m. m.

Den i bankinspektionens skrivelse föreslagna utvidgningen av inspektionens befogenhet att begära information av andra kategorier än fondkommissionärer anser utredningen vara av något känslig karaktär. Utredningen vill därför för sin del inta en viss restriktivitet när det gäller den ifrågasatta befogenheten att göra påpekanden och har ej funnit skäl att ansluta sig till inspektionens förslag i denna speciella del.

De upplysningar som inspektionen kan finna anledning att inhämta med avseende på handeln med värdepapper måste, i den mån det ej är fråga om fysisk person, begäras av styrelsen eller verkställande direktören för juridisk person, men får avse även den medverkan som ledning eller anställda kan ha lämnat vid handeln. Domineras en juridisk person av en eller ett fåtal aktieägare bör även dessa genom den juridiska personen få tillfrågas om nyssnämnda handel. Inspektionens förfrågningar kan vara muntliga, men måste vara skriftliga om den upplysningsskyldige begär det. Inspektionens begäran om upplysning är ett beslut som föreslås kunna överklagas i administrativ ordning. Underlåter den som har upplysningsskyldighet att lämna sådan, bör inspektionen kunna förelägga vite. Även beslut om föreläggande av vite skall kunna överklagas på sedvanligt sätt. Fråga om utdömande av vite prövas av allmän domstol.

Utredningen redovisar (betänkandet s. 162-164) det huvudsakliga innehållet i lagen (1971:827) om registrering av aktieinnehav, den s. k. insiderlagen, och de erfarenheter som hittills har vunnits av dess tillämpning. Vad angår frågan om vilka ytterligare personer som skulle kunna tänkas bli omfattade av anmälningsskyldighet enligt lagen är utredningen medveten om att de som kan ha förtrolig företagsinformation utgör en betydligt vidare krets än de som f. n. är anmälningsskyldiga. Utredningen är av den uppfattningen att den som kan ifrågakomma för anmälningsskyldighet bör ha någon uppenbar anknytning till bolaget. Utredningen anser att aktieägare med större innehav bör omfattas av anmälningsskyldighet enligt insiderlagen. Var gränsen bör sättas kan vara föremål för olika uppfattningar. Ett aktieinnehav i svenska börs- eller fondhandlarnoterade bolag som uppgår till 10 procent utgör ett stort innehav. I likhet med vad som gäller i USA och Storbritannien anser utredningen att aktieinnehav och ändring i innehavet bör anmälas av den som äger minst 10 procent av aktiekapitalet i ett bolag eller aktier motsvarande 10 procent av röstvärdet för samtliga aktier i bolaget.

Vid beräkningen av aktieinnehavets storlek föreslås att hänsyn tas inte bara till de aktier en person själv äger utan också till vissa honom närstående personers innehav. Beträffande juridiska personer bör innehavet beräknas på samma sätt som föreskrivs i den nu gällande insiderlagstiftningen. För juridisk person som ingår i en koncern innebär detta att det är moderföretaget som är anmälningsskyldigt för samtliga aktier i ett visst bolag vilka äges av de olika i koncernen ingående juridiska personerna.

En annan kategori med uppenbar anknytning till bolaget utgörs enligt utredningen av ledamöter i företagsnämnd. Dessa torde få information om företaget av beskaffenhet att kunna påverka kursutvecklingen. Även ledamöter i företagsnämnd i bolag som omfattas av lagen föreslås därför vara underkastade anmälningsskyldighet. Med den utveckling som äger rum på arbetslivets område i fråga om informationsskyldighet gentemot de anställda och dessas möjligheter att anlita expertis för att bedöma informationen torde även arbetstagarkonsulter få förtrolig företagsinformation och komma att få en uppenbar anknytning till bolaget. Dessa föreslås därför också omfattas av lagen. I fråga om funktionärer i banker och fondkommissionsbolag anser utredningen de föreslagna reglerna i fondkommissionslagen tillräckliga. Börskommentatorer och finansanalytiker föreslås också i fortsättningen stå utanför insiderlagen på grund av de yrkesetiska regler som gäller eller är under utarbetande.

Insiderlagen ger f. n. inte inspektionen några möjligheter att närmare informera sig om den handel som bedrivs av de anmälningsskyldiga såvitt avser aktier i de bolag vari de är insiders. I förslaget till fondkommissionslag förordar utredningen att bankinspektionen skall få befogenhet att infordra upplysningar även från andra än fondkommissionärer. För bevarandet av allmänhetens förtroende för börser har det betydelse att den handel med aktier i det egna bolaget som en anmälningsskyldig bedriver ej framstår som diskutabel. Utredningen är därför av den uppfattningen att bankinspektionen även av den som är anmälningsskyldig enligt insiderlagen bör på samma sätt som i den föreslagna fondkommissionslagen kunna infordra uppgift om dennes handel med aktie i fråga om vilken anmälningsskyldighet föreligger. I likhet med den information som inspektionen erhåller enligt fondkommissionslagen bör även dessa upplysningar främst tjäna som underlag för framställningar om lagändring eller för kontakt med börsstyrelsen angående börshandeln. Däremot bör inspektionen inte ha någon befogenhet att för den upplysningsskyldige göra påpekanden angående dennes sätt att göra affärer.

Utredningen föreslår att bankinspektionen vid meddelande av föreskrift eller förbud enligt fondkommissionslagen får förelägga vite. I likhet med vad som i övrigt gäller för inspektionens beslut enligt fondkommissionslagen föreslås att talan mot beslut om föreläggande av vite förs genom besvär till regeringen.

I fråga om *sekretess- och tystnadspliktsregler* bygger utredningen på de förslag som har lagts fram av offentlighets- och sekretesskommittén (Ju 1970:49) samt av tystnadspliktskommittén (Ju 1975:03) i betänkandena (SOU 1975:22) Lag om allmänna handlingar resp. (SOU 1975:102) Tystnadsplikt och yttrandefrihet. En närmare redovisning av utredningens förslag finns i betänkandet s. 166–167.

Utredningen föreslår att *straff* skall kunna ådömas den som driver fondkommissionsrörelse utan tillstånd och den som utan att ha tillstånd att driva sådan rörelse använder sig av ordet fondkommission i sin firma eller vid beteckningen av sin affärsrörelse. Vidare föreslår utredningen att straff skall kunna ådömas styrelseledamot eller befattningshavare hos fondkommissionsbolag som uppsåtligen eller av oaktsamhet lämnar bankinspektionen oriktiga upplysningar om verksamheten eller vilseleder bankinspektionen genom oriktig bokföring.

För lagens ikraftträdande föreslår utredningen följande *övergångsbestämmelser*. Bestämmelserna om fondkommissionsbolags rätt att inneha aktier bör träda i kraft först efter en övergångstid av tre år. Vidare föreslås att bankinspektionen skall kunna förlänga denna frist med ytterligare två år, om det föreligger synnerliga skäl. I fråga om de föreslagna inskränkningarna för vissa större intressenter i fondkommissionsbolag föreslås motsvarande regler. För fondkommissionär som är affärsbank föreslås det gamla tillståndet gälla under återstående del av oktrojperioden. I övrigt föreslås att de nya reglerna för sådana fondkommissionärer skall träda i kraft utan någon övergångstid. För andra aktiebolag som driver fondkommissionsrörelse föreslås de nya reglerna träda i kraft omedelbart. Detta innebär att sådana fondkommissionärer dessförinnan måste söka nytt tillstånd för verksamheten. För kommanditbolagen föreslås det gamla tillståndet gälla under en övergångstid av tre år. Under denna tid skall de äldre bestämmelser som särskilt tar sikte på denna kategori fondkommissionärer fortfarande gälla.

2.3 Remissyttrandena

2.3.1 Allmänna synpunkter

Det övervägande antalet remissinstanser tillstyrker eller lämnar i huvudsak utan erinran utredningens förslag till lagstiftning om fondkommissionsrörelse. Till de remissinstanser som tillstyrker förslaget i stort hör *bankinspektionen, RÅ, kammarrätten i Stockholm, kommerskollegium, konsumentverket, NO, riksbanksfullmäktige* och *Sveriges advokatsamfund*.

En del remissinstanser ställer sig emellertid kritiska till utredningens förslag i flera avseenden och finner att de innebär alltför långt gående inskränkningar i verksamheten för de fondkommissionärer som inte är banker. Kritiska synpunkter lämnas av bl. a. *fondkommissionsfirmorna, SAF* och *SI, Svenska företagares riksförbund, Svenska handelskamarförbundet* och *Sveriges aktiesparares riksförbund*.

Av de remissinstanser som tillstyrker utredningens förslag framhåller *bankinspektionen* att förslagen i det stora hela är väl avvägda. Ett betydelsefullt problem för utredningen har varit att några av de största enskilda fondkommissionsfirmorna under senare år har fått starka inslag av bankirverksamhet i sin rörelse. Därigenom har kommissionshandeln med värdepapper i viss mån trätt i bakgrunden trots att även den har utvecklats starkt. Inspektionen delar utredningens uppfattning att kommissionshandeln med värdepapper för kunders räkning skall dominera rörelsen och tillstyrker i princip de regler som utredningen föreslår med angivna målsättning. Inspektionen understryker vidare utredningens uppfattning att aktiespararna bör kunna göra anspråk på en offentlig tillsyn över värdepappersmarknaden, som är likvärdig med den som utövas i fråga om bank- och försäkringsrörelse. Inspektionen finner också att utredningen har visat fog för sina förslag att något skärpa samhällets reaktion mot företeelser som kan negativt påverka fondkommissionärernas vilja och förmåga att tillvarata sina kunders intressen.

RA anser att förslaget innefattar fördelar framför nuvarande ordning. Särskilt betydelsefullt är förslaget att kreditgivningen skall begränsas till att avse den utlåning som är nödvändig för att underlätta kommissionshandeln som sådan och att blankningsaffärer förbjuds.

Kammarrätten i Stockholm anser att ett behov av lagstiftning med i huvudsak det innehåll utredningen har föreslagit får anses dokumenterat. Som ett mera allmänt omdöme om utredningens förslag anför kammarrätten följande. Föräldrade regler och föreskrifter som har visat sig sakna praktisk betydelse har utrensats. Reglerna om tillståndsprövning har förenklats. Ett nytt och utförligt regelsystem för fondkommissionsbolags rörelse införs i lagstiftningen. Detta har i väsentliga hänseenden för rörelseidkarna preciserat och skärpt reglerna för verksamhetens utövande. De föreslagna reglerna, vilkas huvuduppgift är att bereda skydd för allmänheten, synes vara i huvudsak väl motiverade och avfattade. En bestämmelse om begränsning i rätt att hålla handelslager av aktier synes dock gå något längre än marknadens funktion kräver. Regeln kan även medföra vissa olägenheter. Reglerna om tillsyn och om tillsynsmyndighetens verksamhet inom området har moderniserats och utökats med hänsyn till vad utvecklingen kan anses kräva. De föreslagna ändringarna för kreditinstituten bygger på samma tankegång som låg till grund för den samordning av rörelsereglerna för dessa institut som genomfördes vid 1968 års lagstiftning. Ett genomförande av nu föreslagna ändringar medför att yrkesmässig handel i kommission med värdepapper kommer att bedrivas på i huvudsak lika villkor oberoende av företagsform.

Kommerskollegium konstaterar att till grund för förslaget ligger dels önskvärdheten att så långt möjligt uppnå konkurrensneutralitet mellan banker och fondkommissionsfirmor, dels angelägenheten av att handeln med värdepapper organiseras och bedrivs i former som är godtagbara från

skyddssynpunkt. Enligt kollegiet är de av utredningen föreslagna reglerna för fondkommissionshandel m. m. i allt väsentligt väl avvägda.

NO finner beträffande den allmänna inriktningen av förslaget att utredningen har haft som målsättning att stimulera konkurrensen mellan fondkommissionärerna och skapa förutsättningar för att konkurrensen kan ske på så långt möjligt lika villkor. Enligt NO ligger denna inriktning av förslagen i linje med de tankegångar som ligger bakom konkurrensbegränsningslagen. NO understryker konkurrensens betydelse för en väl fungerande värdepappersmarknad och en rationellt bedriven fondkommissionsverksamhet.

Riksbanksfullmäktige delar utredningens åsikt att fondkommissionsbolagens kreditgivning inte skall ha sådan omfattning att de får karaktären av kreditinstitut. De föreslagna reglerna begränsar på ett tillfredsställande sätt fondkommissionsbolagens kreditgivningsmöjligheter. Med hänsyn till finansieringsbolagskommitténs pågående arbete avstår fullmäktige från att ta upp frågan om kreditpolitisk reglering av fondkommissionsbolagens utlåning. Fullmäktige lämnar vidare utan erinran utredningens förslag att begränsa fondkommissionsbolagens möjligheter till upplåning.

Sveriges advokatsamfund delar utredningens uppfattning att det inte behövs en sådan synnerligen vittomfattande tillsyn över hela värdepappersmarknaden som förekommer i vissa länder, t. ex. de anglosaxiska. Investerarna erhåller rimligt skydd om reglerna för de institutioner och personer som tillåts att verka på marknaden utformas med särskilt beaktande av skyddssynpunkterna. De förslag till sådana regler som utredningen framlägger för fondkommissionsbolagen synes på det hela taget väl tillgodose rimliga anspråk på skydd för investerarna utan att fondkommissionsbolagens verksamhet onödigtvis försvåras.

LO anför att organisationen på grund av ärendets natur har avstått från att komma med synpunkter på utredningens förslag men framhåller det värdefulla i att den offentliga tillsynen ökar på berörda områden.

Kritiska synpunkter på utredningens förslag i stort eller i vissa delar lämnas som nyss har nämnts av flera remissinstanser.

SAF och SI framhåller att aktiemarknaden fyller en väsentlig uppgift när det gäller företagens försörjning med riskvilligt kapital. De senaste årens ökade nyemissionsaktivitet och ökade antal introduktioner av nya företag på Stockholms fondbörs hade knappast varit möjliga utan en fungerande aktiemarknad. Det är ur företagens – och därmed också ur hela samhällets – synvinkel angeläget att underlätta näringslivets försörjning med riskbärande kapital. Mot den bakgrunden är det av största vikt att en väl fungerande aktiemarknad existerar. Ingrepp och regleringar som försvårar eller försämrar aktiemarknadens funktion eller effektivitet bör undvikas. Däremot bör åtgärder som vidgar aktiemarknaden och som höjer dess effektivitet uppmuntras. Viktigt härvidlag är att den aktieinvesterande allmänheten kan känna trygghet och förtroende för de agerande på marknaden.

SAF och SI anför vidare att fondkommissionärernas verksamhet är en nödvändig förutsättning för att aktiemarknaden skall fungera. Aktiemark-

nadens effektivitet påverkas positivt om samtliga agerande på marknaden kan konkurrera på samma villkor. Särbestämmelser för vissa fondkommissionärer bör därför inte förekomma. Inte heller bör tillträde till fondkommissionärsrörelse vara stängd för vissa institut beroende på den företagsform under vilken de arbetar. Väsentliga delar av utredningens förslag innebär ökad reglering och marknadsövervakning av fondkommissionsverksamheten. Mot bakgrund av att bankinspektionen redan har betydande möjlighet till insyn i fondkommissionärernas verksamhet och av att missbruk från fondkommissionärs sida är ovanligt, är SAF och SI tveksamma till behovet av en lagstiftning med det innehåll utredningen föreslår. Det kan dock vara befogat att i vissa avseenden, där tillsynsmyndigheten för närvarande själv har utformat regler, i stället i lag fastställa vad som skall gälla.

Svenska företagares riksförbund ansluter sig till de synpunkter SAF och SI har framfört samt understryker vikten av att handeln med värdepapper inte låses genom alltför snäva regler. Detta anses viktigt mot bakgrund av att även mindre företags värdepapper på längre sikt bör kunna bli föremål för en marknadsmässig värdering och handel.

Svenska handelskammarsförbundet anser det vara synnerligen angeläget att lagstiftningen utformas så att antalet börsmedlemmar inte blir alltför litet. En väl fungerande börs är nämligen av vital betydelse för värdepappershandeln och därmed för företagens kapitalanskaffning och för hela näringslivet. Enligt kammarens mening har utredningen emellertid i alltför liten grad beaktat denna aspekt. Liknande synpunkter framförs av *Skånes handelskammare*, *Stockholms handelskammare* och *Sveriges aktiesparares riksförbund*.

Fondkommissionsfirmorna är positiva till en viss reform av den nuvarande lagstiftningen men anser att utredningens förslag inte kan läggas till grund för ny lagstiftning utan en rätt genomgripande omarbetning. Firmorna anser att det är viktigt att kundernas intresse av att deras order utförs korrekt och av trygghet för de medel som har anförtratts fondkommissionär alltjämt skall hållas kvar som riktpunkt för lagstiftningen. Firmorna menar emellertid att utredningen, även om den har tagit detta som utgångspunkt för sitt arbete, vid sin slutliga utformning av förslaget i flera hänseenden förlorat detta ur sikte. Utredningen synes i stället ha funnit det mera angeläget att begränsa fondkommissionsfirmornas nuvarande friheter i fondkommissionsverksamheten liksom i annan därmed förbunden verksamhet så att den inte på någon punkt skall gå längre än bankernas utan att därför ge firmorna de friheter bankerna har. Begränsningarna har dessutom föreslagits utan saklig motivering och utan stöd av några påvisbara missförhållanden.

Fondkommissionsfirmorna framhåller vidare att bankerna och firmorna arbetar under helt olika förutsättningar och villkor. Såväl banker som fondkommissionsfirmor bedriver visserligen vid sidan av fondkommissionärsrörelse annan verksamhet. För bankerna är emellertid fondkommissionärsrörelsen endast en tämligen obetydlig del av de tjänster som de erbjuder kundkretsen, medan den för firmorna är det väsentliga inslaget i deras

verksamhet. Vid sidan av denna rörelse har emellertid flertalet firmor upplåning och utlåning. Sådan sidoverksamhet är för flertalet fondkommissionsfirmor en nödvändighet för att firmorna skall få den omfattning och stabilitet som är önskvärd från företagsekonomisk synpunkt och för att ge värdepapperskunderna trygghet för deras tillgångar hos fondkommissionären. Det är fara värt att med de begränsningar som utredningen har föreslagit en eller flera av firmorna nödgas upphöra med sin verksamhet eller gå samman med andra fondkommissionärsfirmor. Sådana koncentrationstendenser har avsevärda olägenheter för börshandeln och därmed för allmänheten och näringslivet. Antalet börsmedlemmar är redan oroväckande lågt. Varje ytterligare bortfall innebär därför en allvarlig försvagning av börsen och dess effektivitet. Med ett fåtal större börsmedlemmar, av vilka envar har en betydande marknadsandel, följer också att inbördes affärer ökar på bekostnad av de affärer som avslutas på börsen mellan medlemmarna. Detta kan inte vara i kundernas intresse. Det tillvaratas bäst genom att affärerna avslutas mellan två parter av vilka envar på bästa sätt söker tillvarata sin kunds intresse.

Fondkommissionsfirmorna delar inte utredningens uppfattning att firmornas möjlighet att bedriva ekonomisk verksamhet vid sidan av kommissionshandeln bör beskäras. I kundernas intresse måste framför allt ligga att de kan vända sig till väl konsoliderade fondkommissionsfirmor, vilka för att nå ett gott rörelseresultat inte behöver tänka på att driva upp volymen av omsatta värdepapper utan, när förhållandena på börsen inte motiverar någon handel, i stället kan använda företagets kapacitet för annan verksamhet. Firmorna delar inte heller utredningens åsikt att koncernbildningar och samarbete i andra former mellan fondkommissionsfirmor och andra företag såvitt möjligt bör förhindras genom lagstiftning. Detta innebär nämligen inte någon fara för firmornas oberoende. Det måste tvärtom för en fondkommissionärs verksamhet vara utomordentligt väsentligt att den uppbärs av kapitalstarka företag. Man får därför inte som utredningen från början utesluta möjligheten att större företag, t. ex. börsnoterade sådana, går in som huvuddelägare i fondkommissionsfirmor. Firmorna har visserligen inte något att erinra mot utredningens uttalande att ett av målen för den nya lagstiftningen bör vara att stimulera konkurrens och skapa förutsättningar för att verksamheten så långt möjligt kan ske på lika villkor. Denna tanke synes emellertid av utredningen på en del punkter ha fullföljts så att verksamhet, som tidigare har bedrivits av fondkommissionsfirmorna mer eller mindre fritt, i fortsättningen skall underkastas tämligen långtgående restriktioner endast av den anledningen att sådan verksamhet icke tillåts för bankerna. Firmorna anser att tillsynslagstiftningen inte skall användas för att begränsa firmornas verksamhet endast av denna anledning.

Sveriges finansanalytikers förening pekar på att det för att aktiemarknaden skall fungera väl krävs att aktiekurserna ger en så riktig och aktuell bild som

möjligt av företagens framtidsutsikter. Detta förutsätter bl. a. att ett stort antal fristående placerare bör tillåtas konkurrera på marknaden i syfte att finna de bästa placeringsalternativen. Kursbildningen fungerar tillfredsställande på Stockholmsbörsen, trots börsens litenhet med relativt få banker och fondkommissionsfirmor agerande på marknaden. Detta tyder också på att konkurrensen mellan dessa institutioner fungerar tillfredsställande. Det är dock viktigt att antalet börsmedlemmar inte ytterligare minskar i framtiden, ty därigenom skulle effektiviteten i kursbildningen kunna försämrast. Mot denna bakgrund understryker föreningen att en ny fondkommissionslag bl. a. bör syfta till att motverka och helst bryta den nu pågående koncentrationen till större och färre enheter bland börsmedlemmarna.

2.3.2 Tillståndsplikt, företagsform m. m.

Remissinstanserna tillstyrker utredningens förslag att det även i fortsättningen skall krävas tillstånd för rätten att driva fondkommissionsrörelse. *Styrelsen för Stockholms fondbörs* framhåller emellertid att en och samma myndighet bör pröva frågan om tillstånd att driva fondkommissionsrörelse oavsett om det är fråga om bank eller annan kommissionär. *Fondkommissionsfirmorna* föreslår att regeringen ensam skall ha rätt att lämna tillstånd.

Förslaget att fondkommissionsrörelse skall få drivas även av sparbanker och föreningsbanker har tillstyrkts eller lämnats utan erinran vid remissbehandlingen. Detsamma gäller utredningens förslag att vid sidan av banker endast aktiebolag skall få driva fondkommissionsrörelse. *Sveriges advokatsamfund* framhåller att en fördel med att enda tillåtna företagsformen blir aktiebolag bl. a. är att aktiebolagets kapital i stor utsträckning är bundet till skillnad mot handelsbolagets. I fråga om kravet på aktiekapital finner *länsstyrelsen i Malmöhus län* anmärkningsvärt att det lägsta tillåtna aktiekapitalet för fondkommissionsbolag inte har satts högre än till 500 000 kr.

Utredningens förslag att tillstånd att driva fondkommissionsrörelse får meddelas endast om rörelsen kan antas bli till nytta för det allmänna tillstyrks av *bankinspektionen* och *länsstyrelsen i Stockholms län*. Däremot är *NO, RRV, länsstyrelsen i Malmöhus län, Föreningen Auktoriserade revisorer, styrelsen för Stockholms fondbörs* och *fondkommissionsfirmorna* kritiska mot förslaget. Även *kommerskollegium* och *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* framför vissa kritiska synpunkter på förslagets utformning.

Bankinspektionen pekar bl. a. på att förslaget öppnar möjligheter för en smidigare prövning av tillståndsärendena genom att de i nuvarande lag angivna kraven på kompetens och lämplighet föreslås utgå. Enligt inspektionen bör det emellertid uttalas att någon skärpning i förhållande till gällande rätt inte åsyftas när det gäller den tid – 3 år – under vilken VD och en av styrelseledamöterna skall ha vunnit tillräcklig erfarenhet för verksamheten.

RRV konstaterar att utredningens förslag bygger på motsvarande bestämelse i banklagen men framhåller att bankverksamhet på väsentliga punkter skiljer sig från fondkommissionärsverksamhet. Utredningen har framhållit att nyttorekvisitet kommer att bli ömtåligt att fixera på grund av att fondkommissionärsverksamheten är så enhetlig. Utredningen har emellertid inte närmare utvecklat vilka egenskaper som skall bedömas och värderas hos tillståndssökare eller ägare. Bedömningen kommer att erbjuda avsevärda svårigheter och ge utrymme för stora skönsmässiga variationer. Sammanfattningsvis anser *RRV* att utredningen inte har lagt fram övertygande skäl för att nuvarande regler behöver ändras.

NO ställer sig tveksam till om det behövs en så långtgående nyetableringskontroll för fondkommissionärer som nu tillämpas för banker. Syftet att tillvarata kundernas berättigade intresse av bl. a. kapitalskydd tillgodoses genom andra förslag av utredningen. *NO* ställer sig också frågande till hur bevisbördan skall kunna fullgöras om krav ställs på positiv nytta. De övriga krav som uppställs beträffande bl. a. personlig lämplighet vill *NO* inte invända mot. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* framhåller att lagen har tillkommit för att skydda den aktieägende allmänheten och föreslår att tillståndskravet formuleras så att tillstånd får meddelas endast om rörelsen kan antagas bli till nytta för en väl fungerande aktiemarknad.

Föreningen Auktoriserade revisorer ifrågasätter hur det skall styrkas att en fondkommissionsrörelse är till nytta för det allmänna. Föreningen föreslår att den som i övrigt fyller villkoren bör få tillstånd om verksamheten inte bedöms bli till skada för det allmänna. *Styrelsen för Stockholms fondbörs* anser att det s. k. nyttorekvisitet utan olägenhet kan slopas i lagen.

Fondkommissionsfirmorna erinrar om att de nuvarande olika rekvisiten för tillstånds meddelande är betingade av att bankerna vid sidan av fondkommissionsrörelsen bedriver annan verksamhet. Firmorna anser sig dock inte kunna motsätta sig att tillstånd lämnas på enahanda sätt vare sig det gäller bank eller enskild firma. Firmorna är däremot starkt kritiska till utredningens tolkning av nyttorekvisitet. Enligt firmorna kan nämligen frågan huruvida "endast seriöst arbetande personer" deltar i verksamheten knappast ha med frågan om rörelsens "nyttighet" att göra. Denna fråga hör i stället till den prövning av ledningens lämplighet som tillståndsmyndigheten har att företa i samband med tillståndets beviljande. Firmorna är också starkt kritiska till vad utredningen anför om att företaget som sådant skall vara lämpligt för verksamheten. Prövningen bör endast omfatta VD, ordföranden i styrelsen och den styrelseledamot som det krävs särskild erfarenhet av.

Kommerskollegium delar utredningens uppfattning att prövningen bl. a. bör inriktas på den personliga lämpligheten hos den verkställande ledningen och – när det gäller fondkommissionsbolag – även hos aktieägare med majoritetsintresse. I de fall aktiebolag har majoritetsintresse förutsätter kollegiet att prövningen inriktas på bolagets seriösa natur. Lagtexten bör emellertid

preciseras så att prövningens innebörd, inriktning och omfattning kommer till klart uttryck. Vidare bör det framgå att en prövning skall ske även vid förändringar i bolagets ledning och ägareförhållanden. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* sätter i fråga om inte prövningen kan begränsas till styrelsen samt aktieägare som på grund av sina aktieinnehav kan tänkas utöva ett bestämmande inflytande över verksamheten.

2.3.3 Fondkommissionshandel och handel för egen räkning

Utredningens förslag att fondkommissionsfirmas funktion skall framgå av företagets namn och att fondkommissionärer genom straffrättsligt skydd bör tillförsäkras ensamrätt till ordet fondkommission har lämnats utan erinran vid remissbehandlingen.

Vad utredningen har anfört i fråga om *fondkommissionshandeln* har vid remissbehandlingen lämnats utan erinran utom såvitt gäller förslaget att förbjuda fondkommissionär att medverka vid blankning.

Fondkommissionsfirmorna framhåller att inom den lilla krets av personer bland vilka fondhandel utspelar sig är det knappast möjligt att en firma annat än undantagsvis som ett olycksfall i arbetet skulle missköta en kunds intressen. En firma om vilken något dylikt tvivelaktigt blev känt skulle på grund av den starka konkurrensen snabbt gå sin undergång till mötes. Utredningen har enligt firmorna inte funnit något att anmärka på nuvarande förhållanden och har egentligen inte heller några nya förslag att komma med. Inom värdepappershandeln betingar förhållandena inte sällan avvikelser från vad utredningen redogör för. Systemet med bästorder och limiterade order fungerar inte i värdepappershandeln på samma sätt som inom varuhandeln. Någon skyldighet att hålla en kommittents värdepapper åtskilda från annans föreligger inte och så är i flertalet fall inte ens möjligt. Eftersom uppdragsgivaren inte har någon kännedom om med vem kommissionären har avslutat affären, har denne som regel ett del credereansvar gentemot uppdragsgivaren. Vad som på grund av handelsbruk eller förhållanden i övrigt gäller inom kommissionshandel är därför i viss mån något annorlunda än vad utredningen har redovisat. Eftersom utredningen inte framlägger något förslag till författningstext i detta hänseende finner emellertid firmorna inte anledning att framställa något yrkande.

I samband med vad utredningen har anfört i fråga om *inbördes affärer* framhåller fondkommissionsfirmorna att en stigande volym av inbördes affärer inte är helt utan olägenheter och kan påverka börsens funktionsduglighet i negativ riktning. Omsättningen hos varje fondkommissionär blir i så fall som en egen börs.

Utredningens förslag att fondkommissionärer skall förbjudas att utföra eller medverka vid *blankning* i affärer vare sig dessa sker för egen eller annans räkning tillstyrks av *RÅ* och *länsstyrelsen i Stockholms län* samt lämnas

utan erinran av flertalet remissinstanser. Enligt länsstyrelsen i Stockholms län kan det antagas att blankning utförs av personer med särskild överblick över marknadsläget och att dessa därför kan göra sig en förtjänst på bekostnad av den allmänhet som inte har motsvarande information. Länsstyrelsen framhåller också att det spekulativa i förfarandet är påtagligt.

Sveriges aktiesparares riksförbund anser att blankningsaffärer inte helt bör förbjudas eftersom de har vissa positiva effekter. Förbundet föreslår därför att fondkommissionärerna skall få medverka vid blankningsaffärer i de 16 mest omsatta aktierna vid börsen, men att fondkommissionärerna inte skall få utföra blankningsaffärer för egen räkning.

Fondkommissionsfirmorna avstyrker ett generellt förbud mot blankningsaffärer. Firmorna anser att det skulle föra för långt att nu förbjuda verksamhet av detta slag. Framför allt reagerar firmorna mot att de skulle förbjudas att utföra blankningsaffärer för kundernas räkning. Skillnaden mellan en blankningsaffär och försenad leverans från säljaren är svår att ange. Skulle förbudet leda till att fondkommissionären inte får utföra ordern, förrän han har förvässat sig om att kommittenten innehar det antal värdepapper för vilka säljorden har lämnats, skulle detta på ett olyckligt sätt försvåra rutinerna vid utförandet av kundernas order. Firmorna reagerar också mot att de i detta hänseende skulle fungera som poliser gentemot sina kunder och i en omfattning som har angivits i mycket vaga termer, undersöka huruvida kundens order har karaktär av blankningsaffär eller ej. Firmorna är dock beredda att förbinda sig att inte erbjuda kunder att ur firmans lager låna material för blankning.

Utredningens förslag att även banker skall få göra egna aktieaffärer i begränsad omfattning tillstyrks av *NO*, *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*, *riksbanksfullmäktige*, *styrelsen för Stockholms fondbörs*, *Sveriges aktiesparares riksförbund* samt av bankernas och näringslivets organisationer. Förslaget lämnas utan erinran av *bankinspektionen* och *fondkommissionsfirmorna*.

Bankinspektionen framhåller att det kan synas som om man frågick en av de grundläggande principerna i svensk banklagstiftning, om bankerna får rätt att inneha och handla med aktier. Utredningens förslag framtvingar emellertid inte ett ställningstagande i denna fråga, eftersom förslaget endast går ut på att ge bankerna en möjlighet att hålla ett handelslager av aktier och andra värdepapper. Förslaget syftar till att uppnå konkurrensneutralitet mellan bankerna och de privata fondkommissionärerna. Mot att bankerna får en aktieförvärvsrätt med denna begränsade målsättning synes några befogade invändningar knappast kunna resas.

Riksbanksfullmäktige finner de av utredningen anförda skälen för att bankerna skall få inneha ett mindre handelslager av aktier väl grundade. *Svenska bankföreningen* anför att den föreslagna aktieförvärvsrätten för

bankerna i huvudsak motsvarar de önskemål som föreningen har framfört men att aktieförvärvsrättens omfattning bör bestämmas på annat sätt. Svenska sparbanksföreningen framhåller att bankerna genom förslaget får ytterligare möjligheter att effektivisera sin fondhandelsrörelse.

Fondkommissionsfirmorna, som av konkurrensskäl inte vill motsätta sig förslaget, understryker dock att det vore ytterst betänkligt om möjligheterna för bankerna att handla i egen räkning med aktier skulle utvecklas därhän att det på varje mer betydande bankplats i landet eller rent av bankdisk etableras en särskild marknad för inbördes allärer.

Förslaget att fondkommissionärerna skall begränsa sin handel för egen räkning har fått ett blandat mottagande av remissinstanserna. Flertalet remissinstanser delar dock utredningens grundläggande syn att någon form av begränsning behövs såvitt gäller rätten till handel för egen räkning. Från flera håll påpekas emellertid att de föreslagna beloppsgränserna är alltför schablonmässiga och snävt tilltagna. Enligt vissa remissinstanser finns det inte något skäl att införa begränsningar i rätten att handla för egen räkning.

Bankspektionen tillstyrker förslaget och framhåller bl. a. att de föreslagna reglerna utgör ett viktigt led i strävandena att begränsa de bankmässiga inslagen i fondkommissionärernas verksamhet. Den vidsträckt diskretionära prövningsrätt som formellt skulle tillkomma inspektionen kan väcka betänkligheter. Dessa minskas dock väsentligt av att utredningens motiv innehåller klara riktlinjer för tillståndsgivning. Dessa riktlinjer är i huvudsak väl avvägda. I den mån fondkommissionärens värdepappersomsättning skall läggas till grund för tillståndsgivningen bör dock omsättningen i kommissionsverksamheten och inte den totala värdepappersomsättningen vara avgörande eftersom denna omsättning kan påverkas genom egna affärer. Inspektionen påpekar också att handeln med små poster i sådana aktier som finns i lager bör fungera så, att affärerna avslutas direkt efter fast prislista, baserad på senast kända börskurs, och att kunden betalar en avgift för transaktionen. Även *kommerskollegium*, *riksbanksfullmäktige* och *PK-banken* ansluter sig i princip till utredningens förslag. PK-banken förordar dock att beloppsgränserna anknyts till basbeloppet.

I fråga om de föreslagna beloppsgränserna invänder flera remissinstanser att de är alltför schablonmässiga och snävt tilltagna.

Länsstyrelsen i Stockholms län påpekar att den beloppsmässiga begränsningen kan innebära en ojämn fördelning bland fondkommissionärerna med hänsyn till verksamhetens omfattning. En begränsning i förhållande till omsättningen skulle därför vara en mer normal fördelningsgrund. Det kan vara befogat att i vart fall övergångsvis godta ett relativt begränsat handelsslager så att verkningarna kan överblickas. Å andra sidan bör kanske de föreslagna övergångstiderna något förlängas.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län finner det redan med tanke på penningvärdets snabba förändringar knappast rationellt att fixera beloppsgränser i lagen. Kursförändringar gör att det kan sättas i fråga om det är lämpligt att bygga på anskaffningsvärdena. Det förtjänar också att diskuteras om inte beloppsgränserna är alltför låga för att man skall kunna nå de angivna syftena med handeln för egen räkning. Den metod utredningen har valt och som i princip skär alla fondkommissionärer över en kam synes alltför schablonmässig. Frågan skulle kunna lösas på det sättet att bankinspektionen årligen bestämmer det tillåtna innehavet för egen räkning till en procentuell andel av fondkommissionärens totala omsättning av berörda värdepapper under närmast föregående kalenderår, beräknad som sammanlagda beloppet av köpeskillningarna. För att en sådan regel inte skall gynna de större fondkommissionärerna på de mindres bekostnad bör den kompletteras med en bestämmelse som ger varje fondkommissionär, oberoende av omsättning, rätt att inneha värdepapper till visst värde, t. ex. två milj. kr. Bankinspektionen skulle inte bli bunden att tillämpa samma procentandel av omsättningen på alla fondkommissionärer.

Även *styrelsen för Stockholms fondbörs* anser att man bör undvika absoluta tal, som till följd av penningvärdeutvecklingen snart kan bli otidsenliga. Börsstyrelsen förordar därför en regel som begränsar fondkommissionärens aktievärden till att motsvara högst viss andel av kommissionärens handel i kommission i aktievärden under närmast föregående kalenderår. Huvudregeln bör kompletteras med en bestämmelse som säger att kommissionären dock alltid skall ha rätt att förvärva aktievärden till ett belopp ej understigande två milj. kr.

RRV, Föreningen Auktoriserade revisorer, Svenska bankföreningen, Svenska handelskammarförbundet och Svenska sparbanksföreningen anför liknande synpunkter såvitt gäller konstruktionen av de föreslagna reglerna. Sparbanksföreningen framhåller att uppdelningen av totalramen i två delbelopp är olycklig, eftersom svårigheter kan uppstå att klart särskilja de båda innehaven. Sparbanksföreningen föreslår att i stället en generell högsta ram anges. Bankföreningen påpekar att i motiven uttalas att bank eller fondkommissionsfirma, som söker dispens att förvärva aktier i syfte att nå rationaliseringseffekter inom handeln med små värdepappersposter, skall kunna "påvisa" rationaliseringar och kostnadsbesparingar. Enligt bankföreningen bör det räcka att banken i dispensärendet gör sådana effekter sannolika.

Skånes handelskammare finner det uppenbart att de föreslagna beloppsgränserna är otillräckliga för att de syften som ligger bakom rätten att handla för egen räkning skall kunna tillgodoses. Handelskammaren befarar att egenhandeln i första hand kommer att utnyttjas för handel med stora poster. Övriga syften kommer att motverkas, vilket blir till nackdel främst för de mindre aktiespararna. Därtill kommer att flera fondkommissionärer kommer att få betydande lönsamhetsproblem, om förslaget genomförs. Det tillåtna

innehavet bör årligen bestämmas till en procentuell andel av fondkommissionärens totala omsättning av berörda värdepapper under närmast föregående kalenderår, beräknad som sammanlagda beloppet av köpeskillingarna. Regeln bör kompletteras med en bestämmelse som ger varje fondkommissionär, oberoende av omsättning, rätt att inneha värdepapper till ett värde av högst fem milj. kr. En sådan minimiregel fyller bl. a. den funktionen att effekten av en tillfällig kraftig nedgång i omsättningen motverkas. Av motsvarande skäl bör huvudregeln också kompletteras med en regel som maximerar tillåtet innehav till – förslagsvis – tjugo milj. kr. Med hänsyn till riskaspekter och för att förhindra att en fondkommissionär agerar som bulvan i samband med övertagande av aktiemajoriteten i börsnoterade företag bör fondkommissionär ha rätt inneha förslagsvis högst fem procent av aktiekapitalet i ett och samma börsnoterade bolag.

Direkt kritiska mot förslaget är *kammarrätten i Stockholm, NO, fondkommissionsfirmorna, SAF och SI, Stockholms handelskammare* och *Sveriges aktiesparares riksförbund*. Dessa instanser anser att någon begränsning i rätten att handla för egen räkning ej alls bör införas. I den mån någon gräns skall fastställas bör den i vart fall sättas betydligt högre än vad utredningen har föreslagit.

Kammarrätten i Stockholm framhåller att utredningen ej har påvisat att den nu gällande rätten för fondkommissionärer att handla för egen räkning skulle ha missbrukats. Ej heller har utredningen gjort någon undersökning som belyser riskerna för sådant missbruk. Det saknas också tillräcklig utredning till grund för de föreslagna beloppsmässiga ramarna.

NO framför liknande synpunkter och framhåller att utredningens syfte bör kunna nås utan förbud med hjälp av de befogenheter, som den föreslagna lagstiftningen ger bankinspektionen, till undersökningar och stävjanden av missbruk i olika avseenden. Även *SAF* och *SI* pekar på bankinspektionens tillsynsmöjligheter och framhåller att förslaget kan leda till att en ökande del av värdepappershandeln kanaliseras genom bankerna. Därmed skulle målsättningen om en utjämning av konkurrensvillkoren mellan banker och fondkommissionsfirmor förfalla. Mot bakgrund härav och med hänsyn till de kapitaltäckningsregler som för närvarande och framgent tillämpas avstyrks förslaget.

Stockholms handelskammare anser att kapitaltäckningsreglerna i och för sig torde vara tillräckliga för att åstadkomma den önskvärda begränsningen av egenhandeln. De föreslagna begränsningarna i aktieförvärvsrätten kan få betydande negativa verkningar för fondkommissionsfirmorna.

Fondkommissionsfirmorna anser det helt orealistiskt att i egenhandeln se någon källa till intressekonflikter av annat slag än andra intressekonflikter inom kommissionshandeln. Det är därför meningslöst att begränsa egenhandeln på det sätt utredningen har föreslagit. Kvantitativa begränsningar av detta slag eliminerar inte på något sätt intressekonflikter. De slår dessutom

mycket ojämnt. Än värre är det om dessa kvantitativa begränsningar skall modifieras genom en på diskretionära grunder utövad dispensgivning. En dylik dispensbefogenhet lämnar utrymme för godtycke eller misstanke om godtycke. Egenhandeln har även enligt utredningen mycket starka positiva effekter, särskilt på en så liten fondbörs som den svenska. Egenhandeln gör fondbörsen likvid och bidrar åtminstone i någon mån till att utjämna kursdifferenser. Så länge skattelagstiftningen inte erbjuder någon annan form för avsättning av reserver till företagets konsolidering än lagerköp är det viktigt att denna möjlighet behålls. Firmorna avstyrker all begränsning av handeln för egen räkning i värdepapper.

Fondkommissionsfirmorna anför vidare att såväl inbördes affärer som egenhandel och närståendes affärer ger upphov till intressekonflikter eller misstanke om intressekonflikter. Ett medel att motverka detta är den i lag föreskrivna anmälningsskyldigheten för självinträde. Utredningen har dock inte särskilt uppmärksammat problematiken i samband därmed. Eftersom ett flertal köporder och säljorder en och samma dag leder till avslut i samma värdepapper, varav en del kan avse egna affärer, kan det bli omöjligt att avgöra till vilken affär självinträdet hänför sig. Rationaliseringsbehovet kräver att uppdragen bland banker och fondkommissionärsfirmor hanteras i klump. Firmorna föreslår att bestämmelserna i detta hänseende mjukas upp så att anmälan om självinträde inte behöver ske annat än i sådana fall då detta kan iakttagas utan olägenhet. Om fondkommissionären t. ex. redan vid orderns mottagande är på det klara med att han avser att självinträda i affären, skall han uppge detta för kunden. Firmorna finner det även från deras synpunkt angeläget att någon utomstående myndighet får möjlighet till insyn i det sätt på vilket fondkommissionär handlägger kundernas uppdrag. Firmorna föreslår den ordningen att anmälan mot fondkommissionär beträffande missförhållanden i utförandet av kundens uppdrag anmäls till bankinspektionen. Om inspektionen finner anledning uppta anmälan till behandling, skall den kunna anhängiggöra ärendet hos fondbörsstyrelsen eller ett utskott av denna som utses för handläggning av dessa ärenden. I sådant utskott bör, förutom juridisk expertis, ingå företrädare för såväl fondkommissionärerna som den aktieköpande allmänheten liksom för börsen själv (börschefen).

Utredningens förslag att komplettera begränsningarna i fråga om fondkommissionärernas aktieinnehav med motsvarande begränsningar för företag som har större ägarintressen i en fondkommissionsfirma tillstyrks uttryckligen endast av *bankinspektionen* som efter att ha undersökt olika uppslag har funnit reglerna oundvikliga. Inspektionen föreslår dock att den får rätt att utsträcka den generella övergångstiden med ytterligare två år redan vid "särskilda skäl" och inte efter den strängare prövning som ligger i "synnerliga skäl", vilket utredningen har föreslagit.

Kommerskollegium, NO, Föreningen Auktoriserade revisorer, styrelsen för

Stockholms fondbörs, fondkommissionsfirmorna, Skånes handelskammare, Stockholms handelskammare, Svenska handelskammarförbundet, SAF och SI är däremot kritiska till förslaget. Skånes handelskammare framhåller att förslaget motverkar företag, som med hänsyn till sin egen verksamhetsinriktning och sina kapitalresurser i och för sig kan vara både intresserade och lämpliga att ingå som delägare i fondkommissionsfirmor. Därmed skulle en utveckling förhindras som från andra synpunkter måste betecknas som i hög grad önskvärd. Handelskammaren vill i stället förorda en regel att transaktioner, som utförs på uppdrag av juridisk person som äger en större andel av fondkommissionsfirman, skall anmälas till bankinspektionen, om inte transaktionen är av endast mindre omfattning. Eventuellt kan en sådan bestämmelse kompletteras med en föreskrift att sådana transaktioner i förhållande till tredje man skall likställas med självinträde. Därmed borde kunna förhindras att en inflytelserik ägare gynnas av fondkommissionären på andras bekostnad. Vad angår frågan vid vilken gräns ägarintresset är så stort att det motiverar tillämpning av en särregel anser handelskammaren att det finns skäl att bestämma gränsen så att negativa konsekvenser i gälligaste mån undviks samtidigt som erfarenheter kan vinnas av hur en särregel i praktiken kommer att verka. Mot bakgrund härav vill handelskammaren förorda att gränsen sätts vid 50 procent.

Kommerskollegium finner utredningens förslag väl drastiskt och hänvisar till vad Skånes handelskammare har anfört. *Svenska handelskammarförbundet* framför liknande synpunkter. *Stockholms handelskammare* anser att risken för intressekonflikter torde vara minimal med hänsyn till myndigheternas övervakningsmöjligheter. Däremot är det väsentligt att fondkommissionsfirmorna har stabila ägare. En sådan utveckling skulle dock motverkas av den föreslagna regeln.

NO och styrelsen för Stockholms fondbörs finner att utredningen ej har anfört några bärande skäl för de föreslagna reglerna. Härtill kommer enligt börsstyrelsen att det föreslagna olämplighetsrekvisitet som grund för tillståndsåterkallelse synes innefatta tillräckligt skydd mot det presumtiva maktmissbruk som kan förmodas utgöra grunden för den föreslagna regeln.

Fondkommissionsfirmorna framhåller att den föreslagna regeln inte fyller någon funktion till kundernas skydd och att den kommer att få vittgående negativa konsekvenser för hela branschen.

Svenska bankföreningen påpekar att regeln i 54 § banklagen att bank inte får för egen räkning förvärva förlagsbevis är föråldrad och att regeln bör upphävas åtminstone såvitt gäller förlagsbevis, som noteras på börsen och därmed har ett marknadsvärde. Så länge nuvarande regel i 54 § banklagen kvarstår, kan det dock vara följdriktigt att underkasta banks rätt att förvärva förlagsbevis särskild begränsning. Ett syfte med en banks rätt att förvärva förlagsbevis är att medverka till att material finns tillgängligt vid var tid för

dem som vill köpa eller sälja förlagsbevis. Förvärv av förlagsbevis i sådant syfte kan komma i fråga i sådan omfattning att en alltför stor del av de tänkta ramarna blir tagna i anspråk. Bankföreningen föreslår därför att bankerna ges rätt att efter medgivande från bankinspektionen förvärva förlagsbevis till det belopp som bankinspektionen fastställer för varje särskild bank. Detta belopp bör avvägas så att bankens medverkan för nyss angivna syfte kan nås och med beaktande av att konkurrensneutralitet gentemot fondkommissionsfirmorna bör finnas.

Styrelsen för Stockholms fondbörs framhåller att det sakligt sett knappast kan motiveras att, med utgångspunkt från banklagstiftningens föråldrade förbudsregel om förlagsbevis, göra åtskillnad mellan fondkommissionsbolags och bankinstituts rätt att disponera över ett handelslager av aktievärden. Detta lager bör för samtliga kategorier fondkommissionärer gälla samma slags värdepapper, nämligen aktier, emissionsbevis och andelar i aktiefonder.

Utredningens förslag att fondkommissionsbolag inte skall få garantera emissioner har mött erinringar från flera remissinstanser. *Styrelsen för Stockholms fondbörs*, *fondkommissionsfirmorna*, *Stockholms handelskammare*, *SAF* och *SI*, *Svenska handelskammarförbundet* och *Sveriges aktiesparares riksförbund* avstyrker förslaget i sin helhet. Börsstyrelsen erinrar om att det är börsstyrelsen som ombesörjer den s. k. börsmognadsprövningen då aktier emitteras i syfte att skapa marknadsunderlag för aktiernas notering på fondbörsens A-lista. Det saknas därför skäl att förbjuda de privata fondkommissionärerna att garantera dylika emissioner. Dessa kommissionärer har aldrig varit förhindrade att utfästa sådan garanti och några olägenheter har styrelsen veterligen hittills ej framkommit. Tillräckliga skäl kan därför ej anföras för att förvägra de privata fondkommissionärerna att garantera aktieemissioner, där värdepapperen avses bli noterade på fondhandlareföreningens kurslista för icke börsnoterade aktier.

Även *Svenska handelskammarförbundet* och *Stockholms handelskammare* påpekar att, såvitt de har erfarit, det inte har förekommit att kunder kommit till skada i samband med att fondkommissionsfirma har medverkat vid bolags börsintroduktion. Handelskammaren påpekar också att förslaget i denna del innebär ett avsteg från den utjämning av konkurrensvillkoren som utredningen allmänt säger sig förorda. *SAF* och *SI* framför liknande synpunkter och framhåller att fondkommissionsfirmornas ekonomiska ställning regleras genom kapitaltäckningsregler med syfte att åstadkomma en för dessa firmor stabil ekonomisk ställning. *Fondkommissionsfirmorna* hävdar att om garantifunktionen vid emissioner skulle förbehållas någon typ av företag vore det snarare fondkommissionärsfirmorna och inte bankerna, eftersom bankerna i princip inte skall ta riskpositioner i aktier om sådant kan undvikas.

Kommerskollegium, NO, länsstyrelserna i Stockholms län och i Göteborgs och Bohus län samt Skånes handelskammare föreslår att fondkommissionsfirmorna – på samma sätt som gäller för sparbanker och jordbrukskassor – skall kunna få tillstånd av bankinspektionen att garantera emissioner.

Skånes handelskammare påpekar att det är en strävan från den fondkommissionär som medverkar vid introduktionen att introduktionskursen sätts lägre än den kurs marknaden kan väntas vara beredd att betala. Denna strävan hänger samman med en gemensam önskan hos fondkommissionären och de gamla aktieägarna att från början göra aktien populär på börsen. Enligt kammaren är risken för den som garanterar en emission relativt liten. Erfarenheten bekräftar vad nu har sagts. Självfallet utesluter detta inte att exempelvis vid ett mycket plötsligt kursfall på börsen en emission kan misslyckas och den garanterande fondkommissionären bli tvungen att själv förvärva ett betydande antal aktier. Att med utgångspunkt från en sådan situation helt förbjuda fondkommissionsfirmor att garantera emissioner är uttryck för en alltför långt driven försiktighet. Genom att i stället kräva tillstånd från bankinspektionen borde all rimlig försiktighet anses iakttagen. En sådan lösning öppnar möjlighet att beakta förhållandena i varje särskilt fall såsom fondkommissionsfirmans egna kapitalresurser i förhållande till emissionens storlek, fondkommissionsfirmans möjlighet att ställa kompletterande säkerhet för garanti. *Kommerskollegium* hänvisar i sitt yttrande till vad *Skånes handelskammare* har anfört.

NO framhåller att de ekonomiska risker som den löper som garanterar en emission inte synes vara så stora att de motiverar ett totalt förbud för fondkommissionsfirmor att delta i sådant sammanhang. Bankinspektionens tillsyn borde vara tillräcklig. Tillsynen kan eventuellt kombineras med befogenhet för inspektionen att i individuella fall bestämma det högsta garantitagande som en fondkommissionär får ha. *Länsstyrelsen i Stockholms län* framhåller att skyddet för allmänheten är väsentligt men att det kan sättas i fråga om inte de regler som gäller för sparbanker och jordbrukskassor bör införas också för fondkommissionsfirmorna. I sådant fall bör dock införas en begränsningsregel beträffande på detta sätt förvärvade aktier. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anför liknande synpunkter.

Utredningens förslag om förbud för innehavare av ledande befattning i fondkommissionsbolag eller i bank eller för befattningshavare som normalt har insyn i uppdragsgivares värdepappersaffärer att för egen räkning göra värdepappersaffärer annat än för långsiktig förmögenhetsförvaltning har fått ett i huvudsak positivt mottagande av remissinstanserna.

Bankinspektionen ser med tillfredsställelse att även andra kategorier än börsombud uppmärksammas i fråga om handel för egen räkning. Inspektionen erinrar om att kreditjämv för befattningshavare numera enligt banklagstiftningen inskränks till personer som intar en ledande befattning i bank och

utövar beslutanderätt i fråga om kreditgivningen. Det är angeläget att den föreslagna bestämmelsen i fondkommissionslagen skall gälla även den nyss nämnda kretsen kreditjäviga personer och inspektionen föreslår att detta fastslås. Kritik har anförts mot utredningens uppfattning att det kan finnas anledning att presumera att en aktieköpare, som har tagit kredit för förvärvet har gjort detta för annat än långsiktig förmögenhetsförvaltning. Inspektionen kan för sin del, mot bakgrund av sina erfarenheter, stödja utredningens uppfattning, särskilt när fråga är om större krediter. Som andra presumtioner kan den motbevisas. Så kan ske t. ex. genom att man visar en plan för värdepappersportföljens förvaltning. Innehav, som är långvarigare eller är avsedda att vara långvarigare än två år, får i allmänhet betecknas som långsiktiga. Med hänsyn till den utveckling som har ägt rum beträffande premieobligationer, i synnerhet där kredit tas för köpen, anser inspektionen att även obligationer bör omfattas av begränsningarna.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län sätter i fråga om den aktuella bestämmelsen av administrativa skäl bör omfatta smärre transaktioner. *Sveriges aktiesparares riksförbund* anser de föreslagna reglerna självklara för att allmänhetens förtroende för fondkommissionärerna skall kunna upprätthållas.

Styrelsen för Stockholms fondbörs framhåller att avfattningen av lagtexten får till följd att alla innehavare av ledande befattning i bank, t. ex. chefen för kreditavdelning eller statistisk avdelning, omfattas av de föreslagna restriktionerna. Börsstyrelsen föreslår att lagtexten ändras så att endast de som i kreditinstituten är innehavare av ledande ställning, varmed följer insyn i uppdragsgivares affärer i värdepapper, blir underställda restriktionerna. *Svenska bankföreningen* framför liknande synpunkter. Bankföreningen vänder sig också mot utredningens uppfattning att, om aktieköparen har upptagit kredit för förvärvet, det finns anledning att presumera att detta har skett för annat än för långsiktig förmögenhetsförvaltning, i synnerhet i de fall då det är fråga om stora krediter. En rättstillämpning enligt detta uttalande skulle komma mycket nära ett förbud för de berörda personerna att finansiera värdepappersaffärer med kredit. Enligt bankföreningen saknas det fog för en sådan ordning.

Svenska bankmannaförbundet anför att i och för sig önskvärd kontroll över privata börsaffärer inte får leda till en lagstiftning, vars konsekvenser är svåra att överblicka av den som är föremål för kontrollen. Utredningens utgångspunkt att en försäljning som sker inom två år från förvärvet kan presumeras vara annat än långsiktig förmögenhetsförvaltning anser förbundet felaktig. Om en tidsgräns måste sättas, bör den vara högst sex månader. Bankmannaförbundet föreslår i stället samma regler som gäller för börsombud. Avgränsningen av affärer som är något annat än en långsiktig förmögenhetsförvaltning bör göras genom att berörda tjänstemän inte får handla för mer än ett visst belopp årligen. Detta kan relateras till vederbörandes förmögenhet

enligt årets deklaration. Det är inte tillfredsställande definierat vilka kategorier som bör vidkännas begränsningar i sin rätt att handla för egen räkning. Med "befattningshavare som normalt har insyn i uppdragsgivares affärer i värdepapper" skulle man kunna i vissa fall inbegripa kontorsföreståndare på bankernas avdelningskontor, vilket knappast kan ha varit avsikten med de föreslagna bestämmelserna. Utredningens förslag innebär en stor risk att tillämpningen inte blir likartad mellan olika banker och fondkommissionärer. I fråga om anmälningsskyldigheten inte endast av befattningshavarens egna utan även av familjemedlemmars affärer ifrågasätts om detta är nödvändigt. I den mån anmälningsskyldigheten för närstående skall behållas talar detta för att krympa kretsen av befattningshavare som avses.

Skånes handelskammare ansluter sig helt till utredningens uppfattning att bestämmelser bör införas i syfte att kontrollera att vissa befattningshavare med speciellt god insikt i marknadsförhållandena inte utnyttjar sina kunskaper till kortsiktiga affärer på börsen. Det är uppenbart att den insikt här aktuella befattningshavare besitter inte har något värde på längre sikt än högst ett år. En anmälningsplikt för berörda befattningshavare skulle vara tillräcklig för att förhindra missbruk och stärka allmänhetens förtroende för fondkommissionärerna. Oberoende av hur bestämmelserna slutligen utformas bör de av administrativa skäl ej omfatta mindre transaktioner.

Fondkommissionsfirmorna anför sammanfattningsvis att utredningen har uppställt en rad formella, i vissa fall tämligen långtgående restriktioner som försvårar eller förhindrar en rad transaktioner, utan att uppdragstagarna har blivit nämnvärt hjälpta därmed. Vill fondkommissionär eller befattningshavare hos denne – både banker och firmor – med åsidosättande av en uppdragsgivares intressen gynna sig själv eller någon närstående återstår alltså ett stort antal transaktioner att förbjuda och reglera. Insyn och offentlighet är i dessa hänseenden det bästa och juridiskt sett riktigaste remediet. Firmorna föreslår därför att de föreslagna reglerna ersätts med föreskrifter om skyldighet att öppet redovisa affärer i värdepapper såväl sådana för firmornas egen räkning som för vissa befattningshavares, däribland börsombuden. För att full klarhet skall föreligga beträffande uppgiftsskyldighetens omfång bör de befattningshavare som träffas därav finnas bestämt angivna. Även de värdepapper som omfattas av förbudet måste finnas angivna. Skyldigheten att redovisa dylika affärer kan föreslagsvis fullgöras så att samtliga avräkningsnotor i dessa affärer hålls tillgängliga för uppdragsgivaren. Ur lagtexten bör utmönstras de regler som begränsar en befattningshavares aktieaffärer till s. k. långsiktig förmögenhetsförvaltning. De dubiösa presumtioner härför som utredningen har uppställt bör utgå.

Sveriges finansanalytikers förening ställer sig bakom utredningens motiv för en begränsning av närståendes handel med värdepapper. Däremot vänder sig föreningen mot det sätt på vilket detta har kommit till uttryck i förslaget. Det är ologiskt att presumera missbruk av överblick över orderläge och insikt i marknadssituationen bara för att ett innehav av ett värdepapper underskrider

två år eller baseras på kredit. Dylikt missbruk kan lika gärna förekomma i samband med förvärv eller försäljning av värdepapper som har innehafts under en period överstigande två år samt i de fall då ingen kredit lämnas i samband med förvärvet. De föreslagna presumptionsreglerna i kommentarerna till lagen bör utgå. Vad avser krediter som lämnas i samband med aktieförvärv är det tillräckligt om man i propositionen påpekar att krediterna skall ligga inom aktuella belåningsvärden. I utredningen sägs inte om begränsningen av närståendes handel med värdepapper även skall avse utländska värdepapper. En dylik begränsning är helt onödig, eftersom en befattningshavare i ett svenskt fondkommissionsbolag i praktiken inte torde kunna bereda sig egen vinning vid handel i utländska värdepapper genom överblick över orderläget och insikt i marknadssituationen.

2.3.4 Andra verksamhetsgrenar

Utredningens förslag om vilka verksamhetsgrenar som skall vara tillåtna för ett fondkommissionsbolag och hur inlåningen skall organiseras har fått ett blandat mottagande av remissinstanserna.

Bankinspektionen, RÅ, riksbanksfullmäktige och styrelsen för Stockholms fondbörs är i huvudsak positiva till förslagen. Bankinspektionen konstaterar att några av de största enskilda fondkommissionsfirmorna under senare år har fått så starka inslag av bankirverksamhet i sin rörelse att kommissionshandeln med värdepapper, trots att även den har utvecklats starkt, har trätt i viss mån i bakgrunden. De har blivit jämförliga med engelska merchant banks. Utredningens förslag innebär att kommissionshandeln med värdepapper för kunders räkning skall dominera rörelsen även om vissa inslag av bankirverksamhet skall tillåtas också i framtiden. Bankinspektionen delar utredningens uppfattning. Det är i hög grad tveksamt om penninginstitut av typen merchant banks har någon uppgift att fylla i vårt ekonomiska liv vid sidan av de instituttyper som redan finns. Om sådana institut anses önskvärda, bör det skapas en lagstiftning speciellt för dem. Inspektionen kan därför i princip tillstyrka de regler som utredningen föreslår.

Även *riksbanksfullmäktige* delar utredningens åsikt att fondkommissionsbolagens kreditgivning inte skall ha sådan omfattning att de får karaktären av kreditinstitut. De föreslagna reglerna om att kredit får lämnas endast för att underlätta handeln i kommission och mot säkerhet av börsnoterade aktier bör på ett tillfredsställande sätt begränsa bolagens kreditgivningsmöjligheter. Fullmäktige har mot bakgrund av den föreslagna begränsningen av möjligheterna att lämna kredit ej heller något att invända mot vad utredningen har anfört om den externa finansieringen.

Kammarrätten i Stockholm är kritisk mot utredningens förslag att det – bortsett från vissa närmare angivna fall – skall krävas särskilt tillstånd för att fondkommissionsbolag skall få bedriva verksamhet som står i samband med

kommissionshandeln. Kammarrätten erinrar om att i banklagens reglering av företagens verksamhetsgrenar – utöver in- och utlåning – endast har intagits ett krav på att annan verksamhet skall stå i samband med den angivna huvudsakliga verksamheten. I fråga om fondkommissionsrörelse är nyssnämnda krav på samband i sak väl motiverat. Ett sådant samband är också förhållandevis lätt att fastställa. En särskild tillståndsprövning skulle i praktiken i huvudsak grundas på behovet att närmare klarlägga förekomsten av ”särskilda skäl”, om vars innebörd varken lagtexten eller utredningen ger något besked. Det i sak väsentliga är att fondkommissionsbolag inte får bedriva annan verksamhet än sådan som har samband med kommissionshandeln. Om det i konkreta fall skulle visa sig att missförhållanden förekommer i exempelvis konsultrörelse eller låneförmedlingsrörelse, som drivs i samband med kommissionshandel, kan bankinspektionen enligt förslaget för viss tid eller tills vidare förbjuda bolaget att utöva sådan annan verksamhet.

Flera remissinstanser är kritiska mot utredningens förslag att fondkommissionsbolag endast skall få ägna sig åt sådana verksamhetsgrenar som har samband med kommissionshandeln. Hit hör *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*, *fondkommissionsfirmorna*, *Skånes handelskammare*, *Stockholms handelskammare*, *Svenska handelskammarförbundet*, *SAF* och *SI* samt *Sveriges aktiesparares riksförbund*.

Dessa remissinstanser framhåller bl. a. att en inskränkning av verksamheten sannolikt leder till att vissa fondkommissionsfirmor finner andra verksamhetsgrenar intressantare och nedlägger sin fondkommissionshandel. Detta skulle otvivelaktigt leda till en sämre effektivitet och konkurrens på aktiemarknaden. Bl. a. *SAF* och *SI* framhåller att den tillsyn som fondkommissionsfirmorna är underkastade bör vara en tillräcklig garanti för att firmorna inte missbrukar sin ställning i avseende på kommissionshandeln.

Fondkommissionsfirmorna framhåller att ett stort antal av firmorna vid sidan av fondkommissionsrörelsen driver även annan verksamhet direkt i företaget eller i något närstående företag. Denna verksamhet är ofta av stor betydelse för den totala verksamhetens lönsamhet och därmed också för fondkommissionsfirmans stabilitet. Enligt firmorna är också kreditgivning, kreditförmedling, växeldiskontering, rembursverksamhet, factoring eller förvaltning av aktiefonder sådan verksamhet som med fördel kan kombineras med fondkommission och som därför inte bör förbjudas. De av utredningen föreslagna begränsningarna hotar allvarligt firmornas fortsatta existens och naturliga utvecklingsmöjligheter och avstyrks därför av firmorna.

Vad utredningen har anfört om fondkommissionsbolags rätt till kreditgivning har mera ingående behandlats endast av *fondkommissionsfirmorna*, som är starkt kritiska mot utredningens ställningstagande.

Såvitt gäller blancokrediter har negativ kritik också riktats mot förslaget av *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* samt *Skånes handelskammare*. Utredningens förslag om enhandskrediter har uttryckligen tillstyrkts av *bankinspektionen*, medan *styrelsen för Stockholms fondbörs* och *Skånes handelskammare* har anslutit sig till ledamoten Langenskiölds reservation att man i enhandskrediter för enskilda fondkommissionärer inte skall räkna in krediter mot säkerhet inom aktiernas belåningsvärde.

Fondkommissionsfirmorna anser att utredningen har förlorat ur sikte utgångspunkten för sin reglering av verksamheten, nämligen att trygga uppdragsgivarnas intresse och egendom. Firmorna kan inte finna någon anledning, varför deras kreditgivning skulle begränsas till vissa bestämda ändamål. Därvid förutsätts att firmorna finansierar denna kreditgivning genom annan inlåning än sådan som endast får förekomma i bankrörelse och att uppdragsgivarnas intresse och egendom vederbörligen säkerställs. Det förra intresset tillgodoses genom att firmorna inte har kontoinlåning för andra än värdepapperskunderna. Det senare intresset beaktas genom att uppdragsgivarnas värdepapper och medel hålls avskilda såsom egendom till vilken separationsrätt föreligger. Även om begränsningar med avseende på ändamålet för firmornas kreditgivning införs, är det svårt att inse att begränsningar behöver uppställas beträffande det slag av säkerhet som får mottagas. Säkerhetssynpunkterna skall dominera och dessa bör baseras på affärsmässiga överväganden och inte på därifrån avvikande formella kriterier.

Fondkommissionsfirmorna kan inte heller acceptera att de förbjuds att lämna blancokrediter, medan detta i viss utsträckning är tillåtet för bankerna. Det förefaller vidare orimligt att ett aktiebolag inte skulle äga använda ens sitt eget aktiekapital till utlåning enligt sin egen bedömning utan vara nödsakad att följa mera formella kriterier.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län samt *Skånes handelskammare* pekar på att, för att en effektiv notariatverksamhet skall möjliggöras, fondkommissionsfirmorna bör ges tillstånd att lämna en notariatkund en blancokredit som står i relation till den förmögenhet som firman förvaltar för kundens räkning.

Utredningens förslag om enhandskrediter anser *fondkommissionsfirmorna* affärsmässigt oralistiskt. I den mån en kredit är säkrad genom pant som är tillfredsställande såväl från värde- som likviditetssynpunkt kan det inte föreligga någon anledning att uppställa särskilda begränsningar därför att den befinner sig på en hand. Däremot kan firmorna acceptera att för sådana delar av en kredit som inte är täckta av tillfredsställande säkerhet, begränsningar upprätthålls såväl för varje särskild kredittagare som för den totala kreditgivningen av detta slag. Firmorna har inte något att erinra mot en bestämmelse att fondkommissionsbolag skall ägna särskild uppmärksamhet åt att kredit ej lämnas till samma kredittagare eller till kredittagare som är förbundna med varandra i väsentlig ekonomisk intressegemenskap i sådan

omfattning att fara kan uppkomma för fondkommissionsbolagets solvens. Firmorna framhåller att varje kreditvärdighetsbedömning måste vara baserad på verkliga förhållanden och inte på enbart formella kriterier som släktskap eller koncernförhållande.

Bankinspektionen bekräftar att flertalet fondkommissionsfirmors verksamhet främst är inriktad på en kundkrets som ofta omsätter sina värdepapper på kort sikt. Fondkommissionsfirmornas kreditgivning är också i hög grad inriktad på dessa personer. Eftersom de krediter som beviljas kan vara betydande, kan de utgöra problem både för fondkommissionsfirmornas säkerhet och för kursbildningen. Det är därför viktigt att jämförelsevis stränga begränsningar gäller i fråga om möjligheterna att lämna stora krediter till en och samma låntagare. Utredningens förslag är från dessa utgångspunkter närmast generöst. Inspektionen kan dock godta att det får tjäna som utgångspunkt för praxis.

Fondkommissionsfirmorna är kritiska mot vad utredningen har anfört angående fondkommissionsfirmas förhållande till s. k. investeringskonsulter, vilka använder sig av firmans tjänster. Firmorna frågar sig vad det innebär som utredningen har uttalat att en fondkommissionsfirma bör känna ett särskilt stort ansvar, om den observerar att en investeringskonsult med benägenhet för spekulativa affärer handlar inte bara för sina kunders utan även i sitt eget intresse. Firmorna varken kan eller vill åta sig någon polisiär verksamhet i förhållande till sina uppdragsgivare för att övervaka att firmans uppdragsgivare tillvaratar sina uppdragsgivares intressen. Om en fondkommissionär upptäcker något irreguljärt hos en investeringskonsult, som anlitar fondkommissionärens tjänster, ligger det i dennes intresse att tillse att kunderna inte associerar hans företag med investeringskonsulten. Att däremot ålägga firmorna någon övervaknings- eller undersökningsplikt i detta hänseende, vars åsidosättande kan ge anledning till anmärkning från tillsynsmyndighetens sida, finner firmorna orimligt.

Bankinspektionen uppmärksammar utredningens uttalande att en fondkommissionsfirma som ger kredit för spekulation i aktier inte bör få förbehålla sig andel i den eventuella vinst som kredittagare gör på aktieaffären, om därmed firmans gräns för handel för egen räkning överskrids. Inspektionen anser att en sålunda utformad regel är mindre lämplig. En av det allmänna auktoriserad och övervakad penninginstitution bör, vare sig fråga är om bank eller fondkommissionär, över huvudtaget inte få förbehålla sig andel i vinst vid kreditgivning eller på annans aktieaffär. Ersättning för kredit skall uttas genom ränta och sådana avgifter som är avsedda att täcka kreditgivarens direkta kostnader. För tjänster i samband med aktieaffärer skall ersättning uttas efter generell, på förhand fastställd taxa.

Vad utredningen har anfört i fråga om värdepappersförvaringen och placeringsrådgivningen samt i fråga om utlandsrörelsen har lämnats utan erinran vid remissbehandlingen.

Fondkommissionsfirmorna är starkt kritiska till utredningens förslag att begränsa fondkommissionsfirmornas möjlighet till extern finansiering och befarar att dessa begränsningar på ett helt avgörande sätt kommer att äventyra firmornas lönsamhet och fortbestånd. Utredningens utgångspunkt att en fondkommissionsfirma inte bör ägna sig åt annat än kommissionshandel är enligt firmorna etableringsfientlig och konkurrensfientlig. Utgångspunkten bör vara kundernas, framför allt uppdragsgivarnas, krav på säkerhet. Firmorna accepterar dock att inlåning på konto till firmorna inte skall få förekomma annat än i samband med värdepappershandeln. Det är inte meningen att i det hänseendet etablera någon med bankerna konkurrerande verksamhet fri från vissa av de restriktioner som bankerna är underkastade beträffande inlåningsräkning från allmänheten. Firmorna accepterar att medel som firmorna i kommissionshandeln mottar för uppdragsgivares räkning skall – om annat ej överenskoms – hållas åtskilda genom insättning på särskild räkning hos bank eller säkerställas på annat sätt. Firmorna motsätter sig emellertid att hinder mot firmornas reversupplåning uppställs och kan inte inse varför de som önskar lämna lån till firmorna i fullt medvetande om det ändamål för vilket upplåningen sker, nämligen finansiering av fondkommissionärens låne- och värdepappersrörelse, skall hindras därifrån.

Fondkommissionsfirmorna sätter i fråga vad det tjänar till att, som utredningen föreslår, införa begränsningar beträffande de ändamål för vilket kundkontot får användas. Utredningen kan inte gärna mena att kontohavaren inte skulle få göra ett uttag på kontot utan att för fondkommissionsfirman redovisa det ändamål för vilket han avser att använda pengarna. Det kan då inte heller vara någon mening med att, som utredningen synes avse, förbjuda firman att verkställa periodiskt återkommande utbetalningar som skatter och dylikt. Utredningen föreslår visserligen inte någon författnings-text om dessa i motiven annonserade begränsningar, utan menar att detta kan regleras genom av bankinspektionen utfärdade föreskrifter om hur avtalen mellan kontokund och firma skall vara utformade. Firmorna kan inte acceptera godtyckliga begränsningar i kundens rätt att förfoga över kontot – begränsningar som diskriminerar firmorna i jämförelse med vad som gäller för notariatförvaltning hos bank. Firmorna anser vidare att dylika begränsningar inte kan meddelas av bankinspektionen utan uttryckligt stöd i lag.

Fondkommissionsfirmorna framhåller vidare att firmorna som tidigare har anmärkts inte har funnit några bärande skäl att begränsa firmornas verksamhet till kommissionsrörelse och med denna omedelbart förbunden kreditgivning eller att förbjuda firmorna att förvärva annat än vissa slag av tillgångar. Särskilt allvarliga konsekvenser uppkommer om sådana begränsningar utsträcks till att omfatta även närstående företag. Firmorna kan inte heller inse att en sådan utvidgning av verksamhetsförbudet skulle vara erforderlig för att nå de mål utredningen säger sig eftersträva därmed. Bedrivs

verksamheten i form av ett helägt dotterbolag är eventuella förlustrisker i dotterbolaget begränsade till dettas egna kapital. Förlustriskerna är också eliminerade om verksamheten bedrivs i systerbolag eller moderbolag. Endast i det fall okontrollerad kreditgivning skulle förekomma från fondkommissionsbolaget till andra koncernbolag skulle några förlustrisker i fondkommissionsbolaget kunna uppstå. Däremot skulle sidoverksamheten i särskilda bolag tillåta den för fondkommissionsbolaget och koncernen i dess helhet så nödvändiga konsolideringen, om denna kunde ske i verksamhetsgrenar i sidobolagen.

Vad gäller upplåningen accepterar firmorna att fondkommissionsfirma ej får verkställa upplåning genom att utfärda för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar såsom obligationer och förlagsbevis. Däremot motsätter sig firmorna bestämt att denna begränsning, liksom andra begränsningar avseende fondkommissionsfirmor, utsträcks att gälla även moderbolag och, vilket är än värre, större aktieägare, dvs. juridisk person, som har större intresse i fondkommissionsfirman än 1/5 av aktierna. En sådan begränsning leder till att åtskilliga företag, som annars är väl kvalificerade som ägare av aktier i fondkommissionsfirma och genom vilka firmorna skulle tillföras betydande stabilitet, blir diskvalificerade som ägare. Den föreslagna begränsningen är inte nödvändig för kundernas trygghet. Upplåningen företas av ett fristående företag, som drabbas av eventuella förluster.

Såvitt gäller den föreslagna begränsningen för företag som har större ägarintressen i ett fondkommissionsbolag framförs, som har framgått under avsnitt 2.3.3, liknande synpunkter också av andra remissinstanser, däribland *SAF* och *SI* samt *Svenska handelskammarförbundet*. *Svenska bankföreningen* framhåller att förslaget innebär att ett börsnoterat företag kan komma att drabbas av förbudet mot att utfärda för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar. Enligt bankföreningen föreligger det inte någon risk för att ett sådant företag skulle emittera lån på kapitalmarknaden i syfte att tillföra ett fondkommissionsbolag valutan för lånet. Bankföreningen föreslår därför att förbudet inte bör gälla för andra än fondkommissionsbolag. I andra hand föreslås att en dispensregel införs för dessa företag.

Utredningens förslag om fondkommissionsbolags betalningsberedskap, dvs. att bolagen skall hålla en sådan beredskap som med hänsyn till rörelsens art och omfattning är tillfredsställande, lämnas utan erinran av de flesta remissinstanserna. *Kammarrätten i Stockholm* finner dock den föreslagna bestämmelsen om likviditet väl allmänt avfattad och anser det önskvärt att lagtexten på sätt som har skett i banklagarna ges en mera konkret avfattning.

Fondkommissionsfirmorna finner också förslaget om betalningsberedskapen så väsentligt att det är lämpligt att detta kommer till uttryck i lagen. En tillfredsställande likviditet är lika väsentlig eller t. o. m. viktigare än en

reglering av kapitaltäckningskraven. Firmorna anser det inte nödvändigt att likviditetskraven närmare anges i lagen. Däremot bör möjligen i lagen anges att kravet på likviditet skall bedömas enligt affärsmässiga grunder. Då utredningen uttalar att avista tillgångar bör vara lika stora som avista skulder synes kraven, bedömt från affärsmässiga grunder, ställas för högt. Om, såsom firmorna har föreslagit, det tillåts dem att göra obeskattade avsättningar till konjunkturutjämningsfonder, kunde samtidigt till främjande av likviditeten föreskrivas att hälften av avsättningen inte utan särskilt medgivande från bankinspektionen fick disponeras för annat ändamål än placering i avista tillgångar. Firmorna anser vidare att utredningen även borde ha undersökt huruvida inte fondkommissionsbolag liksom bank kunde få tillgång till upplåning direkt i riksbanken. Fondkommissionsfirmorna är f. n. för sin upplåning i stor utsträckning hänvisade till affärsbankerna.

Utredningens förslag att behålla lagen med vissa bestämmelser om rätt att förfoga över annan tillhöriga fondpapper kommenteras av *Svenska bankföreningen* och *fondkommissionsfirmorna*. Bankföreningen anför att i denna lag uppställs särskilda villkor för återbelåning av annan tillhöriga fondpapper. Om fondpapperen skall återbelånas separat, dvs. utan att även den lånefordran pantsätts för vilken aktierna är i första hand pantförskrivna, så måste en särskild överenskommelse därom träffas mellan den förste långivaren – ofta en fondkommissionsfirma – och aktiernas ägare. För närvarande gäller att denna överenskommelse skall avfattas skriftligen i en särskild handling, vari fondpapperen beskrivs så tydligt att de kan skiljas från andra och vidare skall det förfogande som avses noggrant anges. Enligt utredningens förslag skall de värdepapper förfogandet avser ej längre behöva specificeras i överenskommelsen. Därmed har ett krav borttagits, som har ansetts betungande att upprätthålla i praxis. Bankföreningen ser positivt på en sådan ändring.

Fondkommissionsfirmorna anför att även med den ändring i lagens bestämmelser som utredningen föreslår, kommer återbelåning av kundernas värdepapper att medföra betydande administrativa olägenheter utan att nämnvärt öka kundernas trygghet. Utredningens huvudsakliga skäl för att behålla lagen synes vara att den drabbar en vidare krets än enbart fondkommissionärer. Firmorna vill dra den slutsatsen att fondkommissionsfirma som står under bankinspektionens tillsyn bör kunna undantas från lagens tillämpning. I stället kan föreskrivas att rätten att förfoga över annans värdepapper skall, liksom rätten att förfoga över uppdragsgivarnas medel, regleras genom särskilt avtal mellan kunden och firman enligt formulär som på förhand har godkänts av bankinspektionen.

2.3.5 Kapitaltäckning

Utredningens förslag till kapitaltäckningsregler har fått ett blandat mottagande av remissinstanserna. Samtliga instanser anser dock att kapitaltäckningsregler måste finnas och från flera håll understryks också att reglerna bör lagfästas. Några remissinstanser anser att banklagsutredningens förslag till kapitaltäckningsregler för bankinstituten bör avvaktas, innan lagregler införs för fondkommissionsfirmorna.

Bankinspektionen och *försäkringsinspektionen* tillstyrker de av utredningen föreslagna reglerna. *Bankinspektionen* förordar dock att nuvarande regler bör gälla under en övergångstid av tre år. Även *NO* tillstyrker förslaget men påpekar att det kan få till effekt att fondkommissionsfirmornas konkurrensförutsättningar försämrats. Enligt *NO* är emellertid skälen för de skärpta kraven så tungt vägande att det inte finns anledning att rikta invändningar mot förslagen.

Styrelsen för Stockholms fondbörs sätter i fråga om man behöver gå längre än till att ge *bankinspektionen* ett bemyndigande att fixera kapitaltäckningskrav för de olika fondkommissionsbolagen inom ramen för vad solvenssynpunkten kräver och med beaktande av vad som från den enskilda firmans aspekter är praktiskt genomförbart. En sådan bestämmelse är i vart fall försvarlig till dess banklagsutredningen har lämnat sitt förslag till kapitaltäckningsregler för bankinstituten. Även *RRV* förordar att banklagsutredningens förslag avvaktas så att en önskvärd samordning kan tillvaratas i syfte att undvika icke önskvärda effekter.

SAF och *SI* ställer sig tveksamma till den föreslagna skärpningen av kapitaltäckningskraven, eftersom den kan tänkas påverka vissa fondkommissionsfirmors konkurrenskraft i negativ riktning samt försvåra en nyetablering inom branschen. Det finns skäl att behålla det i praxis utvecklade kapitaltäckningskravet. *Sveriges aktiesparares riksförbund* framhåller att en annan lösning än utredningens bör övervägas, om förslaget kan påverka de enskilda fondkommissionärernas konkurrenskraft negativt.

Föreningen Auktoriserade revisorer och *Skånes handelskammare* framför viss kritik mot utformningen av kapitaltäckningsreglerna. Enligt handelskammaren bör i det egna kapitalet kunna inräknas sådan säkerhet i form av exempelvis bankgaranti eller borgen som har ställts av annan för fullgörandet av firmans förpliktelser. Föreningen pekar på att kapitaltäckningsreglerna skulle bli likvärdiga för alla företag, om den dolda reserven inräknades i eget kapital och kapitaltäckningen beräknades på bokförda värden före avdrag för eventuellt dold reserv.

Fondkommissionsfirmorna är starkt kritiska mot förslaget och finner det svårt att på någon enda punkt godta detta. Firmorna pekar på att de medel som uppdragsgivarna riskerar i en kommissionärs konkurs endast är förskottslikvider för värdepappersinköp och ännu icke redovisade likvider vid värdepappersförsäljningar. Om dessa medel hålls åtskilda på bankräk-

ning, föreligger inte heller för dessa medel någon risk för uppdragsgivarna. Risk för förlust löper därför endast reversborgenär och sådana uppdragsgivare som enligt särskilt avtal med kommissionären har överenskommit att låta medlen inestå i dennes rörelse. Om konventionella belåningskurser tillämpas torde kreditgivning mot säkerhet i aktier och andra värdepapper höra till den minst riskfyllda kreditgivningen. Däremot är firmans egna aktieplaceringar mera riskfyllda. De kapitaltäckningskrav som för närvarande tillämpas har firmorna i stort sett kunnat anpassa sig efter. Utredningens förslag att endast beskattat kapital skall läggas till grund för beräkningen av kapitaltäckningen kan firmorna däremot inte godta. För att skydda bolagets borgenärer mot förlustrisker i rörelsen är de dolda reserverna lika användbara som det beskattade kapitalet. För bolaget däremot krävs det minst ett dubbelt så stort rörelseresultat för att bilda en beskattad reserv som en obeskattad. Att låta förlusterna täckas av beskattat kapital i stället för av obeskattade reserver leder till en halvering av de medel med vilka borgenärerna skall tillfredsställas. Vidare framhålls att om kapitaltäckningskraven icke skulle vara uppfyllda vid någon tidpunkt, detta inte får tas till intäkt för att dra in tillståndet. En brådstörtad anpassning till kapitaltäckningskraven kan motverka deras eget syfte och framkalla förlustbringande realisationer. Vad angår de skilda procenttal utredningen föreslår som täckningsgrad måste dessa återspegla en på kommersiella grunder verkställd riskbedömning. Firmorna accepterar att vanligen endast värdepapper som är noterade eller eljest föremål för omsättning på börs i Sverige eller utlandet bör komma i fråga som säkerhet. Firmorna kan dock inte inse varför annan bankmässig realsäkerhet ej skall kunna godtas. Firmorna föreslår att bankinspektionen i lag bemyndigas att efter förhandlingar med fondkommissionärerna fastställa kapitaltäckningskraven för varje särskilt slag av placeringar.

Fondkommissionsfirmorna tar i detta sammanhang också upp frågan om firmornas konsolidering och framhåller att det är nödvändigt att överväga lösningar som tillåter firmorna att konsolidera sig genom obeskattade avsättningar. Särskilt vanskligheten kan situationen bli om en firma nödgas avveckla, exempelvis på grund av att tillståndet dras in helt eller för viss period. I mindre företag med färre än 50 anställda borde reservation få göras för åtminstone 6–12 månaders lönekostnader. Detta kan emellertid, åtminstone om firmorna förbjuds att bedriva annat slag av verksamhet, knappast anses tillräckligt, utan möjlighet bör öppnas för avsättning till särskilda konjunkturutjämningsfonder. Firmorna sätter vidare i fråga varför ett närstående företag skall omfattas av de föreslagna kapitaltäckningsreglerna.

I fråga om kapitaltäckningskravet kan ersättas av ett försäkringsskydd framhåller flera remissinstanser att denna fråga bör närmare undersökas. NO anser att det vore värdefullt om en sådan lösning utreddes närmare i

samarbete med försäkringsexpertis och instämmer i övrigt i vad som anförs i reservation av ledamoten Lindencrona. *Styrelsen för Stockholms fondbörs, fondkommissionsfirmorna, Skånes handelskammare, SAF och SI* anför liknande synpunkter.

Försäkringsinspektionen anför att det förhållandet att antalet svenska fondkommissionsbolag är ringa i och för sig inte utesluter en försäkringslösning. Inspektionen delar emellertid utredningens mening att skyddet för fondkommissionsbolagens inlåningskunder bör åstadkommas genom att fondkommissionärerna åläggs att hålla ett tillräckligt stort eget kapital. Ett försäkringsalternativ, om det alls går att realisera med tanke på den svårighet det är att kvantifiera riskerna, torde bli en omständlig lösning. Angelägenheten av att en seriös kreditprövning upprätthålls av fondkommissionsbolagen kräver att kreditförsäkringen förses med en ej obetydlig självrisk. Redan av detta följer att försäkringsåtagandet inte kan helt ersätta kraven på eget kapital.

Svenska försäkringsbolags riksförbund framhåller sammanfattningsvis att frågan om ett försäkringsalternativ kan vara ett reellt alternativ till de föreslagna kapitaltäckningsreglerna är svårbedömd. Kreditprövningen måste utan tvivel bli mycket ingående för att risken skall kunna kvantifieras och ansvaret bestämmas. Detta får till följd att villkoren, under vilka försäkringen kommer att gälla, kan bli snäva och svårbemästrade vid handläggningen både för den försäkrade och försäkringsgivaren. Uteslutet är måhända ej att man i likhet med den danska lagstiftningen på området kan föreskriva att kapitaltäckningsreglerna kompletteras med ett försäkringsskydd. I detta sammanhang kan även alternativet bankgaranti uppmärksammas. Liknande synpunkter anförs av *Folksam*.

2.3.6 Courtage

Utredningens förslag i fråga om courtage har mött kritik och föranlett delade meningar vid remissbehandlingen. *Bankinspektionen, kommerskollegium* och *NO* förordar i princip helt fri konkurrens såvitt gäller courtagesatserna. *Länstyrelsen i Stockholms län, styrelsen för Stockholms fondbörs, fondkommissionsfirmorna, Skånes handelskammare, Svenska sparbanksföreningen* och *Sveriges aktiesparares riksförbund* anser däremot att nuvarande courtagereglering bör behållas. *Handelskammaren för Örebro och Västmanlands län, Gotlands handelskammare, Stockholms handelskammare, SAF* och *SI* samt *Svenska bankföreningen* hänvisar i sina yttranden till den av ledamöterna Grönqvist och Lindencrona avgivna reservationerna.

NO framhåller att man visserligen inte kan bortse från de av utredningen påtalade riskerna för prissamarbete men förhållandena på den aktuella marknaden skiljer sig inte på ett så avgörande sätt från många andra marknader med oligopolistisk konkurrens att en särskild högstprisreglering

är befogad. Bankinspektionen skall enligt sin instruktion utöva tillsyn över bl. a. fondkommissionärer samt följa utvecklingen av och främja allmän kännedom om pris- och konkurrensförhållanden i fråga om sådan företagssamhet över vilken inspektionen har tillsyn. Om bankinspektionen, i ett läge med fria courtagesatser, skulle påvisa att prissamarbete förekommer mellan fondkommissionärerna ger konkurrensbegränsningslagen NO och marknadsdomstolen möjlighet att ingripa häremot. Dessa möjligheter att ingripa mot från allmän synpunkt skadlig prissamverkan bör vara fullt tillräckliga. När det gäller den av utredningen förordade högstprisregleringen finns en risk för att sådana av en myndighet fastställda högstpriser kommer att av företagen uppfattas som av samhället sanktionerade priser. Erfarenheterna talar för att ett sådant högstprissystem skapar en prisstelhet på denna "godkända" nivå.

NO anför vidare att ett särskilt problem föreligger när det gäller de beloppsmässigt små värdepappersaffärerna. Utredningen synes räkna med att bankerna, om prissättningen blev fri, skulle övergå till en mera kostnadsanpassad prissättning innebärande höjt courtage vid små affärer. I och för sig är det inte otroligt med en viss prisanpassning uppåt vid små affärer. Mot bakgrund av att bankerna bör ha ett visst intresse av att ta hand om de små transaktionerna, därför att dessa kan tillföra bankerna kunder i andra rörelsegränar, har man dock knappast anledning att befara att bankerna skulle försöka ta ut oskäliga priser vid småaffärer. Vid omsättningsbelopp på omkring 1 000 kr. och högre torde småspararen knappast påverkas i någon högre grad av skillnaden mellan ett kostnadstäckande belopp och dagens minimicourtage, särskilt om man betänker att kostnaden är avdragsgill vid beskattningen av eventuell vinst på affären. Vill man underlätta för småsparare att placera pengar i aktier kan det också vara anledning att beakta att den service som fondkommissionären lämnar i samband med affären säkerligen är av stor betydelse. Mot denna bakgrund anser NO att någon författningsbestämmelse om minimicourtage inte erfordras.

Bankinspektionen och *kommerskollegium* framför liknande synpunkter som NO. Bankinspektionen föreslår dock att det införs en bestämmelse som gör det möjligt för inspektionen att ingripa med åtgärder, om det skulle behövas.

Länsstyrelsen i Stockholms län framhåller att med hänsyn till de väsentliga förändringar i olika hänseenden som utredningens förslag innebär bör det övervägas att under några år iaktta utvecklingen på området och först därefter ta ställning till courtagefrågan. *Skånes handelskammare* anför liknande synpunkter.

Svenska sparbanksföreningen anför att svenska fondhandlare med den nuvarande courtage regleringen har arbetat under internationellt sett mycket låga courtagesatser. Detta har i sin tur tvingat mäklarföretagen att iaktta största möjliga effektivitet i verksamheten. Det kan knappast hävdas att det

finns utrymme för ytterligare rationaliseringsinsatser som skulle möjliggöra en minskning av det nuvarande totala courtageuttaget. Följden av en fri prissättning skulle bli en ökad konkurrens om större institutionella affärer till pressade priser. Samtidigt skulle fondhandlarna tvingas att öka avgiftsuttaget i samband med mindre transaktioner för privatpersoner. Dessa transaktioner torde nu vara klart förlustbringande för fondkommissionärerna. Bortfaller möjligheterna att kompensera detta genom intäkter från den institutionella handeln måste resultatet bli att de mindre transaktionerna i högre grad måste bära sina egna kostnader. Detta torde bl. a. leda till betydande höjningar av minimicourtage. En sådan utveckling vore olycklig inte minst mot bakgrund av de nuvarande strävandena att öka spridningen av aktieägandet i landet och härigenom underlätta det svenska näringslivets försörjning av riskvilligt kapital. Erfarenheterna från bl. a. Förenta staterna tyder också på att en fri konkurrens beträffande courtagesatser leder till minskad lönsamhet i branschen, vilket i sin tur medför att företag slås ut eller läggs ned. *Sveriges aktiesparares riksförbund* framför liknande synpunkter.

Fondkommissionsfirmorna framhåller att courtagefrågan är den för firmornas verksamhet och bestånd måhända viktigaste frågan som utredningen behandlar. Firmorna menar att den nuvarande ordningen i stort sett har fungerat tillfredsställande. I likhet med ledamöterna Lindencrona, Grönqvist och Langenskiöld anser firmorna att utredningens majoritet har underskattat de negativa verkningarna som de föreslagna nya begränsningarna avseende fondkommissionsfirmornas verksamhet kan få för deras lönsamhet. Skall firmorna därtill utsättas för en priskonkurrens på de större posterna från bankerna – för vilka kostnaderna för fondkommissionsrörelsen endast har marginell betydelse – blir situationen verkligen allvarlig. Man kan då motse en ytterligare reduktion av antalet fondkommissionsfirmor. Firmorna motsätter sig ingalunda konkurrens på området men konkurrensen skall inriktas på den service de olika fondkommissionsfirmorna kan tillhandahålla och inte på priset. Enligt en internationell jämförelse är courtagesatserna redan nu låga. Dessutom innebär rabatter för de största köparna att kostnaderna sannolikt vältras över på de små. Skall fältet öppnas för priskonkurrens bör denna i så fall ur konsumenternas synpunkt inriktas på de smärre posterna, där provisionen kan tänkas ha någon större betydelse för kunden.

Handelskammaren för Örebro och Västmanlands län, Gotlands handelskammare och *Svenska handelskammarförbundet* ansluter sig utan närmare motivering till reservanternas ståndpunkt. *Stockholms handelskammare* instämmer helt i reservationen och förklarar att den förordar att nuvarande courtage reglering behålls.

Svenska bankföreningen anser i likhet med reservanterna att det saknas anledning upprätthålla en särskild prisreglering för fondkommissionärernas arbete i samband med värdepappersaffärer. Denna uppfattning grundar

bankföreningen i huvudsak på samma skäl som dem reservanterna har anfört. Bankföreningen understryker det oriktiga i att bankerna skulle genom lagstiftning eller myndighets påbud föränledas att till ett förlustbringande courtage medverka vid små aktieaffärer, som dock är tjänster vilka bankerna ej kan utesluta ur sitt sortiment. Den tänkta courtageregleringen skulle dessutom, tillsammans med de föreslagna begränsningarna i fondkommissionsfirmornas rätt att bedriva rörelse, kunna i sådan grad minska dessa firmors lönsamhet, att en del av dem skulle falla bort som börsmedlemmar. Detta skulle vara till nackdel för fondbörsens funktion och en sådan utveckling bör icke riskeras. Även *SAF* och *SI* ansluter sig till reservationen samt hänvisar i övrigt till bankföreningens yttrande.

2.3.7 Tillsyn m. m.

Utredningens förslag om statlig tillsyn över fondkommissionärerna med bankinspektionen som tillsynsmyndighet har i huvudsak tillstyrkts eller lämnats utan erinran vid remissbehandlingen. *Fondkommissionsfirmorna* är dock starkt kritiska till utredningens förslag i dessa frågor.

Bankinspektionen understryker att aktiespararna bör kunna göra anspråk på en offentlig tillsyn över värdepappersmarknaden, som är likvärdig med den som utövas i fråga om bank- och försäkringsrörelse. Utredningen har också visat fog för sina förslag att något skärpa samhällets reaktion mot företeelser som kan negativt påverka fondkommissionärernas vilja och förmåga att tillvarata sina kunders intressen. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* framhåller att en effektiv tillsyn är särskilt betydelsefull eftersom det är fråga om en marknad som i allt större omfattning tas i anspråk av en bred allmänhet med ofta ringa kunskande och erfarenhet på området.

Fondkommissionsfirmorna delar utredningens uppfattning att tillsynsmyndighetens uppgift bör vara av övervakande och i efterhand kontrollerande karaktär. Det är emellertid angeläget att gränserna för tillsynsmyndighetens befogenheter anges klarare än som har skett. Firmorna konstaterar att utredningen i sina motiv har förutsatt att inspektionen skall kunna utfärda föreskrifter av olika slag, t. ex. beträffande likviditeten. Inspektionen har emellertid enligt lagförslaget endast i ytterst begränsad utsträckning fått befogenhet att meddela för firmorna bindande beslut. Detsamma gäller inspektionens möjligheter att förelägga vite. Firmorna finner förslaget oklart i statsrättsligt hänseende men också sakligt otillfredsställande.

Såvitt gäller utredningens förslag om tillsyn över närstående företag konstaterar firmorna att insyn i ett närstående företags dispositioner kan vara lika påkallad som insyn i fondkommissionsfirmans eller dess befattningshavares affärer. Den föreslagna påföljden, tillståndets återkallande, liksom kravet på att fondkommissionsfirman skall visa att av sambandet ej uppkommer några menliga verkningar för fondkommissionsfirman eller dess

kunder, synes dock alltför vittgående. Det borde vara fullt tillräckligt att det närstående företaget åläggs uppgiftsskyldighet på samma sätt som utredningen har föreslagit beträffande vissa andra företag. Skulle därvid framkomma något som fondkommissionsfirman eller dess befattningshavare kan lastas för, får på grundval därav ingripande ske mot denna.

Beträffande frågan om återkallande av tillstånd framhåller fondkommissionsfirmorna att utredningen till det nya förslaget i stort sett har överfört de tidigare gällande reglerna, trots att det i utredningens uppdrag har ingått att se över reglerna om tillsyn liksom bestämmelserna i processuellt hänseende. Fråga om återkallande av tillstånd måste emellertid i dag bedömas på andra grunder än vid tiden för gällande lagstiftnings tillkomst. Åtskilliga av firmorna räknar många anställda och har en betydande fast kundkrets. Ett återkallande av tillståndet på grund av missförhållande i rörelsen kan skada personal och kunder eller till och med åstadkomma allvarliga störningar i marknaden utan att förbättra situationen för några av firmans uppdragsgivare. Den nuvarande ordningen, som innebär att beslut om återkallelse för fondkommissionsfirmornas del fattas av bankinspektionen och går i verkställighet utan hinder av anförda besvär, bör ersättas av en för både banker och firmor enhetlig ordning. Beslut om återkallande skall fattas av regeringen efter förslag av bankinspektionen. Är det för trygghet av kunders och uppdragsgivares intressen och egendom nödvändigt att firmen genast kommer under ny ledning, bör möjlighet finnas för tillsynsmyndigheten att utse interimsförvaltning i avvaktan på ärendets slutliga avgörande. Endast om detta inte är möjligt och skyddet för kunderna så kräver, bör tillståndet med omedelbar verkan kunna få återkallas. Utredningen nämner som exempel på skäl för återkallande av tillstånd att fondkommissionsfirma flera gånger har överskridit gränsen för egenhandel. En överträdelse av föreskrifter av detta slag, vars överträdande inte skadar någon uppdragsgivare, står inte i någon rimlig proportion till påföljden att tillståndet återkallas.

Fondkommissionsfirmorna ställer sig frågande till utredningens förslag att underlåtenhet att iaktta god affärssed skall kunna åberopas som skäl för tillståndets återkallande. I den mån åsidosättande av god affärssed innebär ett uppenbart åsidosättande av uppdragsgivares intresse, är inte något att invända mot en sådan bedömning. Hänför sig emellertid fondkommissionärens handlande till något annat än kundförhållandet, är det svårt att förstå vad som åsyftas och som kan vara så allvarligt att tillståndet måste återkallas. Frågan om iakttagande av god affärssed bör bedömas av personer med egen erfarenhet av affärsverksamhet. Det kan vidare sättas i fråga vad som avses med återkallelsegrunden att rörelsen prövas vara till skada för det allmänna och om denna kan anses ha någon självständig betydelse vid sidan av övriga återkallelsegrunder.

Sammanfattningsvis anför fondkommissionsfirmorna att de inte har kunnat finna att utredningen har förebragt några skäl för ändring av de nu

gällande bestämmelserna. Dessa bör kunna behållas med det tillägget att återkallandet beslutas av regeringen och att tillståndet inte får återkallas så länge missförhållande, som kan föranleda återkallelse, i stället kan avhjälpas genom att firman interimistiskt ställs under särskild förvaltning.

Svenska bankföreningen är kritisk mot utredningens förslag att de bankinstituten, som har rätt att driva fondkommissionsrörelse, skall för varje tertiäl till inspektionen rapportera de krediter, där säkerheten helt eller delvis utgörs av på börsen inregistrerade aktier eller andra marknadsmässiga värdepapper. Långt ifrån alla bankkrediter mot säkerhet av börsnoterade aktier avser inköp av sådana aktier. Vidare kan inköp av börsnoterade aktier finansieras med krediter som säkerställs med helt annan säkerhet, t. ex. inteckningar, eller med krediter helt eller delvis utan säkerhet. Den tänkta rapporteringen skulle därför inte ge någon rättvisande bild av den kreditvolym, som disponeras för placeringar i aktier. Med hänsyn härtill och då rapporteringen endast skulle vålla bankerna onödigt arbete, bör den inte genomföras.

2.3.8 Övriga frågor

Utredningens förslag att bankinspektionen skall få befogenhet att begära upplysningar av andra än fondkommissionärer om deras handel med värdepapper har fått ett blandat mottagande av remissinstanserna. Förslaget tillstyrks av *länsstyrelserna i Stockholms län, Göteborgs och Bohus län samt Malmöhus län* som finner de föreslagna bestämmelserna vara ägnade att stärka allmänhetens förtroende för börsen. *Bankinspektionen* anser att det behövs en tillsyn från samhällets sida över fondhandeln men är kritisk mot förslaget, om inte inspektionen också får rätt att göra påpekanden med anledning av inhämtade uppgifter. *Stockholms handelskammare, SAF, SI och Svenska handelskammarförbundet* förordar att bankinspektionens rätt att kräva upplysningar inskränks till fall, där sannolika skäl föreligger att värdepappershandeln inte har ägt rum på ett tillfredsställande sätt. *Investmentbolagen* sätter i fråga om reglerna är nödvändiga. *Fondkommissionsfirmorna* och *Skånes handelskammare* avstyrker förslaget.

Bankinspektionen anser att, om inspektionen inte får rätt att göra påpekanden, det är lika bra att inte ha någon lagstiftning alls i detta avseende och avstyrker i så fall förslaget. Inspektionen framhåller att erfarenheterna från de gångna åren ytterligare har understrukt behovet av en tillsyn från samhällets sida. Liksom utredningen har inspektionen noterat att enstaka placerares agerande kan få kraftiga genomslag på Stockholms fondbörs. Vidare förekommer fåmansägda juridiska personer med värdepappersförvaltning som företer spekulativa inslag i förening med hög omsättningsbenägenhet. Därutöver har inspektionen vid granskning av avräkningsnotor emellanåt observerat affärer som ter sig förbryllande. Exempel härpå är, att personer som är anknutna till institutionella placerare har gjort egna affärer i

anslutning till att den institutionella placeraren har gått in i eller ur ett visst papper. Motsvarande iakttagelser har kunnat göras beträffande s. k. investeringskonsulter. För några år sedan påtalade inspektionen hos börsbolagens verkställande direktörer, att s. k. insiders gjort affärer i "egna" aktier påfallande kort tid före meddelande, som har kunnat påverka kurserna. Aktionen ledde till en påtaglig förbättring, men situationen har under år 1976 försämrats.

Bankinspektionen anför vidare att det å andra sidan är uppenbart att en tillsyn över fondhandeln är förenad med betydande svårigheter. Andelen affärer som bort uppmärksammas men som undgår upptäckt måste under alla förhållanden bli stor. De ekonomiska resurser som är engagerade i fondhandeln är avsevärda och förtjänstmöjligheterna genom insideraffärer och andra från affärsetisk synpunkt diskutabla affärer betydande. Utredningens förslag innebär en förbättring såtillvida som det slås fast att bankinspektionen får skaffa sig information i tämligen betydande omfattning och därvid även anlita vissa tvångsmedel. Men inspektionen får enligt förslaget ingen befogenhet att använda den information som sålunda införskaffas, bortsett från de möjligheter som redan finns att vända sig till regeringen med lagstiftningsinitiativ resp. fondbörsstyrelsen beträffande handeln med visst värdepapper.

Enligt bankinspektionens mening måste en tillsyn över fondhandeln, för att få någon mening, även innefatta en rätt att framföra kritik mot begagnade affärsmetoder. En sådan rätt skulle motsvara endast en ringa del av de befogenheter som i USA tillkommer Securities and Exchange Commission och den har i Sverige motsvarighet i NO:s och KO:s verksamhet. Om inspektionen skulle få motsvarande befogenhet, skulle dess beslut kunna överklagas. Dessa skulle dessutom, i motsats till beslut av nyss nämnda institutioner, i regel inte bli offentliga. För den, vars agerande har blivit föremål för frågor från inspektionens sida, bör det vara ett befogat önskemål att få besked från inspektionen huruvida hans handlingssätt är anmärkningsfritt. Ett sådant besked skulle inspektionen inte kunna ge enligt utredningens förslag. Självfallet är det ytterst en politisk avvägningsfråga vilka befogenheter statsmakterna vill ge samhällets tillsynsorgan.

Bankinspektionen anser från sina utgångspunkter klart visat, att det föreligger ett behov av samhällelig tillsyn över fondhandeln. Denna tillsyn bör då vara förenad med en befogenhet för inspektionen att för dem som vederbör ge uttryck för sin uppfattning om resultatet av tillsynen. Är statsmakterna inte beredda att ge inspektionen även denna befogenhet, måste inspektionen konstatera att en meningsfull tillsyn över fondhandeln inte kan åstadkommas. Det är då riktigare att överhuvudtaget inte ha någon tillsyn.

Konsumentverket erinrar om att det, vid sidan av den kontroll över fondkommissionsrörelse och värdepappershandeln som utredningen föreslår, är möjligt att göra ingripanden med stöd av marknadsföringslagen

(1975:1418) och i vissa fall lagen (1971:112) med förbud mot oskäligen avtalsvillkor (avtalsvillkorlagen). Under marknadsföringslagen faller marknadsföring inte bara av fondkommissionärstjänster utan även av värdepapper som aktier och obligationer. Avtalsvillkorlagen gäller avtalsvillkor som näringsidkare tillämpar vid försäljning till konsument av vara eller tjänst. Från tillämpningsområdet undantas verksamhet som står under tillsyn av bank- eller försäkringsinspektionen.

Det är i dagens läge enligt konsumentverket inte helt klart om avtalsvillkorlagen kan tillämpas på villkor rörande försäljning av värdepapper till enskild konsument. Genomförs fondbörsutredningens förslag och ett aktuellt förslag att vidga avtalsvillkorlagens tillämpningsområde betyder det att avtalsvillkorlagen tveklöst skulle vara tillämplig på villkor som används av den som, utan att vara fondkommissionär, yrkesmässigt säljer värdepapper till enskilda konsument. Konsumentverket kommer att inom sitt ansvarsområde och självfallet i samverkan med främst bankinspektionen följa utvecklingen när det gäller marknadsföring av fondkommissionärstjänster och värdepapper samt villkor för köp av värdepapper och vid behov göra erforderliga ingripanden.

Kammarrätten i Stockholm sätter i fråga om de av utredningen i 31 och 32 §§ föreslagna bestämmelserna har sin plats i en "fondkommissionslag", eftersom bestämmelserna avser annan handel med värdepapper än fondkommissionshandeln.

Stockholms handelskammare framhåller att förslaget kommer att medföra avsevärd ökad administration för berörda företag och att det går längre än vad som krävs med hänsyn till den aktieköpande allmänheten. Missbruk eller anmärkningsvärda affärer torde endast förekomma i undantagsfall. Det bör också uppmärksammas att försäkringsbolag och investmentbolag har offentliga representanter i sina styrelser. Handelskammaren förordar att bankinspektionens rätt att kräva upplysningar inskränks till fall, där sannolika skäl föreligger att värdepappershandeln inte har ägt rum på ett tillfredsställande sätt. Liknande synpunkter framförs av *SAF* och *SI* samt *Svenska handelskammarförbundet*.

Investmentbolagen sätter i fråga om inte utredningen bättre bort klargöra, om missbruk verkligen förekommer vid bolagens utövande av sin verksamhet, innan byråkratiska pålagor införs.

Skånes handelskammare finner utredningens förslag gå avsevärt längre än vad som krävs med hänsyn till den aktieköpande allmänhetens intresse och avstyrker därför förslaget.

Fondkommissionsfirmorna finner utredningens förslag i denna del betänkligt framför allt såtillvida att den personkrets, som bankinspektionen skulle kunna begära upplysningar om, har fått en onödigt vid omfattning. Firmorna konstaterar däremot med tillfredsställelse att inspektionens begäran om upplysningar måste riktas till företaget och inte till anställda samt att de upplysningar inspektionen får skall behandlas med sekretess och endast

användas för s. k. lagstiftningsinitiativ. Betänkligheterna mot att personkretsen föreslås bli så vid dämpas därför i viss mån.

Svenska bankföreningen anser att det av lagförslaget inte klart framgår om bankinspektionens frågor skall kunna avse inte bara de angivna juridiska personerna utan även de ansvariga tjänstemän, som hos dessa medverkar vid handeln med värdepapper. Enligt bankföreningen borde den senare tolkningen vara den naturliga.

Utredningens förslag att kategorin stora aktieägare, ledamöter i företagsnämnder och arbetstagarkonsulter skall omfattas av *insiderlagen* har i huvudsak tillstyrkts eller lämnats utan erinran vid remissbehandlingen. Detsamma gäller förslaget att bankinspektionen av den som är anmälningsskyldig enligt *insiderlagen* skall få fordra in uppgift om dennes handel med aktier i fråga om vilken anmälningsskyldighet föreligger.

Bankinspektionen framhåller även i denna fråga att en meningsfull tillsyn inte kan åstadkommas, om inte inspektionen får befogenhet att ge uttryck för sin uppfattning om resultatet av tillsynen. Inspektionen ansluter sig emellertid i övrigt till utredningens förslag med den ändringen, att gränsen för det större aktieinnehav som föranleder registreringsplikt bör sättas vid 5 procent och inte 10 procent. Enligt inspektionen skulle annars den föreslagna registreringsplikten för större aktieägare bli praktiskt taget verkningslös.

Länsstyrelserna i Stockholms län, Göteborgs och Bohus län och Malmöhus län tillstyrker förslaget på samma skäl som har angetts i fråga om insynsmöjligheter hos andra än fondkommissionärer.

Fondkommissionsfirmorna, Skånes handelskammare, Stockholms handelskammare, SAF och SI, Svenska handelskammarförbundet och Sveriges aktiesparares riksförbund lämnar i huvudsak förslaget utan erinran liksom flertalet remissinstanser.

Svenska handelskammarförbundet pekar på att företagsnämndernas framtida position för närvarande är oklar. Förbundet erinrar vidare om att också med den nu föreslagna utvidgningen åtskilliga kategorier, som det i och för sig borde vara naturligt att föra in under lagen, alltså inte omfattas av denna. Inte minst gäller detta i fråga om personer verksamma vid myndigheter med betydande insyn i börsnoterade företag och handeln med värdepapper, t. ex. bankinspektionen. Förbundet förordar att lagen kompletteras med en regel som undantar mindre transaktioner från lagens tillämpningsområde. *Skånes handelskammare* framför liknande synpunkter.

Stockholms handelskammare framhåller att myndigheterna i första hand borde försöka utnyttja de uppgifter som fortlöpande registreras hos VPC så att olägenheter i form av ökad administration kan undvikas.

SAF och SI anför bl. a. att det är av vikt att de som skall påminnas om sin anmälningsskyldighet går att enkelt urskilja för bolagsledningen. Dessutom bör det vara personer som mer regelbundet får förtrolig ekonomisk information. Systemet skulle annars bli alltför betungande för företaget som skall administrera registreringarna och t. ex. måste tillse att anmälningarna

innehåller alla de uppräknade uppgifterna samt vidarebefordra dem till bankinspektionen.

Sveriges aktiesparares riksförbund ställer sig bakom utredningens förslag men framhåller att förbundet ser en fara i att insiderlagen så småningom kan komma att beröra en så stor grupp människor att den byråkratiska apparaten blir alltför omfattande.

Investmentbolagen framför samma synpunkter på en utvidgning av insiderlagen som på frågan om insynsmöjligheter hos andra än fondkommissionärer.

Utredningens förslag att bankinspektionen i vissa fall skall kunna förelägga vite och att talan mot sådana beslut skall föras hos regeringen genom besvär har lämnats utan erinran av de flesta remissinstanserna. *Kammarrätten i Stockholm* framhåller dock att beslut av denna art är mer lämpade för en domstolsmässig prövning.

Vad utredningen har anfört i fråga om sekretess har kommenterats endast av fondkommissionsfirmorna. Firmorna pekar på att utredningen förutsätter att hemlighållandet av handlingar hos bankinspektionen skall vara beroende av att utlämnande kan medföra "skada" för den uppgiftsskyldige eller annan. Det förekommer att uppgifter, vilka vederbörande helst har velat se hemlighållna, lämnas ut av myndigheten eftersom den som berörs inte har kunnat påvisa att utlämnandet skulle medföra "skada". Firmorna föreslår att uppgifter av detta slag inte lämnas ut annat än efter vederbörandes medgivande eller i de fall då det är uppenbart att vederbörande ej kan ha olägenhet eller förfång av ett offentliggörande.

De av utredningen föreslagna straffbestämmelserna har lämnats utan erinran av remissinstanserna, däribland *RÅ. Styrelsen för Stockholms fondbörs* framhåller dock att den föreslagna särskilda frågerätten för bankinspektionen bör kompletteras med en bestämmelse om straff för den som uppsåtligen eller av oaktsamhet lämnar inspektionen oriktiga uppgifter.

I fråga om övergångsbestämmelserna föreslår *bankinspektionen* att kapitaltäckningsreglerna bör träda i kraft först efter en övergångstid av tre år. Vidare föreslår inspektionen den ändringen att kravet på "synnerliga skäl" byts ut mot "särskilda skäl", såvitt gäller inspektionens möjlighet att under en ytterligare övergångstid av två år lämna dispens för fondkommissionsbolag att inneha värdepapper. Samma dispensregel föreslås också för juridisk person som äger mer än en femtedel av aktierna i ett fondkommissionsbolag, såvitt gäller möjligheter att bedriva verksamhet utan hinder av föreslagna begränsningar. *Patent- och registreringsverket* framhåller att det krävs en särskild övergångsbestämmelse som ger företag, vars firma inte står i överensstämmelse med de nya reglerna, en lämplig frist för att anta ny firma och få denna registrerad.

3 Fondbörsen

3.1 Nuvarande ordning

Fondbörsverksamheten i Sverige regleras genom lagen (1919:240) om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet (FL) samt genom börsordningen (1969:546), som har fastställts av regeringen. Därutöver gäller vissa ordningsregler för uppgörelse av börsaffärer, som har utfärdats av börsstyrelsen. Fondbörsverksamheten står under offentlig tillsyn av bankinspektionen.

Lagbestämmelserna om fondbörsverksamhet, som finns i ett särskilt avsnitt av FL, syftar till att säkerställa att allmänna intressen tillgodoses i denna verksamhet. Enligt 26 § FL krävs regeringens tillstånd för att upprätta fondbörs. Förutsättning för sådant tillstånd är att börsen bedöms bli till nytta för det allmänna. Vid ansökan om tillstånd skall fogas förslag till börsordning. Regeringen prövar om förslaget överensstämmer med lag och andra författningar samt om det är ändamålsenligt i övrigt. Regeringen fastställer börsordningen att gälla för en tid av tio år. Nuvarande börsordning för Stockholms fondbörs gäller t. o. m. år 1979.

I börsordning skall enligt FL bl. a. anges villkoren för att bli medlem av fondbörsen, de slag av fondaffärer som får avslutas, villkoren för att fondpapper skall få göras till föremål för affärer på börsen, avregistrering av fondpapper och förordnande om tillfälligt avbrytande av notering och handel i fråga om fondpapper av visst slag.

Fondbörsens ändamål är att bereda köpare och säljare regelbundna tillfällen att avsluta affärer i värdepapper samt att med ledning av efterfrågan, utbud och avslut vid börsen notera köp-, sälj- och betalkurser. Enligt börsordningen skall börsstyrelsen leda fondbörsens verksamhet och förvalta dess angelägenheter. Köp och försäljning vid börsen får ske endast genom börsmedlem eller ombud för medlem s. k. börsombud. Frågor om förvärv och förlust av medlemskap prövas av börsstyrelsen, som också skall godkänna börsombud.

För inregistrering av värdepapper vid fondbörsen ställs i börsordningen upp särskilda krav. Förhandlingar för avslut i och kursnotering av inregistrerade värdepapper skall i princip anordnas varje helgfri dag utom lördag. Förhandlingarna vid börsen får bara avse kassaaffärer, dvs. kontantaffärer. De skall ske i form av antingen offentliga upprop eller fria förhandlingar mellan börsmedlemmarna. De kurser som noteras vid förhandlingarna skall omedelbart offentliggöras genom anslag i börslokalerna. Börsstyrelsen bestämmer och ombesörjer publicering i övrigt av kursnoteringarna. I börsordningen finns vidare regler om börsmedlems rätt till provision på avtal i anledning av börsaffär, s. k. courtage.

Inom ramen för börsordningens bestämmelser får börsstyrelsen ge detaljföreskrifter om förhandlingsförfarandet m. m. Sådana föreskrifter publiceras

av styrelsen under beteckningen Ordningsregler för Stockholms fondbörs.

Vid 1977 års utgång noterades på Stockholms fondbörs aktier till ett sammanlagt nominellt värde av 20.300 milj. kr. fördelade på 96 bolag. Under år 1977 omsattes på fondbörsen värdepapper – aktier och obligationer – till ett sammanlagt värde av 3 430 milj. kr., varav aktier för 1 750 milj. kr. och obligationer för 1 680 milj. kr.

Utom den egentliga börshandeln förekommer i fondbörsens lokaler också handel med de värdepapper, som är upptagna på den s. k. fondhandlarlistan. För denna lista svarar Svenska fondhandlareföreningen, som är en sammanlutning av svenska fondkommissionärer. På listan noteras kurser och affärer som görs i vissa värdepapper, vilka inte är inregistrerade vid fondbörsen. Såväl svenska som utländska värdepapper är upptagna på listan. Utom aktier och obligationer noteras också andelar i aktiefonder. Den offentliga kontrollen över denna handel inskränker sig till att bankinspektionens tillstånd krävs för publicering av kurslistan (42 § andra stycket FL) samt till att fondbörsen håller viss uppsikt över verksamheten.

Vid 1977 års utgång noterades på fondhandlarlistan aktier i ett femtiotal bolag till ett sammanlagt nominellt belopp av ca 1 500 milj. kr. Omsättningen av listpapper under året var ca 70 milj. kr.

Vid sidan av börsen förekommer en ej obetydlig handel med såväl oregistrerade som börsregistrerade papper. Dessa transaktioner sker antingen genom förmedling av fondkommissionär eller genom avtal direkt mellan kontrahenterna. Offentlig kontroll över den värdepappershandel som sker under medverkan av fondkommissionär består i att deras verksamhet, som tidigare har berörts, står under tillsyn av bankinspektionen. Den privata handeln direkt mellan säljare och köpare med värdepapper är däremot inte föremål för annan än fiskalisk kontroll.

Under en följd av år har omsättningen av aktier på börsen utgjort ca 40 procent av den totala aktieomsättningen. När det gäller obligationshandeln är marknaden i räntebärande lån till huvudsaklig del förlagd utanför börsen. Handeln i premielån äger däremot i något högre grad än aktieomsättningen rum på fondbörsen.

Sammanfattningsvis kan värdepappersmarknaderna i Sverige indelas i följande huvudtyper.

1. Handeln på fondbörsen i där inregistrerade värdepapper.
2. Den handel i ej börsnoterade papper som försiggår i fondbörsens lokaler och för vilken Svenska fondhandlareföreningen bär ansvaret.
3. Den värdepappershandel som sker utanför fondbörsens lokaler genom förmedling av fondkommissionärer eller mellan dem.
4. Den värdepappershandel som sker direkt mellan köpare och säljare som ej är fondkommissionärer.

I fråga om fondbörsens ledning gäller enligt 31 § FL (ändrad senast 1974:848) att för fondbörs skall finnas en styrelse, bestående av nio ledamöter.

Av dessa utses ordförande, vice ordförande och två andra ledamöter av regeringen. Fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret väljer gemensamt en ledamot, Svenska handelskammarförbundet en, Sveriges industriförbund en samt medlemmarna av fondbörsen två. För varje ledamot utses en suppleant i samma ordning.

Börsstyrelsens uppgifter är som tidigare har nämnts att handha ledningen av fondbörsens verksamhet och förvaltningen av dess angelägenheter. Styrelsen skall följa kursbildningen vid börsen och se till att handeln där sker under förhållanden som stämmer överens med lag och annan författning samt god affärssed. Enligt börsordningen tillsätter börsstyrelsen en börschef för den dagliga ledningen och förvaltningen av fondbörsen. Styrelsen fastställer en särskild instruktion för börschefen.

Styrelseledamöter, suppleanter och befattningshavare vid fondbörsen har tystnadsplikt då det gäller annans affärsförhållanden eller personliga förhållanden.

Enligt 10 § börsordningen får köp och försäljning vid fondbörsen ske endast genom börsmedlem eller börsombud. Ansökan om medlemskap prövas av börsstyrelsen. Endast den som har tillstånd att driva fondkommissionsrörelse får antas till börsmedlem. Vidare ställs krav på svenskt medborgarskap och, för annan sökande än bank, ekonomisk säkerhet på minst 25 000 kr. Slutligen skall börsstyrelsen pröva om sökanden kan anses lämplig som börsmedlem.

Förfaller eller återkallas börsmedlems tillstånd att driva fondkommissionsrörelse, upphör samtidigt medlemskapet. Har bankinspektionen enligt 18 § FL förbjudit fondkommissionären att fortsätta sin rörelse under viss tid, upphör medlemskapet för samma tid. Börsmedlemskapet kan vidare upphöra av andra skäl. Om sådana förändringar har skett i börsmedlems företag i fråga om delägarskap eller ledning att det är att anse som ett väsentligen nytt företag, kan börsstyrelsen förordna att medlemskapet skall upphöra. Börsstyrelsen kan vidare förordna att medlemskapet skall upphöra, om någon inte längre är lämplig som börsmedlem eller om medlem bryter mot börsordningen, ordningsreglerna eller styrelsens föreskrifter i övrigt. Vid lindrigare överträdelse kan styrelsen ge medlem skriftlig erinran.

Vid årsskiftet 1977/78 fanns vid Stockholms fondbörs 19 börsmedlemmar, varav 12 banker och 7 fondkommissionsfirmor.

Fråga om godkännande av börsombud prövas av börsstyrelsen. Som börsombud får godkännas den som är svensk medborgare, 25 år gammal, fast anställd hos börsmedlem och väl kvalificerad genom tjänstgöring inom fondkommissions-, bank- eller likartad rörelse. Ansökan om godkännande skall göras av den börsmedlem, hos vilken ombudet är anställt. Vid ansökningsen skall fogas bl. a. uppgift om huruvida ersättning till ombudet huvudsakligen skall utgå som fast lön eller som provision.

I 15 § tredje stycket börsordningen förbjuds börsombud att för egen

räkning handla med börspapper eller andra värdepapper i större omfattning än som står i rimligt förhållande till hans inkomster och förmögenhetsförhållanden. Börsstyrelsen har utfärdat anvisningar om innebörden av förbudet. Enligt dessa tillåts ombud att under ett kalenderår handla för egen räkning till ett belopp som inte får överstiga fyra gånger den vid självdeklarationen samma år uppgivna nettoförmögenheten. Saknas förmögenhet, tillåts ombudet handla för ett belopp om högst 100 000 kr. Ombud är vidare skyldigt att rapportera till bankinspektionen sådana värdepappersaffärer som rör honom själv eller hans närstående. Regeln kompletteras med en skyldighet för börsombudets arbetsgivare att lämna bankinspektionen motsvarande uppgifter.

Godkännande som börsombud förfaller, om arbetsgivaren upphör att vara medlem av fondbörsen. Godkännandet kan vidare återkallas, om börsombudet inte längre bedöms lämpligt för uppgiften eller om han bryter mot börsordningen, ordningsreglerna eller börsstyrelsens föreskrifter i övrigt. Vid lindrigare överträdelse kan börsstyrelsen ge ombudet skriftlig erinran.

Vid utgången av år 1977 hade börsmedlemmarna sammanlagt 87 börsombud. Av dessa företrädde 57 bankerna och 30 fondkommissionsfirmorna.

Handel och notering vid fondbörsen får som tidigare har nämnts avse endast värdepapper som har inregistrerats där, s. k. börspapper. Som börspapper kan inregistreras aktier utfärdade i Sverige, i utlandet utfärdade aktier i dotterbolag till svenskt aktiebolag, vars aktier har inregistrerats vid fondbörsen, obligationer, utfärdade i Sverige eller i utlandet, samt i Sverige utfärdade partial- och förlagsbevis, konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning. Andra i utlandet utfärdade aktier än de nyssnämnda och utländska partial- och förlagsbevis kan således enligt gällande regler inte registreras vid fondbörsen.

Börsstyrelsen beslutar om inregistrering av värdepapper. Beslutet har i första hand den verkan att papperen får bli föremål för affärer och kursnotering vid fondbörsen men har rättsverkningar också utanför börslagstiftningen, exempelvis vid beräkning av kapitalkravet i banklagstiftningen och vid värdering i skattelagstiftningen.

Villkoren för inregistrering skall enligt 27 § 5 FL anges i börsordningen. Där anges också de formella kraven på en inregistreringsansökan. Vidare räknas vissa fall upp, då inregistrering inte får ske. I övrigt saknas direkta föreskrifter om vad som i materiellt avseende krävs för registrering. Börsstyrelsen har härvidlag utbildat praxis.

För inregistrering av aktier krävs att det ansökande företaget har ett aktiekapital om minst fem milj. kr. eller motsvarande belopp i utländsk valuta vid tiden för registreringen. En aktieserie vars nominella belopp understiger fem milj. kr. kan inregistreras, om bolaget har flera serier som sammanlagt uppgår till det föreskrivna beloppet. Inregistrering får inte ske av aktier i en emission som inte har blivit helt inbetald eller för vilken aktiebrev inte har

utfärdats. Från sistnämnda regel görs undantag för aktier som har registrerats enligt lagen (1970:596) om förenklad aktiehantering.

Vidare krävs att det finns en marknad i bolagets aktier, dvs. att ett större antal personer innehar aktierna. Uppgift om aktiernas ungefärliga marknadsvärde och spridning samt ungefärliga antalet aktieägare skall lämnas vid ansökan om inregistrering. Börsstyrelsen har under senare år uppställt som villkor för introduktion att det finns inemot 1 000 börspostägare. Börspost är den av styrelsen för varje värdepapper fastställda minimikvantitet som kan bli föremål för officiell kursättning vid börser.

I börsordningen finns vidare föreskrifter som hänför sig till det introduktionssökande bolagets kvalitet, dvs. dess ekonomiska situation och framtidsutsikter. Bolaget skall sålunda i regel foga årsredovisningar och revisionsberättelser för de fem senaste räkenskapsåren till ansökningen om registrering. Börsstyrelsen har därutöver rätt att fordra in alla upplysningar som styrelsen anser sig behöva för att bedöma om värdepapperet i fråga är av sådan beskaffenhet att det bör inregistreras. Inregistrering av aktier får inte ske, om utfärdaren har inställt sina betalningar, försatts i konkurs eller trätt i likvidation. Börsstyrelsen medger inte introduktion utan att ha försäkrat sig om att bolaget uppfyller sådana anspråk på kapitalställning, likviditet och vinstkapacitet som allmänt utmärker börsbolagen. F. n. krävs att värdet på ett ansökande bolags aktier ligger i storleksordningen 10 milj. kr. Något ovillkorligt krav på de senaste årens vinstutdelning ställs emellertid inte.

Introduktionssökande bolag skall vidare lämna en utfästelse – enligt formulär som fastställs av börsstyrelsen – att offentliggöra upplysningar om bolaget och att medverka till att börsstyrelsen kan fullgöra sina uppgifter enligt FL och börsordningen. Bestämmelsen trädde i kraft den 1 januari 1977. Till grund för utfästelsen ligger standardkontrakt, som har tillskapats branschvis efter överläggningar mellan börsstyrelsen och intresseorgan för näringslivet. Utöver åtaganden beträffande årsredovisning, delårsrapporter och emissionsprospekt utfäster sig bolaget enligt kontraktet att lämna information om betydelsefulla händelser som inträffar under verksamhetens gång, t. ex. avtal om samgående med annat företag eller beslut om nedläggande av en rörelsegren.

Vid inregistrering av andra värdepapper än aktier, dvs. obligationer, förlagsbevis och liknande skuldebrev, är börsstyrelsens prövning av närmast formell natur. De institutioner som har medverkat till att ge ut sådana lån antas ha gjort en prövning i sak. Spridningskravet anses uppfyllt genom att lånet faktiskt har placerats på marknaden. Inregistrering får inte ske om nominella beloppet av lånet eller den del som inregistreringen avser understiger, fem milj. kr. för obligations-, partial- och förlagslån, resp. tre milj. kr. för lån mot konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning. Registrering får inte heller ske, om vissa andra omständigheter föreligger, t. ex. om förfallna kuponger till lånet inte har

infriats eller om utfärdaren har inställt sina betalningar.

För inregistrering av obligationer som har utfärdats i utlandet ställs dessutom särskilda krav. Bl. a. fordras att obligationerna avser lån i vars uppläggande svenskt bankaktiebolag har deltagit och att de har emitterats inom Sverige antingen genom offentligt annonserad teckningsinbjudan eller genom utsända prospekt.

Enligt 27 § börsordningen skall värdepapper avföras från notering vid fondbörsen när det inte längre uppfyller villkoren för inregistrering eller om föreskrivna avgifter inte betalas eller börsordningens föreskrifter i övrigt inte följs. Regeln gäller dock inte om bristen eller uraktlåtenheten är av underordnad betydelse. Börsstyrelsen får vidare besluta att ett börspapper skall avföras från notering, om papperet inte har omsatts vid fondbörsen minst en gång under de senaste två kalenderåren eller om styrelsen finner att börspapperet av annan anledning inte längre bör noteras. I praxis har under senare årtionden så gott som undantagslöst aktier avförts från notering till följd av att de köpts upp av annat bolag. Besluten har varit av rutinmässig karaktär. Detsamma kan sägas när obligationer och andra skuldebrev har avförts från notering. Obligationer brukar tas bort från listan ett par dagar före inlösnings- eller slutbetalningsdagen.

Enligt FL skall det finnas föreskrifter i börsordningen om tillfälligt avbrytande av handel och notering i fråga om fondpapper av visst slag, s. k. börsstopp. Börsstyrelsen får fatta sådant beslut, om det finns särskilda skäl för det. Beslutet får inte gälla längre än som oundgängligen behövs. Bestämmelserna, som infördes år 1976, syftar till att undvika risker för snedvridning av kursbildningen.

Under den tid som ett förordnande om börsstopp gäller får enligt 10 a § FL fondkommissionär inte – vare sig vid eller utanför fondbörsen – avtala eller medverka till avtal om köp eller försäljning av värdepapperet.

I börsordningen finns bestämmelser som i stora drag anger hur handel och notering skall gå till vid fondbörsen. Bestämmelserna kompletteras som tidigare har nämnts med de ordningsregler som utfärdas av börsstyrelsen. Vid fondbörsen får enligt börsordningen endast förekomma kassaaffärer, dvs. kontantaffärer. Utmärkande för en kassaaffär är att värdepapper levereras och likvid erläggs mycket snart efter avslutet. Detaljerade regler om hur uppgörelse av börsaffär går till lämnas i ordningsreglerna. Där finns också bestämmelser om hävningsrätt och skadestånd.

Enligt börsordningen skall avräkningsnota upprättas och avsändas samma dag som avtal har träffats. Närmare bestämmelser om avräkningsnota finns i förordningen (1908:129 s. 1) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper.

Utöver kassaaffärer förekommer på en del utländska börser också terminsaffärer, dvs. affärer där uppgörelse skall ske först vid en viss tidpunkt i framtiden. När köpeavtalet ingås behöver alltså köparen inte ha tillgång till

likviden och säljaren behöver inte förfoga över de värdepapper som säljs. Affären kommer till stånd på grund av att parterna bedömer marknaden olika. Köparen räknar med att kursen på värdepapperen skall stiga, medan säljaren räknar med en kursnedgång.

Ett slags mellanform mellan kassa- och terminsaffär utgörs k. blankningsaffärer. En sådan affär är oftast av kortsiktig natur och innebär en spekulation i kursnedgång. Säljaren överlåter aktier till köparen för leverans inom den för en kassaaffär bestämda leveransfristen. Säljaren äger emellertid inte aktierna utan har lånat dem av tredje man. Säljaren räknar med att kunna lämna tillbaka samma slags aktier till ägaren efter att ha köpt dem till en lägre kurs. Affärer av detta slag förekommer på sina håll i utlandet, bl. a. på New Yorkbörsen. Affärerna anses motverka ensidig haussespekulation och främjar därmed en jämnare kursutveckling. Den svenska börslagstiftningen reglerar inte blankningsaffärer. Det är ovisst i vilken utsträckning de förekommer på den svenska aktiemarknaden.

Om borsmedlem har tagit emot både köp- och säljorder i ett och samma värdepapper får han sammanföra dessa order, om det inte strider mot någon uppdragsgivares uttryckliga önskan. En affär som avslutas på detta sätt kallas inbördes affär.

Vid fondbörsen skall enligt borsordningen ske förhandling för avslut i och kursnotering av inregistrerade börspapper varje helgfri dag utom lördag. Förhandlingarna är dels offentliga (upprop), dels fria förhandlingar mellan borsmedlemmarna (efterbörs). De kurser som noteras skall omedelbart offentliggöras genom anslag i borslokalerna. Borsstyrelsen bestämmer och ombesörjer publicering i övrigt.

Uppropen sker efter särskilda listor enligt den s. k. auktionsprincipen och leds av en tjänsteman vid fondbörsen. Så snart ett värdepapper har ropats upp får de borsombud som vill köpa eller sälja ange, "notera", den kurs till vilken han vill förvärva resp. avyttra det uppropade papperet. Om köp- och säljkurser sammanfaller har avslut ägt rum. Den kurs till vilken avslut skett (betalkurs), parternas namn och postens storlek noteras i borsprotokollet. Härfter utropas samma värdepapper återigen. När avslut inte kommer till stånd, noteras på samma sätt de slutliga köp- och säljkurserna.

Efter det att uppropen har avslutats följer efterbörsen, då borsmedlemmar och borsombud under fria förhandlingar avger sälj- och köpeanbud. De betalkurser som förekommer under efterbörsen förs in i borsprotokollet. För de sexton värdepappersgrupper som mest omsatta värdepapperen protokollförs under efterbörsen inte bara betalkurserna utan också köp- och säljkurser. Borsprotokollet har betydelse som bevis för avslut och kurser och som grund för bedömning av marknadsläget. De kurser som har upptagits i borsprotokollet utgör primärmaterial för de tryckta listor som fondbörsen producerar och distribuerar.

Borsmedlem har rätt till provision, s. k. courtage för de tjänster han

tillhandahåller. Enligt 27 § FL skall börsordning innehålla bestämmelser om storleken av provisionen. I börsordningen föreskrivs att börsmedlem av vardera kommittenten skall ta ut provision på avtal, som han sluter för annans räkning vid fondbörsen. Provisionen varierar mellan 4,5 promille av köpesumman för bl. a. aktier och en promille av köpesumman för bl. a. räntebärande statsobligationer. Courtagesatserna är bindande för börsmedlemmarna och får varken över- eller underskridas.

Som har nämnts gäller courtagebestämmelserna bara affärer vid fondbörsen, dvs. avslut som skall föras in i börsprotokollet. De fastställda courtagesatserna tillämpas emellertid också på andra affärer i inregistrerade papper som börsmedlem har medverkat till.

Svenska fondhandlareföreningen har för sina medlemmar bestämt courtagesatser för affärer i värdepapper som inte är inregistrerade vid fondbörsen. Satserna varierar med vissa undantag mellan 7 promille av köpesumman för aktier och 2 promille av köpesumman för svenska obligationer. Föreningen har vidare bestämt visst minimicourtage för värdepapperstransaktioner, oavsett om det är fråga om inregistrerade värdepapper eller ej. Minsta courtagebelopp för aktier är 15 kr. per avräkningsnota, om notans belopp understiger 500 kr. och 30 kr. per nota för högre belopp. För obligationer är minsta courtagebeloppet 5 kr. och 10 kr. för notor vars belopp understiger 300 kr. resp. 1 500 kr. samt 20 kr. om beloppet är högre.

I 56 § FL finns föreskrifter om s. k. börsauktion av innebörd att den som börsstyrelsen förordnar skall fullgöra de åligganden beträffande försäljning på offentlig auktion av fondpapper som enligt skilda författningar ankommer på i särskild ordning utsedd mäklare. Sedan det år 1965 har öppnats möjlighet att sälja utmäta aktier och obligationer genom fondkommissionär, har börsauktioner varit sällsynta.

Fondbörsen finansierar sin verksamhet genom att – i enlighet med föreskrifter i börsordningen – ta ut avgifter av börsmedlemmarna och av de bolag och andra som har sina värdepapper inregistrerade vid börsen. Avgifterna är av två slag, dels inträdes- eller inregistreringsavgifter, dels årliga avgifter. De förstnämnda är direkt angivna i börsordningen (13 och 24 §§). Årsavgifterna däremot fastställs av börsstyrelsen inom ramar som har angetts i börsordningen. Bestämmelserna ändrades med utgångspunkt i förslag från fondbörsutredningen år 1976 (SFS 1976:542) och har därefter på nytt justerats under hösten 1977 (SFS 1977:808).

Offentlig kontroll av fondbörsverksamheten i Sverige utövas av bankinspektionen, som enligt 34 § FL skall övervaka att nämnda lag och börsordningen iakttas och att verksamheten också i övrigt bedrivs så att den är till nytta för det allmänna. Inspektionen kan med stöd av 36 § FL kalla till sammanträde med börsstyrelsen. En representant för inspektionen har rätt att närvara vid börsstyrelsens sammanträden och delta i överläggningarna. Har börsstyrelsen fattat beslut, som strider mot lagen eller börsordningen, får

inspektionen vidare enligt 37 § FL förbjuda verkställighet av beslutet. Har beslutet redan verkställts, får inspektionen förelägga börsstyrelsen att vidta rättelse. Vid meddelande av förbud eller föreskrift kan inspektionen förelägga vite. Vid sidan av nu angivna uppgifter skall inspektionen verka för att fondbörsverksamheten äger rum på ett tillfredsställande sätt och föreslå de åtgärder som kan vara påkallade i detta hänseende (38 § FL). Enligt 30 § FL kan inspektionen ge börsstyrelsen tillstånd att för viss tid meddela föreskrifter som avviker från börsordningen. För att underlätta tillsynen skall börsstyrelsen hålla protokoll och övriga handlingar tillgängliga för inspektionens granskning och även i övrigt lämna de upplysningar om börsverksamheten och därmed sammanhängande omständigheter som inspektionen begär.

Enligt 39 § FL, som innehåller vissa jävsbestämmelser för inspektionens anställda, får befattningshavare där inte vara fondkommissionär eller delägare i fondkommissionsföretag eller delta i styrelsen av fondbörs.

Fondkommissionär skall enligt 41 § varje år erlægga bidrag till kostnaden för bankinspektionens tillsynsverksamhet enligt bestämmelser som meddelas av regeringen. F. n. är bidraget 1,5 procent av de provisioner som kommissionären under året innan uppburit på avtal som han har slutit om köp och försäljning av fondpapper.

3.2 Fondbörsutredningens förslag (SOU 1973:60)

3.2.1 Allmänna synpunkter

Fondbörsens funktion är att främja handeln med värdepapper genom att ge tillfälle till regelbundna affärer i ordnade former. Utredningen framhåller att frågan om fondbörsens funktion också kan ses i ett vidare perspektiv. På skäl som närmare utvecklas i betänkandet (s. 41–43) konstaterar utredningen att börshandeln fyller en viktig uppgift från olika samhällseliga synpunkter. Publiceringen av kursnoteringarna ger möjlighet till en snabb överblick av marknadsläget. Börshandeln och kursnoteringarna är av vikt i förhållandet mellan samhället och enskilda, t. ex. vid förmögenhetstaxering. Genom att börshandelserna uppmärksammas av massmedia främjas insynen i börsbolagen, vilket har betydelse för bl. a. de anställda i bolagen och bolagens kunder. Börshandeln med värdepapper har indirekt betydelse också för bolagens kapitalanskaffning. Ett företag, som behöver kapital, emitterar exempelvis aktier i avsikt att söka börsintroduktion. Vetskapen härom är av stor betydelse för köparna, som kan räkna med att det slags aktier som de har förvärvat, kommer att bli föremål för börshandel och därigenom utan större omgång kan förvandlas till pengar. Att värdepapper sålunda är relativt likvida medför att de blir mer attraktiva som placeringsobjekt. Detta är i sin tur ägnat att främja utbudet av riskvilligt kapital. Härigenom kommer företagens kapitalförsörjning att underlättas.

I fråga om den svenska börsens betydelse som finansieringskälla för börsbolagen har dock under senare år framförts olika meningar. Å ena sidan har påpekats att nyemissionerna för börsbolag under perioden 1966–1970 bara uppgick till i genomsnitt ett par hundra milj. kr. per år. Å andra sidan har bl. a. hävdats att möjligheten till börshandel underlättar finansieringen för s. k. tillväxtbolag, dvs. företag som låter en del av vinsterna stanna i företagen för att nå en snabb tillväxt. Aktierna i tillväxtbolagen blir attraktiva genom utsikterna att sälja dem på börsen med förtjänst.

3.2.2 *Fondbörsens organisation m. m.*

Något entydigt besked om vad som avses med begreppet fondbörsverksamhet ges inte i FL eller dess förarbeten. Enligt utredningen kan fondbörsverksamhet materiellt sett sägas föreligga när, i och för handel och notering, köp- och säljanbud beträffande aktier, obligationer eller andra sådana värdepapper sammanförs regelbundet. Sådan verksamhet bör med hänsyn till de betydande ekonomiska värden det rör sig om utövas i former som ger den enskilda kapitalplaceraren och allmänheten bästa möjliga skydd.

Enligt utredningen bör statsmakterna genom lagstiftning se till att i princip all börsverksamhet drivs enligt nämnda grunder. Börshandel och kursnotering av värdepapper som omsätts i stor omfattning föreslås få ske endast med statlig auktorisation och under offentlig kontroll. Placeringar i värdepapper, framför allt aktier, bör anses som en sparform jämförbar med bank- och försäkringssparande. Utredningen finner det därför naturligt att allmänheten får sitt kapitalskyddsintresse tillgodosett i börsverksamheten på motsvarande sätt som i fråga om bank- och försäkringsrörelse.

I fråga om de institutionella former under vilka fondbörsverksamhet bör utövas finner utredningen att sådan verksamhet i princip bör handhas av Stockholms fondbörs, som redan är etablerad och har offentligrättslig prägel. Utredningen ser inte anledning att i nuvarande lagstiftning öppna möjlighet att inrätta annan fondbörs vid sidan av Stockholms fondbörs. Skulle i framtiden behov av ytterligare en fondbörs uppstå, får frågan om detta bli ett särskilt lagstiftningsärende.

Utredningen anser att man bör fastställa principen om ensamrätt för Stockholms fondbörs att idka börsverksamhet i Sverige. Detta skulle innebära att Svenska fondhandlareföreningen inte längre kan svara för handel med och notering av värdepapper på den s. k. fondhandlarlistan. En sådan konsekvens kan emellertid enligt utredningens mening diskuteras. Det kan göras gällande att det inte är behövligt att ingripa i fondbörsens och fondhandlareföreningens hävdvunna marknadsuppdelning. Det borde vara möjligt att skapa fastare procedurregler för notering m. m. av sådana värdepapper som finns på fondhandlarlistan och för vilka det behövs börsmässig handel och notering. Bankinspektionen skulle kunna föreskriva

en sådan skärpning av reglerna som villkor för föreningens tillstånd att publicera kurslista. Skyddet för allmänheten skulle härigenom bli likvärdigt med det som Stockholms fondbörs erbjuder i sin börsverksamhet. Reglerna för föreningens börsverksamhet skulle i stort sett stämma överens med reglerna för Stockholms fondbörs. I praktiken skulle på så sätt ytterligare en reguljär fondbörs med fondhandlareföreningen som huvudman ha skapats. Utredningen framhåller att detsamma skulle gälla om man valde att införa en särskild lagstiftning för föreningens verksamhet. En sådan dubblering av börsverksamheten i Sverige finner utredningen olämplig både av ekonomiska skäl och därför att den inte heller fyller någon påvisbar funktion.

För att inte utan vidare bryta med den hittillsvarande ordningen föreslår utredningen i stället att styrelsen för Stockholms fondbörs får rätt att med bankinspektionens tillstånd uppdra åt därtill lämplig sammanslutning av svenska fondkommissionärer, dvs. f. n. Svenska fondhandlareföreningen, att i viss utsträckning besluta om inregistrering av värdepapper vid fondbörsen och ombesörja notering av kurs i fråga om dessa. Föreningen kan därigenom också i fortsättningen, fast inom fondbörsens ram, omhänderha börshandel och notering i ungefär samma omfattning som nu. Börsstyrelsen skall enligt förslaget som uppdragsgivare övervaka verksamheten. Övervakningen skall i första hand bestå i att tillsammans med föreningen utforma närmare anvisningar. Dessa skall gälla introduktion av värdepapper på den särskilda kurslista som avser föreningens verksamhet, och andra centrala områden av verksamheten, bl. a. ordningen för handel och notering samt offentliggörande av omsättning och noteringar. Börsstyrelsen skall vidare fortlöpande förvissa sig om att föreningen fullgör sina skyldigheter i enlighet med uppdraget. Utredningen förutsätter att parterna, såväl börsstyrelsen som föreningen, skall kunna säga upp avtalet om skäl föreligger för det.

Den föreslagna ordningen finner utredningen medföra framför allt två fördelar, dels får Stockholms fondbörs monopol på fondbörsverksamhet, vilket från både formell och saklig synpunkt ter sig mest ändamålsenligt, dels tillvaratar man i väsentlig mån intresset av kontinuitet beträffande svensk börsverksamhet.

I fråga om fondbörsens ledning har nya regler införts den 1 januari 1975 (prop. 1974:178, NU 58, rskr 370, SFS 1974:848). Bestämmelserna, som i stort grundar sig på utredningens förslag, innebär att ordförande, vice ordförande och ytterligare två ledamöter utses av regeringen. Bland de av regeringen utsedda ledamöterna representerar en den aktiesparande allmänheten. Av styrelsen i övrigt utser fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret gemensamt en, Svenska handelskamarförbundet och Sveriges industriförbund vardera en samt medlemmarna av fondbörsen två ledamöter.

3.2.3 Börsmedlemmar och börsombud

Som villkor för börsmedlemskap anser utredningen att liksom hittills bör gälla att sökanden har tillstånd att driva fondkommissionsrörelse. Det kan ifrågasättas om inte ett sådant tillstånd, som meddelas av myndighet, borde vara det enda villkoret. För den som avser att delta i börshandeln krävs emellertid speciella kunskaper och erfarenheter om börsmetodik o. d., vilka inte nödvändigtvis prövas i samband med att tillstånd till fondkommissionsrörelse lämnas. En fondkommissionär som vill bli börsmedlem måste vidare organisera sin rörelse så att det är praktiskt möjligt för honom att personligen eller genom ombud delta i förhandlingarna på börserna dagligen. Detta innebär f. n. krav på att fondkommissionären har kontor i Stockholm. Utredningen anser mot bakgrund härav att börsstyrelsen liksom hittills bör ha möjlighet att pröva en fondkommissionärs lämplighet som börsmedlem.

Gällande krav för börsmedlemskap på svenskt medborgarskap och, för annan sökande än bank, på säkerhet för förbindelser som har ingåtts vid fondbörsen anser utredningen sakna praktisk betydelse. Dessa regler föreslås därför utgå.

Nuvarande bestämmelser om förlust av börsmedlemskap, avstängning från rätt att delta i fondbörsverksamheten och om förutsättningarna för att dela ut skriftlig erinran vid mindre regelbrott föreslås bli i sak oförändrade. I börsordningen finns en bestämmelse om att medlemskapet skall upphöra när sådana förändringar har skett i fråga om delägarskap eller ledning i börsmedlems företag att det är att anse som ett väsentligen nytt företag. Enligt utredningen bör konsekvenserna av sådana förändringar prövas av börsstyrelsen. Någon föreskrift om att medlemskapet automatiskt upphör vid sådana förändringar föreslås inte.

För godkännande av börsombud anser utredningen att man liksom f. n. bör kräva att ombudet har fast anställning hos börsmedlem. I fråga om börsombuds löneförhållanden uppställdes i 1939 och 1949 års börsordning krav på att ombudets ersättning huvudsakligen skulle utgå i form av fast lön. I 1960 års börsordning återgick man till de bestämmelser som gällde före år 1939, dvs. kravet på huvudsakligen fast lön övergavs. I ansökan om godkännande av börsombud skulle anges huruvida den ersättning som i anställningsvillkoren hade tillerkänts ombudet beräknades utgå huvudsakligen som fast lön eller i form av provision. Nuvarande regler överensstämmer i sak med 1960 års börsordning. Utredningen finner det i och för sig önskvärt att anställningsförhållande för börsombud helt eller huvudsakligen grundas på fast lön, men anser det dock inte nödvändigt att föreskriva ett sådant krav. Om nuvarande ordning skulle medföra olägenheter, t. ex. ge upphov till osund spekulation, får det förutsättas att börsstyrelsen ingriper.

Enligt utredningens förslag skall som hittills krävas att ombudet har förvärvat den kunskap och erfarenhet som behövs för att klara arbetsupp-

gifterna. De nuvarande kraven i fråga om ålder och svenskt medborgarskap fyller enligt utredningen inte någon funktion och bör därför utgå. Det väsentliga för godkännande av ett börsombud är att sökanden uppfyller kraven på kunskap och erfarenhet och även i övrigt är lämplig från yrkesmässiga och allmänna synpunkter.

Börsombuds möjligheter till värdepappersaffärer för egen räkning behandlas också i detta betänkande. Utredningen har senare återkommit till denna fråga i slutbetänkandet. Utredningens förslag har redan redovisats i samband med redogörelsen för slutbetänkandet (se avsnitt 2.2.3).

3.2.4 *Fondbörsens verksamhet*

Utredningen föreslår – i enlighet med vad som f. n. gäller – att handel och notering av kurs vid fondbörsen får avse endast värdepapper som är inregistrerade där. Liksom hittills föreslås börsstyrelsen handlägga ärenden om registrering. I fråga om prövningen av sådana ärenden framhåller utredningen att en stadig och omfattande börshandel ökar börsens möjligheter att fullgöra sina uppgifter och att det är av betydelse att handeln omfattar aktierna i de viktigaste företagen inom näringslivet. Det är alltså angeläget att aktierna i dessa företag också finns upptagna på börsen. Detta intresse måste emellertid vägas mot det primära intresset att börsen kan fungera på ett sätt som vinner allmänhetens förtroende. När det gäller börsintroduktion av aktier förutsätter detta att vissa krav ställs på bolaget och att aktierna har en sådan spridning bland allmänheten att en marknad kan väntas föreligga.

Utredningen diskuterar tre tänkbara tillvägagångssätt för att bestämma kraven för inregistrering vid börsen. En möjlighet är att använda helt formella kriterier, som visst minimikapital, viss räntabilitet m. m. En annan utväg är att låta det organ, som avgör frågor om inregistrering, företa en renodlat skönsmässig prövning. En tredje metod slutligen är en kombination av formella grunder och diskretionär bedömning.

Sistnämnda förfaringsätt tillämpas f. n. Utredningen anser att systemet, som används också vid de stora börserna i USA och Storbritannien, bör behållas. Visserligen skulle man genom att använda enbart formella förutsättningar skapa helt entydiga schablonregler, men enligt utredningens mening är det svårt att beskriva vissa förutsättningar rent numeriskt. På grund härav anser utredningen att diskretionära bedömningsgrunder inte kan undvaras.

Det anförda har betydelse inte bara för den inregistrering av värdepapper som börsstyrelsen avses ombesörja, s. k. inregistrering för börsnotering, utan också för motsvarande verksamhet som kan anförtros åt sammanslutning av fondkommissionärer, s. k. inregistrering för fondhandlarnotering.

I börsordningen krävs som förutsättning för registrering viss storlek på aktiekapitalet. Detta får inte understiga fem milj. kr. Enligt utredningen kan detta krav ibland ge en skev bild av bolagsstorleken. Utredningen anser att storleken av det totala egna kapitalet är en lämpligare norm. Utredningen föreslår därför som en förutsättning för börsnotering att detta kapital skall uppgå till minst tio milj. kr. Dessutom bör krävas att marknadsvärdet på företagets aktier vid introduktionstillfället kan beräknas till minst tio milj. kr. Om ett bolag har aktier av olika typ, t. ex. bundna och fria aktier, och särnotering påkallas av dessa olika serier, skall enligt utredningen kravet på marknadsvärde gälla var och en av serierna. Aktier av olika slag bör kunna inrymmas under samma inregistreringstitel, förutsatt att inte svårigheter av marknadsteknisk art blir följden.

Nu redovisade regler om bolagsstorlek föreslås bara gälla inregistrering för börsnotering. När det gäller inregistrering för fondhandlarnotering bör enligt utredningen inte krav på särskild bolagsstorlek låsas fast. Utredningen anser att sådan registrering skall kunna ske också av mindre bolag. Familjeföretag bör kunna söka sig till börsen för att utnyttja därmed förenade fördelar beträffande kapitalanskaffning m. m. Börsstyrelsen bör få utforma regler i detta avseende i samråd med den sammanslutning av fondkommissionärer som får uppdrag att närmast svara för fondhandlarnoteringen.

Vad gäller spridningskravet måste det enligt utredningen finnas goda garantier för att det faktiskt kommer att finnas en marknad för det sökande bolagets aktier. Kurssättningen på börsen måste vara representativ. Om antalet börspostägare uppgår till inemot 1 000, vilket f. n. krävs, anser utredningen det sannolikt att en regelbunden handel kommer till stånd. Nuvarande praxis beträffande spridningskravet anser utredningen kunna vara vägledande också i fortsättningen. Om särnotering skall ske av olika aktieserier hos ett bolag bör spridningskravet gälla för var och en av serierna.

Enligt utredningens mening skall börsstyrelsen inte bindas genom att preciserade regler om krav på marknadsunderlag tas in i en börsförfattning. Vad utredningen har anfört bör tjäna som riktmärke för börsstyrelsens handlande. Styrelsen skall ha fria händer att successivt utbilda praxis med utgångspunkt i hittillsvarande ordning och börsens uppgifter. Utredningen understryker att spridningskravet vid inregistrering för fondhandlarnotering bör sättas lägre än vid inregistrering för börsnotering. Det måste dock alltid fordras att man med fog kan räkna med en regelbunden handel i pappret.

Som tidigare har berörts har utredningens förslag om förbättrad information från börsbolagen till allmänheten och börsstyrelsen genomförts genom ändringar i börslagstiftningen (prop. 1975/76:175, NU 1975/76:60, rskr 1975/76:383, SFS 1976:541 och 542). Dessa regler om inregistreringskontrakt m. m. gäller endast för bolag som söker introduktion på Stockholms fondbörs.

Enligt utredningens förslag skall motsvarande förfarande tillämpas också vid ansökan om inregistrering för fondhandlarnotering.

Börsstyrelsens noggranna prövning av ett bolags kvalitet är en grundförutsättning för att aktier i icke seriösa eller annars tvivelaktiga bolag ej blir börsintroducerade. Vid prövningen bör beaktas också omständigheter som inte direkt hänför sig till bolagets ekonomiska ställning, bl. a. det allmänna förtroendet för företagsledningen och arten av bolagets verksamhet. Utredningen anser att börsstyrelsen bör vara oförhindrad att fortsätta sin nuvarande praxis. Om det behövs och är förenligt med börsverksamhetens allmänna syften skall det dock stå styrelsen fritt att ändra praxis. Till skillnad från vad som gäller föreslår utredningen att underlaget för den bedömning som görs av det inregistrerande organet – börsstyrelsen eller sammanslutning av fondkommissionärer – i princip bör offentliggöras.

Då det gäller andelar i aktiefonder anser utredningen att frågan om inregistrering bör prövas, om det uppstår behov av officiell handel och kursnotering av fondandelar.

Utredningen har i fråga om registrering av obligationer och liknande värdepapper ifrågasatt om inte allmänheten genom prospekttvång eller på annat sätt liksom beträffande aktier borde garanteras möjlighet att själv göra en kvalitetsbedömning av värdepapperen i samband med börsintroduktionen. Enligt utredningens mening behöver dock inte en sådan ordning införas främst på grund av obligationsmarknadens institutionella karaktär. Vidare står officiella organ och börsföretag i betydande utsträckning som utgivare av sådana värdepapper. En placering i obligationer o. d. är dessutom mindre riskbetonad än aktieinvestering. Utredningen anser därför att det nuvarande formella förfarandet vid inregistrering av obligationer och liknande värdepapper i stort sett kan behållas.

Vissa ändringar föreslås emellertid. En höjning av lånebeloppets nuvarande nedre gräns från fem milj. kr. till tio milj. kr. förordas, bl. a. med hänsyn till penningvärdets förändring. Denna gräns föreslås dock gälla endast vid inregistrering för börsnotering. Vid inregistrering för fondhandlarnotering bör liberalare principer kunna tillämpas beträffande kapitalbeloppet.

Börsmässig handel med värdepapper och notering av kurs kan enligt utredningens förslag äga rum bara inom ramen för den verksamhet som bedrivs vid Stockholms fondbörs. Utredningen anser det önskvärt att alla värdepapper, både svenska och utländska, som fyller kraven i fråga om marknad, ekonomisk kvalitet m. m. kan registreras vid fondbörsen. Detta talar för att också aktier i utländska bolag, som inte är svenska dotterbolag, bör kunna inregistreras vid fondbörsen. En sådan utvidgning skulle också stå i överensstämmelse med de internationella strävandena att avskaffa diskriminerande inslag i de grundläggande reglerna för börsverksamheten. Motsvarande skulle gälla för utländska partial- och förlagsbevis.

Den praktiska betydelsen av en sådan utvidgning är enligt utredningen beroende av gällande valutareglering. Omsättning av utländska aktier förekommer f. n. i viss utsträckning. Enligt valutaregleringen tillåts bl. a. omplaceringar av utländska aktier och överlåtelse av sådana aktier mellan valutainlåningar. På fondhandlarföreningens lista noteras – utan att bolagen särskilt ansökt om det – f. n. ett tjugotal olika utländska aktier. Dessutom har efter ansökan andelar i två utländska aktiefonder tagits upp på listan. Handeln är dock mycket begränsad och regelbundna avslut sker bara i ett fåtal papper. Eftersom tillgången på utländska värdepapper till följd av valutaregleringen är knapp och efterfrågan relativt stor, har en överkurs – en s. k. switchpremie – uppkommit på sådana papper i förhållande till deras kurs i utlandet. I början på 1960-talet uppgick denna överkurs till cirka 2 procent men har under senare år legat mellan 15 och 20 procent.

Utredningen finner det inte uteslutet att också med en valutareglering av nuvarande slag aktierna i ett begränsat antal utländska bolag uppfyller de krav i fråga om marknad m. m. som kan komma att gälla för fondhandlarnotering. Behovet av inregistrering av utländska aktier kan vidare växa vid lättnader i valutaregleringen.

Mot en ändring av bestämmelserna kan visserligen åberopas de skäl som ligger till grund för gällande regler och som i huvudsak bygger på att switchpremierna kan uppfattas som en återspeglning av värderelationen mellan den svenska kronan och främmande valutor. Mot bakgrund bl. a. av de erfarenheter som sedan 1960-talet har vunnits av de hittillsvarande formerna för handel med utländska aktier, tillmäter dock utredningen inte dessa risker sådan vikt att de bör hindra den lösning som ligger i linje med utredningens allmänna syn på börshandelns organisation. Utredningen föreslår därför att utländska värdepapper i princip jämföras med svenska i fråga om rätten till inregistrering vid fondbörsen.

Enligt gällande ordning medför börsstyrelsens beslut om att avföra ett värdepapper från notering att affärer och notering i värdepapperet inte längre får förekomma vid fondbörsen. Sådant avförande av värdepapper från handel och notering kallas avregistrering. Utredningens utgångspunkt är att avregistrering bör tillgripas endast när börsen inte längre fyller någon väsentlig funktion för värdepapperet.

Inregistrering vid börsen kan sägas vara en garanti för att allmänheten får en relativt utförlig information om bolagens ekonomiska utveckling och därigenom möjlighet att kontinuerligt bedöma sina investeringar. I det avseendet ger börsregistrering allmänheten grundad anledning till förtroende för ett börsföretag. Allmänheten kan emellertid inte anses ha något berättigat anspråk på att börsaktier alltid är acceptabla placeringsobjekt. I börsens uppgifter bör därför inte ingå att från den synpunkten följa börsbolagens utveckling. Detta betyder att om ett börsbolags aktier försämrats efter inregistreringen, utgör det inte utan vidare skäl för avregistrering. Utred-

ningen diskuterar vidare om inte sådana skäl bör anses föreligga när försämringen är uppenbar och så svårartad att bolaget har råkat in i en ekonomisk krissituation. Det kan göras gällande att allmänhetens förtroende för börsen urholkas om börshandeln omfattar aktier i bolag som är på väg att gå omkull. Även om man på denna grund godtar att en ekonomisk krissituation talar för avregistrering, anser utredningen att hänsyn måste tas också till andra faktorer. En avregistrering kan vara ödesdiger för bolaget, dess aktieägare och anställda eftersom den i vida kretsar uppfattas närmast som ett definitivt utdömande av bolaget. Därför är det inte givet att avregistrering bör ske av aktier i företag som har råkat i kris. Denna kan vara tillfällig och möjligheter kan finnas att rekonstruera företaget.

Utredningen anser att börsstyrelsen i ärende om avregistrering måste göra en helhetsbedömning och i det enskilda fallet väga alla omständigheter för respektive mot avregistrering. Hänsyn bör tas till aktieägarna, de anställda m. fl. En avregistrering får vid denna bedömning inte framstå som olämplig från allmän synpunkt. Utredningen anser det sannolikt att avregistrering enligt förslaget framför allt kommer att äga rum när det inte längre finns någon nämnvärd marknad i ett bolags aktier, t. ex. när flertalet av dessa förvärvats i och för en fusion. En avregistrering i sådana lägen anser utredningen knappast vara olämplig från allmän synpunkt. Utredningsförslaget innebär i huvudsak att den praxis som börsstyrelsen sedan länge har tillämpat fastställs.

De föreslagna grundsatserna för avregistrering av aktier har i princip giltighet också för avregistrering av andra värdepapper som obligationer o. d. Marknadsbegreppet inom denna finansiella sektor måste emellertid i betydande grad uppfattas på ett annat sätt än när det gäller aktier. Omsättningen av räntebärande obligationer är numera koncentrerad till ett begränsat antal institutionella placerare.

Den sammanslutning av fondkommissionärer som enligt utredningens förslag skall kunna få i uppdrag att besluta om inregistrering av värdepapper och ombesörja notering av papperen bör enligt utredningens mening få rätt att också besluta om avregistrering av sådana papper. Sammanslutningen bör tillämpa samma grundsatser vid sin bedömning som börsstyrelsen. Om sammanslutningen inte kan förmå ett företag att lämna de upplysningar som behövs för att avgöra exempelvis en fråga om avregistrering, får den vända sig till börsstyrelsen, som kan använda sig av de påtryckningsmedel som står till dess förfogande.

Utredningens förslag om tillfälligt avbrytande av handel och notering beträffande visst värdepapper och därmed sammanhängande frågor har som inledningsvis nämnts (avsnitt 1) redan föranlett lagstiftning (prop. 1975/76:175, NU 1975/76:60, rskr 1975/76:383, SFS 1976:541 och 542). Utredningen föreslår i slutbetänkandet att dessa regler skall gälla också för den verksamhet som kan komma att omhändertas av sammanslutning av

fondkommissionärer. Så länge börsstopp gäller för ett fondhandlarnoterat papper skall fondkommissionär inte heller utanför börslokalerna få göra affärer i papperet.

Utredningen framhåller att förordnande om avbrytande av handel och notering i visst värdepapper bör skiljas från beslut att avbryta all handel och notering vid fondbörsen. Det sistnämnda fallet, dvs. stängning av börsen, kan bli aktuellt vid krig och andra onormala förhållanden. Någon närmare reglering av börsstängning finns f. n. inte. Utredningen anser att förutsättningarna för börsstängning bör anges i lag och att frågan är så betydelsefull att den i princip bör prövas av regeringen. Utredningen föreslår därför att regeringen under utomordentliga förhållanden skall kunna besluta att all handel och notering vid fondbörsen skall avbrytas. Är fara i dröjsmål föreslås börsstyrelsen kunna meddela sådant beslut. Styrelsen bör därvid samråda med fullmäktige i riksbanken och bankinspektionen. Börsstyrelsens beslut föreslås få omfatta högst en vecka.

Förbud för fondkommissionär att handla med inregistrerade värdepapper föreslås gälla också vid börsstängning. Regeringen skall dock ha rätt att förordna annat i särskilt fall.

Ordet notering används f. n. i börsterminologien i olika bemärkelser. Enligt utredningens mening bör uttrycket i de nya börsreglerna avse kursfastställelse. Med notering av kurs avses alltså fondbörsens konstaterande av de köp-, sälj- och betalkurser som har förekommit. Konstaterandet föreslås äga rum genom protokollsanteckning.

Enligt utredningen skall inte alla kurser noteras. Notering syftar till att ge en god bild av marknadsläget. Det föreslås ankomma på den som sköter noteringen – börsstyrelsen eller i förekommande fall sammanslutning av fondkommissionärer – att välja ut de kurser som är av betydelse för börsprotokollet, liksom vilka noteringar som bör finnas i en för spridning avsedd tryckt kurslista. Några föreskrifter i författning behövs inte beträffande detta enligt utredningens mening.

Protokollföring av kurs har f. n. rättslig betydelse i bevishänseende och vad avser parts bundenhet vid lämnat anbud. Utredningen anser att regler om detta inte behöver tas in i förslagsstiftningen utan föreslår att nuvarande ordning behålls. Detta innebär att sedvänja och praxis blir avgörande i den mån börsstyrelsen inte meddelar speciella föreskrifter.

Börshandeln äger enligt nuvarande ordning rum under upproppen eller efterbörsen. Utredningen anser att dessa former för börshandel skall finnas också i fortsättningen. Oberoende av vem som handhar noteringen bör det ankomma på börsstyrelsen att bestämma i vad mån handel skall ske vid upprop eller på annat sätt. Börshandeln kommer kanske i framtiden att bedrivas med datatekniska hjälpmedel och så att börsombudens personliga inställelse i börslokalerna kanske inte kommer att behövas. Enligt utredningens mening bör den nya lagstiftningen öppna möjlighet till sådan ordning för handel och notering.

Utredningen förordar att man liksom f. n. begränsar handeln till kassaaffärer och att börsstyrelsen får utfärda bestämmelser om uppgörelse av avtalade affärer. Enligt utredningen är f. n. den dagliga marknaden otillräcklig och antalet börsmedlemmar alltför begränsat för att tillåta terminshandel vid Stockholms fondbörs.

Utredningen har i delbetänkandet tagit upp frågan om courtagets storlek bör vara reglerad i författning eller ej. Vissa förslag framfördes men endast som ett provisorium i avvaktan på slutbetänkandet, vari utredningen har återkommit till frågan. Utredningens slutliga förslag har tidigare redovisats (avsnitt 2.2.6).

Utredningen anser att institutet börsauktion inte längre behövs. Till grund för bestämmelsen om börsauktion i 56 § FL åberopas i motiven bl. a. att det i vissa fall är lämpligast att en av börsstyrelsen förordnad person – i stället för en mäklare utsedd enligt 1893 års mäklareordning – förrättar auktion på aktier och obligationer. Mäklareordningen tillämpas inte längre. Börsauktion har under senare år förekommit bara i undantagsfall. För utmätta värdepapper har institutet knappast någon uppgift att fylla vid sidan av möjligheten att sälja sådana värdepapper genom fondkommissionär. Erfarenheten visar enligt utredningen att det knappast längre föreligger något praktiskt behov av institutet börsauktion. Försäljning torde – liksom nu gäller på orter utanför Stockholm – lika väl kunna äga rum på sedvanlig offentlig auktion. Utredningen föreslår därför att någon motsvarighet till nu gällande regler i 56 § FL inte tas in i den nya börslagstiftningen.

3.2.5 Tillsyn

Beträffande tillsynen över fondbörsverksamheten föreslår utredningen inte några större sakliga ändringar i förhållande till vad som gäller f. n. Utredningen anser sålunda att det liksom nu bör åligga bankinspektionen att övervaka att fondbörsens verksamhet fortgår ändamålsenligt och i överensstämmelse med utfärdade bestämmelser.

Inspektionen föreslås också i fortsättningen ha till uppgift att till regeringen eller börsstyrelsen lämna förslag till åtgärder som främjar börsverksamheten.

Bankinspektionens rätt enligt 29 § FL att föreslå ändring i börsordningen och föreskrifterna i 30 § FL om inspektionens rätt att ge börsstyrelsen tillstånd att meddela regler som avviker från börsordningen, föreslås inte få några motsvarigheter i den nya börslagstiftningen. Detta följer enligt utredningen av förslaget om en annan konstruktion av börslagstiftningen, som bl. a. innebär att regler av det slag som f. n. finns i börsordningen i stället tas in i en av regeringen på sedvanligt sätt utfärdad förordning.

Jävsföreskrifter för befattningshavare hos bankinspektionen av det slag som finns i 39 § FL bör enligt utredningens mening utmönstras som onödiga med hänsyn till vad som enligt praxis, instruktioner eller annars gäller för

anställda vid bankinspektionen.

Däremot föreslår utredningen att motsvarighet till bestämmelserna i 35–37 §§ FL tas in i den nya lagstiftningen. Regler om skyldighet för börsstyrelsen att tillhandahålla protokoll m. m. och om rätt för inspektionen att förbjuda verkställighet av börsstyrelsens beslut etc. föreslås alltså överförda till den nya lagen.

Fondkommissionär är enligt 41 § FL skyldig att bidra till att täcka kostnaderna för bankinspektionens tillsyn i enlighet med bestämmelser som meddelas av regeringen. Utredningen erinrar om att inspektionens tillsyn enligt FL inte bara avser fondbörsen utan också fondkommissionärerna. Utredningen föreslår att i lagen om Stockholms fondbörs tas in en regel om bidrag till kostnaderna för tillsynen enbart av fondbörsen. Det bör åligga fondbörsen att på sätt som regeringen föreskriver erlagga dessa bidrag. Fondbörsen får i sin tur bestämma medlems- och värdepappersavgifter m. m. med hänsyn till utgifterna för bl. a. tillsynen. Härigenom får i huvudsak bara de kategorier som använder sig av börsens tjänster medverka till att betala kostnaden för tillsynen.

3.2.6 Övriga frågor

Utredningen har tagit upp frågan om börsens ekonomi. Utredningen anser att Stockholms fondbörs liksom hittills bör vara en självförsörjande institution. Statliga subventioner bör i princip inte vara en förutsättning för börsens bestånd. De som använder sig av börsens tjänster bör betala för dem. De kategorier utredningen avser är liksom f. n. börsmedlemmarna och emittenterna av de inregistrerade värdepapperna.

De årliga medlems- och värdepappersavgifterna utgör fondbörsens viktigaste inkomstkällor. Utredningen föreslår ingen ändring i den relation mellan avgifterna som gäller f. n., dvs. medlemmarnas årsavgifter skall sammanlagt uppgå till minst en femtedel av summan av dessa årsavgifter och årsavgifterna för värdepapper.

Som inledningsvis har nämnts, har vissa av utredningens förslag angående börsens ekonomi redan föranlett lagstiftning (SFS 1976:542).

Enligt förslaget skall avgift alltid erläggas till fondbörsen. Detta gäller också i det fall börsstyrelsen har uppdragit åt sammanslutning av fondkommissionärer att svara för viss börsverksamhet. Frågan om ersättning till sammanslutningen för uppdraget avses bli löst genom avtal mellan fondbörsen och sammanslutningen.

Vad angår börsens ekonomi i övrigt anser utredningen att liksom f. n. en milj. kr. av börsens kapital bör utgöra grundfond. Utredningen har ifrågasatt det lämpliga i att börsen såsom f. n. har del av sin förmögenhet placerad i

börsaktier. Utredningen påpekar att sådant ägande helt allmänt ter sig främmande för börsens verksamhet och rekommenderar att fondbörsen successivt avvecklar sitt aktieinnehav.

En särskild fråga som utredningen har tagit upp gäller förfarandet vid handläggningen av ärenden vid fondbörsen. FL innehåller inte några regler om jäv för ledamöter i börsstyrelsen. Emellertid har en praxis utvecklats, som utredningen föreslår lagfäst. Reglerna har utformats med förvaltningslagen (1971:290) som förebild. I ett par avseenden föreslås dock avvikelser. Enligt utredningen finns inte behov av regler om s. k. tvåinstansjäv eller om ombuds- och biträdesjäv. Förvaltningslagens regel om möjlighet att bortse från jäv när frågan om opartiskhet uppenbarligen saknar betydelse föreslås inte heller överförd till lagen om Stockholms fondbörs.

Enligt utredningen bör i likhet med nuvarande ordning i ärende om sanktioner mot börsmedlem eller börsombud den som beslutet avser beredas tillfälle att yttra sig. Denna kommunikationsprincip föreslås på liknande sätt komma till författningsmässigt uttryck i fråga om beslut om avslag på ansökan om inregistrering av värdepapper och om avregistrering av värdepapper. I dessa fall bör den som har utgett värdepapperet eller har trätt i dennes ställe beredas tillfälle att yttra sig över det som har tillförts ärendet av annan.

Börsstyrelsen föreslås liksom f. n. vara beslutför när ordföranden och minst fem andra ledamöter är närvarande. Utredningen föreslår vidare att styrelsens beslut fattas med enkel röstövertvikt. Vid lika röstetal bör ordförandens röst vara utslagsgivande. Gällande regler om kvalificerad majoritet för vissa beslut föreslås slopade. Utredningen hänvisar därvid till att regler om fullföljd i fråga om vissa beslut föreslås intagna i den nya lagstiftningen. Möjlighet till ändring eller upphävande av felaktiga beslut främjar enligt utredningen rättssäkerheten. F. n. saknas möjlighet till överprövning av börsstyrelsens beslut i lämplighetsfrågor. Särskild betydelse har detta enligt utredningen i frågor som rör den enskildes rätt. Hit hör till en början beslut om avslag på ansökan om börsmedlemskap eller om godkännande som börsombud, vidare beslut om upphörande av medlemskap eller om återkallande av godkännande som börsombud. Frågor om inregistrering och avregistrering av värdepapper måste också anses ha speciellt stor betydelse för enskild rätt. Utredningen anser att besvärsrätt bör finnas i varje fall beträffande beslut som rör förvärv och förlust av rätten att vara börsmedlem eller börsombud. Eftersom bankinspektionen är tillsynsmyndighet bör den inte också vara besvärinstans. Talan mot beslut i nämnda frågor bör föras hos regeringen. Beträffande inregistrerings- och avregistreringsfrågor är utredningen mera tveksam om lämpligheten av besvärsrätt. Visserligen kan, såsom nyss har antytts, skäl finnas för införande av dylik rätt i dessa frågor. Utredningen menar emellertid att det bör helt och hållet ankomma på börsstyrelsen och sådan samman slutning av fondkommissionärer, som erhållit särskilt uppdrag, att – inom ramen för givna regler om in- och avregistrering – bestämma vilka värdepapper som skall få förekomma på börsen.

Utredningen föreslår vidare att vissa föreskrifter straffsanktioneras. Sålunda föreslås att den som vid sidan av Stockholms fondbörs bedriver fondbörsverksamhet här i landet skall kunna fällas till ansvar. Utredningen föreslår att brottet rubriceras olaga fondbörsverksamhet och att strafflåtituden bestäms till böter eller fängelse i högst ett år.

För ledamot av börsstyrelsen eller befattningshavare vid fondbörsen föreslås tystnadsplikt om sådant som har erfarits under uppdraget eller i tjänsten om annans affärsförhållanden eller personliga förhållanden. Den som uppsåtligt eller av oaktsamhet bryter mot tystnadsplikten föreslås kunna straffas för brott mot börssekretess till böter eller fängelse i högst ett år.

3.3 Remissyttrandena

3.3.1 Allmänna synpunkter

Utredningens förslag till ny börslagstiftning får i sina huvuddrag ett gott mottagande under remissbehandlingen. Från flera håll framhålls att den föreslagna regleringen synes väl avvägd och anpassad till de krav som från olika samhälleliga synpunkter kan ställas på dagens svenska börshandel. Remissinstanser med en klart uttalad positiv inställning är bl. a. *bankinspektionen, kommerskollegium, Stockholms handelskammare m. fl., kapitalmarknadsutredningen, fullmäktige i Sveriges riksbank, fullmäktige i riksgäldskontoret, KF, styrelsen för Stockholms fondbörs, Svenska sparbanksföreningen och SACO*. NO anför att de föreslagna reformerna förefaller väl ägnade att stärka värdepappersmarknadens funktionsduglighet och allmänhetens förtroende för börsen.

3.3.2 Fondbörsens organisation m. m.

Remissinstanserna delar utredningens uppfattning att fondbörsverksamhet bör få bedrivas endast med statlig auktorisation och under bankinspektionens tillsyn. Enligt *länsstyrelsen i Malmöhus län* står det utom all diskussion att börshandeln, med hänsyn till de mycket stora värden som omsätts, måste ske under bestämda former och med möjlighet till statlig kontroll. Förslagets utformning ger garantier för att kraven på kontroll skall kunna uppfyllas utan att den lika eftersträvaransvärda smidigheten och snabbheten i handeln motverkas. KF anser att tillstånd bör krävas främst därför att den organiserade värdepappershandeln – som utgör en väsentlig del av ett lands finansiella system – för att kunna fullgöra sina uppgifter är beroende av att den drivs efter sunda principer och att den har allmänhetens förtroende.

Den föreslagna ensamrätten för Stockholms fondbörs att driva fondbörsverksamhet tillstyrks eller lämnas utan erinran av så gott som alla remissinstanser. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* erinrar om att det redan vid tillkomsten av FL konstaterades att det inte fanns behov av fondbörs på annan ort än Stockholm och anför att detta i ännu högre grad gäller i dagens läge. Det saknas därför anledning att i den nya lagen öppna möjlighet för inrättande av ytterligare fondbörser. *NO* ifrågasätter värdet av att författningsmässigt fastslå ensamrätten. Redan nu krävs regeringens tillstånd för att få bedriva fondbörsverksamhet. Det kan enligt *NO* inte heller uteslutas att det i en framtid kan uppstå behov av någon ytterligare fondbörs.

Utredningens definition av begreppet fondbörsverksamhet har inte mött erinringar vid remissbehandlingen.

Förslaget att börsstyrelsen med bankinspektionens samtycke skall kunna uppdra åt sammanslutning av svenska fondkommissionärer att besluta om inregistrering av värdepapper och ombesörja notering av kurs, har med ett undantag godtagits av remissinstanserna. Bland dem som uttryckligen tillstyrker förslaget är *Stockholms handelskammare m. fl.*, *KF* samt *NO* och *Föreningen Auktoriserade revisorer*. De båda sistnämnda instanserna betonar särskilt värdet av fondhandlarregistrering för mindre företag, som önskar vinna introduktion på börsen. *Svenska fondhandlareföreningen* förklarar sig beredd att åta sig uppgifterna och medverka till att den föreslagna ordningen blir ändamålsenlig.

Bankinspektionen finner emellertid att konstruktionen ger anledning till erinringar. Inspektionen anför bl. a. följande. Från allmän synpunkt förefaller det inte naturligt att anlita en enskild sammanslutning för uppgifter som enligt förslaget i princip skall förbehållas fondbörsen. Några egentliga praktiska fördelar vinnas inte jämfört med alternativet att förlägga all inregistrering av värdepapper och därmed sammanhängande verksamhet till fondbörsen. Gränsdragningsproblem kan inte elimineras genom uppdelningen. Fondhandlareföreningens befattning med börsärenden kommer i princip och kvalitativt att bli av samma natur som börsstyrelsens, nämligen att fatta beslut om inregistrering av värdepapper, träffa avtal i fråga om inregistreringskontrakt, besluta om tillfälligt avbrytande av handel och notering m. m. Fondhandlareföreningens prövning av frågor om börsintroduktion beträffande värdepapper som inte uppfyller de för börsintroduktion genom börsstyrelsen gällande normerna blir av särskilt kvalificerad beskaffenhet. Det får beaktas att den av fondhandlareföreningen bedrivna verksamheten, som hittills i princip varit dess egen angelägenhet, enligt förslaget kommer att bli en del av Stockholms fondbörs och innefattad i dess offentliga auktorisation som landets enda fondbörs. Detta ställer särskilda krav på de former under vilka fondhandlareföreningen skall bedriva sin del av börsverksamheten. Inspektionen erinrar om att fondhandlareföreningen enligt sina stadgar har till ändamål att vara en sammanslutning mellan Sveriges

fondkommissionärer för tillvaratagandet av gemensamma intressen. Den av utredningen förutsatta arbetsfördelningen mellan fondbörsen och fondhandlareföreningen kräver enligt inspektionens uppfattning en översyn av fondhandlareföreningens associationsrättsliga förutsättningar, arbetsformer m. m. Detta finner inspektionen så mycket mer angeläget som fondkommissionärerna i egenskap av börsmedlemmar och medlemmar av fondhandlareföreningen på en och samma gång skulle komma att vara fondbörsens både nyttjare och handhavare. Också tillsynsaspekter talar mot en uppdelning av fondbörsverksamheten. De av utredningen föreslagna bestämmelserna innebär att fondhandlareföreningen inte i och för sig kommer att stå under tillsyn. Visserligen skall börsstyrelsen ha överinseende över fondhandlareföreningens verksamhet och vissa möjligheter torde finnas för inspektionen att via börsstyrelsen få insyn i verksamheten. Det kan emellertid inte anses tillfredsställande att legala möjligheter saknas till full insyn och kontroll. Erfarenheten visar att inspektionens möjligheter att agera kan vara begränsade om den som av någon anledning blir föremål för inspektionens verksamhet inte står under tillsyn. Enligt utredningens förslag till lagtext skall bankinspektionen lämna samtycke till beslut varigenom uppdrag lämnas åt fondhandlareföreningen att bedriva börsverksamhet. I realiteten torde redan statsmakernas godkännande av motiven bakom denna bestämmelse innebära medgivande att uppdrag lämnas. Inspektionen torde inte kunna motsätta sig att så sker. Inspektionens uppgift skulle närmast vara att granska, godkänna eller i förekommande fall påverka utformningen av de bestämmelser varigenom uppdraget regleras. Kontrollen av efterlevnaden skulle dock ankomma på börsstyrelsen, eftersom fondhandlareföreningen i och för sig inte omfattas av inspektionens tillsyn. Utredningens förslag innebär sålunda att en del av börsverksamheten överlämnas till ett särskilt rättssubjekt med beslutanderätt i börsärenden av väsentlig betydelse. Beslutanderätten blir inte i egentlig mening grundad på delegering från börsstyrelsen, den för all börsverksamhet i princip ansvariga instansen. Härav följer oklarhet i ansvarsfrågor och även i fråga om tillsynen. Vidare måste vissa krav av associationsrättslig natur ställas på ett organ, som inom ramen för ett offentligt börsmonopol skall bedriva fondbörsverksamhet. Den föreslagna konstruktionen måste därför avstyrkas, även om motivet att bevara kontinuiteten i börshandeln i och för sig är beaktansvärt. Enligt inspektionens mening bör de uppgifter som i utredningsförslaget tillagts fondhandlareföreningen handhas av börsstyrelsen.

3.3.3 Börsmedlemmar och börsombud

De föreslagna villkoren för börsmedlemskap och godkännande av börsombud samt förutsättningarna för förlust av medlemskap resp. upphörande av rätt att vara börsombud lämnas i huvudsak utan erinran av remissinstanserna. *Styrelsen för Stockholms fondbörs* anser att bestämmelserna om erinran bör utgå ur författningstexten. Emellertid kan enligt styrelsen fall tänkas där

sådan överträdelse föreligger som i och för sig är skäl till återkallelse av medlemskap eller godkännande av börsombud, men där omständigheterna är mildrande. I sådana fall bör styrelsen ha möjlighet att dela ut varning. Mot beslut om varning bör talan kunna föras genom besvär.

3.3.4 *Fondbörsens verksamhet*

Remissinstanserna ansluter sig allmänt till de principer utredningen anser bör följas vid inregistrering av värdepapper vid fondbörsen, nämligen en bedömning av ansökande företags ekonomiska ställning, marknadsförhållanden i fråga om värdepapperet och omständigheterna i övrigt. Förslaget att författningstexten som nu endast skall innehålla vissa formella grunder och att prövningen i övrigt skall ske diskretionärt av börsstyrelsen har inte heller mött erinran.

Vad gäller kravet på viss bolagsstorlek vid inregistrering för börsnotering – ett eget kapital på minst 10 milj. kr. – ifrågasätter *Sveriges advokatsamfund* om detta kriterium är tillräckligt. Om det egna kapitalet till en mycket ringa del är bundet, kan lämpligheten av en börsintroduktion allvarligt ifrågasättas. Som ett komplement till övriga villkor föreslår samfundet därför att det nuvarande kravet att aktiekapitalet skall uppgå till minst 5 milj. kr. behålls.

Flera remissinstanser anser att ett större antal familjeföretag bör beredas möjligheter att få sina aktier inregistrerade. *Skånes handelskammare* understryker det önskvärda i att börsstyrelsen i samråd med fondhandlareföreningen tar upp frågan om en uppmjukning av nu gällande krav för inregistrering av ett företags aktier på fondhandlarlistan eller på en särskild lista för familjeföretag som inte uppfyller nuvarande krav. Liknande synpunkter framförs av Sveriges aktiesparares riksförbund och Familjeföretagens förening. Föreningen betonar att vissa av familjeföretagens problem, bl. a. förmögenhetsskatt, arvsskatt och utlösen av delägare, skulle minskas om handeln på aktiebörsen utsträcktes till att omfatta familjeföretag med lägre eget kapital än vad som nu krävs på fondhandlarlistan. Företagens kapitalförsörjning skulle underlättas och den ofta kritiserade substansvärderingen vid förmögenhetsbeskattningen skulle inte behöva diskuteras mellan företag och taxeringsmyndighet.

Svenska bankföreningen påpekar att utredningen inte närmare preciserat spridningskravet vid inregistrering för fondhandlarnotering och utgår från att detta ej skall sättas högre än f. n. *Svenska fondhandlareföreningen* upplyser att föreningen f. n. tillämpar ett spridningskrav vid inregistrering för notering på föreningens lista för icke noterade aktier utgörande ca 400 ägare till minst en noteringsenhet var, vilket förespråkare för de familjeägda företagen ansett vara för strängt. Föreningen undersöker därför möjligheten att organisera handel också av aktier som inte uppfyller detta spridningskrav.

Förslaget att utländska värdepapper jämföras med svenska i fråga om rätten till inregistrering vid fondbörsen berörs av *fullmäktige i Sveriges riksbank*. Fullmäktige tillstyrker utredningens förslag och ansluter sig till de

synpunkter och motiveringar som framförs. Fullmäktige påpekar samtidigt att förslaget om omedelbara konsekvenser beträffande omfattningen av handeln i utländska värdepapper självfallet är begränsade på grund av valutaregleringen. Något nettotillskott av material för den föreslagna börshandeln kan f. n. inte förvärfvas från utlandet. Handeln kommer således bara att omfatta det material som redan finns i svensk ägo eller som kan anskaffas genom switchaffärer och som uppfyller de krav som kommer att gälla för fondhandlarnotering. Enligt fullmäktiges mening är det både logiskt och ur allmän informationssynpunkt värdefullt att handeln med utländska värdepapper äger rum under kontroll av den institution som föreslås få ensamrätt att driva fondbörsverksamhet i vårt land. Enligt utredningens uppfattning visar erfarenheterna från 1960-talet att risken för att den s. k. switchpremien skulle kunna uppfattas som en värdemätare på den svenska kronans valutakurs inte bör tillmätas någon större vikt. Fullmäktige instämmer därför i förslaget att inregistrering vid fondbörsen av utländska aktier och partial- och förslagsbevis bör kunna ske. Fullmäktige upplyser slutligen att valutastyrelsen förklarat sig inte ha någon erinran mot utredningens förslag.

Svenska fondhandlareföreningen tar upp frågan om inregistrering av andelar i aktiefonder och föreslår att sådana skall kunna bli föremål för fondhandlarnotering. Fondhandlareföreningen har sedan länge på sina listor tagit upp fondandelar till notering för den handel i andelar som sker genom fondkommissionärerna. Denna handel sker ofta till kurser som ligger mellan fondens utgivningspris och återlösningspriset och är det billigaste alternativet för både köpare och säljare. Förbud för sådan handel kan bara leda till en fördyring för allmänheten. Också *Svenska bankföreningen* anser att andelar i aktiefonder skall kunna registreras vid fondbörsen.

Utredningens synpunkter och förslag i fråga om avregistrering av värdepapper har inte föranlett några erinringar vid remissbehandlingen.

Förslagen om börshandelns former tillstyrks eller lämnas utan erinran av remissintanserna.

Svenska sparbanksföreningen anser det vara ytterst angeläget att en effektivt fungerande värdepappersmarknad kan existera och att den kan omfatta alla typer av företag, dvs. också de icke börsnoterade mindre och medelstora företagen och att därvid börsen kan utnyttjas som "marknadsplats". Sparbanksföreningen förutsätter därför att – i likhet med nuvarande förhållanden – inga begränsningar görs beträffande börsombudens möjligheter att inom börsen bedriva handel med även icke inregistrerade papper. Detta anser föreningen vara angeläget inte minst med utgångspunkt från familjeföretagens intressen och kapitalförsörjningsbehov. *Svenska fondhandlareföreningen* framför liknande synpunkter och nämner att handeln i värdepapper som inte är börs- eller fondhandlarnoterade sporadiskt kan anta viss regelmässighet. Medlem kan "ställa marknad", dvs. avge såväl köp- som säljanbud. Detta

sker ibland i börsens lokaler i samband med efterbörsförhandlingarna och ibland utanför. Sådana kurser får emellanåt offentlighet genom medverkan av tidningarna, vilket från föreningens synpunkt är önskvärt. Föreningen kommer att sträva efter att söka få sådana värdepapper inregistrerade vid fondbörsen så snart förhållandena medger. Gränsdragningen kan bli problematisk, men föreningen anser att oklara frågor bör kunna regleras efter samråd med börsstyrelsen.

Förslaget att avskaffa institutet börsauktion har inte mött erinran eller annars föranlett några kommentarer vid remissbehandling.

3.3.5 Tillsyn

Utredningens förslag i denna del har i huvudsak lämnats utan erinran av remissinstanserna. *Bankinspektionen* föreslår med banklagstiftningen som förebild att bestämmelserna kompletteras med en föreskrift om skyldighet för bankinspektionen att övervaka sundheten i fondbörsverksamheten.

3.3.6 Övriga frågor

De av utredningen föreslagna jävsreglerna har, som tidigare har nämnts, utarbetats med förvaltningslagens (1971:290) bestämmelser som förebild. På några punkter avviker emellertid förslaget från förvaltningslagen. *Hovrätten för Skåne och Blekinge* och *styrelsen för Stockholms fondbörs* anser att skäl saknas för dessa avvikelser.

Från flera håll har vidare synpunkter förts fram på utredningens förslag till regler om beslutförhet i börsstyrelsen och om besvär över börsstyrelsens beslut.

Styrelsen för Stockholms fondbörs anser att för beslut i allmänhet bör gälla att fem ledamöter skall vara närvarande. Den mening skall gälla som styrelsens beslut, för vilken de flesta rösterna har avgivits. Vid lika röstetal skall den mening gälla som ordföranden vid sammanträdet biträder. När det gäller fråga om erinran eller varning till medlem eller ombud eller entledigande av ombud utan ansökan bör styrelsen vara fulltalig för att beslutförhet skall föreligga. Huvudregeln för beslut i allmänhet om enkel röstövertikt bör gälla också i dessa frågor. För beslut om utseende och entledigande av börschef, om instruktion för denne, om avregistrering av värdepapper mot utgivarens önskan samt om förlust av medlemskap utan ansökan bör också krävas fulltalig styrelse. Därutöver bör föreskrivas att för beslut krävs att två tredjedelar av styrelsen har biträtt beslutet.

Utredningens förslag att slopa kraven på kvalificerad majoritet för vissa av börsstyrelsens beslut har vidare mött erinran från flera håll. Bland remissinstanser som förordar att nuvarande krav på kvalificerad majoritet för vissa beslut behålls kan nämnas *Svenska bankföreningen*, *Svenska fondhandlareföreningen* och *Svenska bankmannaförbundet*.

Utredningens förslag till besvär- och straffbestämmelser har också rönt viss kritik. *Länsstyrelsen i Göteborg och Bohus län* ifrågasätter om inte talan mot börsstyrelsens beslut kan föras hos bankinspektionen. Vidare har från flera håll förts fram önskemål om besvärsmått i flera typer av beslut än vad utredningen har föreslagit. *Svenska bankföreningen*, *Svenska fönthandlareföreningen*, *Sveriges advokatsamfund* och *Sveriges aktiesparares riksförbund* anser således att beslut i in- och avregistreringsärende bör kunna överklagas.

I stället för att såsom utredningen har föreslagit straffsanktionera olaga börsverksamhet anser *hovrätten för Skåne och Blekinge* det mer ändamålsenligt att ge tillsynsmyndigheten befogenhet att vid vite förbjuda fortsatt verksamhet.

4 Föredraganden

4.1 Inledning

Värdepappersmarknaden är i huvudsak att betrakta som en del av kapitalmarknaden, där långfristigt kapital utbjuds, omsätts och kanaliseras till olika sektorer i samhället. Handeln med värdepapper liksom kapitalmarknaden i övrigt påverkas av många olika faktorer, bl. a. konjunkturutvecklingen inom och utom landet samt statsmakternas finans- och kreditpolitik. Allmänna ekonomiska frågor av sådant slag omfattas inte av de utredningsförslag som jag skall behandla i det följande. Förslagen avser främst de former under vilka värdepappershandeln sker i vårt land samt de personer, banker och andra företag, s. k. fondkommissionärer, som yrkesmässigt handlar med värdepapper. Förslagen har alltså särskild betydelse för fondkommissionshandeln, dvs. den handel med värdepapper som sker i eget namn men för annans räkning. Vidare behandlas den värdepappershandel som äger rum på Stockholms fondbörs samt fondbörsens organisation m. m.

Med hänsyn till värdepapperens art brukar värdepappersmarknaden indelas i en aktiemarknad och en obligationsmarknad. En annan indelning kan göras med utgångspunkt i de former under vilka handeln sker. Först kan nämnas handeln på Stockholms fondbörs med där inregistrerade värdepapper. Vidare försiggår handel inom fondbörsens lokaler med värdepapper, som inte är börsnoterade men noteras på den s. k. fondhandlarlistan. En tredje grupp är handeln utanför börsen i inregistrerade och icke inregistrerade värdepapper genom förmedling av fondkommissionärer eller mellan dem. Slutligen förekommer handel i värdepapper direkt mellan köpare och säljare utan förmedling av fondkommissionärer.

Handel med värdepapper fyller enligt allmän uppfattning en viktig uppgift i en marknadsekonomi och är ägnad att främja en fördelning av landets samlade tillgångar till de områden där de får den mest ändamålsenliga användningen. Värdepappershandeln bidrar därmed till den ekonomiska utvecklingen. På värdepappersmarknaden kan långfristigt kapital överföras från sparare och institutionella kapitalplacere, t. ex. fonder och försäkringsbolag, till låntagare inom olika sektorer av samhället. Staten och större kommuner ger sålunda ut obligationer för att skaffa kapital till investeringar m. m. För att täcka bostadsbyggandets långfristiga lånebehov emitteras obligationer bl. a. av bostadsfinansierande kreditinstitut. Näringslivets behov av kapital tillgodoses bl. a. genom obligations- eller aktieemissioner.

Det har ibland ifrågasatts huruvida värdepappershandeln och särskilt börshandeln främjar utbudet av kapital på kapitalmarknaden och underlättar kapitalförsörjningen för näringslivet. Att så är fallet när det gäller utgivning av obligationer och nyemission av aktier är uppenbart. Delade meningar har däremot kommit till uttryck i fråga om betydelsen av handeln med redan utgivna värdepapper. Att sådana värdepapper omsätts på en marknad kan

enligt en uppfattning betraktas främst som ett, delvis med spekulativa inslag förenat byte mellan olika ägare. Enligt andra bedömare har man då bortsett från den stora betydelse som värdepappershandeln har för bedömningen och värderingen av de olika företagen och därmed för kanaliseringen av medel till de företag som bedöms vara framgångsrika och lovande. Börsnoteringen och omsättningen av värdepapper utgör för företagen en god mätare på deras effektivitet. En väl fungerande och rörlig värdepappersmarknad har enligt min mening stor betydelse för en utvecklad marknadsekonomi. Att värdepapper omsätts regelbundet på en sådan marknad och därigenom lätt kan förvandlas till pengar medför också att värdepapperen blir mer attraktiva som placeringsobjekt. Detta är i sin tur ägnat att främja utbudet av riskvilligt kapital. Börshandeln bidrar sålunda indirekt till att kapitalbehövande företag erhåller kapital för investeringar.

Gällande regler om fondkommissionshandel och fondbörsverksamhet är snart sextio år gamla och har inte omprövats eller ändrats nämnvärt under denna tid. Det finns därför anledning att anpassa reglerna till nya förhållanden och de krav som följer av utvecklingen i samhället och inom det ekonomiska livet. Det kan vidare ställas krav på att lagstiftning och offentlig tillsyn så långt som möjligt skyddar allmänheten från förluster vid värdepappershandel eller minskar risken härför. Detta är naturligt med tanke på det allmänna intresset av att allt flera och nya grupper av människor sparar i aktier och andra värdepapper. Ett viktigt syfte med den lagstiftning som nu skall behandlas bör därför vara att förbättra skyddet för den kapitalplacerande allmänheten. Lagstiftningen bör syfta till att skapa goda förutsättningar för en smidig och väl fungerande fondkommissionshandel och fondbörsverksamhet som möts med allmänhetens förtroende.

Fondbörsutredningen (Fi 1967:32) har haft i uppdrag att se över börslagstiftningen och enligt tilläggsdirektiv år 1972 också lagstiftningen om fondkommissionsrörelse. I fråga om börshandeln har uppdraget bl. a. avsett åtgärder för att förbättra allmänhetens möjligheter till insyn i börsbolagen samt en översyn av fondbörsens verksamhet, organisation m. m. I tilläggsdirektiven anfördes bl. a. att reglerna om fondkommissionsrörelse var delvis föråldrade och även redaktionellt i behov av översyn. Vissa förenklingar borde kunna göras och vidare borde övervägas att i olika avseenden precisera och skärpa reglerna om verksamhetens utövande. Utredningen har avgett flera delbetänkanden som har resulterat i lagstiftning, bl. a. om förenklad aktiehantering, om registrering av aktieinnehav och om större företags offentliga redovisning. I betänkandet (SOU 1973:60) Fondbörsen har utredningen behandlat börslagstiftningen och föreslagit nya regler om fondbörsen och börsverksamheten i vårt land. Som förut nämnts har vissa delförslag i detta betänkande redan föranlett ändring i reglerna om fondbörsen. I sitt slutbetänkande (SOU 1976:54) Om fondkommissionsrörelse m. m. har utredningen redovisat sina överväganden i fråga om fondkommissionärernas verksamhet m. m.

Under senare år har den internationella utvecklingen av värdepappershandeln tilldragit sig ökat intresse. Inom bl. a. organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) pågår ett omfattande arbete med att förbättra förutsättningarna för värdepappershandeln över gränserna. Som ett led i detta arbete antog OECD:s råd, efter förslag av OECD:s Committee on Financial Markets, år 1976 en rekommendation i fråga om villkoren för erbjudande till allmänheten av värdepapper ("OECD Minimum Disclosure Rules"). Sverige har deltagit i detta arbete och biträtt rekommendationen. Vidare har nämnda kommitté avslutat en studie angående värdepappershandel ("Selfregulating Security Markets"). Detta arbete har visserligen inte lett till någon rekommendation, men studien innehåller intressanta aspekter på utvecklingen av olika marknadstyper samt en översikt av praxis i medlemsländerna när det gäller värdepappershandeln. Utredningen har i enlighet med sina direktiv följt den internationella utvecklingen av värdepappershandeln och utformat sina förslag med beaktande härav.

Den av OECD antagna rekommendationen innebär i praktiken att varje utbudande av värdepapper till allmänheten skall föregås av en omfattande information genom särskilda prospekt. För granskning av sådana prospekt och godkännande av värdepapper till försäljning bland allmänheten förutsätts en offentlig marknadsövervakning av värdepappersemissioner av mer omfattande slag än den vi f. n. har i Sverige. Utredningen har framhållit att möjligheterna till granskning av emissioner avsevärt har förbättrats genom reglerna om emissionsprospekt i den nya aktiebolagslagen och att marknadsstrukturen i vårt land i praktiken ger goda möjligheter till en god marknadsövervakning. Utredningens förslag får ses som ett steg i strävandena att i praktiken uppfylla den internationella standard för värdepappershandel som enligt OECD:s rekommendation bör införas på längre sikt. Enligt utredningen är frågan om ytterligare åtgärder i denna riktning inte särskilt aktuell i praktiken så länge den nuvarande valutaregleringen upprätthålls.

För egen del ansluter jag mig till utredningens uppfattning i de nu berörda frågorna. Skulle förhållandena väsentligt ändras, t. ex. i fråga om valutaregleringen, får övervägas om några åtgärder då kan anses behövliga med hänsyn till OECD:s rekommendation.

4.2 Lagstiftning om fondkommissionsrörelse m. m.

4.2.1 Allmänna synpunkter

Fondkommissionsverksamhet utövas i Sverige av affärsbankerna och av speciella företag, i fortsättningen kallade fondkommissionsfirmor. I sistnämnda grupp finns f. n. åtta företag med delvis olika rörelseinriktning och arbetsformer. De båda företagskategorierna arbetar under väsentligt olika förutsättningar. För bankerna utgör fondkommissionsrörelsen endast en mindre del av en omfattande och differentierad verksamhet som avser in- och

utlåning, betalningsförmedling, notariatverksamhet m. m. För övriga fondkommissionärer är i allmänhet fondkommissionsrörelsen den huvudsakliga arbetsuppgiften. Vid sidan därav kan fondkommissionsfirmorna emellertid driva olika slags verksamhet med större eller mindre anknytning till fondkommissionshandeln, t. ex. placeringsrådgivning, kreditgivning och notariattjänster.

Den volymmässiga utvecklingen av värdepappersmarknaden under senare år och de båda kommissionärskategoriernas marknadsandelar kan åskådliggöras genom följande tabeller.

Tabell 1 Beräknad omsättning av aktier, totalt och genom fondkommissionärer samt bankers och övriga fondkommissionärers uppdelning av marknaden.

År	Beräknad total aktieomsättning (mkr)	Därav genom fondkommissionärer (mkr)	Fondkommissionärernas andel i % av kol. 1	Marknadsandelar i % av kol. 3	
				Banker	Övriga fondkommissionärer
	1	2	3	4	5
1950	1 039	535	51	74	26
1955	1 059	486	46	72	28
1960	1 818	992	55	79	21
1965	3 552	1 917	54	76	24
1970	4 688	1 850	40	64	36
1972	6 445	4 147	64	56	44
1973	8 053	4 928	61	58	42
1974	7 117	5 130	72	57	43
1975	7 371	5 244	71	61	39
1976	8 909	6 161	69	60	40
1977	6 481	4 781	74	63	37

Som framgår av tabellen har handeln med aktier genom fondkommissionärer ökat under den senaste tjugoårsperioden. Samtidigt har den totala aktieomsättningen värdemässigt stigit kraftigt. Under år 1977 sjönk dock aktieomsättningen markant i kronor räknat. Det kan noteras att handeln i börsnoterade aktier i ökande grad har gått genom fondkommissionärer.

Fördelningen av omsättningen mellan banker och fondkommissionsfirmor belyses också av tabell 1. Under 1970-talet har firmornas ställning på marknaden stärkts och deras del av marknaden stabiliserats omkring 40 procent. Under åren 1975–1977 förlorade dock firmorna en del av marknaden.

Tabell 2 Fondkommissionärernas obligationsomsättning 1966-1977

År	Obligationsom- sättning mkr	Marknadsandel i procent	
		Banker	Fondkommissions- firmor
1966	3 808	97,2	2,8
1968	9 577	98,3	1,7
1970	5 822	99,1	0,9
1972	7 914	97,9	2,1
1973	11 737	98,4	1,6
1974	7 453	97,0	3,0
1975	8 717	95,2	4,8
1976	13 712	96,7	3,3
1977	13 675	97,1	2,9

Fondkommissionärernas handel med obligationer är endast till en liten del förlagd till fondbörsen. Den handel som förekommer där avsåg år 1977 till ca 95 procent premieobligationer. Återstoden av börshandeln avser till den ojämförligt största delen konverteringslån. För obligationsmarknaden som helhet spelar de stora institutionella placerrarna, dvs. AP-fonden, försäkringsbolagen m. fl. en helt dominerande roll. Som framgår av tabell 2 har fondkommissionsfirmorna en ringa del av denna marknad.

Fondkommissionärernas verksamhet regleras främst genom lagen (1919:240) om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet (FL). Med fondkommissionsrörelse förstås yrkesmässigt idkad verksamhet som avser köp och försäljning i kommission av aktier och andra delaktighetsbevis i bolag samt obligationer. För att få driva sådan rörelse krävs särskilt tillstånd. Krav ställs bl. a. på utövarens erfarenhet, lämplighet och solvens. Lagen innehåller vidare bestämmelser om tillsyn m. m. Lagstiftningen syftar till att ge ett skydd åt allmänheten vid handel med värdepapper. Den skall sålunda inte behöva riskera att anförtro sina uppdrag åt personer som på grund av okunnighet eller vårdslöshet kan komma att handla i strid mot uppdragsgivarens intresse eller som på grund av sådana omständigheter eller dålig ekonomi kan åsamka uppdragsgivaren förluster.

Fondbörsutredningen föreslår en ny fondkommissionslag som är utformad med särskild hänsyn till allmänhetens skyddsintresse och till det allmänna intresset av att fondkommissionshandeln liksom fondbörsverksamheten bedrivs på ett tillfredsställande sätt och med allmänhetens förtroende. Bankernas fondkommissionsrörelse föreslås reglerad genom banklagstiftningen, vari tas in hänvisningar till vissa bestämmelser i den nya fondkommissionslagen.

Aktiesparare bör enligt utredningen kunna göra anspråk på en offentlig tillsyn över värdepappersmarknaden och fondkommissionshandeln likvärdig med den som enligt bank- och försäkringslagstiftningen utövas över bank- och försäkringsrörelse. För att tillgodose sådana anspråk har utred-

ningen särskilt behandlat frågor om tillståndsplikt för fondkommissionsverksamhet, krav på särskild företagsform för sådan verksamhet, kapitaltäckning samt begränsningar av den verksamhet som traditionellt har bedrivits av fondkommissionsföretag. I fråga om fondkommissionshandeln är utredningens förslag också uttryck för en strävan att i konkurrenshänseende jämställa banker och fondkommissionsfirmor. Utredningen har vidare sökt att tydligare än i nu gällande regler ange förutsättningarna för sådan handel och annan ekonomisk verksamhet som bedrivs i samband därmed.

Flertalet remissinstanser godtar de grundläggande tankarna i utredningens förslag. I fråga om fondkommissionsverksamheten har dock näringslivets organisationer och fondkommissionsfirmorna uttryckt farhågor för att förslagen i vissa avseenden medför alltför stora inskränkningar och krav på de fondkommissionärer som inte är banker. Detta gäller särskilt de föreslagna begränsningarna i fråga om handel för egen räkning och vilka verksamhetsgrenar som får bedrivas av fondkommissionsbolag. Andra frågor som särskilt har uppmärksamats gäller reglerna om koncernförhållanden och courtage, dvs. den ersättning som tas ut vid fondkommissionsuppdrag.

För egen del vill jag i likhet med de flesta remissinstanserna ansluta mig till de grundläggande principerna i utredningens förslag. En väl fungerande värdepappersmarknad är beroende bl. a. av en kår av yrkesskickliga och ansvarskännande fondkommissionärer. De nya reglerna bör syfta till att skydda allmänheten och skapa goda förutsättningar för att fondkommissionsverksamhet kan bedrivas med allmänhetens förtroende och på så långt möjligt samma villkor av alla fondkommissionärer. Reglerna får dock inte ges ett sådant innehåll att onödiga band läggs på fondhandeln och att seriösa fondkommissionsföretag löper risk att slås ut. De i det följande upptagna förslagen har utarbetats i syfte att tillgodose de angivna kraven.

Jag förordar att reglerna om fondkommissionsrörelse i 1919 års lag ersätts av en ny fondkommissionslag, som är gemensam för såväl banker som övriga fondkommissionärer. Förslaget innebär för bankerna att reglerna i banklagstiftningen kompletteras med vissa bestämmelser i fondkommissionslagen. I de följande avsnitten kommer jag att behandla huvudfrågorna i förslaget till fondkommissionslag.

4.2.2 Tillståndsplikt, företagsform m. m.

Enligt gällande regler krävs tillstånd för att få driva fondkommissionsrörelse. Tillstånd kan meddelas fysisk person, handelsbolag – inklusive kommanditbolag – aktiebolag och bankaktiebolag. Som förutsättning för tillstånd finns i lagen angivet vissa krav, bl. a. på lämplighet och på visst minsta kapital. Vidare gäller att tillstånd inte får meddelas om den tillämnade rörelsen bedöms kunna bli till skada för det allmänna.

Nu gällande tillstånd att driva fondkommissionsrörelse avser rörelse som drivs av fjorton bankaktiebolag, dvs. samtliga affärsbanker, och åtta fond-

kommissionsfirmor, varav fyra aktiebolag och fyra kommanditbolag.

Utredningen föreslår att särskilt tillstånd också i framtiden skall vara en förutsättning för att få driva fondkommissionsrörelse. Vidare föreslås att sådan rörelse förutom av bankinstitut endast skall få drivas av aktiebolag. I fråga om bankerna föreslår utredningen att inte bara affärsbank utan också sparbank och centralkassa för jordbrukskredit skall få driva fondkommissionsrörelse. Utredningen förordar vidare – med banklagstiftningen som förebild – att tillstånd får meddelas endast om den tillämnade rörelsen kan antas bli till nytta för det allmänna. Denna grundläggande förutsättning föreslås gälla oavsett i vilken företagsform rörelsen kommer att drivas.

Jag anser i likhet med utredningen och en enig remissopinion att en tillståndsprövning liksom hittills är nödvändig på detta område. Jag föreslår därför att – i enlighet med vad som f. n. gäller – det skall krävas tillstånd för att man skall få driva fondkommissionsrörelse. Utredningens förslag om att sådan rörelse – vid sidan av bankerna – endast skall få drivas av aktiebolag har inte heller mött erinringar vid remissbehandlingen. Även jag ansluter mig till förslaget i denna del. Jag instämmer vidare i förslaget att också sparbanker och centralkassor för jordbrukskredit i fortsättningen bör ha möjlighet att etablera sig inom fondkommissionshandeln. Emellertid avses med förslaget givetvis inte att varje sparbank eller föreningsbank skall få tillstånd att driva fondkommissionsrörelse. Någon särskild begränsning i lagen i fråga om sådana bankers rätt att driva fondkommissionsrörelse anser jag emellertid ej erforderlig.

Utredningens förslag om att tillstånd får meddelas endast om det kan antas att rörelsen blir till nytta för det allmänna har mött erinringar från flera håll. Jag anser också att bärande kritik kan anföras mot förslaget i denna del. Kravet har föreslagits under hänvisning till att ett sådant krav gäller vid tillståndsprövning enligt banklagstiftningen. Den behovsprincip som har kommit till uttryck i dessa regler bör ses mot bakgrund av de farhågor för överetablering som man har hyst i fråga om bankrörelse. Motsvarande risker föreligger enligt min mening inte för fondkommissionshandeln, som f. n. är starkt koncentrerad till ett fåtal företag förutom affärsbankerna. Det saknas därför anledning att skärpa nuvarande krav på det sätt utredningen har föreslagit. Jag förordar i stället att nuvarande krav i FL om att rörelsen inte kan antas leda till skada för det allmänna förs över till den nya fondkommissionslagen.

Fråga om tillstånd för aktiebolag att driva fondkommissionsrörelse bör, som utredningen har föreslagit, prövas av bankinspektionen. Det är uppenbartligen en fördel om all tillståndsprövning verkställs av en och samma myndighet. Den omständigheten att regeringen prövar ärende om oktroj för affärsbank behöver enligt min mening inte föranleda att också ärende om tillstånd för sådan bank att driva fondkommissionsrörelse prövas av regeringen. Jag föreslår – till skillnad från utredningen – att det bör ankomma på bankinspektionen att pröva också bankinstitutens ansökningar om tillstånd

att driva fondkommissionsrörelse.

Som tidigare har redovisats innehåller FL flera krav för tillstånd att driva fondkommissionsrörelse. Utredningen föreslår att kravet på speciellt yrkeskunnande förs över till de nya reglerna om fondkommissionsbolag. Förutom verkställande direktören bör enligt utredningen en av styrelseledamöterna genom tjänstgöring hos fondkommissionär eller på annat sätt ha skaffat sig den erfarenhet som behövs för verksamheten. Utredningen ställer inte upp några krav på formella meriter men framhåller att det får ankomma på tillståndsmyndigheten att bedöma om tillfredsställande sakkunskap finns i den organisation som presenteras i tillståndsärendet. De organisatoriska förhållanden under vilka rörelsen skall bedrivas bör också ägnas uppmärksamhet vid tillståndsprövningen. Vidare bör enligt utredningen göras en prövning av den personliga lämpligheten hos den verkställande ledningen och hos ägaren. I fråga om ägaren blir prövningens omfattning beroende av bolagets ägarstruktur.

Utredningens förslag i dessa delar har inte mött erinran vid remissbehandlingen. Även jag godtar utredningens förslag. Jag anser det angeläget att de nya reglerna dessutom – liksom de nu gällande – innehåller en uttrycklig bestämmelse om att tillstånd får meddelas endast om bolaget inte är olämpligt för uppgiften.

4.2.3 Fondkommissionshandel och handel för egen räkning

Handel i kommission innebär att en uppdragstagare (kommissionär) åtar sig att för annans räkning men i eget namn sälja eller köpa varor, värdepapper eller annat. Rättsregler om sådana uppdrag finns i lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande (KL). Även om FL inte innehåller någon hänvisning till KL, anses KL ändå gälla för fondkommissionshandeln i den mån särskilda bestämmelser inte finns i FL. I likhet med utredningen anser jag att i fondkommissionslagens inledande bestämmelser, som skall gälla all fondkommissionshandel, bör tas in en erinran om att KL gäller vid sidan av fondkommissionslagen. I den mån särskilda bestämmelser inte ges i fondkommissionslagen skall liksom f. n. reglerna i KL gälla, t. ex. om kommissionärens rättigheter och skyldigheter, kommissionsuppdragets upphörande m. m. Såsom utredningen har framhållit får detta särskild betydelse vid självinträde och inbördes affärer. Kommissionären är alltså skyldig att alltid iaktta sin huvudmans intresse. Har denne exempelvis föreskrivit visst pris, är kommissionären skyldig att begära fördelaktigare pris, om omständigheterna medger det.

Gällande regler lägger inte hinder i vägen för s. k. blankningsaffärer. Sådana affärer utmärks av att säljaren inte äger de värdepapper han överlåter utan har lånat dem av tredje man. Avsikten är att säljaren senare skall återställa de lånade värdepapperen till tredje man genom att göra täckningsköp av samma slags papper till en förhoppningsvis lägre kurs. En s. k.

blankare förmodas alltså sälja i en marknad som han bedömer vara för hög för att göra täckningsköp senare vid kursnedgång till ett lägre pris.

Blankningsaffärer förekommer på de flesta börser utomlands men är ofta kringgärdade med ingående regler om hur sådana affärer får gå till. Effekten av blankningsaffärer är också omdiskuterad. De anses kunna ha en viss kursutjämnande verkan. Särskilt på en liten fondbörs och med ett begränsat material av värdepapper tillgängligt för omsättning – som fallet är i fråga om Stockholms fondbörs – anser emellertid utredningen att skälen mot att tillåta blankning överväger. Utredningen har framhållit bl. a. att utpräglat spekulativa inslag förekommer i samband med blankning och att den part som har en närmare kännedom om marknadsläget uppenbarligen har ett övertag i jämförelse med motparten. Utredningen föreslår ett förbud för fondkommissionärer att för egen eller annans räkning genomföra eller medverka till blankning. Några remissinstanser har uttryckligen tillstyrkt förslaget och det alldeles övervägande antalet har lämnat det utan erinran. Från ett par håll har emellertid kritik framförts. Fondkommissionsfirmorna avstyrker ett generellt förbud mot blankningsaffärer men förklarar sig beredda att medverka till att firmorna inte erbjuder kunder lån av värdepapper för blankning. För egen del finner jag i likhet med flertalet remissinstanser övervägande skäl talar för utredningens förslag. Jag förordar alltså att det i lagen införs förbud för fondkommissionär att utföra blankningsaffärer för egen räkning eller att medverka vid blankning för annans räkning.

I FL finns inte några bestämmelser om den verksamhet som en fondkommissionär får driva vid sidan av kommissionshandeln. Något legalt hinder för fondkommissionsfirmor att göra värdepappersaffärer för egen räkning eller att driva annan verksamhet än fondkommissionshandel föreligger således inte. För bankerna däremot är verksamheten ingående reglerad i banklagstiftningen. I bankernas rörelse får vid sidan av in- och utlåning av pengar ingå endast annan verksamhet som står i samband därmed. Handel för egen räkning får bankerna bedriva endast med mynt, växlar, m. m. samt obligationer och vissa andra värdepapper. Däremot gäller ett principiellt förbud för banker att förvärva aktier, förlagsbevis m. m. för egen räkning.

Utredningen har ingående prövat frågan om fondkommissionärernas rätt till handel för egen räkning. Bakom utredningens överväganden ligger en strävan att begränsa egenhandeln till vad som är förenligt med en verksamhet, där kommissionshandeln utgör det väsentliga. Övervägandena har syftat till att undvika den intressekonflikt som kan uppkomma om den som köper och säljer i kommission, dvs. handlar på annans uppdrag, samtidigt handlar för egen räkning. Vidare har utredningen sökt att också i fråga om egenhandeln så långt möjligt utjämna konkurrensvillkoren mellan banker och andra fondkommissionärer. Övervägandena har föranlett utredningen att föreslå att alla fondkommissionärer, såväl banker som fondkommissionsbolag, får rätt att handla med aktier och vissa andra värdepapper i den utsträckning som behövs för att underlätta kundernas affärer. Syftet skall

vara att underlätta fondkommissionshandeln genom att göra marknaden mera likvid och bidra till kursutjämning. Dessutom bör egenhandel få bedrivas för att rationalisera hanteringen av små värdepappersposter. Med dessa utgångspunkter föreslår utredningen, med undantag av en reservant som avstyrker förslaget, att fondkommissionärernas rätt att för egen räkning förvärva aktier, emissionsbevis och andelar i aktiefonder begränsas till ett handelslager, vars anskaffningsvärde inte får överstiga 2 milj. kr. För banker föreslås begränsningarna också omfatta förlagsbevis. Obligationsmarknaden har med hänsyn till sin speciella karaktär lämnats utanför begränsningsreglerna. Bankinspektionen föreslås kunna medge ytterligare förvärv. Dock får lagret ha ett anskaffningsvärde av högst 10 milj. kr. Sådant medgivande skall enligt utredningen syfta till att göra marknaden mera funktionsduglig eller till att nå kostnadsbesparande rationaliseringar inom handeln med små värdepappersposter.

Utredningens förslag till regler om fondkommissionärernas handel för egen räkning har fått ett blandat mottagande vid remissbehandlingen. Förslaget tillstyrks av flertalet remissinstanser, bl. a. bankinspektionen, kommerskollegium och riksbanksfullmäktige. Förslaget avvisas av bl. a. representanter för näringslivet och fondkommissionsfirmorna. De framhåller att skäl saknas att införa begränsning av egenhandeln, eftersom gällande regler inte har lett till några missförhållanden. Vidare framhålls att det är angeläget att möjligheten till konsolidering genom nedskrivning av aktieportföljen behålls. En tredje grupp remissinstanser, däribland styrelsen för Stockholms fondbörs, ansluter sig till utredningens uppfattning att begränsningar behövs men för fram alternativa tekniska lösningar. Bl. a. pekas på möjligheten att inte bara genom anvisningar i motiven utan också genom regler i lagen begränsa högsta tillåtna innehav till viss procent av omsättningen inom en ram av ett minsta och ett högsta belopp.

För egen del vill jag framhålla följande. De föreslagna reglerna om fondkommissionärernas rätt till handel för egen räkning syftar bl. a. till att utan drastiska förbud minska riskerna för den intressekonflikt som kan bli följden av att sådan handel drivs samtidigt med kommissionsuppdrag. Ett annat syfte är att nå en utjämning av konkurrensvillkoren mellan banker och andra fondkommissionärer genom att även bankerna föreslås få rätt att ha ett handelslager av aktier m. m. Det är enligt min mening angeläget att så långt möjligt söka tillgodose de angivna kraven. I detta sammanhang kan nämnas att man utomlands på olika sätt har begränsningar i fråga om rätten till egenhandel. Liksom utredningen anser jag att egenhandel också innebär fördelar för fondhandeln som bör tas tillvara. Vid en samlad bedömning finner jag att utredningens förslag i stort sett innebär en lämplig avvägning av de olika intressen som bör beaktas. Jag ansluter mig därför till grundtankarna i utredningens förslag i fråga om fondkommissionärs handel för egen räkning. Detta innebär att jag i likhet med flertalet remissinstanser förordar att fondkommissionsbolagens egenhandel begränsas och att även banker

som driver fondkommissionsrörelse bör ha rätt att utan särskilt tillstånd förvärva och inneha aktier, dock endast i den omfattning som behövs för att underlätta fondkommissionshandeln. Om bankernas aktieinnehav endast har sådant syfte och begränsas på nämnda sätt, anser jag i likhet med bl. a. bankinspektionen att det inte möter betänkligheter att göra ett sådant mindre avsteg från huvudregeln enligt banklagstiftningen att banker i princip inte skall inneha eller handla med aktier och dylika värdepapper för egen räkning.

Emellertid anser jag att det finns visst fog för den kritik som har riktats mot den tekniska lösning som har valts. För egen del anser jag att en mer flexibel lösning är önskvärd. Jag föreslår därför att utredningens förslag kompletteras med en regel om att fondkommissionärernas aktieinnehav får uppgå till viss procentuell andel av omsättningen i fondkommissionshandeln. Som några remissinstanser har påpekat bör en fondkommissionär dock oberoende av rörelsens storlek ha rätt till ett eget aktieinnehav av ej alltför obetydlig omfattning. Jag förordar därför en grundregel att, oberoende av rörelsens omfattning, anskaffningsvärdet av detta innehav får uppgå till högst två milj. kr. Omsättningen i fondkommissionshandeln hos banken eller fondkommissionsbolaget kan därutöver berättiga till ytterligare innehav. För att mer eller mindre tillfälliga förändringar i denna omsättning inte omedelbart skall påverka aktieinnehavets storlek föreslår jag att innehavet relateras till den genomsnittliga årsomsättningen för de närmaste fem föregående kalenderåren. För nystartade eller omorganiserade företag bör omsättningen beräknas för den tid företaget har varit verksamt i aktuell juridisk form. Med hänsyn till omsättningen i fondkommissionshandeln och firmornas nuvarande aktieinnehav föreslår jag en regel som innebär rätt till ett aktieinnehav som svarar mot två procent av nämnda genomsnittliga årsomsättning i fondkommissionshandeln. Emellertid bör denna regel inte berättiga till alltför omfattande värdepappersinnehav. De mycket stora bankerna och fondkommissionsbolagen skulle – om regeln inte försågs med någon begränsning – kunna skaffa sig ett värdepappersinnehav som inte är motiverat med hänsyn till syftet med reglerna. Jag föreslår därför att aktieinnehavet får ha ett anskaffningsvärde av högst 10 milj. kr. De nu förordade fasta beloppsgränserna kan behöva omprövas efter några år.

I fråga om vilka värdepapper som skall omfattas av begränsningsregeln biträder jag utredningens förslag att den skall avse aktier, emissionsbevis, andelar i aktiefonder och dessutom andelar i ekonomiska föreningar. Regeln bör däremot inte avse obligationer eller, utom för bankerna, förlagsbevis. Med hänsyn till att banklagstiftningen f. n. ses över av banklagsutredningen är jag inte beredd att nu ta upp frågor om sådan ändring i denna lagstiftning som inte direkt föranleds av den föreslagna fondkommissionslagen. Som utredningen har föreslagit förordar jag därför med hänsyn till att aktier och förlagsbevis jämställs i placeringsreglerna för bankerna att i deras värdepappersinnehav vid tillämpningen av begränsningsregeln medräknas förlagsbevis.

För att de av mig förordade begränsningarna för fondkommissionsbolagen inte skall leda till oskäligen resultat i vissa fall, förordar jag att möjlighet öppnas för bankinspektionen att om synnerliga skäl föreligger medge innehav eller förvärv i andra fall eller i större omfattning än enligt den nyss förordade huvudregeln.

I likhet med utredningen anser jag att fondkommissionsfirmorna genom liberala övergångsbestämmelser bör få rimlig tid att anpassa sig till det nya regelsystemet. Jag är beredd att på detta område sträcka mig något längre än vad utredningen har gjort och föreslår därför en anpassningstid om fem år. Under denna tid bör det ankomma på bankinspektionen att vid tillsynen med uppmärksamhet följa utvecklingen av firmornas värdepappersinnehav.

I FL finns en bestämmelse som ger bankinspektionen möjlighet till insyn i sådan finansiell verksamhet som en fondkommissionär driver vid sidan av fondkommissionsrörelsen. Föreligger samband, som närmare beskrivs i FL, mellan fondkommissionär och annat företag som handlar med värdepapper eller lämnar kredit mot säkerhet i värdepapper och som inte står under bankinspektionens tillsyn, åligger det fondkommissionären att visa att sambandet inte medför menliga verkningar för kunderna i fondkommissionsrörelsen eller för det allmänna. I annat fall kan tillståndet att driva rörelsen återkallas. Med stöd av denna bestämmelse har bankinspektionen kunnat få viss insyn i fondkommissionärerna närstående företag som sysslar med finansiell verksamhet. Utredningen föreslår att den nu berörda bestämmelsen bör gälla även i fortsättningen och att den bör omfatta också sådana närstående företag som biträder vid köp och försäljning av värdepapper.

För att hindra att lagen kringgås föreslår utredningen vidare att några av de regler som föreslås för fondkommissionsbolag skall gälla även vissa juridiska personer som har ägarintresse i sådana bolag. Dessa regler avser begränsningen i rätten att inneha aktier för egen räkning, förbudet mot att utfärda obligationer och andra för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar samt skyldigheten att avskilja kundernas penningmedel. Utredningen föreslår att nämnda regler skall gälla annan juridisk person än dödsbo som äger mer än en femtedel av aktierna eller aktier med mer än en femtedel av röstvärdet i fondkommissionsbolaget. Utredningen har vid utformningen av regeln vägt intresset av att fondkommissionsbolagen har en oberoende ställning mot betydelsen av att det bland ägarna till dessa bolag finns finansiellt starka företag. En utredningsledamot har reserverat sig mot förslaget att företag med ägarintresse i fondkommissionsbolag skall träffas av begränsningen i rätten att inneha aktier.

I fråga om förslaget att bankinspektionen skall ha möjlighet att ingripa med anledning av fondkommissionsbolags förhållande till närstående företag har fondkommissionsfirmorna anmärkt, att befogenheten att återkalla tillståndet är alltför vittgående och att det skulle vara tillräckligt med en uppgiftsskyldighet för det närstående företaget. Förslaget har i övrigt lämnats utan erinran vid remissbehandlingen.

Utredningens förslag att vissa regler för fondkommissionsbolag skall gälla även företag med större ägarintressen i sådana bolag tillstyrks av bankinspektionen, som anser att regler av detta slag är outhärliga. I övrigt möts förslaget av delvis kraftiga invändningar, främst från olika näringslivsorganisationer. Kritiken går bl. a. ut på att förslaget kommer att motverka att fondkommissionbolagen får ekonomiskt stabila ägare. Vidare framhålls att bankinspektionens tillsynsbefogenheter ger möjligheter till ingripande mot den fondkommissionär som visar sig olämplig och att det på detta sätt går att förhindra att bestämmelserna kringgås. Vissa remissinstanser anser att ett alternativ till den föreslagna regeln kan vara att fondkommissionsbolag, som utför en transaktion på uppdrag av sådan juridisk person som har ett större ägarintresse i bolaget, skall åläggas rapporteringsskyldighet till bankinspektionen. Svenska bankföreningen pekar på att förslaget kan leda till att börsnoterade företag drabbas av förbud att utge obligations- och förlagslån.

Jag vill för egen del erinra om att man redan i samband med FL:s tillkomst underströk att det måste förhindras att en fondkommissionär kringgår lagen genom att driva fondkommissionshandeln i ett företag och annan verksamhet som har samband därmed i ett annat företag. Utredningens förslag, som i allt väsentligt bygger på nuvarande regler, är enligt min mening inte invändningsfritt. Förslaget innebär att bankinspektionen får insyn i sidoföretag endast via fondkommissionsbolaget. Jag anser denna ordning otillfredsställande från flera synpunkter. Genom organisatoriska arrangemang kan lagstiftningen i väsentliga stycken sättas ur spel. Om exempelvis en fondkommissionär förlägger sin kreditgivning och värdepappersförvaltning till ett företag vid sidan av fondkommissionsbolaget, kommer enligt förslaget fondkommissionslagen inte att gälla sidoföretaget. En lagstiftning, som i allt väsentligt syftar till att ge den aktiesparande allmänheten ett skydd som så långt möjligt är likvärdigt med andra sparares, får inte sättas ur kraft genom organisatoriska arrangemang. Inte heller bör bankinspektionens tillsynsbefogenheter begränsas genom sådana åtgärder.

I stället för den av utredningen föreslagna lösningen finner jag övervägande skäl tala för att bestämmelserna om fondkommissionsbolags rörelse och om tillsyn över sådana bolag i princip bör gälla också för vissa sidoföretag, som har nära samband med fondkommissionsbolag. Endast sådana företag vars huvudsakliga verksamhet ligger inom ramen för den rörelse som normalt bedrivs av fondkommissionsbolag bör omfattas av en sådan regel. De verksamhetsgrenar jag avser gäller förvaltning av och handel med värdepapper, rådgivning och annat biträde i samband med sådan handel samt kreditgivning mot säkerhet i värdepapper. Nära samband mellan ett fondkommissionsbolag och annat företag bör – med förebild i den nya aktiebolagslagens koncernbegrepp – anses föreligga om i huvudsak samma personer har ett bestämmande inflytande över företagen och en betydande andel i resultatet av företagets verksamhet.

Jag föreslår alltså att fondkommissionslagens regler om fondkommissionsbolags verksamhet och om tillsyn skall gälla i tillämpliga delar också för företag som har nära samband med fondkommissionsbolag och vars huvudsakliga verksamhet består i att förvalta, handla med eller biträda vid handel med värdepapper eller lämna kredit mot säkerhet i värdepapper. Därvid skall begränsningarna till vissa verksamhetsgrenar och i fråga om aktieinnehavet avse företagen gemensamt. Helt naturligt bör tillämpningen av fondkommissionslagen begränsas till vad som är erforderligt för att tillgodose syftet med bestämmelsen, dvs. att sidoföretaget inte används för att kringgå bestämmelserna för fondkommissionsrörelsen och att företaget inte innebär risker för fondkommissionsbolagets kunder. Om särskilda skäl föreligger, bör öppnas möjlighet att för visst företag medge undantag – helt eller delvis – från den föreslagna regeln. Dispens kan exempelvis komma i fråga om nuvarande ägar- och organisationsstruktur är sakligt motiverad och inte utan mycket stora svårigheter kan anpassas till det nya systemet. Jag föreslår att dispensärendena prövas av bankinspektionen, vars beslut kan överklagas till regeringen.

Utredningens förslag om att vissa regler i fondkommissionslagen skall gälla även juridiska personer som äger mer än en femtedel av aktierna i fondkommissionbolag har, som tidigare nämnts, mött stark kritik vid remissbehandlingen. Jag anser att det finns visst fog för de invändningar som har rests mot förslaget i denna del. Det är sålunda otillfredsställande om fondkommissionsbolagen inte längre skulle ha möjlighet att som delägare ha ekonomiskt starka och även i övrigt lämpliga företag. Med den lösning jag förordar i fråga om närstående företag till fondkommissionsbolagen har behovet av en koncernregel i enlighet med utredningsförslaget avsevärt minskat. Det är enligt min mening fullt tillräckligt att i stället föreskriva att företag, som har inslag av finansiell verksamhet och som har annat samband med fondkommissionsbolag än som avses i huvudregeln, skall ha viss upplysningsskyldighet bl. a. om sitt samröre med fondkommissionbolaget. Jag avser att i det följande – i samband med redovisningen av tillsynsbestämmelserna – närmare gå in på denna regel om upplysningsplikt.

En särskild fråga gäller fondkommissionärernas rätt att lämna garantier i samband med att aktier introduceras på fondbörsen. Några legala begränsningar finns f. n. inte i denna rätt. Utredningen anser emellertid det vara alltför riskabelt för fondkommissionsbolag att lämna sådana garantier och föreslår därför att i lagen tas in förbud med detta innehåll. För bankerna, som har betydligt större och enligt utredningen fullt tillräckliga resurser för att fånga upp en misslyckad emission, utgör sådana garantiåtaganden ett naturligt inslag i rörelsen. Några begränsningsregler för bankerna föreslås därför inte av utredningen i detta avseende.

Kritik har vid remissbehandlingen riktats mot förslaget om förbud för fondkommissionsbolag att garantera emissioner. Stockholms handelskammare m. fl. framhåller att gällande ordning såvitt känt inte har lett till skada för någon och att utredningsförslaget i denna del utgör ett avsteg från principen om konkurrensneutralitet mellan skilda kategorier av fondkom-

missionärer. För egen del anser jag inte tillräckliga skäl föreligga att helt utesluta fondkommissionsbolagen från möjlighet att lämna garantier i samband med emissioner. Med förebild i den lagstiftning som gäller för sparbanker och föreningsbanker föreslår jag att fondkommissionsbolag efter medgivande av bankinspektionen får förvärva aktier som ingår i emission som garanteras av bolaget. Sådana aktier bör enligt huvudregeln avyttras inom ett år efter förvärvet i likhet med vad som f. n. gäller för bankerna. Rätten att ställa garanti eller på annat sätt medverka vid emission av värdepapper på den allmänna marknaden bör anges i lagen.

Rätten för vissa anställda och andra befattningshavare i fondkommissionsbolag och banker att göra affärer i värdepapper för egen räkning har diskuterats under senare år. Utredningen föreslår att innehavare av ledande befattning i fondkommissionsbolag eller bank eller annan befattningshavare som normalt har insyn i uppdragsgivares värdepappersaffärer inte får för egen räkning förvärva värdepapper annat än för långsiktig förmögenhetsförvaltning. Varje bolag eller bank får efter samråd med bankinspektionen avgöra vilka befattningshavare som omfattas av bestämmelsen. Placeringar som avvecklas inom två år från förvärvet bör enligt utredningen presumeras vara gjorda i annat syfte än för långsiktig förmögenhetsförvaltning. Detsamma gäller placeringar som finansieras genom kredit.

Utredningsförslaget har i denna del fått ett i huvudsak positivt mottagande av remissinstanserna. Från flera håll har dock anmärkningar riktats mot att den personkrets som omfattas av regeln har gjorts alltför vid. Kritik har också framförts mot de presumtionsregler som utredningen har angett i syfte att klarlägga innebörden av begreppet långsiktig förmögenhetsförvaltning.

För egen del kan jag i likhet med flertalet remissinstanser ansluta mig till grundprinciperna i utredningens förslag i denna fråga. Det är uppenbarligen av stor betydelse att de som är verksamma i fondkommissionshandeln omfattas av allmänhetens förtroende. Reglerna bör därför utformas så att sådana personer i eller med anknytning till banker och fondkommissionsbolag som normalt har insyn i enskildas värdepappersaffärer av större omfattning inte får möjlighet att utnyttja sin speciella kunskap för egen vinning. Det saknas enligt min mening anledning att låta alla personer i ledande ställning inom bank eller fondkommissionsbolag omfattas av den föreslagna regeln därför att de kan anses ha en allmän överblick över värdepappersmarknaden. Det avgörande bör vara om han eller hon normalt eller fortlöpande har insyn i uppdragsgivares värdepappersaffärer och därigenom får sådan kännedom om t. ex. orderläget för vissa aktier att försäljningsvärdet eller börskursen på aktierna kan påverkas. Jag föreslår därför att bestämmelsen skall gälla för befattningshavare eller annan med anknytning till bank eller fondkommissionsbolag, om han normalt har insyn i uppdragsgivares värdepappersaffärer av sådan omfattning att det allmänna försäljningsvärdet kan påverkas. Jag återkommer i specialmotiveringen närmare till frågan vilka personer som bör omfattas av bestämmelsen.

I enlighet med vad utredningen har föreslagit bör personer inom den avsedda kretsen inte få förvärva värdepapper annat än för långsiktig förmögenhetsförvaltning. I fråga om innebörden av detta begrepp kan jag ansluta mig till vad utredningen har ansett bör gälla som presumtionsregler. Med anledning av de farhågor som har kommit till uttryck vid remissbehandlingen vill jag framhålla att dessa regler – i likhet med alla presumtionsregler – kan frångås efter särskild utredning i varje enskilt fall.

4.2.4 Andra verksamhetsgrenar

Som tidigare har nämnts innehåller FL inte några bestämmelser om den verksamhet en fondkommissionär får driva vid sidan av fondkommissionshandeln. För bankerna är däremot verksamheten noga reglerad i banklagstiftningen. Utredningen föreslår att i fondkommissionslagen tas in bestämmelser om den verksamhet – förutom fondkommissionshandel – som får drivas av fondkommissionsbolag. Vid sidan av fondkommissionshandeln och den egenhandel som har behandlats i föregående avsnitt skall enligt utredningen fondkommissionsbolag för att underlätta kommissionshandeln få bedriva härför erforderlig kreditgivning, förvara och förvalta värdepapper samt lämna råd om placering av medel i värdepapper. För att öppna möjlighet för bolagen att utöva också annan verksamhet föreslås att bankinspektionen får meddela tillstånd till detta, om särskilda skäl föreligger. Sådant tillstånd får dock meddelas endast för verksamhet som har samband med fondkommissionshandeln.

Utredningen har ingående diskuterat i vad mån fondkommissionsbolagen bör ha rätt till kreditgivning och har slutligen stannat för att föreslå att denna verksamhet bör tillåtas med hänsyn till att kredit i enkla former hos bolagen medverkar till att göra värdepappersplaceringarna likvida och hela marknaden smidigare. Utredningsförslaget innebär att kreditgivningen skall begränsas till att avse utlåning som behövs för att underlätta fondkommissionshandeln. Fondkommissionsbolagen får alltså inte utvecklas till kreditinstitut. Krediternas anknytning till fondkommissionshandeln kan dokumenteras genom den form av säkerhet som krävs. Utredningen föreslår att som säkerhet får godtas endast värdepapper som har inregistrerats vid fondbörs eller vilka sannolikt snart kommer att registreras där. Säkerheten måste vara betryggande. Bankföreningens belåningsvärden bör enligt utredningen tjäna som riktmärke och utgöra högsta gräns för den kredit som kan lämnas mot visst slag av säkerhet. Utredningen har understrukt vikten av att enhandskrediter inte lämnas i sådan omfattning att fondkommissionsbolagens solvens kommer i fara.

Remissutfallet får i dessa frågor betecknas som splittrat. Bl. a. bankinspektionen och riksbanksfullmäktige har tillstyrkt förslagen. Styrelsen för Stockholms fondbörs är också i huvudsak positiv till utredningens lösning. Kritik har å andra sidan förts fram från skilda håll. Fondkommissionsförmorna anser

att de föreslagna reglerna allvarligt hotar firmornas fortsatta existens genom att alltför kraftigt beskära deras verksamhetsområde. Liknande synpunkter anförs av Svenska handelskammarförbundet och Stockholms handelskammare, som båda anser att de föreslagna reglerna om tillsyn ger tillräckliga möjligheter till ingripande vid misstanke om missförhållande. Från annat håll ifrågasätts om bankinspektionen inte bör kunna medge att fondkommissionsbolag driver också annan verksamhet än sådan som har samband med fondkommissionshandeln. Remissinstanser som företräder näringslivet gör gällande att det föreslagna verksamhetsområdet är alltför snävt avgränsat.

Enligt min mening bör man i denna centrala fråga om fondkommissionsbolags verksamhetsområde sträva efter en lösning som tillgodoser intresset av att skydda den allmänhet som berörs utan att alltför snävt begränsa bolagens verksamhetsområde. Jag anser i likhet med utredningen att den sidoverksamhet som skall vara tillåten bör klart definieras i lagen och i princip begränsas till sådant som syftar till att underlätta fondkommissionshandeln. De olika verksamhetsgrenar som av utredningen föreslås bli tillåtna vid sidan av själva kommissionshandeln ger enligt min mening ett godtagbart utrymme för fortsatt rörelse och expansion för fondkommissionsfirmorna. Jag förordar alltså i huvudsak samma regler som utredningen i fråga om vilka verksamhetsgrenar som normalt bör få ingå i fondkommissionsbolags rörelse.

I den mån fondkommissionsbolag lämnar krediter bör denna verksamhet begränsas till vad som är erforderligt för att underlätta fondkommissionshandeln. Sambandet med fondkommissionsrörelsen bör som utredningen har föreslagit kunna framgå bl. a. av att som säkerhet får godtas endast värdepapper, som i allmänhet bör vara börsregistrerade. Jag vill i detta sammanhang anmärka att begränsningen av fondkommissionsbolagens kreditgivning inte är betingad av kreditpolitiska hänsyn utan grundar sig på samma skäl som utredningen har anfört.

Fondkommissionsbolag bör liksom f. n. ha rätt att ta emot medel på särskilt konto, s. k. kundkonto. Dessa konton har stor betydelse i fondkommissionsfirmornas verksamhet genom att vidga möjligheterna till kreditgivning och handel med värdepapper för egen räkning. Kundkontona fyller vidare en funktion genom att på ett smidigt sätt reglera det löpande betalningsförhållandet mellan firman och dess kunder och därigenom underlätta fondkommissionshandeln. Det bör dock betonas, att inlåningen skall begränsas till vad som erfordras för att på ett praktiskt sätt underlätta kommissionshandeln. Bolagen får lika litet som nu driva en inlåningsverksamhet vid sidan härav på bankmässiga räkningar i strid med 1 § lagen (1955:183) om bankrörelse.

Utredningen har uppmärksammat den risk insättaren löper i händelse av att fondkommissionsbolag går i konkurs. Därför föreslås som huvudregel att fondkommissionsbolag åläggs att genast avskilja och sätta in på räkning i bank de medel som bolaget tar emot med redovisningsskyldighet, dvs. alla

medel som bolaget i egenskap av kommissionär tar emot från uppdragsgivare. Emellertid bör det öppnas möjlighet för fondkommissionsbolag att träffa avtal med sina kunder om att bolaget inte behöver avskilja mottagna medel. Har sådant avtal träffats, får fondkommissionsbolag ta emot medlen på kundkonto och använda dem i den egna rörelsen.

I likhet med flera remissinstanser som har yttrat sig i nu nämnda frågor finner jag utredningens förslag välgrundade. Jag förordar alltså lagregler med i huvudsak det innehåll som utredningen har föreslagit. I klarhetens intresse bör rätten att ta emot medel på konto uttryckligen anges i lagen.

De anmärkningar i övrigt som främst fondkommissionsfirmorna har riktat mot förslaget om verksamhetsområdets begränsning avser i huvudsak att det föreslagna systemet är stelt och inte tar hänsyn till de olika firmornas verksamhetsinriktning m. m. och att kravet på att all verksamhet skall ha samband med fondkommissionshandeln är ovillkorligt.

Som utredningen har föreslagit bör det finnas möjlighet för fondkommissionsbolag att, om särskilda skäl föreligger, få tillstånd av bankinspektionen att utöva också annan sidoverksamhet än sådan som anges i lagen. Det av utredningen uppställda kravet att sådan sidoverksamhet alltid måste stå i samband med fondkommissionshandeln kan emellertid enligt min mening få för långt gående och ej önskvärda konsekvenser, särskilt för sådan verksamhet som sedan länge har utövats av nu verksamma fondkommissionsfirmor. Jag är därför beredd att beakta den framförda kritiken på så sätt att jag i motsats till utredningen föreslår att något ovillkorligt krav på samband med fondkommissionshandeln inte behöver finnas. Det är emellertid uppenbart att skälen för att tillåta sådan verksamhet måste vara vägande. Verksamheter, som har bedrivits utan anmärkning under lång tid före de nya reglernas tillkomst, kan tjäna som exempel på när särskilt tillstånd bör kunna lämnas.

4.2.5 *Kapitaltäckning*

En fondkommissionsfirmas eget kapital utgör tillsammans med de medel kunderna och andra långgivare anförtror åt firman de rörelsemedel som firman förfogar över. Med den omfattning fondkommissionsverksamheten har fått under senare år har dock det egna kapitalets viktigaste uppgift blivit att skydda firmornas kunder och andra långgivare mot de risker av olika slag som är förenade med fondkommissionsverksamhet. Det egna kapitalet kan alltså betraktas som en buffert som skall fånga upp firmornas eventuella förluster och därmed skydda kundernas och andra långgivares medel. Detta gäller också i fråga om bankernas rörelse. För bankerna finns detaljerade regler i banklagstiftningen om krav på det egna kapitalets storlek, s. k. kapitaltäckningsregler.

En fondkommissionsfirma är liksom banker och andra företag beroende av kundernas förtroende för sin verksamhet och dess utveckling. Firmorna har

därför ett intresse av att värna om sin soliditet och bygga upp ett eget kapital av sådan storlek att det är tillräckligt att möta eventuella förluster.

Nuvarande regel i FL om fondkommissionärs eget kapital föreskriver endast att fondkommissionär som är aktiebolag skall ha ett aktiekapital uppgående till minst 500 000 kr. För fysisk person eller handelsbolag krävs att minst 200 000 kr. disponeras för rörelsen. Det minimikapital som krävs kan vara upplånat. Återbetalas upplånat kapital och visar fondkommissionären inte bankinspektionen att han ändå uppfyller kravet på kapital, är tillståndet förfallet. Tillståndet är likaledes förfallet, om en tredjedel av kapitalet förloras.

Mot bakgrund av den betydande ökning av rörelsevolymen som har ägt rum inom fondkommissionsbranschen under senare år har bankinspektionen funnit lagreglerna om det egna kapitalets storlek uppenbart otillräckliga. Med hänsyn till fondkommissionärernas betydelse både för samhället och den enskilde har bankinspektionen därför lämnat anvisningar om hur stort en fondkommissionsfirmas egna kapital bör vara för att rörelsen inte skall anses vara till skada för det allmänna. Det riskbärande kapitalet, vari bl. a. värderegleringskonton ingår, skall uppgå till minst en viss andel av fondkommissionsfirmans placeringar enligt balansräkningen.

Utredningen har utgått från att kapitaltäckningsbestämmelser behövs för att trygga fondkommissionsfirmornas soliditet och därmed kunderna och långivarna. Däremot har utredningen avvisat möjligheten att ersätta kapitaltäckningsregler med en föreskrift om att fondkommissionsfirma skall ta försäkring mot förluster. Utredningen har ansett det mest följdriktigt att – efter mönster från banklagstiftningen – utforma bestämmelserna som placeringsregler, differentierade efter placeringarnas art. Fondkommissionsfirmornas placeringar har grupperats i olika riskgrader. Täckning med eget beskattat kapital krävs med varierande procentsatser allt efter hur stor risken med placeringarna anses vara. I fall där det jämte fondkommissionsfirman finns annat närstående företag förutsätter utredningen att menliga verkningar för fondkommissionsfirmans kunder skall anses föreligga, om det närstående företaget inte uppfyller de föreslagna kapitaltäckningsreglerna. Såvitt gäller bankinstitut har utredningen ansett den kapitaltäckning som föreskrivs i banklagstiftningen tillräcklig.

Remissinstanserna är eniga om behovet av och syftet med kapitaltäckningsbestämmelser för fondkommissionsfirmor. De föreslagna kapitaltäckningsreglerna för fondkommissionbolag har emellertid mött viss kritik. Flera remissinstanser har framhållit att effekten av kapitaltäckningsreglerna blir att fondkommissionsbolagens konkurrenskraft försämras gentemot de banker som driver fondkommissionsrörelse. Fondkommissionsfirmorna har särskilt understrukit att förslaget att i kapitalbasen får inräknas endast beskattat eget kapital och inte vad som finns på värderegleringskontona är utomordentligt skadligt för fondkommissionsbolagen. Liknande synpunkter har framförts från vissa andra remissinstanser, som anser att det finns skäl att behålla det i

praxis utvecklade kapitaltäckningskravet. Styrelsen för Stockholms fondbörs och riksrevisionsverket har ifrågasatt om inte banklagsutredningens förslag till kapitaltäckningsregler för bankinstituten bör avvaktas innan de föreslagna reglerna införs. Bankinspektionen har tillstyrkt förslaget men anser att den nuvarande ordningen bör bestå under en övergångstid av tre år.

Jag delar uppfattningen att det bör finnas särskilda kapitaltäckningsregler för fondkommissionsbolagen. I fråga om banker som driver fondkommissionsrörelse är det tillräckligt med de kapitaltäckningsregler som finns i banklagarna. Dessa regler ses f. n. över av banklagsutredningen. Enligt direktiven har utredningen bl. a. att undersöka om det går att finna en lösning, där värdepappersreserverna kan jämföras som täckningskapital. Det problem banklagsutredningen har att behandla är således detsamma som det flera remissinstanser har tagit upp och som har ansetts särskilt betydelsefullt från konkurrenssynpunkt. Det är möjligt att man med ledning av banklagsutredningens förslag kan konstruera från konkurrenssynpunkt lämpligare kapitaltäckningsbestämmelser för fondkommissionsbolag än dem fondbörsutredningen har föreslagit. Som bankinspektionen har påpekat bör under alla förhållanden den nuvarande ordningen övergångsvis behållas. Mot bakgrund av vad jag nu har anfört anser jag det lämpligast att avvakta banklagsutredningens förslag innan definitiv ställning tas till de föreslagna kapitaltäckningsreglerna för fondkommissionsbolagen.

Även om jag inte vill föreslå att kapitaltäckningsregler f. n. förs in i fondkommissionslagen, finner jag med hänsyn till vikten av att fondkommissionsbolagen har en tillräcklig kapitaltäckning att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får möjlighet att fastställa bindande kapitaltäckningsregler för fondkommissionsbolagen. Härvid utgår jag från att de föreskrifter som kommer att utfärdas till sitt innehåll i huvudsak kommer att överensstämma med de anvisningar som bankinspektionen f. n. har lämnat. Jag vill dock framhålla att fondkommissionsbolagen bör planera sin verksamhet så att de har en god beredskap om något strängare kapitaltäckningskrav skulle komma att gälla i framtiden.

4.2.6 Courtage

För förmedling av köp och försäljning av värdepapper vid fondbörsen är börsmedlem enligt börsordningen berättigad till viss provision, s. k. courtage. För värdepappershandel som fondkommissionär förmedlar vid sidan av fondbörsen har Svenska fondhandlareföreningen rekommenderat visst courtage. Detta överensstämmer med det i börsordningen fastställda courtaget, såvitt gäller inregistrerade värdepapper, men är något högre för icke börsnoterade aktier. Därjämte har fondhandlareföreningen rekommenderat ett visst minimicourtage för värdepapperstransaktioner, dvs. ett minsta courtagebelopp per avräkningsnota, oavsett om det rör sig om inregistrerade värdepapper eller ej.

Utredningens förslag avser alla av fondkommissionär förmedlade värdepappersaffärer och innebär att de nuvarande reglerna om courtage upphävs. På grund av risken för prissamarbete föreslås dock att bankinspektionen skall pröva vilka högsta courtagesatser en fondkommissionär skall ha rätt att tillämpa i affärer med värdepapper. Enligt utredningen bör medgivande till höjning av courtagesatserna ges restriktivt så att inte priskonkurrensens fördelar går förlorade. Vidare föreslår utredningen att bankinspektionen skall bestämma storleken av det s. k. minimicourtage, som får tas ut vid beloppsmässigt små värdepappersaffärer. Utredningen förutsätter att bankinspektionen kommer att vara restriktiv vid beslut om ändring av detta courtage. Enligt utredningen är detta courtage f. n. så lågt att de små värdepappersaffärerna förorsakar fondkommissionärerna vissa förluster.

I en reservation anförs att det saknas skäl att upprätthålla en särskild prisreglering för fondkommissionärs arbete i samband med värdepappersaffärer. Såvitt gäller det s. k. minimicourtage sägs i reservationen att detta bör bestämmas så att det ger full kostnadstäckning. Vad gäller de små affärerna kan ett rätt avvägt courtage styra efterfrågan över till andra tjänster som bättre tillgodoser kundernas intresse, t. ex. köp av andelar i aktiefonder. I reservationen sägs vidare bl. a. att om majoritetens förslag genomförs bankerna kommer att få ett starkt intresse att öka sin andel av de större affärerna. Sammanfattningsvis hävdar reservanterna att de föreslagna reglerna kan komma att minska fondkommissionsfirmornas lönsamhet i sådan grad att en del av dem kan falla bort som börsmedlemmar.

Utredningens förslag har vid remissbehandlingen mött kritik från olika utgångspunkter. Vissa remissinstanser som bankinspektionen och NO förordar i princip helt fri konkurrens. Andra instanser, däribland Svenska sparbanksföreningen, Sveriges aktiesparares riksförbund och fondkommissionsfirmorna anser att den nuvarande ordningen bör behållas. En tredje grupp, däribland Svenska bankföreningen, hänvisar i sina yttranden till reservationen. Bankföreningen understryker särskilt det oriktiga i att bankerna till ett förlustbringande courtage skall behöva medverka vid små aktieaffärer och att de föreslagna reglerna kan medföra att vissa fondkommissionsfirmor faller bort som börsmedlemmar.

Som skäl för fri konkurrens anförs bl. a. att fondkommissionsmarknaden inte skiljer sig på så avgörande sätt från andra marknader med oligopolistisk konkurrens, dvs. fåtalskonkurrens, att en särskild högstprisreglering är befogad. Vidare anförs att de möjligheter som redan nu finns att ingripa mot skadlig prissamverkan torde vara fullt tillräckliga, eventuellt i kombination med en rätt för bankinspektionen att ingripa med åtgärder, om det skulle behövas. Det anses också finnas risk för att de av bankinspektionen fastställda högstpriserna kan komma att uppfattas som sanktionerade av samhället. Det finns enligt vissa instanser inte heller anledning att tro att det behövs särskilda regler som skall hindra bankerna att ta ut oskäliga priser vid små affärer.

De remissinstanser som förordar att den nuvarande ordningen behålls understryker särskilt att en fri konkurrens medför att företag slås ut eller läggs ned. Svenska sparbanksföreningen pekar härvid på erfarenheterna från bl. a. Förenta staterna. Fondkommissionsfirmorna framhåller att situationen skulle bli verkligt allvarlig, om firmorna i fråga om de större värdepappersposterna skulle utsättas för en priskonkurrens från bankerna för vilka kostnaden endast har marginell betydelse. Vidare framhålls att förslaget kommer att leda till betydande höjningar av minimicourttagen vilket vore olyckligt mot bakgrund av de nuvarande strävandena att öka spridningen av aktieägandet i landet.

För egen del kan jag i och för sig dela uppfattningen att fondkommissionsmarknaden inte skiljer sig på något avgörande sätt från andra marknader med fåtalskonkurrens och att det finns möjligheter att ingripa mot skadlig prissamverkan. Fondkommissionsmarknaden är dock speciell såtillvida att frågan om courtaget är ytterst väsentlig för fondkommissionsbolagen medan den för de banker som är fondkommissionärer endast har marginell betydelse. Man kan därför inte bortse från risken att en fri konkurrens kan leda till att en del fondkommissionsbolag slås ut från marknaden. Erfarenheterna från bl. a. Förenta staterna talar utan tvekan i denna riktning. Som jag tidigare har framhållit anser jag det angeläget att antalet fondkommissionärer inte nämnvärt reduceras. Antalet fondkommissionsfirmor uppgår inte ens till tio i hela landet. Vid en samlad bedömning av de olika synpunkter som kan läggas på frågan om courtage finner jag det lämpligast att grunddragen i det nuvarande systemet med fastställda courtagesatser behålls, i vart fall tills erfarenheter har vunnits om hur den nya lagstiftningen om fondkommissionsrörelse verkar i praktiken. Jag vill i detta sammanhang också understryka att de courtagesatser som i dag tillämpas är relativt låga vid en internationell jämförelse. Det är inte säkert att en fri konkurrens på detta speciella område i längden skulle innebära att courtagesatserna sänktes på något avgörande sätt.

Den nu rådande ordningen innebär att courtaget såvitt gäller handeln vid fondbörsen bestäms av regeringen och i övrigt efter rekommendationer av Svenska fondhandlareföreningen. Denna ordning är enligt min mening inte tillfredsställande. Det är från konsumentens synpunkt olämpligt att – i en marknad där fri konkurrens inte råder – överlåta åt dem som skall uppbära courtaget att också fastställa detta. Enligt min mening är den lämpligaste lösningen att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får rätt att fastställa courtagesatserna. Regeringen bör alltså kunna lämna bemyndigande härom till bankinspektionen, som har en god överblick över marknaden och kan förutsättas tillgodose också konsumenternas intressen. Jag föreslår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får fastställa courtagesatserna för all värdepappershandel som förmedlas av fondkommissionär.

Ett särskilt problem i detta sammanhang utgör det s. k. minimicourtaget,

som f. n. inte ger kostnadstäckning för de små affärer som en fondkommissionär förmedlar. Utredningen och vissa remissinstanser har av hänsyn främst till den aktieköpande allmänheten ansett att detta courtage inte bör höjas. Från bl. a. reservanterna i utredningen och bankföreningen har å andra sidan framhållits att det är orimligt att fondkommissionärerna inte ges full kostnadstäckning för sitt arbete med dessa affärer. Enligt min mening kan starka skäl anföras för båda dessa synpunkter. Jag anser dock i princip att minimicourtaget i vart fall på sikt bör anpassas så att det ger kostnadstäckning. Härigenom kan efterfrågan på denna del av värdepappersmarknaden föras över till andra tjänster som bättre kan tillgodose kundernas intresse som t. ex. köp av andelar i aktiefonder. Det bör emellertid, som följer av vad jag nyss har anfört, överlåtas till bankinspektionen att fastställa minimicourtagetsatserna.

4.2.7 Tillsyn m. m.

Ett väsentligt syfte med reglerna om fondkommissionshandeln är att skydda aktiespararnas intressen. I gällande lag anges sålunda vissa normer för fondkommissionärernas handlande. Vidare ingår som ett viktigt led i aktiespararnas skydd att fondkommissionärerna står under tillsyn av en offentlig myndighet, bankinspektionen.

Bankinspektionens uppgift är av övervakande och i efterhand kontrollerande karaktär. Inspektionen har enligt FL möjlighet att följa rörelsens gång men fondkommissionären får, så länge tillståndet inte återkallas, fritt avgöra hur han vill bedriva sin verksamhet. Bankinspektionen har däremot både rätt och skyldighet att meddela en fondkommissionär råd och anvisningar. Dessa är med visst undantag ej bindande för fondkommissionärerna. Det enda maktmedel som har tillagts inspektionen enligt gällande lag är möjligheten att återkalla en fondkommissionärs tillstånd. Detta kan komma i fråga om en fondkommissionär har överträtt lagen, uppenbart åsidosatt sina uppdragsgivares intressen eller på annat sätt visat sig olämplig att utöva fondkommissionsrörelse. Bankinspektionen kan vidare återkalla en fondkommissionärs tillstånd om rörelsen prövas vara till skada för det allmänna.

För att bankinspektionens tillsyn skall bli effektiv har fondkommissionärerna ålagts en omfattande rapporteringsskyldighet till bankinspektionen. Inspektionen har rätt att göra undersökningar hos fondkommissionärerna. Som tidigare nämnts har bankinspektionen utöver tillsynen över fondkommissionärerna i praktiken också fått möjlighet till viss insyn i annan finansiell verksamhet som bedrivs av en fondkommissionär vid sidan av fondkommissionsrörelsen. Fondkommissionärs verksamhet vid sidan av fondkommissionsrörelsen kan också utgöra grund för återkallelse av tillstånd.

Utredningens förslag till lagbestämmelser följer i huvudsak de nuvarande reglerna. Utredningen framhåller att de nu föreslagna bestämmelserna är uttryck för minimikrav och att även andra lagregler t. ex. i kommissionsla-

gen, måste följas av fondkommissionärerna. Vid sidan härav skall enligt förslaget en fondkommissionär iaktta god affärssed. Affärsverksamhet utanför den egentliga fondkommissionsrörelsen får inte heller ge anledning till erinran från allmänt legala och etiska synpunkter. Bankinspektionen bör därför jämte en kontroll av efterlevnaden av olika lagbestämmelser övervaka att fondkommissionsfirmorna driver en från allmän synpunkt även i övrigt tillfredsställande verksamhet. Det föreslås också att en fondkommissionsfirma skall kunna åläggas att kontinuerligt rapportera ägarförhållanden, styrelse och övrig ledning till bankinspektionen.

Utredningen anser att tillsynen liksom hittills skall vara av övervakande och i efterhand kontrollerande karaktär och att en fondkommissionär, så länge tillståndet inte har återkallats, principiellt skall ha rätt att fritt avgöra hur verksamheten skall bedrivas. Inspektionen bör emellertid kunna utfärda generella eller särskilda föreskrifter för hur verksamheten skall bedrivas. Vidare skall inspektionen för enskilda fall kunna göra påpekanden, ge råd eller meddela förelägganden med eller utan vite.

Utredningen föreslår att en fondkommissionsfirmas tillstånd att bedriva fondkommissionsrörelse skall kunna återkallas på samma grunder som f. n. anges i FL. Därutöver föreslås att återkallelse skall kunna ske, om en fondkommissionsfirma försummar att iaktta god affärssed. Beslut om återkallelse skall meddelas av bankinspektionen och kunna överklagas hos regeringen. Utredningen utgår från att inspektionen genom påpekanden och erinringar bör försöka komma till rätta med eventuella missförhållanden, innan återkallelse sker.

Utredningens förslag har i huvudsak tillstyrkts eller lämnats utan erinran vid remissbehandlingen. Bankinspektionen understryker att aktiespararna bör kunna göra anspråk på en offentlig tillsyn över värdepappersmarknaden, som är likvärdig med den som utövas i fråga om bank- och försäkringsrörelse. Andra remissinstanser framhåller bl. a. att en effektiv tillsyn är särskilt betydelsefull eftersom det är fråga om en marknad som i allt större omfattning tas i anspråk av en bred allmänhet med ofta ringa kunnande och erfarenhet på området.

Fondkommissionsfirmorna är däremot kritiska till förslaget i flera avseenden och anser att nuvarande bestämmelser kan behållas med några få ändringar. Dessa avser att tillstånd skall återkallas av regeringen och att allvarigare missförhållanden i första hand bör avhjälpas genom att fondkommissionsfirma interimistiskt ställs under särskild förvaltning. Firmorna anser att gränserna för tillsynsmyndighetens befogenheter bör anges klarare och att förslaget är alltför vittgående, såvitt gäller tillsyn av närstående företag. Enligt firmorna skulle det räcka med att närstående företag ålades viss uppgiftsskyldighet.

För egen del vill jag anföra följande. Mot bakgrund av värdepappersmarknadens stora samhälleliga betydelse instämmer jag i bankinspektionens uppfattning att aktiespararna bör kunna göra anspråk på en offentlig tillsyn

över fondkommissionsrörelse, som är likvärdig med den som utövas i fråga om bank- och försäkringsrörelse. De regler för tillsyn jag vill förorda ansluter sig också i stor utsträckning till de regler som gäller för bankinstituten.

I fråga om inriktningen av tillsynen vill jag särskilt framhålla att bankinspektionen nogra bör följa att fondkommissionärerna driver sin verksamhet i former som är godtagbara från kapitalskyddssynpunkt. Vidare bör inspektionen uppmärksamma sådana företeelser, som kan negativt påverka fondkommissionärernas vilja och förmåga att tillvarata sina kunders intressen, t. ex. om en fondkommissionär kan ha egna mot kunderna stridande intressen. Mot bakgrund av vad jag nu anfört kan jag i huvudsak ansluta mig till utredningens förslag i fråga om vad tillsynen över fondkommissionsbolagen bör avse.

Inspektionen bör således tillse att fondkommissionsbolagen följer fondkommissionslagen och andra författningar som reglerar fondkommissionsbolags verksamhet, t. ex. KL. Vidare bör inspektionen övervaka att fondkommissionsbolag efterlever bolagsordningens bestämmelser. Om någon verksamhet drivs utanför den egentliga kommissionshandeln, bör bankinspektionen också uppmärksamma sådan verksamhet i den mån det behövs för att bedöma fondkommissionärens lämplighet att driva fondkommissionshandel. Som utredningen har framhållit bör inspektionen också uppmärksamma att den verkställande ledningen för och ägarna till ett fondkommissionsbolag utgörs av personer som kan väntas driva verksamheten på ett korrekt och omdömesgillt sätt. Vad jag nu har sagt kan sammanfattas så att inspektionen bör vaka över fondkommissionsbolagens verksamhet i den mån det behövs för att känna till de förhållanden som kan inverka på bolagets säkerhet eller annars är av betydelse för en sund utveckling av fondkommissionsverksamheten.

På motsvarande sätt som vissa krav måste uppställas för att bolag skall få tillstånd att driva fondkommissionsverksamhet måste det finnas möjlighet att förhindra att den som inte uppfyller dessa krav fortsätter att utöva fondkommissionsverksamhet. Jag kan i allt väsentligt instämma i utredningens förslag såvitt avser grunderna för återkallelse av fondkommissionärs tillstånd. För det fall ett fondkommissionsbolag visar sig olämpligt att driva fondkommissionsrörelse bör således dess tillstånd liksom f. n. kunna återkallas. Utredningens förslag att underlåtenhet att iaktta god affärssed skall anges som särskild grund för återkallelse saknar motsvarighet i FL. Enligt min mening är begreppet god affärssed i detta sammanhang alltför vagt för att det vid sidan av olämplighetsrekvisitet skall kunna ges någon självständig betydelse då det gäller att ta ställning till om ett fondkommissionsbolags tillstånd skall återkallas. Jag kan därför inte biträda utredningens förslag på denna punkt. Jag förordar vidare, utöver vad utredningen har föreslagit, att tillstånd bör kunna återkallas, om ett fondkommissionsbolag förlorat över en tredjedel av sitt aktiekapital. Jag återkommer till dessa frågor i specialmotiveringen.

Jag delar utredningens uppfattning att ett fondkommissionsbolag, så länge tillståndet inte har återkallats, skall ha rätt att självt avgöra hur verksamheten bör bedrivas. Inspektionens uppgifter bör därför liksom hittills vara av övervakande och i efterhand kontrollerande karaktär. Vidare bör liksom hittills tillsynen utövas genom undersökningar hos fondkommissionsbolagen och genom att de åläggs viss rapporteringsskyldighet till inspektionen. Fondkommissionsfirmorna har i detta sammanhang kritiserat utredningsförslaget för att det inte tillräckligt klart anger inspektionens befogenheter gentemot ett fondkommissionsbolag. Jag kan till viss del instämma i denna kritik och har därför sökt att i lagförslaget tydligare bestämma inspektionens tillsynsbefogenheter. Detta bör vara till fördel både för inspektionen och för fondkommissionsbolagen. Jag vill bl. a. peka på att det bör klart framgå av lagen i vilka avseenden bankinspektionen skall kunna utfärda för fondkommissionsbolagen bindande generella föreskrifter. Detta bör enligt vad jag förordar kunna ske i fråga om kapitaltäckning, courtage, räkenskapernas förande och värdepappersförvaringen.

Enligt utredningens förslag skulle, i de fall fondkommissionsbolag inte följer bankinspektionens råd och anvisningar, inspektionen ytterst kunna påverka detta förhållande endast genom att återkalla bolagets tillstånd. En sådan ordning är enligt min mening inte tillfredsställande. Från flera synpunkter är det sålunda olämpligt att inspektionen i sådana fall skall behöva välja mellan att låta saken bero eller vidta en så drastisk åtgärd som att återkalla bolagets tillstånd. Jag förordar därför att inspektionen, utöver möjligheten att återkalla ett fondkommissionsbolags tillstånd, får befogenhet att meddela fondkommissionsbolag skriftlig erinran. Sådan erinran bör kunna kombineras med föreläggande vid vite att göra rättelse eller i övrigt vidta erforderliga åtgärder. Sådan erinran bör enligt min mening tillgripas i stället för återkallelse i de fall inspektionen kan anta att bolaget låter sig rättas därav. Detsamma bör gälla om det föreligger missförhållande som inte är av så allvarlig beskaffenhet att återkallelse av tillståndet är befogad.

Om ett fondkommissionsbolags tillstånd har återkallats bör avvecklingen av fondkommissionsrörelsen ske under så effektiv kontroll som möjligt. Utredningen föreslår därför att förordnandet för den revisor som utses av bankinspektionen skall gälla tills rörelsen har avvecklats. Utredningens förslag är enligt min mening inte helt tillfredsställande. Även i det fall att ett fondkommissionsbolags tillstånd har återkallats är det angeläget att inspektionen har möjlighet att vidta åtgärder för att skydda allmänhetens intressen i bolaget. Jag anser att en så ingripande åtgärd som att försätta bolaget i likvidation inte är nödvändig. Jag förordar i stället att utredningens förslag kompletteras så att inspektionen får rätt att vid vite förbjuda ett bolag, vars tillstånd har återkallats, att utöva verksamhet intill dess fondkommissionsrörelsen har avvecklats.

Jag har tidigare framhållit att den aktiesparande allmänhetens intressen kan komma i fara, om ett fondkommissionsbolag förlägger sådan finansiell

verksamhet som har samband med fondkommissionsrörelsen utanför bolaget. I den mån samma personer har ett bestämmande inflytande i ett fondkommissionsbolag och i ett företag som huvudsakligen driver sådan finansiell verksamhet så bör enligt vad jag nyss har förordat fondkommissionslagen såvitt avser verksamheten och tillsynen i tillämpliga delar gälla också för detta företag. Jag förordade i detta sammanhang också att företag, som har inslag av finansiell verksamhet och står i visst samband med fondkommissionsbolag, bör ha viss upplysningsskyldighet bl. a. om sitt samröre med fondkommissionsbolaget. Det kan vara fallet om t. ex. samma personer har ett bestämmande inflytande i ett fondkommissionsbolag och i ett annat företag som, utan att det utgör det huvudsakliga verksamhetsområdet, driver sådan finansiell verksamhet som nyss har nämnts. Vidare avser regeln det fall att de personer som har ett bestämmande inflytande i fondkommissionsbolag också har ett inflytande, om än ej bestämmande, i företag som driver finansiell verksamhet. Det är givet att inflytandet i sidobolaget måste vara väsentligt. Jag avser att i specialmotiveringen närmare ta upp dessa frågor.

I sådana fall som nu har angetts är det angeläget att bankinspektionen kan inhämta uppgifter om det närstående företaget så att inspektionen kan övervaka att den aktiesparande allmänhetens intressen inte åsidosätts. Inspektionen bör således kunna informera sig om t. ex. i vilken omfattning det närstående företaget handlar med aktier och i vilken omfattning företaget lämnar kredit åt fondkommissionsbolagets kunder. Inspektionen bör sålunda kunna förelägga sådant företag att lämna upplysningar om förhållandet till fondkommissionsbolaget och om verksamhet som har samband med fondkommissionsbolagets rörelse.

Vad utredningen har anfört i fråga om tillsynen över bankinstituten och förutsättningarna för att återkalla tillstånd för bankinstitut att driva fondkommissionsrörelse innebär att dessa frågor regleras enligt banklagstiftningen. Detta har i huvudsak lämnats utan erinran vid remissbehandlingen. För egen del kan jag instämma i att bankinspektionen redan enligt banklagarna har möjlighet att utöva tillsyn över bankinstituts fondkommissionsrörelse och att särskilda bestämmelser i detta avseende inte behövs. Med hänsyn till att bankinspektionen enligt mitt förslag bör verkställa tillståndsprövningen för alla fondkommissionärer bör bankinspektionen ges rätt att pröva även fråga om återkallelse av bankinstituts tillstånd. Sådant tillstånd bör kunna återkallas på i huvudsak samma grunder som i fråga om fondkommissionsbolags tillstånd.

Bankföreningen har riktat kritik mot utredningens uttalande att bankinstituten till inspektionen skall rapportera krediter för vilka säkerheten utgörs av marknadsmässiga värdepapper. Jag har förståelse för kritiken. Det får ankomma på bankinspektionen att i sin tillsynsverksamhet bedöma behovet och omfattningen av rapporteringsskyldigheten.

4.2.8 Övriga frågor

Fondbörsutredningen har behandlat bankinspektionens framställning till regeringen om närmare precisering av inspektionens skyldigheter och befogenheter när det gäller att verka för att fondhandeln äger rum på ett tillfredsställande sätt. Inspektionen begärde att den gavs allmän befogenhet att infordra de yttranden och göra de påpekanden som föranleddes av ärendets art. Utredningen konstaterar bl. a. att även andra än fondkommissionärerna har betydelse för börsens funktioner samt att enstaka personers handlande kan få stor genomslagskraft på kursbildningen på en så begränsad börs som Stockholms fondbörs. Mot bakgrund härav föreslår utredningen att bankinspektionens insynsmöjligheter såvitt gäller värdepappersmarknaden förbättras.

Utredningens förslag innebär att bankinspektionen får rätt att av den som yrkesmässigt bedriver eller medverkar vid handel med värdepapper kräva upplysning angående denna handel. Samma rätt föreslås inspektionen få beträffande juridisk person som äger eller förvaltar värdepapper i en ej obetydlig omfattning. Utredningen föreslår vidare en utvidgning av lagen (1971:827) om registrering av aktieinnehav, den s. k. insiderlagen, till kategorien stora aktieägare, ledamöter i företagsnämnder och arbetstagarkonsulter. Enligt utredningen bör inspektionen ha rätt att av den som är anmälningsskyldig enligt insiderlagen infordra uppgift om dennes handel med värdepapper.

Utredningen konstaterar att den föreslagna utvidgningen av inspektionens befogenhet att begära information av andra kategorier än fondkommissionärer är av känslig karaktär. Utredningen intar därför viss restriktivitet och finner ej skäl att ansluta sig till inspektionens förslag i fråga om befogenheten att göra påpekanden. Den information inspektionen får är avsedd att tjäna som underlag för framställningar om t. ex. lagändring eller för kontakt med börsstyrelsen för att denna skall kunna få fylligare underlag för t. ex. beslut om börsstopp.

Förslaget har fått ett blandat mottagande vid remissbehandlingen. Vissa remissinstanser finner bestämmelserna ägnade att stärka allmänhetens förtroende för börsen och tillstyrker därför förslaget. Vissa av näringslivets organisationer finner däremot att förslaget går längre än vad som krävs med hänsyn till den aktieköpande allmänhetens intresse. Bankinspektionen anser att, om inspektionen inte får rätt att göra påpekanden, det är lika bra att inte ha någon lagstiftning alls i detta avseende och avstyrker i så fall förslaget. Enligt inspektionen har erfarenheterna från de gångna åren ytterligare understrukt behovet av en tillsyn från samhällets sida. Inspektionen konstaterar dock att en tillsyn över fondhandeln är förenad med betydande svårigheter och att andelen affärer som bort uppmärksammas men som undgår upptäckt under alla förhållanden måste bli stor. Om en tillsyn över fondhandeln alls skall ha någon mening måste den dock även innefatta en rätt att framföra kritik mot begagnade affärsmetoder.

Sedan fondbörsutredningens förslag remissbehandlats har bankinspektionen i en skrivelse den 13 december 1977 till regeringen pekat på vissa uppmärksammade händelser som ägt rum på värdepappersmarknaden under senare tid. Inspektionen påvisar bl. a. att ett bolag, som har ägnat sig åt värdepappersförvaltning och som inspektionen inte kunnat ingripa mot, har uppträtt på ett sådant sätt att åtskilliga personer drabbats av mycket stora förluster. Inspektionen pekar också på vissa misstänkta fall av insideraffärer i samband med försäljningen av ett börsnoterat företag. Inspektionen finner att det i samband med dessa händelser har förekommit inslag som är betänkliga särskilt utifrån intresset att bevara allmänhetens förtroende för värdepappershandeln. Inspektionen begär mot bakgrund bl. a. härav, att regeringen närmare överväger förutsättningarna för en skärpt lagstiftning på ifrågavarande område i syfte att kunna åstadkomma bättre möjligheter att komma till rätta med för samhället skadliga affärer av det slag som insideraffärer innebär. Enligt inspektionens mening är frågorna sannolikt så komplicerade att en särskild utredning kan vara motiverad.

För egen del vill jag anföra följande. Jag delar uppfattningen att det är väsentligt med en sådan tillsyn över värdepappersmarknaden att allmänhetens förtroende för värdepappershandeln kan bevaras. Utredningens förslag tillgodoser i viss utsträckning detta önskemål. De händelser bankinspektionen har redogjort för i sin skrivelse till regeringen tyder dock på att det finns skäl att närmare överväga förutsättningarna för att ytterligare skärpa lagstiftningen på ifrågavarande område. En möjlighet är att inspektionen ges rätt att göra påpekanden i anledning av den information inspektionen har inhämtat om hur värdepappershandeln äger rum. Utredningen har utan att gå närmare in på frågan avvisat en sådan lösning med hänsyn till frågans känsliga karaktär. Jag kan dela uppfattningen att frågan är känslig. Från den enskildes synpunkt skulle det t. ex. kunna ses som ett ingrepp i den personliga integriteten om inspektionen gavs möjlighet att genom offentliga påpekanden ge uttryck för sin uppfattning i hithörande frågor. Frågan kräver därför enligt min mening en noggrann prövning från bl. a. rättssäkerhetssynpunkt. Varken utredningen eller remissinstanserna – bortsett från bankinspektionen – har emellertid behandlat dessa aspekter. Även om jag således anser att det kan finnas skäl att skärpa lagstiftningen på detta område är jag därför f. n. inte beredd att slutgiltigt ta ställning till denna fråga utan anser att den bör övervägas ytterligare.

Utredningen föreslår att bankinspektionen liksom hitintills skall kunna förelägga vite och att talan mot sådana beslut skall föras hos regeringen genom besvär. Förslaget har i huvudsak lämnats utan erinran vid remissbehandlingen. Kammarrätten i Stockholm framhåller dock att beslut av denna art är mer lämpade för en domstolsmässig prövning. Såvitt gäller möjligheten att förelägga vite går, som jag tidigare har nämnt, mitt förslag något längre än utredningens. Ett fondkommissionsbolag skall således vid vite t. ex. kunna åläggas att göra rättelser eller förbjudas att fortsätta viss verksamhet. Denna

typ av beslut som huvudsakligen avser lämplighetsfrågor är enligt min mening inte särskilt väl lämpade för en domstolsmässig prövning. Jag instämmer därför i utredningens förslag att besvär över beslut om föreläggande av vite bör föras hos regeringen. Detta överensstämmer också med principerna bakom förvaltningsrättsreformen.

Vad gäller tystnadsplikt för styrelseledamot i eller befattningshavare hos fondkommissionsbolag ansluter jag mig till utredningens förslag att sådana personer ej obehörigen skall få yppa eller nyttja vad de under uppdraget eller i tjänsten fått veta om annans affärsförhållanden eller personliga förhållanden. Enligt min mening bör motsvarande gälla för styrelseledamot i eller befattningshavare hos bank.

Utredningens förslag till sekretess- och tystnadspliktsregler i övrigt bygger på de förslag (SOU 1975:22 resp. SOU 1975:102) som har lagts fram av offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén samt tystnadspliktskommittén. Dessa förslag har ännu inte resulterat i lagstiftning. Inom regeringskansliet pågår f. n. arbetet härmed. Jag anser det därför lämpligast att tills vidare i huvudsak behålla de regler som f. n. gäller. Såvitt gäller tystnadsplikt för den som hos bankinspektionen har tagit befattning med tillstånds- eller tillsynsärende föreslår jag dock att reglerna tills vidare utformas på likartat sätt som de regler som föreslås gälla för befattningshavare hos fondkommissionär.

Utredningen föreslår att straff skall kunna ådömas den som driver fondkommissionsrörelse utan tillstånd och den som utan att ha tillstånd att driva fondkommissionsrörelse använder sig av ordet fondkommission i sin firma eller vid beteckningen av sin affärsrörelse. Vidare föreslår utredningen att straff skall kunna ådömas styrelseledamot eller befattningshavare hos fondkommissionsbolag som uppsåtligen eller av oaktsamhet lämnar bankinspektionen oriktiga upplysningar om verksamheten eller vilseleder bankinspektionen genom oriktig bokföring. De föreslagna bestämmelserna har lämnats utan erinran av remissinstanserna. Även jag kan ansluta mig till utredningens förslag till straffbestämmelser.

I fråga om lagens ikraftträdande har utredningen föreslagit övergångsbestämmelser som i stora drag innebär att den nya lagen skall gälla fr. o. m. ikraftträdandet för fondkommissionärer som är banker eller aktiebolag. För kommanditbolag föreslås en anpassningstid om tre år. I några avseenden föreslås vidare en övergångstid av tre år, bl. a. i fråga om fondkommissionsbolags rätt att inneha värdepapper och inskränkningarna för större intressenter i fondkommissionsbolag att driva viss verksamhet.

Utredningens förslag har i huvudsak godtagits av remissinstanserna. Även jag kan i allt väsentligt ansluta mig till utredningens förslag. Som jag tidigare har framhållit bör fondkommissionärerna genom lämpligt avvägda övergångstider ges god tid att anpassa sig till de nya reglerna. Den nya lagstiftningen bör träda i kraft den 1 januari 1980. Jag ämnar i specialmotiveringen närmare behandla de övergångsbestämmelser jag förordar.

Samtidigt med FL tillkom lagen (1919:242) med vissa bestämmelser om rätt

att förfoga över annan tillhöriga fondpapper. Motivet för sistnämnda lag var bl. a. att fondhandlarna då hade den uppfattningen att de kunde praktiskt taget fritt disponera över andras fondpapper, som de hade i sin besittning, bara de på utsatt tid återställde till ägaren ett lika antal papper av samma slag som de mottagna.

I lagen föreskrivs att överenskommelse genom vilken en fondkommissionär eller panthavare har erhållit rätt att för annans räkning än ägarens förfoga över fondpapper är utan verkan, om inte överenskommelsen har träffats skriftligen i särskild, endast därom upprättad handling. Vidare skall i denna handling fondpapperen beskrivas så tydligt att de kan skiljas från andra och det förfogande som avses noggrant anges. För pantsatta fondpapper gäller att de inte får återbelånas av panthavaren annat än i förening med den fordran som panten utgör säkerhet för, om inte överenskommelse om detta har träffats i sådan ordning som nyss har nämnts. Inte i något fall får pantsatta fondpapper återbelånas för högre belopp eller på strängare villkor än de för vilka de häftar hos panthavaren. Förfogande i strid med nämnda bestämmelser bestraffas som olovligt förfogande, om det inte innefattar grövre brott. Lagen är generellt tillämplig på panthavare, dvs. även utanför kretsen av fondkommissionärer. I övrigt, dvs. vid innehav av annan tillhörigt fondpapper för försäljning i kommission, inköp i kommission eller för förvaring gäller lagen i huvudsak endast för fondkommissionärer.

Utredningen har konstaterat att lagen komplicerar en fondkommissionärs möjligheter till finansiering av verksamheten och har därför övervägt att föreslå att lagen avskaffas. Lagen gäller emellertid inte enbart fondkommissionärer utan träffar en vidare krets av personer som mottar fondpapper som pant. Bankirer som ger kredit mot säkerhet av fondpapper torde enligt utredningen på senare tid ha ökat i antal. De står ej under tillsyn. Fondkommissionsfirmorna har vidare enligt utredningen ej alltid på ett tillfredsställande sätt iakttagit lagens bestämmelser. Hänsyn till den olägenhet lagen medför för fondkommissionärer och panthavare bör vika för det skydd som den i de avsedda fallen ger allmänheten. Utredningen föreslår därför att lagen behålls. Enligt utredningen bör emellertid olägenheten med nuvarande regler beaktas på det sättet att kravet på att fondpapperen noggrant skall beskrivas utgår ur lagen.

Utredningens förslag har tillstyrkts av Svenska bankföreningen och fondkommissionsfirmorna samt har i övrigt lämnats utan erinran av remissinstanserna. Fondkommissionsfirmorna har dock satt i fråga, om de inte kunde undantas från lagens bestämmelser med hänsyn till att de står under tillsyn av banpinspektionen.

Enligt min mening är de skyddssynpunkter som ligger till grund för ifrågavarande lag så starka att det kan sättas i fråga om någon ändring av lagen bör vidtas. Kravet på att de fondpapper överenskommelsen avser noggrant skall beskrivas syftar nämligen till att förhindra, att någon skall kunna genom en generell förklaring av annan förvärva sig rätt att för egen räkning förfoga

över de fondpapper denne i en framtid kan komma att lämna honom. Genom de krav lagen i övrigt uppställer har emellertid bankinspektionen goda möjligheter att vaka över att fondkommissionärer och andra som står under inspektionens tillsyn inte kommer att missbruka en eventuell rätt att inhämta generella medgivanden. Jag föreslår därför att kravet på ett noggrant angivande av vilka fondpapper som avses inte längre skall gälla för den som står under bankinspektionens tillsyn. För andra personer anser jag det däremot inte försvarbart att göra någon ändring i fråga om nuvarande krav. Lagen bör emellertid i detta sammanhang omarbetas och ersättas av en ny lag. Några större sakliga ändringar avses inte utöver vad jag nyss angav.

4.3 Lagstiftning om fondbörsverksamhet

4.3.1 Allmänna synpunkter

Fondbörsens uppgift är att främja handel med värdepapper genom att skapa tillfälle till regelbunden handel och notering i ordnade former. Genom sin verksamhet bidrar fondbörsen till att placeringar i allmänt spridda värdepapper blir relativt likvida, dvs. snabbt kan omsättas i pengar. Detta medför att sådana värdepapper kan bli attraktiva placeringsobjekt, vilket i sin tur främjar utbudet av riskvilligt kapital. Härav följer också att börshandeln har betydelse för kapitalbehövande företag genom att underlätta deras kapitalförsörjning.

Aktiemarknaden anses av många vara en mätare på det ekonomiska klimatet i landet. Börsnoteringarna läggs sålunda ofta till grund för antaganden i fråga om den kommande ekonomiska utvecklingen. Genom att kursnoteringarna på värdepapper omedelbart offentliggörs får allmänheten en aktuell bild av marknadsläget. Särskild uppmärksamhet tilldrar sig därvid den s. k. börsbarometern, dvs. den senaste tendensen för aktiekurserna, som publiceras i dagstidningarna efter varje börsdag. Fondbörsen har genom att i samband med inregistrering av värdepapper ålägga utgivarna en tämligen omfattande informationsskyldighet också bidragit till att förbättra nyhets-spridningen i ekonomiskt viktiga angelägenheter. Börsverksamheten kan på så sätt bidra till en förbättrad insyn för allmänheten i flertalet av våra största företag.

Vid sidan av handeln med värdepapper som har registrerats vid fondbörsen bedrivs, som tidigare har nämnts, i börsens lokaler handel och notering med andra värdepapper, upptagna på den s. k. fondhandlarlistan. Denna lista handhas f. n. på eget ansvar av Svenska fondhandlareföreningen, som är en sammanslutning av fondkommissionärer med både banker och fondkommissionsfirmor som medlemmar. I många fall innebär registrering på denna lista ett förstadium till börsintroduktion. Mindre företag av typ familjeföretag kan nämligen, i samband med en utförsäljning av aktier i företaget till ett flertal personer, tas upp på fondhandlarlistan. Aktierna blir därmed föremål

för sådan offentlig och marknadsmässig kurssättning som utgör en av förutsättningarna för börsintroduktion.

Det anförda utgör exempel på fondbörsens betydelse i skilda avseenden. Det är enligt min mening uppenbart att börshandeln fyller en viktig och central uppgift för värdepappersmarknaden i vårt land. Det är därför angeläget att reglerna om fondbörsen och börshandeln utformas så att de skapar goda förutsättningar för att denna verksamhet utövas på ett tillfredsställande sätt och med allmänhetens förtroende.

Under år 1977 omsattes på Stockholms fondbörs aktier till ett belopp av 1 740 milj. kr., vilket svarar mot ca 37 procent av den totala aktieomsättningen. Vid utgången av året var aktier i 96 bolag inregistrerade med ett sammanlagt nominellt värde av 20 300 milj. kr.

På den s. k. fondhandlarlistan var vid utgången av år 1977 drygt 50 aktiebolag och tre aktiefonder registrerade. Nominella värdet av dessa bolags aktier var sammanlagt ca 1 500 milj. kr. Under år 1977 omsattes värdepapper registrerade på listan till ett värde av omkring 70 milj. kr.

På obligationsmarknaden är förhållandena, som tidigare har nämnts, annorlunda än när det gäller aktier. Marknaden för räntebärande lån är till övervägande del institutionaliserad med allmänna pensionsfonden, bankerna och försäkringsbolagen som de största placerarna. Denna marknad ligger praktiskt taget helt utanför börsen. I fråga om premielånen har däremot allmänhetens intresse ökat och obligationshandeln på börsen avser så gott som helt sådana lån.

De grundläggande bestämmelserna om fondbörsverksamhet finns i FL. Enligt dessa bestämmelser får fondbörs inte inrättas här i landet utan regeringens tillstånd. Förutsättning för tillstånd är att fondbörsen prövas bli till nytta för det allmänna. Även om lagen medger möjlighet att inrätta flera fondbörser i landet finns endast en, nämligen Stockholms fondbörs. Lagen innehåller vidare bestämmelser om börsens styrelse och om tillsyn över verksamheten. Närmare regler för fondbörsens verksamhet fastställs av regeringen för tio år i sänder i en börsordning, senast fastställd år 1969 (SFS 1969:546). Därutöver gäller vissa ordningsregler för fondbörsen som har utfärdats av börsstyrelsen.

I betänkandet (SOU 1973:60) Fondbörsen föreslår fondbörsutredningen en ny författningsmässig reglering för Stockholms fondbörs och dess verksamhet, bestående av en lag om Stockholms fondbörs och en författning som utfärdas av regeringen. Fondbörsverksamheten skall liksom hittills stå under tillsyn av bankinspektionen. Stockholms fondbörs föreslås få ensamrätt i fråga om fondbörsverksamhet och därmed karaktär av riksbörs. Börsstyrelsen föreslås emellertid få rätt att med bankinspektionens tillstånd uppdra åt sammanslutning av svenska fondkommissionärer att i viss utsträckning besluta om inregistrering av värdepapper vid fondbörsen och ombesörja notering av kurs i fråga om dessa. Förslaget innehåller vidare uttryckliga jävsregler för ledamöterna i börsstyrelsen och för börschefen samt nya

bestämmelser av processuell karaktär, innefattande bl. a. rätt till besvär över börsstyrelsens beslut.

I viktiga avseenden, t. ex. om värdepappersutgivares informationsplikt och om fondbörsstyrelsens sammansättning, har som tidigare nämnts utredningens förslag redan föranlett lagstiftning. Jag avser att i det följande ta upp återstående frågor. De av mig framlagda förslagen grundas i stor utsträckning på utredningens förslag, som i stort sett har godtagits av remissinstanserna. Jag vill emellertid redan här förutskicka, att jag i några fall – t. ex. i fråga om börsstyrelsens möjlighet att överlåta viss börsverksamhet på annan – stannat för andra lösningar än utredningen. I likhet med utredningen förordar jag att de grundläggande reglerna om fondbörsverksamheten meddelas i en lag om Stockholms fondbörs. Det huvudsakliga innehållet i denna lag behandlas i följande avsnitt. Ytterligare bestämmelser om fondbörsen och dess verksamhet bör liksom hittills kunna meddelas av regeringen och därutöver av börsstyrelsen genom t. ex. särskilda ordningsregler.

4.3.2 *Fondbörsens organisation m. m.*

För värdepapper som köps och säljs i större omfattning finns behov av att kurser noteras kontinuerligt och offentliggörs. Om köp- och säljanbud beträffande värdepapper sammanförs regelbundet för handel och kursnotering, föreligger vad som i allmänt språkbruk brukar betecknas som fondbörsverksamhet.

I FL anges inte vad som skall förstås med fondbörsverksamhet. Som har berörts i föregående avsnitt får fondbörs inte upprättas utan regeringens tillstånd. För tillstånd krävs att börsen prövas vara till nytta för det allmänna. Utöver de regler som avser den officiella formen av fondbörsverksamheten finns i FL vissa föreskrifter, som kan sägas förutsätta börsverksamhet i mera allmän mening. I lagen förbjuds t. ex. utspridande av kurslista beträffande fondbörsnoterat papper, om listan upptar andra kurser än dem som har noterats. När det gäller värdepapper som inte är noterat på fondbörs i Sverige, får kurslista offentliggöras endast efter tillstånd av bankinspektionen. Svenska fondbörsföreningen ombesörjer som tidigare har nämnts notering och publicering av en kurslista som upptar papper som inte är noterade på fondbörsen, den s. k. fondbörslistan. Verksamheten sker under börsliknande former i fondbörsens lokaler. Stockholms fondbörs har dock inte något formellt ansvar för denna verksamhet.

Utredningen föreslår att i lagen uttryckligen anges att fondbörsverksamhet skall anses föreligga när köp- och säljanbud beträffande värdepapper regelbundet förs samman i och för handel och notering av kurs. Förslaget har inte mött erinran vid remissbehandlingen och även jag ansluter mig till det.

En utgångspunkt för utredningens överväganden är att all börsverksamhet bör bedrivas i former som ger den enskilde kapitalplaceraren och allmänheten

bästa möjliga skydd i samband med börstransaktioner. Utredningen föreslår därför att börsverksamhet skall få ske endast med statlig auktorisation och under offentlig kontroll. Utredningen jämför placeringar i värdepapper med bank- och försäkringssparande och finner det naturligt att allmänheten får sitt skyddsintresse tillgodosett på motsvarande sätt som i fråga om bank- och försäkringsrörelse.

Remissinstanserna delar utredningens uppfattning att all börsverksamhet bör vara underkastad offentlig kontroll. Med hänsyn till värdepappersomsättningens stora ekonomiska betydelse och behovet av skydd för den aktiesparande allmänheten anser också jag det uppenbart att börsverksamheten skall stå under offentlig tillsyn. Bankinspektionen bör liksom hittills vara tillsynsmyndighet.

Utredningen anser vidare att fondbörsverksamhet här i landet i princip skall förbehållas Stockholms fondbörs. Utredningen finner inte skäl att, som f. n. i FL, öppna möjlighet att vid sidan av Stockholms fondbörs inrätta andra fondbörser här i landet. Om man fullständigt genomför principen om ensamrätt för Stockholms fondbörs att driva fondbörsverksamhet, skulle det emellertid hindra den handel och notering på fondhandlarlistan som f. n. bedrivs av Svenska fondhandlareföreningen. För att inte utan vidare bryta mot det hittillsvarande systemet föreslår utredningen att styrelsen för Stockholms fondbörs får rätt att med bankinspektionens tillstånd uppdra åt sammanslutning av svenska fondkommissionärer att i viss utsträckning besluta om inregistrering av värdepapper och ombesörja notering av kurs i fråga om dessa. Annan sammanslutning av svenska fondkommissionärer än fondhandlareföreningen finns f. n. inte.

Fondhandlareföreningen skulle genom förslaget också i fortsättningen kunna ha hand om börshandel och notering i ungefär samma utsträckning som f. n. Verksamheten skulle äga rum inom fondbörsens lokaler och börsstyrelsen skulle som uppdragsgivare övervaka denna del av föreningens verksamhet. Övervakningen avses i första hand bestå i att tillsammans med föreningen utforma närmare anvisningar för introduktion av värdepapper på den särskilda kurslistan, dvs. fondhandlarlistan, och för vissa andra mera centrala områden av verksamheten, t. ex. i fråga om ordningen för handel och notering. Börsstyrelsen förutsätts dessutom fortlöpande övervaka att föreningen fullgör sina skyldigheter enligt uppdraget. Avtal om uppdrag skall kunna sägas upp av både börsstyrelsen och föreningen.

Fördelarna med den föreslagna anordningen ligger enligt utredningen i att det kan införas ett monopol på börsverksamheten för Stockholms fondbörs, vilket utredningen finner mest ändamålsenligt från formell och saklig synpunkt, utan att kontinuiteten beträffande svensk fondbörsverksamhet eftersätts.

Förslaget om att Stockholms fondbörs skall ha ensamrätt att driva fondbörsverksamhet tillstyrks eller lämnas utan erinran av så gott som alla remissinstanser. Endast i ett yttrande ifrågasätts värdet av att fastslå

ensamrätten i lag, främst med hänsyn till ett eventuellt framtida behov av ytterligare fondbörser. För min del ansluter jag mig till den uppfattning som utredningen och flertalet remissinstanser har gett uttryck för. Jag förordar alltså att endast Stockholms fondbörs skall få driva fondbörsverksamhet här i landet och att detta anges i lagen.

Förslaget om att börsstyrelsen efter samtycke av bankinspektionen skall kunna överlåta på fondhandlareföreningen att besluta om registrering av värdepapper och notering av kurs i fråga om dessa godtas av remissinstanserna utom bankinspektionen. Enligt inspektionens mening medför förslaget inte några egentliga praktiska fördelar jämfört med alternativet att förlägga all börsverksamhet till fondbörsen. Fondhandlareföreningens beslutanderätt kommer enligt inspektionen att gälla börsärenden av väsentlig betydelse och blir inte i egentlig mening grundad på delegationen från börsstyrelsen. Av detta följer oklarhet i ansvarsfrågor och även i fråga om tillsynen. Inspektionen erinrar om att fondhandlareföreningen inte fyller de krav av associationsrättslig natur som måste ställas på ett organ som skall driva fondbörsverksamhet inom ramen för ett offentligt börsmonopol. Bankinspektionen avstyrker därför den föreslagna konstruktionen. De uppgifter som utredningen har tillagt fondhandlareföreningen bör enligt inspektionens uppfattning handhas av börsstyrelsen.

Jag har stor förståelse för önskemålet att bevara kontinuiteten i svensk börshandel och för att man av det skälet vill skapa möjligheter för Svenska fondhandlareföreningen att också i fortsättningen få ha hand om den handel med värdepapper och notering som nu sker i föreningens regi. Mot denna ordning har hittills inte heller riktats några anmärkningar. Jag finner emellertid bankinspektionens principiella invändningar mot utredningsförslaget beaktansvärda. Fondhandlareföreningen är en intressesammanslutning för fondkommissionärer. Rätten att driva fondbörsverksamhet skall enligt förslaget i princip förbehållas Stockholms fondbörs, som är en institution med starka offentlighetsrättsliga inslag. Det kan från allmän synpunkt då synas motsägelsefullt att en del av verksamheten skiljs ut och anförtros en privat sammanslutning, vars egentliga uppgift är av helt annan karaktär. Jag anser i likhet med vad som har uttalats av bankinspektionen att den konstruktion som har föreslagits av utredningen förutsätter en översyn av fondhandlareföreningen och dess arbetsformer. Därvid skulle också kunna sättas i fråga om man med börsstyrelsen som förebild borde tillförsäkra det allmänna visst inflytande i föreningen. I sammanhanget kan erinras om att fondkommissionärerna – i egenskap av börsmedlemmar och medlemmar i fondhandlareföreningen – skulle bli såväl nyttjare som handhavare av viss börsverksamhet. Mot detta kan resas både principiella och andra invändningar.

Den väsentligaste invändningen mot utredningsförslaget i denna del är emellertid enligt min uppfattning att alltför vittgående befogenheter läggs på fondhandlareföreningens styrelse. I dess åligganden skulle bl. a. ingå att fatta

beslut av stor betydelse för marknadens intressenter. Utvecklingen på värdepappersmarknaden medför att sådana avgöranden, t. ex. introduktion av värdepapper, inte sällan blir av ganska komplicerad natur. I fråga om hanteringen av fondhandlarlistan skulle föreningen få samma befogenheter som börsstyrelsen har inom sitt område. Detta innebär att flera maktpåliggande uppgifter läggs på föreningen. Det kan t. ex. röra sig om förhandlingar och avtal med introduktionssökande bolag eller beslut om inregistrering, avregistrering eller börsstopp. Dessa beslut och åtgärder har i många fall stor ekonomisk betydelse för både enskilda företag och marknaden i stort.

Som bankinspektionen har påpekat kan vidare vissa tillsynsproblem uppstå, om fondhandlareföreningen tillåts driva börsverksamhet. Visserligen skall börsstyrelsen enligt utredningens förslag ha det formella ansvaret för verksamheten och föreningen skall följa börsstyrelsens anvisningar. Skulle något missförhållande uppstå, torde börsstyrelsen emellertid ha möjlighet att ingripa endast i efterhand. Bankinspektionen kommer enligt förslaget att få insyn i verksamheten endast indirekt via börsstyrelsen.

Även om de påtalade olägenheterna delvis skulle kunna hävas genom avtal med fondhandlareföreningen och ändringar i den föreslagna lagstiftningen, kvarstår dock enligt min mening så vägande skäl mot att uppdra åt en privat sammanslutning att utöva börsverksamhet, att denna lösning inte bör väljas. För min del anser jag i likhet med bankinspektionen väsentliga fördelar ligga i att samla allt ansvar för börsverksamheten i landet hos börsstyrelsen. Gränsdragnings- och ansvarsfördelningsproblem undviks och bankinspektionens tillsynsbefogenheter klarläggs. Börsstyrelsen får vidare en bättre överblick över hela marknaden, vilket bör underlätta strävandena att utbilda en enhetlig praxis t. ex. i introduktionsärenden.

Mot bakgrund av det anförda föreslår jag att börsstyrelsen anförtros ansvaret för all börsverksamhet här i landet. Någon möjlighet att överlåta på annan att svara för registrerings- och noteringsverksamhet bör inte finnas. Jag anser det emellertid mycket angeläget understryka att den av mig föreslagna lösningen av de institutionella formerna för börsverksamheten inte bör medföra någon ändring i den nuvarande ordningen med skilda listor för aktier i olika bolagskategorier – i dag betecknade "börsnoterade" resp. "fondhandlarnoterade" – och med olika krav på ägarspridning m. m. för introduktion på resp. lista. Det är enligt min mening mycket värdefullt för mindre och medelstora företag att det även i fortsättningen finns en sådan mellanform till nuvarande börsintroduktion och notering på fondbörsen som fondhandlarlistan f. n. representerar. Det förhållandet att fondbörsen i framtiden själv skall svara för all börsverksamhet får alltså inte leda till väsentligt ändrade förutsättningar eller andra svårigheter för mindre och medelstora företag att vinna börsintroduktion i lämplig form. Inte heller är några mer påtagliga förändringar åsyftade av de mindre stränga regler som i olika hänseenden gäller för fondhandlarlistan. Jag förutsätter att börsstyrelsen – genom att tillskapa skilda listor eller på annat sätt – kommer att

erbjuda företagen samma möjligheter som föreningen genom fondhandlarlistan hittills har gjort. Något hinder för att verksamheten också i fortsättningen kan drivas på i huvudsak samma sätt som f. n. torde inte föreligga.

Det är emellertid uppenbart att några på fondhandlareföreningens lista nu upptagna bolag inte har sina aktier spridda på så många händer att – ens efter en viss reduktion av de marknadskrav som f. n. ställs upp för börsintroduktion – aktierna bör genom notering på offentlig lista rekommenderas som placeringsobjekt av börspapperskaraktär. Även i andra avseenden kan ett fondhandlarnoterat papper vara bristfälligt eller diskutabelt. På börsstyrelsen får därför ankomma att, innan den övertar huvudmannaskapet för fondhandlarnoterat papper, verkställa den individuella prövning som behövs för offentlig handel och notering. För detta krävs en inte alltför kort övergångstid. Under övergångstiden, som jag förordar bestäms till två år, bör fondhandlareföreningen, utan hinder av bestämmelsen om ensamrätt för Stockholms fondbörs att driva fondbörsverksamhet, få fortsätta med handel och notering av de värdepapper på föreningens lista beträffande vilka börsstyrelsen inte har meddelat beslut om registrering.

4.3.3 Börsmedlemmar och börsombud

Endast den som har tillstånd att driva fondkommissionsrörelse kan enligt gällande regler antas till medlem av Stockholms fondbörs. Vidare fordras att fondkommissionär som är fysisk person skall vara svensk medborgare. Är fondkommissionären ett handelsbolag eller aktiebolag, krävs svenskt medborgarskap för en av bolagsmännen eller styrelseledamöterna. Annan fondkommissionär än bank skall ställa säkerhet – 25 000 kr. – för de förbindelser som ingås vid fondbörsen. Slutligen skall fondkommissionären av börsstyrelsen bedömas lämplig som börsmedlem.

Utredningen förordar att kraven på svenskt medborgarskap slopas. Föreskriften om ställande av säkerhet föreslås också utgå, eftersom det enligt utredningens mening räcker med lagstiftningens krav på ekonomiska garantier för kommissionsverksamheten. I övrigt innebär utredningsförslaget inte någon ändring i förhållande till vad som f. n. gäller.

Utredningens förslag har inte mött erinran vid remissbehandlingen. Jag ansluter mig också i princip till förslaget. För att bli medlem av fondbörsen bör alltså krävas tillstånd att driva fondkommissionsrörelse. Sådant tillstånd får i enlighet med vad jag har förordat i det föregående endast meddelas svenskt aktiebolag eller svenskt bankinstitut. Därutöver bör börsstyrelsen bedöma om sökanden kan anses lämplig som börsmedlem. Som utredningen påpekar kan det i och för sig diskuteras om den sistnämnda prövningen skall behövas, eftersom en lämplighetsprövning redan har gjorts i samband med att tillstånd att driva fondkommissionsrörelse har meddelats. I likhet med utredningen anser jag emellertid att börsstyrelsens lämplighetsprövning kan

omfatta annat än vad som har varit under bedömning i det tidigare tillståndsärendet. Jag finner därför att övervägande skäl talar för att behålla det nuvarande kravet på särskild lämplighetsprövning för medlemskap på börsen. Till skillnad från vad utredningen har föreslagit bör bestämmelse om börsstyrelsens lämplighetsprövning tas in i lagen.

Sambandet mellan rätten att vara fondkommissionär och rätten att vara börsmedlem visar sig i de regler som gäller om upphörande och suspension av börsmedlemskap. Dessa regler finns f. n. i börsordningen (1969:546) för Stockholms fondbörs (omtryckt 1976:542). Förfaller eller återkallas börsmedlems tillstånd att driva fondkommissionsverksamhet, upphör också medlemskapet vid börsen. Om bankinspektionen har förbjudit fondkommissionär att fortsätta sin fondkommissionsrörelse under viss tid, gäller vidare att hans börsmedlemskap suspenderas för samma tid. Efter beslut av börsstyrelsen kan börsmedlemskap slutligen upphöra, om börsmedlem inte längre är lämplig för uppdraget eller om han bryter mot börsordningen eller andra föreskrifter eller om sådana förändringar har skett i börsmedlems företag i fråga om delägarskap eller ledning att det är att anse som ett väsentligen nytt företag.

Det sakliga innehållet i nu nämnda bestämmelser bör – fränsett bestämmelserna om medlemskapets upphörande till följd av förändringar i företaget samt om suspension av börsmedlemskapet – enligt utredningens mening behållas men föras in i den föreslagna lagen om Stockholms fondbörs. Vid remissbehandlingen har förslaget i denna del lämnats utan erinran. För egen del ansluter jag mig också till förslaget.

Börsmedlem som är juridisk person måste vid börshandeln företrädas av särskilt ombud, s. k. börsombud. Som börsombud får enligt gällande bestämmelser (15 § börsordningen) godkännas den som är svensk medborgare och fast anställd hos börsmedlem. Övriga villkor för godkännande är att sökanden har fyllt 25 år – eller om särskilda skäl föreligger 20 år – samt har goda kvalifikationer för uppdraget på grund av tjänstgöring inom fondkommissions-, bank- eller likartad rörelse. Börsstyrelsen beslutar om godkännande och bestämmer antalet börsombud för varje medlem.

Enligt utredningen bör man också i den nya lagstiftningen uppställa krav på att börsombud skall ha fast anställning hos börsmedlem. En uttrycklig föreskrift om att anställningsförhållandet helt eller huvudsakligen skall grundas på fast lön anser utredningen dock inte nödvändig, även om det i och för sig är önskvärt att ersättningen till börsombud utgår huvudsakligen i form av fast lön. Enligt utredningens uppfattning bör vidare liksom f. n. uttryckligen krävas att ombud har erforderlig kunskap och erfarenhet för arbetsuppgifterna. Kravet bör dock kunna uppfyllas också på annat sätt än genom tjänstgöring hos fondkommissionär eller bank eller inom likartad rörelse, t. ex. genom huvudsakligen teoretisk meritering. Däremot föreslår utredningen att de nuvarande kraven i fråga om ålder och svenskt medborgarskap slopas, då de kan vara diskriminerande och dessutom saknar funktion.

Förslagen har inte mött erinran vid remissbehandlingen och jag förordar att de genomförs.

4.3.4 *Fondbörsens verksamhet*

Fondbörsens uppgift är att främja handeln med värdepapper genom att skapa tillfälle till offentligt noterade affärer i reglerade former. Av avgörande betydelse för en sund utveckling av fondbörshandeln är att denna äger rum på ett sådant sätt att allmänhetens förtroende för börsen bevaras. Dessa grundtankar har varit utgångspunkt för fondbörsutredningens arbete med den nya lagstiftningen om fondbörsens verksamhet. Som tidigare har nämnts har några av utredningens förslag redan föranlett lagstiftning (prop. 1974:178 och 1975/76:175, NU 1974:58 och 1975/76:60, rskr 1974:370 och 1975/76:383, SFS 1974:848–849 och 1976:541–542). De frågor som därvid har behandlats gäller bl. a. sammansättningen av börsstyrelsen, tillfälligt avbrytande av handel och notering i visst värdepapper – s. k. börsstopp – samt värdepappersutgivarnas informationsskyldighet. Jag avser att i det följande ta upp återstående förslag till regler som bör ingå i den riksdagsbundna författningen om fondbörsen. Mera detaljartade bestämmelser om fondbörsens verksamhet kan som tidigare har nämnts utfärdas av regeringen.

Utredningen föreslår – i enlighet med vad som f. n. gäller – att handel och notering av kurs vid fondbörsen får avse endast värdepapper som är inregistrerade där. Förslaget har inte mött några invändningar vid remissbehandlingen. Från ett par håll har understrukits att de nya reglerna inte bör lägga hinder i vägen för den handel i oregistrerade värdepapper som mer eller mindre sporadiskt kan förekomma och som försiggår såväl inom som utom börsens lokaler. Sådan handel är enligt dessa remissinstanser av särskilt intresse för ej börsnoterade mindre och medelstora företag och ägnad att tillgodose deras kapitalförsörjningsbehov.

I enlighet med vad utredningen har föreslagit anser jag att till den nya lagstiftningen bör föras över regeln om att handel och notering av kurs vid fondbörsen får avse endast värdepapper som har registrerats där. Jag har i samband med behandlingen av reglerna om fondbörsens organisation understrukit att det nya regelsystemet inte får leda till svårigheter för den marknadsmässiga handeln med aktier i mindre och medelstora företag eller deras möjligheter till ökad spridning. Jag utgår från att börsstyrelsen inte heller kommer att motverka den handel i oregistrerade värdepapper som kan förekomma i börslokalerna. Kurser som härvid förekommer får dock ej bli föremål för offentlig notering.

Beslut om inregistrering av värdepapper vid fondbörsen meddelas av börsstyrelsen. Om villkoren för inregistrering sägs i FL inte annat än att de skall anges i börsordningen. I börsordningen anges de formella kraven på en ansökan om inregistrering. Vad som i materiellt hänseende krävs för bifall till ansökningen anges inte uttryckligen. I stor utsträckning har det överlåts på

börsstyrelsen att utbilda praxis härvidlag. Dock anges i börsordningen vissa fall då inregistrering inte får ske.

Utredningen behandlar utförligt frågan om vilka krav som bör gälla för inregistrering av aktier vid fondbörsen. Det nuvarande systemet innebär en kombination av formella krav och en diskretionär prövning av börsstyrelsen. Denna ordning bör enligt utredningen behållas. Utredningen fäster stor vikt vid att garantier skapas för att börsbolag tillgodoser såväl allmänhetens som börsstyrelsens behov av information om bolaget. Med utgångspunkt i utredningens förslag har som förut nämnts bestämmelser om särskilda inregistreringskontrakt och andra regler som syftar till att trygga dessa behov redan införts i börslagstiftningen. Härutöver föreslår utredningen regler om inregistrering vid fondbörsen som i väsentliga stycken bygger på nuvarande ordning. Till skillnad från vad som f. n. gäller föreslås emellertid att de allmänna riktlinjerna för prövning av fråga om inregistrering av värdepapper tas in i lag. Bestämmelserna i övrigt avses bli utfärdade av regeringen.

Som grundläggande regel beträffande prövning av fråga om inregistrering vid fondbörsen av värdepapper anges i förslaget att hänsyn skall tas till ansökande företags ekonomiska ställning, marknadsförhållandena för det värdepapper som avses och omständigheterna i övrigt. Vid inregistreringstillfället måste sålunda ett ansökande företag uppfylla börsmässiga krav på soliditet, likviditet och manifesterad lönsamhet. Vidare skall värdepapperet vara spritt på ett relativt stort antal personer. Man bör med fog också kunna räkna med att det kommer att bli en regelbunden handel i värdepapperet. De angivna riktlinjerna föreslås gälla såväl den inregistrering av värdepapper vid fondbörsen som ombesörjs av börsstyrelsen som den inregistrering av värdepapper, likaledes vid fondbörsen, som sammanslutning av fondkommissionärer enligt förslaget kan svara för. I fråga om ärende som prövas av börsstyrelsen har utredningen bl. a. uppställt det särskilda kravet att ansökande bolag skall ha ett totalt eget kapital på minst tio milj. kr. Marknadsvärdet av dess aktier skall vid introduktionstillfället också uppgå till minst tio milj. kr. I fråga om inregistrering som avses bli prövad av sammanslutning av fondkommissionärer har ej några sådana krav föreslagits. Meningen är att sådan inregistrering skall kunna ske även av företag med mindre aktiekapital, lägre marknadsvärde och färre antal aktieägare.

Remissinstanserna ansluter sig allmänt till de riktlinjer för prövning av inregistreringsärenden som utredningen har dragit upp. Jag vill för egen del också ansluta mig till förslaget i denna del. De bestämmelser som jag föreslår intagna i lagen är av naturliga skäl generellt avfattade. De avses kompletterade med i annan ordning utfärdade regler, som kommer att bygga på utredningens förslag och remissbehandlingen därav. Ytterst får det liksom f. n. ankomma på börsstyrelsen att med utgångspunkt i de angivna riktlinjerna successivt utbilda praxis. Enligt den av mig förordade ordningen kommer börsstyrelsens verksamhetsområde att vidgas. Registreringsärenden som f. n. hanteras av fondhandlareföreningen kommer sålunda att

prövas av börsstyrelsen. Den nya ordningen avses inte leda till några påtagliga förändringar i sak. Jag utgår från att börsstyrelsen vid sin prövning av inregistreringsärenden kommer att differentiera och anpassa exempelvis spridningskrav och krav på ekonomisk kvalitet till de skilda behov som kan föreligga. Den föreslagna ordningen skapar förutsättningar för konsekvens och enhetlighet vid prövningen av inregistreringsärenden samtidigt som den inrymmer nödvändiga möjligheter till flexibilitet vid den praktiska tillämpningen.

FL innehåller inga bestämmelser om under vilka förutsättningar värdepapper skall avföras från notering vid fondbörsen. Enligt börsordningen skall sådan åtgärd vidtas, om värdepapperet inte längre uppfyller villkoren för inregistrering eller föreskrivna avgifter inte har betalats. Om ett värdepapper inte har omsatts vid fondbörsen minst en gång under de senaste två kalenderåren eller om börsstyrelsen anser att värdepapperet av annan anledning inte längre bör noteras vid fondbörsen, kan styrelsen också besluta att avföra papperet från notering, förutsatt att två tredjedelar av styrelsens samtliga ledamöter biträder beslutet.

I sitt förslag till ny börslagstiftning presenterade utredningen ett för svenska börsförhållanden nytt institut, nämligen avbrytande av handel och notering vid fondbörsen i fråga om värdepapper av visst slag. Detta förslag om s. k. börsstopp har som tidigare nämnts redan föranlett lagstiftning. Vidare föreslog utredningen att avregistrering av värdepapper skall kunna beslutas av börsstyrelsen, om marknadsförhållandena eller annan omständighet föranleder det och det inte är olämpligt från allmän synpunkt. Utredningen understryker att börsstyrelsen i dessa ärenden måste göra en helhetsbedömning. Därmed åsyftas att börsstyrelsen i det enskilda fallet beaktar omständigheter som talar för resp. mot en avregistrering. Föreligger exempelvis en krissituation beträffande ett visst bolag, utgör sålunda detta förhållande i och för sig anledning att överväga avregistrering. Vid avgörandet måste emellertid börsstyrelsen självant beakta övriga omständigheter, t. ex. de olägenheter för aktieägare och anställda som en avregistrering medför. Anser styrelsen därvid att dessa olägenheter är större än olägenheten med fortsatt notering vid fondbörsen, bör avregistrering alltså inte äga rum.

Utredningens förslag i fråga om avregistrering har inte föranlett några erinringar vid remissbehandlingen. Även jag anser förslaget väl avvägt och förordar att en regel med det innehåll utredningen har föreslagit tas in i den nya börslagstiftningen.

FL innehåller inte heller några regler om stängning av börsen. Härmed avses avbrytande t. v. av all handel och notering, vilket kan bli aktuellt vid krig eller under andra exceptionella förhållanden. Utredningen anser att börsstängning är en så ingripande åtgärd att beslutet i princip bör ankomma på regeringen. Under utomordentliga förhållanden föreslås regeringen få besluta om avbrytande av all handel och notering vid fondbörsen. Är fara i dröjsmål bör beslutet i stället meddelas av börsstyrelsen efter samråd med

fullmäktige i riksbanken och med bankinspektionen. Börsstyrelsens beslut föreslås få omfatta högst en vecka.

För egen del har jag i likhet med remissinstanserna inget att erinra mot förslaget i denna del. Jag föreslår alltså att regler om börsstängning införs i den nya lagstiftningen och utformas i enlighet med utredningens förslag. Av praktiska skäl bör emellertid kravet på obligatoriskt samråd med riksbanksfullmäktige kunna utgå.

Utredningen framhåller att gällande regler om s. k. börsauktion synes ha tillkommit bl. a. därför att man ansåg det riktigast att en av börsstyrelsen förordnad person – i stället för en mäklare utsedd enligt 1893 års mäklarordning – förrättade auktion på aktier och obligationer. Eftersom denna mäklarordning inte längre tillämpas och börsauktioner under senare år endast förekommit undantagsvis, anser utredningen att institutet börsauktion inte längre behövs. Reglerna om börsauktion föreslås därför utgå.

Liksom remissinstanserna har jag inte något att erinra mot utredningsförslaget i denna del. Auktionsförsäljning av värdepapper kan enligt min mening – såsom är fallet enligt gällande rätt i fråga om orter utanför Stockholm – äga rum på sedvanlig offentlig auktion i stället för på fondbörsen. Därtill kommer att institutet börsauktion under senare år sällan använts i praktiken.

4.3.5 Tillsyn och övriga frågor

Fondbörsverksamheten står under tillsyn av bankinspektionen. Någon ändring härvidlag föreslås inte av utredningen. Inte heller i övrigt innebär utredningsförslaget om tillsyn över fondbörsverksamheten några större sakliga ändringar i förhållande till vad som gäller f. n. Bankinspektionen föreslås också i fortsättningen ha till uppgift att övervaka att fondbörsens verksamhet bedrivs på ett tillfredsställande sätt och i överensstämmelse med gällande bestämmelser. Reglerna om skyldighet för börsstyrelsen att tillhandahålla inspektionen protokoll och andra handlingar samt om rätt för inspektionen att kalla till sammanträde med börsstyrelsen och förbjuda verkställighet av styrelsens beslut föreslås också överförda till den nya lagstiftningen. Vissa bestämmelser i FL – 29 och 30 §§ – om rätt för bankinspektionen att ta initiativ till ändring av börsordningen och om möjlighet för inspektionen att medge börsstyrelsen rätt att avvika från börsordningen föreslås dock bli utmönstrade. Med hänsyn till vad som enligt instruktion, praxis och i övrigt gäller för anställda vid inspektionen anser utredningen vidare att det är obehövligt att till den nya lagstiftningen föra över nuvarande förbud för anställda vid inspektionen att bl. a. delta i styrelsen av eller vara anställd vid fondbörs.

De föreslagna reglerna om tillsyn har i huvudsak lämnats utan erinran vid remissbehandlingen. Bankinspektionen har dock anmärkt att man med förebild i banklagstiftningen bör ta in en bestämmelse om att inspektionen

också skall följa verksamheten i den mån det behövs för kännedom om förhållanden som är av betydelse för en sund utveckling av börshandeln. Även jag anser att de nya reglerna om tillsyn över börsverksamheten bör innehålla en bestämmelse med den innebörd som bankinspektionen har föreslagit. I övrigt föreslår jag tillsynsregler som i allt väsentligt bygger på vad utredningen har föreslagit.

I förslaget förstärks fondbörsens offentligrättsliga karaktär. Detta medför enligt utredningen större krav än f. n. på att börsens verksamhet – förutom att vara ändamålsenlig och effektiv – måste präglas av rättssäkerhet. För att tillgodose detta krav lägger utredningen fram förslag till nya procedurregler för fondbörsen.

Nuvarande regler innehåller inte några föreskrifter om jäv för börschef eller ledamot av börsstyrelsen. En fast praxis har emellertid utvecklats på detta område och utredningen föreslår att denna praxis nu blir lagfäst. Vid utformningen av reglerna har utredningen använt förvaltningslagen (1971:290) som förebild. I förvaltningslagen anges olika fall då jäv skall antas föreligga, dvs. då hinder att delta i beslut föreligger på grund av att vederbörandes opartiskhet i saken kan sättas i fråga. I ett par avseenden föreslås dock avvikelser från förvaltningslagen. Enligt utredningen behövs inte i börslagstiftningen regler om s. k. tvåinstansjäv eller ombuds- och biträdesjäv. Förvaltningslagens regler om möjlighet att bortse från jäv, när frågan om opartiskhet uppenbarligen saknar betydelse, föreslås inte heller överförda till börslagstiftningen.

Styrelsen för Stockholms fondbörs och andra remissinstanser har anmärkt att det saknas anledning att avvika från förvaltningslagen på det sätt som utredningen har föreslagit. Skälen härför är bl. a. att de angivna jävsgrunderna är klart definierade och att behov av undantagsregeln inte kan uteslutas. Även jag ansluter mig till den kritik av förslaget som sålunda har kommit till uttryck. Jag föreslår att förvaltningslagens regler om jäv utan undantag skall tillämpas i fråga om ledamot av börsstyrelsen och börschefen.

Utredningen föreslår också att börsstyrelsen liksom f. n. skall vara beslutförf, när ordföranden och minst fem andra ledamöter är närvarande. Vidare föreslås att styrelsens beslut skall fattas med enkel röstövertvikt. Vid lika röstetal bör ordförandens röst vara utslagsgivande. Gällande regler om kvalificerad majoritet för vissa beslut föreslås slofade. Sistnämnda förslag bör ses mot bakgrund av att utredningen föreslår besvärsmätt i fråga om vissa av börsstyrelsens beslut. F. n. saknas sådana regler. Den befogenhet bankinspektionen har enligt FL att självant ingripa mot sådana beslut av börsstyrelsen som inte har tillkommit i laga ordning är enligt utredningen en ofullständig ersättning för besvärsmätt, främst därför att den inte omfattar en prövning av lämplighetsfrågor.

Utredningens förslag innebär att besvär skall kunna anföras hos regeringen i fråga om sådant beslut av börsstyrelsen som är av särskilt stor betydelse för

den enskildes rätt. Hit hör beslut om avslag på ansökan om börsmedlemskap eller om godkännande av börsombud. Vidare hänför utredningen till denna grupp beslut om upphörande av börsmedlemskap eller om godkännande av börsombud. Utredningen har ingående övervägt om besvärsrätt bör finnas i fråga om inregistrering och avregistrering vid fondbörsen. Man har därvid stannat för att inte föreslå besvärsrätt i fråga om dessa beslut. Det bör enligt utredningen helt ankomma på börsstyrelsen att inom ramen för givna regler på detta område bestämma vilka värdepapper som skall få förekomma på fondbörsen.

Förslaget om att slopa kravet på kvalificerad majoritet för vissa av börsstyrelsens beslut har mött kritik från flera håll. Bankföreningen, fondhandlareföreningen och bankmannaförbundet förordar att nuvarande regler behålls. Styrelsen för Stockholms fondbörs anser också att kvalificerad majoritet bör krävas för vissa beslut. Invändningar har vidare riktats mot utredningens förslag att begränsa besvärsrätten på det sätt som har skett. Bankföreningen, fondhandlareföreningen och Sveriges aktiesparares riksförbund anser att besvärsrätt bör finnas också i fråga om beslut om in- och avregistrering av värdepapper vid fondbörsen.

Jag har för egen del förståelse för utredningens strävan att förstärka rättssäkerheten genom regler om besvärsrätt och att underlätta börsstyrelsens arbete genom enkla bestämmelser om förfarandet, t. ex. i fråga om beslutförhet. Med hänsyn till de synpunkter på förslagen som har kommit fram vid remissbehandlingen är jag emellertid inte övertygad om att utredningen har stannat för den lämpligaste lösningen. Enligt vad jag har inhämtat har gällande bestämmelser om särskilda förutsättningar för beslutförhet inte vållat några större problem för börsstyrelsen. Det är enligt min mening viktigt just från rättssäkerhetssynpunkt att bakom de beslut det här rör sig om står en kvalificerad majoritet av börsstyrelsen. Starka skäl talar således för att i allt väsentligt behålla gällande regler om beslutförhet. Vad gäller frågan om besvärsrätt vill jag erinra om att det är nödvändigt och sedan några år tillbaka en medveten strävan att så långt möjligt begränsa antalet besvärssärenden i regeringskansliet. Med hänsyn till att ärendena avser prövning av skilda frågor från lämplighets- och skälighetssynpunkter torde dock – om besvärsrätt skall införas – inte finnas någon annan lämplig besvärnsinstans än regeringen. Vid en samlad bedömning av dessa olika argument finner jag att övervägande skäl talar för att till den nya lagstiftningen föra över nu gällande regler. Dessa har enligt erfarenheterna hittills fungerat fullt tillfredsställande. Innebörden av mitt förslag är att det liksom hittills kommer att krävas kvalificerad majoritet för vissa av börsstyrelsens beslut, t. ex. om återkallande av börsmedlemskap, och att regler om besvär inte förs in i den nya lagstiftningen.

Enligt utredningens mening bör i likhet med vad som f. n. gäller i ärenden om sanktioner mot börsmedlem eller börsombud den som beslutet avser beredas tillfälle att yttra sig över det som har tillförts ärendet av annan än

honom själv. Häri ligger att den som berörs av beslutet skall få del av utredningsmaterialet i ärendet. Kommunikationsprincipen bör enligt utredningen på liknande sätt anges i lagen också i fråga om beslut om avslag på ansökan om inregistrering av värdepapper samt i fråga om beslut om avregistrering. Utredningens förslag har i dessa delar inte mött några invändningar vid remissbehandlingen. Jag kan för egen del också ansluta mig till förslagen. Enligt min mening bör avslagsbeslut i ärende om borsmedlemskap eller om godkännande av borsombud inte heller få meddelas utan föregående kommunikation. Med förebild i förvaltningslagen förordar jag att undantag görs för det fall att åtgärden bedöms vara uppenbart obehövlig. Kravet på kommunikation bör vidare vika om beslutet inte tål uppskov.

Den föreslagna lagen om Stockholms fondbörs bör liksom fondkommissionslagen träda i kraft den 1 januari 1980. Jag återkommer i specialmotiveringen till de övergångsbestämmelser som jag förordar.

5 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom ekonomidepartementet upprättats förslag till

1. fondkommissionslag,
2. lag om Stockholms fondbörs,
3. lag om rätt att förfoga över annan tillhöriga värdepapper,
4. lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse,
5. lag om ändring i lagen (1955:416) om sparbanker,
6. lag om ändring i lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen.

Jag har samrått med chefen för justitiedepartementet i fråga om lagförslaget under 3.

Lagförslagen bör fogas till regeringsprotokollet i detta ärende som *bilagor 3*.

Rörande de enskilda bestämmelserna i lagförslagen vill jag ytterligare anföra följande.

6 Specialmotivering

6.1 Förslaget till fondkommissionslag

De lagtekniska lösningarna i departementsförslaget bygger i huvudsak på fondbörsutredningens förslag. De bestämmelser i FL som handlar om fondkommissionsrörelse föreslås bli ersatta av en ny fondkommissionslag. Det sakliga innehållet i lagen avviker, som tidigare har nämnts, på flera punkter från utredningens förslag. Dispositionen av lagen är också delvis en annan än vad utredningen har föreslagit. Lagtexten har delats in i sju avsnitt, nämligen allmänna bestämmelser, fondkommissionsbolag, fondkommissionsbolags verksamhet, tillsyn över fondkommissionsbolag, bankinstituts fondkommissionsrörelse, särskilda bestämmelser samt straff m. m. I lagen finns dessutom övergångsbestämmelser.

Lagen, som har rubricerats fondkommissionslag, avses omfatta alla former av fondkommissionsrörelse. Drivs sådan rörelse av bankinstitut, kommer dock banklagstiftningen att gälla i fråga om t. ex. rörelsens bedrivande och tillsyn. På några punkter kompletteras dock banklagstiftningen med regler i fondkommissionslagen.

Allmänna bestämmelser

Lagens inledande allmänna bestämmelser gäller generellt, dvs. för all fondkommissionsrörelse som drivs med tillstånd enligt lagen.

1 §

Paragrafen innehåller vissa definitioner.

På i huvudsak samma sätt om i 1 § FL anges i punkt 1 att med fondkommissionsrörelse förstås yrkesmässigt utövad verksamhet som avser handel med värdepapper för annans räkning i eget namn. Handel med värdepapper för egen räkning av fondkommissionär eller vissa befattningshavare hos fondkommissionär omfattas också av vissa bestämmelser i lagen. Däremot faller sådan handel av andra personer – även om handeln är omfattande eller sker yrkesmässigt – utanför lagens tillämpningsområde.

I paragrafen anges vidare vad som förstås med fondkommissionär, fondkommissionsbolag, bankinstitut och värdepapper. Definitionen av värdepapper överensstämmer med 1 § andra stycket förslaget till lag om Stockholms fondbörs och kommenteras närmare i specialmotiveringen till nämnda paragraf.

2 §

Till skillnad från FL innehåller den nya lagen en erinran om att bestämmelserna om handelskommission i lagen (1914:45) om kommission,

handelsagentur och handelsresande (KL) gäller i den mån särskilda bestämmelser inte ges i fondkommissionslagen. Bestämmelsen har behandlats i allmänna motiveringen under avsnitt 4.2.3.

3 §

Som närmare har utvecklats i den allmänna motiveringen under avsnitt 4.2.2 krävs liksom f. n. särskilt tillstånd för rätt att driva fondkommissionsrörelse.

Sådant tillstånd meddelas av bankinspektion i fråga om alla fondkommissionärer. Tillstånd får meddelas svenskt aktiebolag eller svenskt bankinstitut. Till skillnad från vad som gäller enligt FL får tillstånd inte beviljas enskild person eller handelsbolag.

4 §

Paragrafen överensstämmer med 8 § andra stycket utredningsförslaget. I paragrafen stadgas ensamrätt för fondkommissionär att i sin firma eller annars vid beteckning av verksamheten använda ordet fondkommission eller avledning härav. Överträdelse av föreskriften i paragrafen straffbeläggs i 47 § andra stycket.

5 §

I paragrafen, som motsvarar 57 § FL, undantas från lagens tillämpningsområde den fondkommissionsrörelse som drivs av Sveriges riksbank.

Fondkommissionsbolag

6 §

I denna paragraf föreskrivs vissa villkor för att tillstånd skall få meddelas för aktiebolag att driva fondkommissionsrörelse.

Punkt 1 har sin förebild i banklagstiftningen (4 § 1 mom. fjärde stycket lagen (1955:183) om bankrörelse, 7 § lagen (1955:416) om sparbanker och 7 § andra stycket lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen). Som bankinspektionen har framhållit i sitt remissyttrande är det angeläget att bolagsordningen granskas i tillståndsärendet. Departementsförslaget innehåller vissa tvingande regler som skall beaktas vid denna granskning. Som exempel kan nämnas bolagets firma, föremålet för bolagets verksamhet, aktiekapitalets storlek och styrelsens sammansättning.

Punkt 2 innehåller samma krav som f. n. gäller enligt 3 § 4, 4 § 3 och 5 § 2 FL. Den lämplighetsprövning som här föreskrivs utgör en väsentlig del av bankinspektionens prövning av ett tillståndsärende och spannar över ett vitt område. De organisatoriska förhållanden under vilka rörelsen skall drivas bör

uppmärksammas. I sakens natur ligger vidare att en prövning skall ske av den personliga lämpligheten hos den verkställande ledningen och hos ägarna. Som villkor för tillstånd måste krävas att verksamheten kan antas bli bedriven på ett korrekt och omdömesgillt sätt.

Enligt punkt 3 får tillstånd – i överensstämmelse med vad som nu gäller enligt 5 § 4 FL – meddelas endast om rörelsen kan antas ej bli till skada för det allmänna. Skälen till att detta allmänna tillståndskrav har valts framför utredningsförslagets krav på att verksamheten skulle kunna antas bli till nytta för det allmänna har utvecklats i den allmänna motiveringen under avsnitt 4.2.2. I enlighet med vad som framhölls i samband med FL:s tillkomst inrymmer rekvisitet "ej bli till skada för det allmänna" förutom en lämplighetsbedömning från allmänna utgångspunkter också ett hänsynstagande till om behov av rörelsen föreligger.

För att övriga i fondkommissionslagen uppställda villkor skall uppfyllas av ett bolag som ansöker om tillstånd finns i punkt 4 en bestämmelse som ålägger bankinspektionen att förvissa sig om detta i tillståndsärendet.

Andra stycket innebär att möjlighet öppnas för bankinspektionen att meddela tillstånd innan bolaget har registrerats.

7 §

Med förebild i banklagstiftningen (4 § 1 mom. femte stycket lagen om bankrörelse, 6–7 §§ lagen om sparbanker och 7 § andra stycket lagen om jordbrukskasserörelsen) föreskrivs i första stycket att fondkommissionsbolags bolagsordning godkänns av bankinspektionen i samband med att tillstånd meddelas för bolaget.

Enligt andra stycket skall beslut om ändring av bolagsordningen prövas av bankinspektionen och får inte registreras innan det har godkänts av inspektionen. Sådana beslut bör alltså fattas av bolagsstämman med uttryckligt förbehåll för bankinspektionens godkännande.

8 §

I enlighet med 4 § utredningsförslaget tas i denna paragraf in en bestämmelse om att vad som är föreskrivet om aktiebolag i allmänhet gäller för fondkommissionsbolag, om inte annat följer av fondkommissionslagen. Detta innebär bl. a. att aktiebolagslagens (1975:1385) regler om låneförbud (12 kap. 7 §) kommer att gälla också för fondkommissionsbolag. Frågan om dessa bolag skall vara underkastade låneförbudsbestämmelserna har inte behandlats av fondbörsutredningen men har tidigare varit föremål för prövning (prop. 1975:103, LU 1975/76:4, rskr 1975/76:114). Finansieringsbolagskommittén har i sitt betänkande (SOU 1977:97) Finansieringsbolag berört frågan om låneförbudets tillämpning i fråga om bolag med kreditgivande verksam-

het. Det kan finnas anledning att i samband med behandlingen av detta betänkande ta upp frågan om undantag från aktiebolagslagens låneförbud vad gäller skilda bolag med verksamhet som inrymmer kreditgivning.

9 §

Paragrafen överensstämmer med 5 § 3 FL och 5 § utredningsförslaget. Någon motsvarighet till bestämmelsen i 5 § andra stycket FL om att rörelsen inte får öppnas förrän minst hälften av aktiekapitalet har inbetalats finns inte i departementsförslaget. Bakgrunden härtill är reglerna i aktiebolagslagen om att bolag inte kan förvärva rättigheter eller ikläda sig skyldigheter innan det har registrerats (2 kap. 13 §) och att hinder för registrering föreligger om inte aktiekapitalet har inbetalats och eventuellt förekommande apportegendom har tillförts bolaget (2 kap. 9 § 2–3).

10 §

Paragrafen överensstämmer i allt väsentligt med 6 § utredningsförslaget. Den upptar endast delvis FL:s detaljerade krav på kompetens och skicklighet. Någon saklig förändring av kraven har inte åsyftats. Det får alltså i allmänhet anses vara tillräckligt om verkställande direktören och en av styrelseledamöterna genom tre års väl vitsordad tjänstgöring hos fondkommissionär eller på annat sätt har vunnit den erfarenhet som behövs för verksamheten.

11 §

Paragrafen överensstämmer med 7 § utredningsförslaget. Något krav på att revisor skall vara auktoriserad finns inte i FL. I enlighet med vad som gäller för bankaktiebolag (97 § andra stycket lagen om bankrörelse) föreskrivs att minst en av bolagsstämman utsedd revisor skall vara auktoriserad revisor eller auktoriserat revisionsbolag.

12 §

Paragrafen saknar motsvarighet i FL. Mot den i 4 § departementsförslaget inskrivna ensamrätten för fondkommissionärer att vid beteckning av verksamheten använda ordet fondkommission svarar enligt denna paragraf en skyldighet för fondkommissionsbolag att i firman ta in nämnda ord. Förbudet i andra meningen mot att vid beteckningen av verksamheten använda ordet bankir eller avledning därav är föranlett av att fondkommissionsbolagen inte gentemot allmänheten bör framstå som någon form av kreditinstitut.

Fondkommissionsbolags verksamhet

13 §

Paragrafen saknar motsvarighet i FL och har närmare behandlats i allmänna motiveringen under avsnitten 4.2.3 och 4.2.4.

I första stycket anges uttömmande de verksamhetsgrenar som fondkommissionsbolag får driva vid sidan om själva fondkommissionshandeln. Bestämmelsen bör ses mot bakgrund av att vissa fondkommissionsföretag under senare år har fått så starka inslag av annan verksamhet, bl. a. kreditgivning, i sin rörelse att kommissionshandeln med värdepapper i viss mån har kommit i bakgrunden. Enligt departementsförslaget skall fondkommissionshandeln vara fondkommissionsbolagens huvudsakliga och centrala verksamhetsgren. Den ytterligare verksamhet som tillåts enligt detta stycke skall ha samband med fondkommissionsrörelsen och ha till syfte att underlätta denna. Enligt andra stycket kan bankinspektionen – om särskilda skäl föreligger – tillåta också annan verksamhet oavsett om den har samband med fondkommissionsrörelsen.

14 §

Paragrafen, som saknar motsvarighet i FL, överensstämmer med 9 § tredje stycket utredningsförslaget. Fondkommissionsbolag får alltså inte låna upp medel för verksamheten genom att utfärda obligationer, förlagsbevis eller andra skuldebrev som är avsedda för den allmänna rörelsen. Bestämmelsen hänger samman med de förordade begränsningarna av fondkommissionsbolagens egenhandel och kreditgivning, vilka kan antas leda till att bolagens upplåningsbehov blir mindre än f.n. Möjlighet att utfärda obligationer o. d. skulle vidare kunna leda till att bolagen av allmänheten uppfattades som kreditinstitut.

15 §

Paragrafen saknar motsvarighet i FL. I första stycket anges de förvärv ett fondkommissionsbolag får göra för egen räkning. Paragrafen har utformats med förebilder i banklagstiftningen (55 § lagen om bankrörelse, 24 § lagen om sparbanker och 32 § lagen om jordbrukskasserörelsen).

Enligt andra stycket får fondkommissionsbolag endast med bankinspektionens tillstånd förvärva aktier och andelar i ekonomisk förening, om förvärvet ingår som ett led i bolagets verksamhet. En förutsättning för sådant tillstånd är att förvärvet inte framstår som olämpligt från allmän synpunkt. Det kan vara fallet om en uppdelning av rörelsen på olika juridiska personer medför risk för att regler i fondkommissionslagen eller annan lagstiftning inte får avsedd verkan.

I tredje stycket finns bestämmelser om fondkommissionsbolags möjlighet

att medverka vid emission av aktier på den allmänna marknaden. Bestämmelsen har behandlats i allmänna motiveringen under avsnitt 4.2.3.

Bankinspektionen kan enligt fjärde stycket medge förvärv av annan egendom än vad som anges i första stycket. Sådant medgivande får lämnas endast om synnerliga skäl föreligger. Jämfört med utredningsförslaget, enligt vilket krävdes särskilda skäl för inspektionens medgivande, innebär bestämmelsen alltså en skärpning. Härmed markeras att tillämpningen skall vara restriktiv och att medgivande skall lämnas endast när ett klart dokumenterat och angeläget behov föreligger.

16 §

Paragrafen, som saknar motsvarighet i FL, innehåller bestämmelser om fondkommissionsbolags rätt till innehav av aktier, emissionsbevis samt andelar i aktiefonder och ekonomiska föreningar. Bestämmelsen har behandlats i allmänna motiveringen under avsnitt 4.2.3.

Bankinspektionen kan enligt tredje stycket – om synnerliga skäl föreligger – medge innehav i större omfattning än vad som anges i första stycket. I likhet med vad som gäller i fråga om motsvarande bestämmelse i 15 § förutsätts en restriktiv tillämpning. Medgivande skall lämnas endast när ett klart dokumenterat och angeläget behov föreligger. Det kan t.ex. vara fallet om avvecklingen av det egna värdepappersinnehavet – trots övergångstidens längd – skulle leda till konsekvenser som framstår som uppenbart oskäligen för bolaget.

17 §

Paragrafen saknar motsvarighet i FL men överensstämmer i huvudsak med 11 § utredningsförslaget. Bestämmelsen har sin förebild i banklagstiftningen (56 § lagen om bankrörelse, 25 § lagen om sparbanker och 33 § lagen om jordbrukskasserörelsen). I likhet med vad som gäller för bankinstituten men till skillnad från utredningsförslaget föreskrivs att fondkommissionsbolagen ofördröjligen skall anmäla till bankinspektionen de förvärv som görs med stöd av paragrafen.

18 §

Denna paragraf, som saknar motsvarighet i FL, behandlar fondkommissionsbolagens kapitaltäckning och har behandlats i den allmänna motiveringen under avsnitt 4.2.5.

19 §

I denna paragraf, som saknar motsvarighet i FL, föreskrivs i enlighet med 14 § utredningsförslaget att fondkommissionsbolag skall hålla en med

hänsyn till rörelsens art och omfattning tillfredsställande betalningsberedskap. Det ankommer på bankinspektionen att vid utövande av tillsynen över bolagen också uppmärksamma företagens likviditetssläge. Den befogenhet att utfärda bindande föreskrifter som i departementsförslaget finns i fråga om kapitaltäckning saknar motsvarighet i denna paragraf. Synpunkter på betalningsberedskapen kan – bortsett från anmärkningar i samband med erinran eller återkallelse av tillstånd – komma bolagen till del genom råd eller annan form av rekommendation från bankinspektionens sida.

Bestämmelsen innebär krav på att bolagen planerar sin likviditet såväl på kort som lång sikt. Som riktpunkt bör som utredningen har framhållit på kort sikt gälla att tillgångarnas bindningstid i huvudsak överensstämmer med skuldernas.

20 §

Paragrafen, som saknar motsvarighet i FL, har kommenterats i den allmänna motiveringen under avsnitt 4.2.4. Jämför lagen (1944:181) om redovisningsmedel.

21 §

Paragrafen, som saknar motsvarighet i FL, hänger samman med de begränsningar som införs i fråga om fondkommissionsbolags rätt till kreditgivning. Bestämmelsen har berörts i den allmänna motiveringen under avsnitt 4.2.4.

Kravet enligt första stycket på betryggande säkerhet bör tolkas på samma sätt som enligt banklagarna. I fråga om värdepapper, som enligt huvudregeln är den enda typ av säkerhet som godtas, får kravet anses uppfyllt om krediten ligger inom det av bankerna fastställda belåningsvärdet för värdepapperet.

Enligt andra stycket kan under vissa förutsättningar borgen och annan egendom än som har angetts i första stycket godtas som säkerhet. Syftet med bestämmelsen är att öppna möjlighet för långivare, vars säkerhet för lån under kredittiden har blivit otillräcklig, att kräva ytterligare säkerhet av annan art än vad som gäller enligt huvudregeln. Bestämmelsen får givetvis inte tillämpas så att sådan säkerhet i värdepapper som var otillräcklig redan vid kreditens upptagande tillåts bli kompletterad med borgen eller annan egendom.

22 §

Enligt denna paragraf, som saknar motsvarighet i FL men överensstämmer med 17 § utredningsförslaget, åläggs fondkommissionsbolag att ägna särskild uppmärksamhet åt att kredit inte lämnas till samma kredittagare eller till kredittagare, som är förbundna med varandra i väsentlig ekonomisk

intressegemenskap, i sådan omfattning att fara kan uppkomma för att fondkommissionsbolaget inte kan fullgöra sina förpliktelser. Bestämmelsen har förebilder i banklagstiftningen (60 § lagen om bankrörelse, 29 § lagen om sparbanker och 37 § lagen om jordbrukskasserörelsen). Det ankommer på bankinspektionen att följa fondkommissionsbolagens kreditgivning. Därvid bör särskild uppmärksamhet ägnas de s. k. enhandskrediterna. En lämplig riktpunkt för bedömningen kan vara att kredit på en hand inte bör överstiga 15 procent av det egna beskattade kapitalet jämte vad som har avsatts på värde regleringskonto.

En särskild fråga gäller utredningsmajoritetens uttalande om att fondkommissionsbolag – till skillnad från bankerna – som enhandskredit bör räkna också lån mot säkerhet i börsnoterade aktier inom belåningsvärdena. De säkerheter som lämnas för bolagens krediter kan otvivelaktigt bedömas vara av hög kvalitet. Ensidigheten i rörelsens inriktning och koncentrationen av säkerheterna till endast värdepapper gör emellertid att deras situation är en annan än bankernas. Enligt min mening bör frågan bedömas på samma sätt som utredningsmajoriteten har gjort. Jag vill emellertid framhålla att vid en samlad bedömning av ett bolags kreditgivning bör en viss enhandskredit kunna tillåtas ha en större omfattning än vad som följer av den nyss angivna riktpunkten.

23 §

Paragrafen saknar motsvarighet i FL men överensstämmer med 18 § utredningsförslaget. Bestämmelsen har utformats med förebilder i banklagstiftningen (64 § lagen om bankrörelse, 33 § lagen om sparbanker och 41 § lagen om jordbrukskasserörelsen). Den är en följd av förbudet för fondkommissionsbolag att driva annan verksamhet än den som har angetts i lagen eller för vilken bolaget har fått särskilt tillstånd (13 §). Om ett fondkommissionsbolag förbehåller sig andel i vinst på en viss affär, kan bolaget genom förbehållet anses bli delaktigt i affären och om denna är sådan att bolaget inte självt hade fått avsluta den, kommer det genom förbehållet uppkomma engagemanget i affären uppenbarligen att stå i mindre god överensstämmelse med den restriktivitet som kommer till uttryck i 13 §.

Andra stycket saknar motsvarighet i FL men överensstämmer med 20 § utredningsförslaget. Bestämmelsen har behandlats i allmänna motiveringen under avsnitt 4.2.3.

Gällande regler lägger, som tidigare har nämnts, inte hinder i vägen för s. k. blankningsaffärer. Det är ovisst i vilken omfattning blankning förekommer. Sannolikt har intresset avtagit sedan man genom ändring (SFS 1976:343) i kommunalskattelagen (1928:370) har utsträckt realisationsvinstbeskattningen till att omfatta också blankningsaffärer. Enligt anvisningarna till 36 § kommunalskattelagen gäller numera att vinst eller förlust vid blankningsaffärer skall beräknas som skillnaden mellan vad som erhålls vid avyttringen av

den lånade aktien och anskaffningskostnaden för motsvarande aktie, som återställs till långgivaren.

24 §

Paragrafens första stycke motsvarar 10 a § FL. Enligt andra stycket gäller förbudet också vid s. k. börsstängning, om regeringen inte förordnar annat. Regler om börsstängning finns i 26 § förslaget till lag om Stockholms fondbörs. Bestämmelsen innebär att regeringen under utomordentliga förhållanden kan besluta att all handel och notering vid fondbörsen skall avbrytas.

25 §

Paragrafen, som ersätter 17 § FL, har närmare behandlats i allmänna motiveringen under avsnitt 4.2.3.

Tillsyn över fondkommissionsbolag

26 §

I denna paragraf, som saknar direkt motsvarighet i FL och utredningsförslaget, slås fast att fondkommissionsbolag står under tillsyn av bankinspektionen.

27 §

Denna paragraf, som delvis motsvarar 23 § utredningsförslaget, innehåller grundläggande bestämmelser om den tillsyn som skall utövas av bankinspektionen. Bestämmelsen har, som framgått av den allmänna motiveringen (avsnitt 4.2.7) utformats efter mönster från banklagstiftningen.

I första stycket föreskrivs att bankinspektionen vid tillsynen skall vaka över att fondkommissionsbolag följer fondkommissionslagen och annan författning som reglerar fondkommissionsbolags verksamhet. Hit hör exempelvis aktiebolagslagen, KL och den föreslagna lagen om rätt att förfoga över annan tillhöriga värdepapper samt sådana generella föreskrifter t. ex. om kapitaltäckning som bankinspektionen kan komma att utfärda (jfr. prop. 1975/76:112 s. 62). Däremot är inspektionen inte skyldig att särskilt vaka över att fondkommissionsbolag iakttar sådan allmän lagstiftning, som i ett eller annat avseende tillämpas även på fondkommissionsbolag. Som framgår av 7 § skall bolagsordning för fondkommissionsbolag godkännas av inspektionen. Eftersom bolagsordningen ligger till grund för tillstånds beviljande, bör inspektionen självfallet också vaka över att bolagen i sin verksamhet följer bolagsordningens bestämmelser. Inspektionen skall vidare bevaka att fondkommissionsbolag följer de föreskrifter som med stöd av lag eller bolagsord-

ning har meddelats av bolagsstämma eller styrelse. Vidare följer av bestämmelsen att inspektionen bör vaka över att verkställande direktören eller annan tjänsteman följer de riktlinjer och anvisningar som styrelsen kan ha meddelat såvitt gäller den löpande förvaltningen.

Andra stycket upptar de allmänna principer efter vilka bankinspektionen bör utöva tillsynsverksamheten. Det är naturligt med tanke på lagens karaktär av skyddslagstiftning att bankinspektionen har ålagts att med uppmärksamhet följa fondkommissionsbolags verksamhet i den mån det behövs för kännedom om de förhållanden som kan inverka på bolagets säkerhet eller annars är av betydelse för en sund utveckling av fondkommissionsverksamheten. Som framgått av allmänna motiveringen (avsnitt 4.2.7) bör utgångspunkten för tillsynen vara bl. a. att fondkommissionsbolag driver verksamheten i former som är godtagbara från kapitalskyddssynpunkt. Detta innebär emellertid inte att tillsynen i detta avseende bör inskränkas till en uppsikt över solvens- och likviditetsförhållanden. Inom fondkommissionsrörelse kan det finnas verksamhetsgrenar som utan att äga omedelbar betydelse för solvens och likviditet indirekt kan ha betydelse för fondkommissionsbolagets säkerhet. Ett exempel är den verksamhet som består i att mottaga värdepapper till förvaring och förvaltning och som utan särskilt tillstånd får drivas av fondkommissionsbolag.

Fondkommissionsbolag bör enligt utredningen iakttäta stor restriktivitet i sin kreditgivning till kunder hos investeringskonsulter med hänsyn till de vittgående fullmakter konsulter ofta har och till de avtal om andel i kundens vinst som normalt gäller mellan konsulter och deras kunder. Sådan kredit bör enligt utredningen ej alls förekomma, om de lånade medlen kan antas bli använda för utpräglat spekulativa ändamål med eventuella störningar i kursbildningen som följd. Vid remissbehandlingen har utredningens uttalanden kommenterats endast av fondkommissionsfirmorna som anser att det är orimligt att de skulle åläggas någon övervaknings- eller undersökningsplikt i detta hänseende. Vad utredningen har anfört stämmer överens med den syn på vad tillsynen bör avse som jag tidigare gett uttryck för och jag kan därför ansluta mig till vad utredningen anfört. Det sagda innebär dock inte att fondkommissionsbolagen åläggs någon direkt övervaknings- eller undersökningsplikt gentemot kunderna. Om det emellertid i ett låneärende finns anledning anta att kunden har anlitat en investeringskonsult, bör fondkommissionsbolaget iakttäta särskild försiktighet. Det får ankomma på bankinspektionen att särskilt uppmärksamma den kreditgivning som sker till investeringskonsult och dennes kunder.

I tredje stycket har efter mönster från banklagstiftningen intagits en reservation för att inspektionen inte skall behöva ingripa i frågor av formell art, som endast berör aktieägarnas intressen. Bestämmelsen är emellertid så formulerad, att inspektionen, om den anser att det behövs kan ta befattning även med sådana förhållanden.

Mot inspektionens skyldighet att hålla uppsikt över fondkommissions-

verksamheten i enlighet med bestämmelserna i denna paragraf svarar inspektionens befogenheter och förpliktelser att ingripa enligt 29–31, 33 och 45 §§. I lindrigare fall kan inspektionen också under hand framföra sina synpunkter till bolaget och låta det bero därvid.

28 §

Denna paragraf, som saknar direkt motsvarighet i utredningens förslag, har sin förebild i 148 § lagen om bankrörelse och innehåller de grundläggande bestämmelserna om hur tillsynen bör utövas. Av paragrafens avfattning framgår att tillsynen inte är avsedd att vara fortlöpande i den meningen, att den skall utgöra en daglig kontroll av fondkommissionsbolagens verksamhet. Vidare är det självklart att inspektionens övervakning inte skall innefatta något slags förhandsprövning av fondkommissionsbolagsledningens beslut. Detta utesluter emellertid inte att inspektionen på begäran eller när det annars påkallas kan ge råd om hur verksamheten bör bedrivas.

29 §

Denna paragraf innehåller bestämmelser om förutsättningarna för återkallande av tillstånd. Bestämmelserna har i huvudsak sin motsvarighet i 14 och 15 §§ FL och i 24 § utredningsförslaget. Bestämmelserna har i sina huvuddrag behandlats i avsnitt 4.2.7.

Enligt första punkten kan tillstånd återkallas, om ett fondkommissionsbolags eget kapital understiger två tredjedelar av det registrerade aktiekapitalet och bristen inte blivit fylld inom tre månader efter det den blev känd för bolaget. Bestämmelsen saknar motsvarighet i utredningsförslaget men överensstämmer delvis med 14 § FL. Den skiljer sig från bestämmelsen i FL bl. a. genom att det inte föreskrivs att tillståndet automatiskt förfaller, då ett fondkommissionsbolag förlorat eget kapital till angiven del. Bankinspektionen får istället från fall till fall bedöma, om ett bolags ekonomiska ställning blivit så osäker att det finns risk för att kundernas medel kan komma i fara och bolaget därför inte längre bör få fortsätta sin rörelse. Bestämmelsen, som delvis har sin motsvarighet i 120 § lagen om bankrörelse, utgör bl. a. ett komplement till kapitaltäckningsbestämmelserna. Underlåtenhet att iaktta dessa kan självfallet också medföra att ett fondkommissionsbolags tillstånd återkallas.

I andra punkten, som i huvudsak har sin motsvarighet i 15 § FL och 24 § utredningsförslaget, föreskrivs att tillståndet kan återkallas om fondkommissionsbolag överträder fondkommissionslagen, uppenbart inte iakttar sina uppdragsgivares intressen eller på annat sätt visar sig olämpligt att utöva sådan rörelse. Liksom f. n. enligt FL innehåller den föreslagna lagen inte några bestämmelser som ger bankinspektionen möjlighet att ingripa direkt mot enskilda ägare av eller befattningshavare i ett fondkommissionsbolag.

Ett eventuellt missbruk från dessa personer har emellertid betydelse då det gäller att bedöma, om det föreligger sådana förhållanden att tillståndet bör återkallas eller andra åtgärder bör vidtas mot bolaget. Med anledning av ett remisspåpekande vill jag framhålla att återkallelse i sådant fall då fondkommissionsbolag bryter mot annan lag än fondkommissionslagen kan ske på grund av att bolaget därigenom har visat sig olämpligt att driva fondkommissionsrörelse.

Föreskriften att fondkommissionsbolags tillstånd kan återkallas om ett fondkommissionsbolag "på annat sätt visat sig olämpligt att utöva sådan rörelse" innebär att olämplighet kan visas även genom åtgärder som ligger vid sidan av fondkommissionsrörelsen. Härvid bör i första hand transaktioner som kan äventyra bolagets ekonomiska ställning och därmed säkerheten för bolagets kunder beaktas. Det kan även vara fråga om sådana åtgärder som kan inverka på bedömningen av den personliga lämpligheten hos ägarna och befattningshavarna i ett fondkommissionsbolag.

I tredje punkten, som har sin motsvarighet i 15 § FL och 24 § utredningsförslaget, föreskrivs att tillstånd kan återkallas om rörelsen "annars prövas vara till skada för det allmänna". Rekvisitet "skada för det allmänna", har samband med att motsvarande rekvisit används i tillståndsprövningen (6 § 3) och tar sikte på t. ex. sådana situationer då, utan att något olämpligt förfarande kan läggas ett fondkommissionsbolag till last, detta genom sin dubbla egenskap av fondkommissionär och kreditgivare förorsakat uppkomsten av omfattande osund spekulation.

30 §

Denna paragraf innehåller bl. a. närmare bestämmelser om bankinspektionens befogenheter då tillstånd har återkallats och har berörts i den allmänna motiveringen (avsnitt 4.2.7).

I första stycket, som saknar motsvarighet i FL och i utredningens förslag, föreskrivs att bankinspektionen, då ett fondkommissionsbolags tillstånd att driva fondkommissionsrörelse har återkallats, kan förelägga bolaget att upphöra med sådan rörelse, och intill dess fondkommissionsrörelsen har avvecklats, annan verksamhet.

Har ett fondkommissionsbolags tillstånd återkallats står det inte längre under bankinspektionens tillsyn. Bestämmelsen öppnar möjlighet att hindra att ett sådant bolag fortsätter verksamhet som ligger vid sidan om fondkommissionsrörelsen, om det finns risk för att fondkommissionärskundernas intressen härigenom sätts i fara. För det fall att ett bolag, vars tillstånd har återkallats, skulle fortsätta att driva fondkommissionsrörelse kan ställföreträdare för bolaget ådömas straff enligt 47 §. Vitesföreläggande kan dock ofta vara ett effektivare medel än en straffsanktion för att garantera att ett bolag, vars tillstånd har återkallats, inte fortsätter att driva fondkommissionsrörelse. Inspektionen har därför getts möjlighet att förbjuda ett bolag att

försätta med sådan rörelse och att kombinera ett föreläggande om förbud med vite. Ett vitesföreläggande kommer att kunna riktas mot bolaget eller ställföreträdare för bolaget. Frågan om utdömande av vite och om ådömande av straff för samma förseelse som har föranlett vitesföreläggande behandlas i 49 §.

Andra stycket, som saknar motsvarighet i FL, överensstämmer med 24 § andra stycket i utredningens förslag och avser annan verksamhet som drivs efter särskilt tillstånd enligt 13 § andra stycket.

I tredje stycket, som överensstämmer med 19 § FL och 26 § utredningsförslaget, föreskrivs att ett bolag även om tillståndet har återkallats får vidta de åtgärder som behövs för att fullgöra ingångna avtal eller för att skydda uppdragsgivare mot förlust. Denna bestämmelse gäller även för det fall att bankinspektionen har förelagt bolaget att upphöra med viss verksamhet.

31 §

Denna paragraf, som saknar motsvarighet i FL och i utredningens förslag, innehåller de i avsnitt 4.2.7 behandlade reglerna om möjlighet för bankinspektionen att på annat sätt än genom återkallelse av tillstånd ingripa mot fondkommissionsbolag, när anmärkning kan riktas mot bolagets sätt att driva verksamheten. Bestämmelserna har i viss mån sin motsvarighet i 153 och 154 §§ lagen om bankrörelse och 288 § lagen (1948:433) om försäkringsrörelse. För att komma till rätta med missförhållanden har bankinspektionen enligt denna paragraf befogenhet att – såvitt inte ett formlost påpekande under hand anses tillräckligt – meddela fondkommissionsbolag skriftlig erinran. Om missförhållandet är sådant som enligt 29 § 2 och 3 skulle kunna medföra återkallelse av tillståndet, förutsätts för att skriftlig erinran i stället skall kunna meddelas, att det kan antas att bolaget låter sig rättas därav. Inspektionen har enligt andra stycket befogenhet att förelägga bolaget att göra rättelse eller att i övrigt vidta erforderliga åtgärder. En förutsättning härför är självfallet att rättelse kan ske. Exempel på fall då förelägganden kan utfärdas är om bolaget bryter mot fondkommissionslagens regler om t. ex. handelslag, kapitaltäckning eller bestämmelserna om rätt att lämna kredit och missförhållandena inte bedöms vara så allvarliga att bolagets tillstånd bör återkallas. Bankinspektionen kan vidare ingripa om bolagets organisation uppvisar brister i fråga om t. ex. värdepappersförvaringen eller de kontrollåtgärder som tillämpas inom bolaget.

32 §

I denna paragraf, som saknar motsvarighet i FL och som överensstämmer med 27 § utredningens förslag, föreskrivs att bankinspektionen skall utse revisor i fondkommissionsbolag. Paragrafens första stycke har sin motsvarighet i 149 § lagen om bankrörelse. För revisionen inom fondkommissionsbolag gäller i övrigt bestämmelserna i aktiebolagslagen. Något krav på att den

av inspektionen utsedde revisorn skall vara auktoriserad har inte uppställts.

I andra stycket föreskrivs i anslutning till utredningens förslag att förordnandet för den av bankinspektionen utsedde revisorn skall gälla till dess fondkommissionsrörelsen har avvecklats och revisorn till bankinspektionen har överlämnat en berättelse över avvecklingen. Som tidigare nämnts står ett bolag, vars tillstånd har återkallats, inte längre under inspektionens tillsyn. Inspektionens insyn i ett sådant bolag tillgodoses i stället genom den inblick revisorn får i bolaget. På grundval av revisorns synpunkter har inspektionen möjlighet att ingripa mot bolaget jämflikt 30 §.

33 §

I paragrafen, som i huvudsak överensstämmer med 25 § FL och 29 § i utredningens förslag, finns bestämmelser som bl. a. ger bankinspektionen befogenhet att sammankalla styrelsen för ett fondkommissionsbolag och att föranstalta om extra bolagsstämma.

34 och 35 §§

Dessa paragrafer motsvaras i huvudsak av 23 och 24 §§ FL och 28 § i utredningens förslag.

I 34 §, som har sin motsvarighet i 151 § lagen om bankrörelse, föreskrivs bl. a. att bankinspektionen får meddela föreskrifter om hur värdehandlingar skall förvaras och inventeras. Självfallet bör sådana föreskrifter inte vara mera ingripande än som påkallas av kundernas krav på trygghet. I huvudsak torde de kunna begränsas till att avse värdepapper under öppet förvar.

I 35 § finns närmare regler om vissa skyldigheter, som åligger ett fondkommissionsbolag gentemot bankinspektionen.

För att bankinspektionen skall kunna ta ställning till om fondkommissionsbolags tillstånd skall återkallas enligt 29 § 1 föreskrivs i andra stycket att inspektionen kan ålägga fondkommissionsbolag att upprätta balansräkning, om inspektionen finner anledning anta att fondkommissionsbolags eget kapital understiger två tredjedelar av det registrerade aktiekapitalet. Balansräkningen skall upprättas enligt bestämmelserna i 11 kap. aktiebolagslagen.

36 §

Denna paragraf, som saknar motsvarighet i FL och i utredningens förslag, innehåller bestämmelser som ger bankinspektionen rätt till insyn i företag som driver viss finansiell verksamhet, om det i annat fall än som anges i 25 § finns ett väsentligt samband mellan företaget och ett fondkommissionsbolag. Som har framgått av den allmänna motiveringen (avsnitt 4.2.7) är bestäm-

melsen avsedd som ett komplement till 25 §.

Paragrafen tar sikte bl. a. på det fall att det föreligger i 25 § angivet samband mellan ett fondkommissionsbolag och ett företag som driver viss finansiell verksamhet utan att denna utgör företagets huvudsakliga verksamhetsområde. Härutöver ger bestämmelsen inspektionen rätt till insyn i företag som driver finansiell verksamhet i de fall annat väsentligt samband än som anges i 25 § råder mellan ett fondkommissionsbolag och ett sådant företag. Som en allmän riktpunkt för bedömningen av frågan om ett sådant väsentligt samband skall anses föreligga bör gälla att sådant samband föreligger, om i huvudsak samma personer har ett sådant inflytande i de båda företagen att det ekonomiska resultatet i dessa i väsentlig mån är beroende av dessa personers förmåga, handlande eller ståndpunktstagande. Som utredningen har anfört får den som innehar tjugo procent av aktierna i ett fondkommissionsbolag anses ha ett sådant inflytande. Vid bedömningen bör vidare hänsyn bl. a. tas till det samlade aktieinnehavet hos personer som är varandra närstående. En förutsättning för att bestämmelsen skall tillämpas är att bankinspektionen finner att det behövs för att tillsynen över fondkommissionsverksamheten skall bli effektiv. I praktiken torde inspektionen inte behöva vända sig till ett sådant företag för att få fram önskade uppgifter. I regel torde nämligen det berörda fondkommissionsbolaget kunna tillhandahålla den information som inspektionen vill ha.

Bankinstituts fondkommissionsrörelse

37 och 38 §§

Dessa paragrafer innehåller bestämmelser om bankinstituts rätt att driva fondkommissionsrörelse. Till skillnad från utredningens förslag och FL skall enligt 3 § gälla att bankinspektionen prövar fråga om tillstånd för alla slag av bankinstitut att driva fondkommissionsrörelse och fråga om återkallelse av sådant tillstånd.

Frågan om när tillstånd kan beviljas har behandlats i den allmänna motiveringen under avsnitt 4.2.2. För att bankaktiebolag skall ha rätt att driva fondkommissionsrörelse krävs att detta anges i bolagets bolagsordning och att bankinspektionen ger sitt tillstånd härtill. Härutöver gäller att bolagsordningen skall ha stadfästs av regeringen, vilket kan ske bl. a. inför varje ny oktrojperiod och i samband med att bolagsordningen ändras.

Den tillsyn bankinspektionen enligt banklagarna (147 § lagen om bankrörelse, 80 § lagen om sparbanker och 68 § lagen om jordbrukskasserörelsen) skall utöva över bankinstitut består bl. a. i att inspektionen skall vaka över att bankinstitut ställer sig till efterrättelse författningar, såvitt de särskilt berör bankinstitut. Härav följer att bankinspektionen skall tillse att bankinstitut som driver fondkommissionsrörelse även följer bestämmelserna i fondkommissionslagen. Inspektionen skall vidare enligt banklagarna bl. a. med

uppmärksamhet följa bankinstituts verksamhet i den mån det är av betydelse för en sund utveckling av bankverksamheten.

Driver bankinstitut fondkommissionsrörelse ingår denna i bankverksamheten och inspektionen skall därför vid sin tillsyn följa sådant bankinstituts verksamhet även i den mån det är av betydelse för en sund utveckling av fondkommissionsverksamheten.

I 38 § anges vilka bestämmelser i fondkommissionslagen som även gäller för bankinstitut. Såvitt gäller bestämmelserna om fondkommissionsbolags verksamhet har 15, 17–19, 21 och 22 §§ samt 23 § första stycket i huvudsak sin motsvarighet i banklagarna. Även 16 § kommer enligt mitt förslag att få sin motsvarighet i 55 § lagen om bankrörelse, 24 § lagen om sparbanker och 32 § lagen om jordbrukskassörersnåden. Bestämmelserna i 13, 14, 20 och 25 §§ tar däremot särskilt sikte på fondkommissionsbolag. Bestämmelserna i 23 § andra stycket och 24 § skall däremot gälla även för bankinstitut. Även de bestämmelser som avser tillsyn över fondkommissionsbolag har till övervägande del sin motsvarighet i banklagarna. De förutsättningar som gäller för att ett tillstånd för bankinstitut att driva fondkommissionsrörelse skall återkallas är desamma som enligt 29 § 2 och 3 gäller för återkallelse av ett fondkommissionsbolags tillstånd. Har ett bankinstituts tillstånd återkallats skall bankinstitutet på motsvarande sätt som enligt 30 § tredje stycket gäller för fondkommissionsbolag få vidta de åtgärder som behövs för att fullgöra ingångna avtal eller för att skydda uppdragsgivare mot förlust. Dessa bestämmelser har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 4.2.7). Härutöver kan inspektionen med stöd av banklagarna ingripa mot ett bankinstitut, vars fondkommissionsverksamhet ger anledning till anmärkning (t. ex. enligt 153 och 154 §§ lagen om bankrörelse). Såvitt gäller de särskilda bestämmelserna i följande avsnitt av fondkommissionslagen saknar de i stort sett motsvarighet i banklagarna. De skall emellertid i huvudsak även gälla för bankinstitut.

Särskilda bestämmelser

39–41 §§

Dessa paragrafer, som saknar motsvarighet i FL, överensstämmer i huvudsak med 21 och 22 §§ utredningsförslaget och innehåller bestämmelser om förbud för vissa personer med anknytning till fondkommissionsbolag eller bank att förvärva värdepapper annat än för långsiktig förmögenhetsförvaltning. Dessa personer skall dessutom anmäla såväl sitt eget som vissa närståendes värdepappersinnehav till det bolag resp. bankinstitut till vilket de har anknytning. Bestämmelserna har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 4.2.3).

De personer som träffas av förbudet i 39 § är t. ex. börsombud, chef för banks fondavdelning, ordermottagare eller andra befattningshavare i bank

eller fondkommissionsbolag som i sitt arbete normalt får sådan kännedom om uppdragsgivares värdepappersaffärer att de därigenom kan skaffa sig ekonomiska fördelar på bekostnad av kunderna. Befattningshavare som endast i begränsad omfattning eller vid enstaka tillfällen har sådan insyn i uppdragsgivares värdepappersaffärer träffas däremot inte av förbudet. Detta innebär att t. ex. chef för banks kreditavdelning eller avdelningskontor i allmänhet inte kommer att omfattas av förbudet. Kammarrätten i Stockholm har pekat på att förbudet enligt utredningen skall gälla även för befattningshavare i fondkommissionsbolag eller bank närstående företag, t. ex. om fondkommissionsbolag har förlagt sin analysverksamhet till ett dotterbolag, men att detta inte framgår av utredningens lagtext. Med den av mig föreslagna formulering av lagtexten kan även sådana befattningshavare träffas av förbudet. En annan kategori med anknytning till fondkommissionsbolag som kan komma att träffas av förbudet är t. ex. konsulter till fondkommissionsbolag och ägare som aktivt tar del i bolagets verksamhet.

Bestämmelserna i 40 och 41 §§ har i huvudsak utformats med förebild i reglerna om anmälningsskyldighet m. m. i lagen (1971:827) om registrering av aktieinnehav. Skyldigheten i 41 § för styrelse eller verkställande direktör att erinra den som avses i 39 § om att han omfattas av förbudet mot värdepapperstransaktioner har inte straffsanktionerats bl. a. med hänsyn till att bankinspektionen vid sin tillsyn över fondkommissionsbolag och banker kan bevaka att bestämmelsen efterlevs och förelägga vite, om skyldigheten inte fullgörs. Straff har inte heller stadgats för den som bryter mot förbudet att inneha aktier eller åsidosätter föreskriven anmälningsskyldighet. Bankinspektionen har emellertid vid sin tillsyn att vaka över att bestämmelserna efterlevs även i detta avseende. Åsidosätts bestämmelserna kan detta inverka på bedömningen av bolagets resp. bankens lämplighet att driva fondkommissionsrörelse.

42 §

Denna paragraf, som delvis har sin motsvarighet i 27 § 6 FL, innehåller bestämmelser om fondkommissionärs rätt till provision (courtage) och har behandlats under avsnitt 4.2.6.

43 §

Denna paragraf, som i huvudsak motsvarar 41 § i FL och 36 § i utredningens förslag, innehåller bestämmelser om fondkommissionärs skyldighet att bidra till kostnaderna för bankinspektionens tillsynsverksamhet.

44 §

Bestämmelsen i denna paragraf ersätter bestämmelserna i 11 och 48 §§ FL och föreskriver tystnadsplikt för ledamot i fondkommissionsbolags eller bankinstituts styrelse eller befattningshavare i sådant företag. Tystnadsplikt åläggs vidare den som hos bankinspektionen har tagit befattning med tillstånds- eller tillsynsärende enligt fondkommissionslagen. Såvitt gäller tystnadsplikt för styrelseledamot i och befattningshavare hos fondkommissionsbolag har bestämmelsen sin motsvarighet i 19 § utredningens förslag. Som framgår av den allmänna motiveringen föreslås bestämmelsen dessutom bli tillämplig på styrelseledamöter i eller befattningshavare hos bank. I förhållande till 11 § FL innebär bestämmelsen en viss utvidgning av tystnadsplikten. Dessutom kommer till skillnad från f. n. straff att kunna ådömas den som bryter mot tystnadsplikten.

Bestämmelsen innebär förbud att obehörigen yppa eller nyttja vad som under uppdraget eller i tjänsten har erfarits om annans affärsförhållanden eller enskilds personliga förhållanden. En förutsättning för att ansvar skall kunna utkrävas är alltså att yppandet eller nyttjandet av vad som meddelats har skett obehörigen. Som exempel kan nämnas att den tystnadspliktige i sina privata aktieaffärer utnyttjar en uppgift om ett börsbolag som han fått i förtroende. Tystnadsplikten kan emellertid brytas av vittnesplikt eller annat tvingande skäl. Obehörigt yppande eller nyttjande torde inte heller föreligga, om den som berörs av åtgärden har lämnat medgivande till den eller uppenbarligen inte kan lida någon skada därigenom.

Bestämmelser om påföljd för brott mot tystnadsplikt finns i brottsbalken. Enligt 20 kap. 3 § brottsbalken skall den som yppar vad han till följd av lag eller annan författning är pliktig att hemlighålla eller som olovligen utnyttjar sådan hemlighet dömas till böter eller fängelse i högst ett år. Stadgandet förutsätter uppsåt. Begås brottet av oaktsamhet är påföljden böter. Brott mot sådan tystnadsplikt som gäller till förmån för enskild målsägande får enligt 20 kap. 5 § brottsbalken åtalas av åklagare endast om målsäganden anger brottet till åtal eller åtal är påkallat från allmän synpunkt.

45 §

Enligt denna paragraf, som motsvarar 23 § i utredningens förslag, kan bankinspektionen förelägga vite vid meddelande av föreskrift eller förbud enligt fondkommissionslagen.

Besvär över bankinspektionens beslut att förelägga vite enligt denna lag prövas av regeringen. Mål om utdömande av vite skall enligt allmänna regler avgöras av allmän domstol.

46 §

I denna paragraf, som motsvarar 40 § FL och 37 § utredningens förslag, anges att talan mot bankinspektionens beslut enligt lagen föres hos regeringen och att besluten länder till omedelbar efterrättelse, om inte annat beslutas. Sådant förordnande kan ges av inspektionen i själva beslutet eller av regeringen i samband med besvär.

Straff m. m.

47 och 48 §§

Dessa paragrafer, som innehåller straffbestämmelser, svarar i huvudsak mot 43 och 47 §§ FL samt 38 och 39 §§ utredningsförslaget och har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 4.2.8).

49 §

Bestämmelsen i denna paragraf, som saknar motsvarighet i FL och utredningens förslag, avser att förhindra att dubbla sanktioner i form av både straff och vite skall kunna förekomma för samma gärning. I enlighet med den princip som har kommit till uttryck i t. ex. marknadsföringslagen (1975:1418) skall för sådant fall, då vitesföreläggande har meddelats, gälla att vite går före straff. Enligt paragrafen skall sålunda gälla att den som har överträtt vitesföreläggande, som har meddelats enligt fondkommissionslagen, inte får dömas till straff för gärning som omfattas av föreläggandet.

Övergångsbestämmelser

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1980. Bestämmelse härom och om upphävande av gällande lag om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet, såvitt den avser fondkommissionsrörelse, har tagits in i punkt 1 av övergångsbestämmelserna.

Enligt 4 § fondkommissionslagen får företag, som inte har tillstånd att driva fondkommissionsrörelse, inte använda ordet fondkommission eller avledning därav i sin firma. Som patent- och registreringsverket har framhållit krävs det en övergångsbestämmelse som ger sådana företag en lämplig frist för att anta ny firma och få denna registrerad. Bestämmelse härom har tagits in i punkt 2.

Som har framgått av den allmänna motiveringen (avsnitt 4.2.3) behöver fondkommissionsfirmorna en längre tid på sig för att kunna anpassa sin verksamhet till de föreslagna reglerna om begränsning i deras rätt att handla för egen räkning. Denna tid har satts till fem år. En bestämmelse härom har tagits in under punkt 3.

Enligt bestämmelsen i 25 § kommer reglerna om fondkommissionsbolags

verksamhet och om tillsynen över sådant bolag att i tillämpliga delar gälla även för vissa företag som har ett nära samband med fondkommissionsbolag. Sådana företag måste få viss tid på sig för att kunna lägga om sin verksamhet så att den stämmer överens med de nya reglerna. Genom bestämmelsen i punkt 4 får sådana företag två år på sig för denna omställning. Som framgår av punkt 1 kommer under denna tid bestämmelsen i 17 § FL, som ger bankinspektionen möjlighet till insyn i sådana företag, fortfarande att gälla.

För fondkommissionsfirmor, som inte är aktiebolag eller bankaktiebolag och som har utövat verksamhet före den nya lagens ikraftträdande föreslås en övergångstid på två år för att de skall ha möjlighet att ändra förvaltningsform till aktiebolag enligt de krav som uppställs i lagen. Detta innebär att sådana firmor får fortsätta sin verksamhet till utgången av år 1981. Äldre bestämmelser som särskilt tar sikte på sådana firmor skall gälla under övergångstiden men i övrigt kommer de nya reglerna att gälla fr. o. m. ikraftträdandet. Bestämmelser i nu angivna hänseende har upptagits i punkt 5.

För aktiebolag, som vid lagens ikraftträdande har tillstånd att driva fondkommissionsrörelse, kommer det att krävas förnyat tillstånd med prövning enligt de nya bestämmelserna. För sådana aktiebolag föreslås en övergångstid på ett år, dvs. till utgången av år 1980. Har ansökan om tillstånd att driva fondkommissionsrörelse ingetts före utgången av år 1980, får dock verksamheten utövas även därefter till dess ansökningen slutligt har prövats. Bestämmelser härom har intagits i punkt 6.

För bankaktiebolag, som vid lagens ikraftträdande har tillstånd att driva fondkommissionsrörelse, föreslås att tillståndet inte skall behöva förnyas förrän i samband med utgången av den tid som gällande oktroj avser. Bestämmelse härom har intagits i punkt 7.

Enligt punkt 8 skall, om det i lag eller annan författning förekommer hänvisning till föreskrift som har ersatts genom bestämmelse i den nya lagen, i stället tillämpas den nya bestämmelsen.

6.2 Förslaget till lag om Stockholms fondbörs

Departementsförslaget bygger på fondbörsutredningens förslag till lag om Stockholms fondbörs. I lagen har tagits in bestämmelser som anger grunddragen för vad som i olika hänseenden gäller för fondbörsverksamheten. Mera detaljerade bestämmelser avses meddelade i en av regeringen utfärdad författning. Därjämte förutsätts att börsstyrelsen – liksom f. n. – svarar för regler som har karaktär av ordningsföreskrifter.

Departementsförslaget har delats in i sex avsnitt, nämligen allmänna bestämmelser, organisation och förvaltning, börsmedlemmar och börsombud, fondbörsens verksamhet, tillsyn samt övriga bestämmelser. I lagen finns dessutom övergångsbestämmelser.

Allmänna bestämmelser

1 §

I paragrafen definieras de för lagstiftningen centrala begreppen fondbörsverksamhet och värdepapper.

Fondbörsverksamhet anses enligt första stycket föreligga när köp- och säljanbud beträffande värdepapper regelbundet förs samman i och för handel och notering av kurs. Det skall sålunda enligt definitionen vara fråga om att någon, en institution eller annat subjekt, på visst sätt och i visst syfte ombesörjer sammanförande av köp- och säljanbud beträffande värdepapper.

Kravet på regelbundet sammanförande av köp- och säljanbud innebär att den som anordnar verksamheten öppnar möjlighet till att anbud från olika håll koncentreras. Detta kan ske genom att verksamheten förläggs till en viss lokal. Den föreslagna lagtexten hindrar emellertid inte att anbuden förs samman på annat sätt, exempelvis i ett datamaskinellt system. Föreskriften om att sammanförandet skall ske regelbundet innebär vidare krav på viss periodicitet. Något krav på att verksamheten skall ha viss omfattning har inte ställts upp. Det får anses ligga i sakens natur att det måste vara fråga om verksamhet i relativt stor skala. Det behöver inte nödvändigtvis föreligga ett stort antal anbud beträffande varje särskilt slag av värdepapper. Huvudsaken är att verksamheten i sin helhet vanligen omfattar ett stort antal anbud. Detta betyder att fondbörsverksamhet i princip kan föreligga även om verksamheten avser endast ett enda slags värdepapper.

Vid avgörande av om viss verksamhet har sådan omfattning att fondbörsverksamhet skall anses föreligga, bör beaktas syftet att ge Stockholms fondbörs ensamrätt till fondbörsverksamhet här i landet. Innebär verksamheten ett inte obetydligt intrång i den officiella fondbörsens monopol, bör den bedömas som fondbörsverksamhet.

För att fondbörsverksamhet skall föreligga krävs enligt definitionen vidare att sammanförandet av anbuden sker i visst syfte, nämligen i och för handel och notering av kurs. Med notering av kurs avses att den som anordnar verksamheten ombesörjer att köp-, sälj- och betalkurser i viss form fastställs eller i varje fall bereder tillfälle till detta.

I 37 § departementsförslaget har tagits in en bestämmelse om straff för den som vid sidan av Stockholms fondbörs här i landet bedriver fondbörsverksamhet.

Med värdepapper förstås enligt andra stycket aktie, annat delaktighetsbevis i bolag, obligation, förlagsbevis och liknande skuldebrev avsett för allmän omsättning samt andel i aktiefond. Till skillnad från motsvarande definitioner i 1 § FL och 1 § tredje stycket utredningsförslaget har som värdepapper i departementsförslaget tagits upp andel i aktiefond. Tillägget hänger samman med att dessa värdepapper numera genom aktiefondslagen

(1974:931) har fått sin rättsliga reglering och att ett behov av officiell handel och kursnotering kan komma att föreligga. Några aktiefonder registreras f. n. på den s. k. fondhandlarlistan.

Utredningen har ingående behandlat frågan om registrering av utländska aktier på Stockholms fondbörs och föreslagit ett slopande av de formella hinder som gällande lagstiftning innehåller på detta område. Förslaget har i denna del inte mött några invändningar vid remissbehandlingen. Departementsförslaget ansluter till utredningsförslaget, vilket innebär att aktier anses som värdepapper i lagens mening oavsett om de är svenska eller utländska. Gällande förbud att registrera utländska aktier på fondbörsen, som finns i 2 § börsordningen (1969:546), avses inte bli överfört till den förordning som avses komplettera lagen. Till följd av gällande valutalagstiftning kommer detta i praktiken emellertid inte att leda till något tillskott av utländskt material i den svenska börshandeln.

Med uttrycket liknande skuldebrev avsett för allmän omsättning förstås exempelvis konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning. Till skillnad från utredningen anser jag att med liknande skuldebrev också bör kunna avses s. k. bankcertifikat (certificates of deposit), dvs. sådana av bank utfärdade kortfristiga skuldebrev till fast ränta, som utgör en form av inlåning. Detsamma bör gälla liknande av exempelvis börsregistrerade industriföretag utfärdade fordringsbevis (commercial paper).

2 §

I paragrafen fastslås principen om ensamrätt för Stockholms fondbörs att bedriva fondbörsverksamhet här i landet. Bestämmelsen har behandlats i allmänna motiveringen under avsnitt 4.3.2.

3 §

Paragrafen överensstämmer med 1 § andra stycket börsordningen och innehåller bestämmelse om att fondbörsen står under tillsyn av bankinspektionen.

Organisation och förvaltning

4-7 §§

Paragraferna, som i allt väsentligt överensstämmer med gällande rätt, innehåller regler om börsens styrelse, om börschef och om möjlighet att delegera vissa avgöranden till arbetsutskott, styrelsens ordförande eller börschef.

4 § överensstämmer med 31 § första punkten och 32 § första punkten FL och behandlar börsstyrelsens uppgifter.

5 § motsvarar återstoden av 31 § FL. Frågan om börsstyrelsen, dess sammansättning och hur styrelsen väljs behandlades i prop. 1974:178 och ledde till lagstiftning som trädde i kraft den 1 januari 1975 (NU 1974:58, rskr 1974:370, SFS 1974:848).

6 § första stycket överensstämmer med 5 § första stycket börsordningen. Andra och tredje styckena saknar motsvarighet i gällande rätt. Enligt andra stycket kan börsstyrelsen utse ställföreträdare för börschefen. I tredje stycket föreskrivs att beslut om tillsättande eller entledigande av börschef skall ha biträttats av minst två tredjedelar av börsstyrelsens samtliga ledamöter.

7 §, som överensstämmer med 5 a § börsordningen och 3 § tredje stycket utredningsförslaget, handlar om börsstyrelsens möjligheter att delegera vissa frågor till ordföranden, börschefen eller särskilt arbetsutskott.

8 §

Paragrafen, som motsvaras av 7 § första och tredje styckena börsordningen, behandlar börsstyrelsens beslutförhet m. m. och har kommenterats i allmänna motiveringen under avsnitt 4.3.5.

9 §

Paragrafen, som handlar om jäv för ledamot av börsstyrelsen och börschefen, saknar motsvarighet i gällande författningar. Bestämmelsen har kommenterats i allmänna motiveringen under avsnitt 4.3.5.

10 §

Paragrafen, som handlar om att revisor skall granska börsstyrelsens och börschefens förvaltning, överensstämmer med det huvudsakliga innehållet i 8 § första stycket börsordningen. Till skillnad från vad som f. n. gäller skall dock den av bankinspektionen utsedde revisorn vara auktoriserad.

Börsmedlemmar och börsombud

11–12 §§

Paragraferna, som motsvaras av 11 § resp. 14 § första stycket första punkten börsordningen, har behandlats i den allmänna motiveringen under avsnitt 4.3.3.

13 §

Paragrafen, som handlar om disciplinära åtgärder mot börsmedlem, överensstämmer i huvudsak med 14 § börsordningen. Första och andra

styckena har kommenterats i allmänna motiveringen under avsnitt 4.3.3. Tredje stycket har behandlats under avsnitt 4.3.5.

14 §

Paragrafen motsvaras av bestämmelser i 15 § första stycket, 16 § första punkten och 17 § första stycket börsordningen. Den har behandlats i allmänna motiveringen under avsnitt 4.3.3.

15 §

Enligt paragrafens första mening gäller att, om börsmedlem upphör att vara medlem av fondbörsen, samtidigt förfaller godkännande för medlemmens börsombud. Bestämmelsen överensstämmer med 18 § första stycket börsordningen. I andra meningen föreskrivs vidare att godkännande av börsombud förfaller, om ombudets anställning hos den medlem som har sökt om hans godkännande upphör.

16 §

Paragrafen, som motsvaras av 18 § andra och tredje styckena börsordningen, innehåller bestämmelser om disciplinära åtgärder mot börsombud. Reglerna hänför sig till vad som enligt 13 § gäller för börsmedlem.

17 §

Paragrafen, som delvis motsvaras av 14 § fjärde stycket och 18 § tredje stycket börsordningen, innehåller bestämmelser om kommunikation i vissa ärenden rörande börsmedlem och börsombud. Den har behandlats i allmänna motiveringen under avsnitt 4.3.5.

I departementsförslaget anges att kommunikation skall ske med sökande eller annan som berörs av beslutet. Med sistnämnda uttryck avses i vissa situationer börsmedlem eller börsombud. Gäller exempelvis ett beslut börsombud, bör också den medlem hos vilken ombudet är anställt anses berörd av beslutet och alltså berättigad till underrättelse enligt huvudregeln.

Fondbörsens verksamhet

18 §

Paragrafen, som överensstämmer med 2 § första stycket börsordningen, har behandlats i allmänna motiveringen under avsnitt 4.3.4.

19 §

Paragrafen, som i allt väsentligt saknar motsvarighet i FL eller börsordningen, innehåller regler om inregistrering av värdepapper på fondbörsen.

I första stycket anges att inregistreringsbeslut meddelas av börsstyrelsen. Inget hindrar emellertid styrelsen från att med stöd av 7 § delegera åt exempelvis ordföranden att besluta i registreringsärenden av visst slag.

Andra stycket har berörts närmare i den allmänna motiveringen under avsnitt 4.3.4.

I tredje stycket ges uttryck för den s. k. kommunikationsprincipen. Beslut om avslag på ansökan om inregistrering får normalt inte meddelas förrän sökanden har beretts tillfälle att yttra sig över det som har tillförts ärendet av annan än honom själv. Bestämmelsen avser givetvis inte underhandsförfrågningar hos t. ex. börschefen om möjligheterna att vinna registrering av visst värdepapper.

20 §

Paragrafen, som motsvaras av 10 § börsordningen, anger att handel vid fondbörsen får ske endast genom börsombud. Bestämmelsen hänger samman med 3 § andra stycket förslaget till fondkommissionslag, enligt vilket stadgande tillstånd att driva fondkommissionsrörelse endast kan meddelas svenskt aktiebolag eller svenskt bankinstitut. Sådant tillstånd är i sin tur förutsättning för börsmedlemskap. Endast juridisk person kan alltså bli börsmedlem och sådan medlem skall vid börshandeln vara företrädd av börsombud. Den som annars företräder sådan juridisk person får alltså delta i börshandeln bara om han har godkänts som börsombud.

21 §

I paragrafen, som delvis motsvaras av 33 § FL och 29 § andra stycket börsordningen, föreskrivs att kurser skall noteras med ledning av köpanbud, säljanbud och avslut vid fondbörsen samt att noteringarna omedelbart skall offentliggöras. Det ankommer på börsstyrelsen att svara för detta arbete.

22–23 §§

Paragrafernas innehåll motsvarar 32 § FL, som ändrades senast år 1976 med utgångspunkt i fondbörsutredningens förslag (prop. 1975/76:175, NU 1975/76:60, rskr 1975/76:383, SFS 1976:541). Bestämmelsen kommenterades i propositionen (s. 18–20 och 24–25).

24 §

Paragrafen, som ersätter 27 § börsordningen, innehåller regler om avregistrering av värdepapper. Det materiella innehållet i bestämmelsen har behandlats i allmänna motiveringen under avsnitt 4.3.4.

Enligt andra stycket skall beslut om avregistrering utan föregående ansökan ha biträttits av minst två tredjedelar av börsstyrelsens samtliga ledamöter. Bestämmelsen har kommenterats i den allmänna motiveringen under avsnitt 4.3.5.

Tredje stycket innehåller regler om kommunikation som har utformats på samma sätt som i 19 § tredje stycket departementsförslaget.

25 §

Paragrafen, som överensstämmer med 27 a § börsordningen, innehåller regler om s. k. börsstopp. Dessa regler infördes i börslagstiftningen år 1976 och bygger på fondbörsutredningens förslag. Bestämmelserna kommenterades i prop. 1975/76:175 (s. 21–22).

26 §

Paragrafen, som saknar motsvarighet i gällande lagstiftning, handlar om s. k. börsstängning, dvs. avbrytande av all handel och notering vid fondbörsen. Bestämmelsen har behandlats i allmänna motiveringen under avsnitt 4.3.4.

Beslut om börsstängning är ett drastiskt ingrepp i det ekonomiska livet. Enligt huvudregeln ankommer prövningen på regeringen. För beslut förutsätts att utomordentliga förhållanden råder, dvs. att krig, krigsfara eller andra för landet hotande lägen föreligger. Krävs snabbt beslut om börsstängning, t. ex. för att mildra verkningarna av panik bland aktieägarna, får börsstyrelsen meddela sådant beslut efter samråd med bankinspektionen. Börsstyrelsens beslut skall tidsbegränsas och får inte avse längre tid än en vecka.

I sammanhanget kan erinras om bestämmelserna i förslaget till fondkommissionslag (24 och 38 §§) att fondkommissionär varken vid eller utanför fondbörsen får avtala eller medverka till avtal om köp eller försäljning av värdepapper som berörs av börsstopp. Detsamma gäller i fråga om alla börsnoterade värdepapper under den tid beslut om börsstängning gäller, om inte regeringen beslutar annat.

27 §

Enligt paragrafen får av börsmedlemmarna och av den vars värdepapper har registrerats vid fondbörsen tas ut avgifter till bestridande av kostnaden för fondbörsens verksamhet. Närmare föreskrifter härom meddelas av regeringen. F. n. finns bestämmelser om detta i 13 och 24 §§ börsordningen.

Fondbörsen avses även fortsättningsvis vara en självförsörjande institution. De som använder sig av börsens tjänster, dvs. medlemmarna och de företag eller andra vars värdepapper är inregistrerade, har ansetts böra stå för vad det kostar att driva fondbörsen. Liksom f. n. bör avgifter tas ut av börsmedlemmarna i form av inträdesavgift och årlig medlemsavgift och av den vars värdepapper har registrerats vid fondbörsen i form av inregistreringsavgift och årsavgift. Avgifterna får inte sättas högre än vad som behövs för täckande av kostnaden för fondbörsens verksamhet.

28 §

Paragrafen, som i huvudsak överensstämmer med 9 § börsordningen, anger att av fondbörsens kapital en milj. kr. skall sättas av till en grundfond. Dessutom lämnas föreskrifter om under vilka förutsättningar fonden får användas.

Tillsyn

29–35 §§

Paragraferna, som har behandlats i allmänna motiveringen under avsnitt 4.3.5, handlar om bankinspektionens tillsyn över fondbörsen.

29 § motsvarar 34 § och 38 § andra stycket FL. Ett tillägg har, som nämnts i den allmänna motiveringen, gjorts av innebörd att bankinspektionen också skall följa verksamheten i den mån det behövs för kännedom om förhållanden som är av betydelse för en sund utveckling av börshandeln.

30 och 31 §§ överensstämmer med 35 resp. 37 §§ FL.

32 § motsvaras av 36 § FL.

33 § föreskriver tystnadsplikt för den som hos bankinspektionen har tagit befattning med tillsynsärende enligt lagen. Bestämmelsen motsvaras av 48 § FL och överensstämmer i stort sett med vad som gäller enligt 44 § andra stycket förslaget till fondkommissionslag. Bestämmelsen innebär förbud att obehörigen yppa eller nyttja vad som har erfarits i tillsynsärende om annans affärsförhållanden eller personliga förhållanden. En förutsättning för att ansvar skall kunna utkrävas är alltså att yppandet eller nyttjandet av vad som meddelats har skett obehörigen. I det senare avseendet kan nämnas som exempel att den tystnadspliktige i sina privata aktieaffärer utnyttjar en uppgift om ett börsbolag som han fått i tjänsten. Tystnadsplikten kan emellertid brytas av vittnesplikt eller annat tvingande skäl. Obehörigt yppande eller nyttjande torde vidare inte föreligga, om den som berörs av åtgärden har lämnat medgivande till den eller uppenbarligen inte kan lida någon skada därigenom.

Bestämmelser om påföljd för brott mot tystnadsplikt finns i brottsbalken. Enligt 20 kap. 3 § brottsbalken skall den som yppar vad han till följd av lag eller annan författning är pliktig att hemlighålla eller som olovligen utnyttjar

sådan hemlighet dömas till böter eller fängelse i högst ett år. Stadgandet förutsätter uppsåt. Begås brottet av oaktsamhet är påföljden böter. Brott mot sådan tystnadsplikt som gäller till förmån för enskild målsägande får enligt 20 kap. 5 § brottsbalken åtalas av åklagare endast om målsäganden anger brottet till åtal eller åtal är påkallat från allmän synpunkt.

34 §, som motsvarar 41 § första punkten FL, föreskriver att fondbörsen årligen skall erlägga bidrag till bestridande av kostnaden för bankinspektionens tillsynsverksamhet. Närmare föreskrifter om sådant bidrag avses utfärdade av regeringen. Bidraget får inte sättas högre än vad som behövs för att täcka kostnaden för inspektionens tillsynsverksamhet.

35 §, som motsvarar 40 § FL, anger att talan mot bankinspektionens beslut enligt lagen förs hos regeringen och att besluten länder till omedelbar efterrättelse, om inte annat förordnas. Sådant förordnande kan ges av inspektionen i själva beslutet eller av regeringen i samband med besvär.

Övriga bestämmelser

36 §

Paragrafen motsvarar 37 a § FL och har kommenterats i prop. 1975/76:175 s. 25–26.

37 §

Paragrafen, som saknar motsvarighet i FL eller börsordningen, föreskriver straff för den som idkar olaga fondbörsverksamhet. Gärningen består i att vid sidan av Stockholms fondbörs bedriva fondbörsverksamhet här i landet. Vad som avses med sådan verksamhet framgår av 1 § första stycket. Straffet är böter eller fängelse i högst ett år. Särskild åtalsregel har inte medtagits i denna paragraf.

Övergångsbestämmelser

I lagen finns övergångsbestämmelser angivna i åtta punkter.

Enligt punkt 1 träder lagen i kraft den 1 januari 1980. Samtidigt upphör bestämmelserna om fondbörsverksamhet i FL att gälla i fråga om fondbörsverksamhet.

Vid remissbehandlingen föreslogs en övergångsregel av innebörd att den nya lagen skulle ersätta tillstånd för Stockholms fondbörs enligt 26 § FL att driva fondbörsverksamhet. Bakgrunden till förslaget var att det ifrågasattes, om den nya lagen skulle leda till en sådan förändring av den rättsliga ställningen hos Stockholms fondbörs att en ny juridisk person skulle anses bildad. Någon regel med detta innehåll har inte tagits in bland övergångsbe-

stämmelserna, eftersom den nya lagen inte medför den angivna förändringen av fondbörsens rättsliga status.

I punkterna 2-4 anges vissa förordnanden och beslut, vilka har meddelats med stöd av äldre bestämmelser och som skall gälla också efter ikraftträdandet.

Enligt punkt 5 får Svenska fondhandlareföreningen under en övergångstid av högst två år fortsätta sin handel med och notering av värdepapper på den s. k. fondhandlarlistan, i den mån verksamheten dessförinnan inte övertas av styrelsen för fondbörsen. Sannolikt kommer fondbörsens övertagande att ske successivt under övergångstiden. Bestämmelsen har kommenterats i allmänna motiveringen under avsnitt 4.3.2.

Enligt punkt 6 gäller äldre bestämmelser i fråga om avregistrering av värdepapper och börsauktion, om ansökan har gjorts före ikraftträdandet.

I punkt 7 finns en regel för det fall att i lag eller annan författning finns hänvisning till den s. k. fondhandlarlistan. Hänvisningen kan avse hela listan eller endast s. k. fondhandlarnoterat värdepapper. Enligt regeln skall hänvisningen – om noteringsverksamheten i berört hänseende har övertagits av fondbörsen – i stället avse motsvarande kurslista på fondbörsen. Bestämmelsen tillämpas oavsett om börsstyrelsen kommer att notera fondhandlarnoterade värdepapper på en särskild kurslista eller på annat sätt.

Enligt punkt 8 skall, om det i lag eller annan författning förekommer hänvisning till föreskrift som har ersatts genom bestämmelse i den nya lagen, i stället tillämpas den nya bestämmelsen.

6.3 Förslaget till lag om rätt att förfoga över annan tillhöriga värdepapper

Bestämmelserna i denna lag överensstämmer i stora drag med vad som f. n. föreskrivs i lagen (1919:242) med vissa bestämmelser om rätt att förfoga över annan tillhöriga fondpapper. De sakliga ändringar som har vidtagits är att legaldefinitionen fondpapper ersatts med värdepapper och att vissa tillägg har gjorts till den uppräkningslista av papper som skall omfattas av denna definition. Denna ändring överensstämmer med de ändringar som har gjorts i förslagen till fondkommissionslag och till lag om Stockholms fondbörs. Vidare har, som framgår av den allmänna motiveringen under avsnitt 4.2.8, lagen ändrats på så sätt att något krav på specifikation av de värdepapper som bl. a. panthavare får medgivande att disponera över inte längre uppställs, om panthavaren står under bankinspektionens tillsyn.

Det bör också nämnas att bestämmelserna i 4 §, som har sin förebild i 3 § nuvarande lag, har ändrats så att uttrycken "sätta ut" och "utsättande" av pantsatta fondpapper ersatts med uttrycken "pantsätta eller överlåta panträtten" resp. "återpansättning eller överlåtelse". I förarbetena till lagen (prop. 1919:115 s. 9) talas visserligen endast om återbelåning av pantsatta fondpapper. Uttrycket "sätta ut" används emellertid också i 10 kap. 6 § handelsbalken

och har tolkats så att därmed avses såväl återpantsättning som överlåtelse av panträtten till pantsatta fondpapper. De skyddssynpunkter som ligger till grund för bestämmelserna är desamma vid återpantsättning och överlåtelse. Bestämmelserna i 4 § har därför utformats så att det klart framgår att de avser såväl återpantsättning som överlåtelse av pantsatta värdepapper.

I fråga om straffbestämmelsen i 5 § har vissa formella ändringar vidtagits jämfört med 4 § nuvarande lag. Straffbestämmelsen i denna lag tillämpas även då annan än fondkommissionär har mottagit fondpapper till förvaltning. En sådan person omfattas dock inte av de övriga bestämmelserna i lagen. Det saknas anledning att låta en sådan person omfattas av straffbestämmelsen, eftersom han kan ådömas straff i första hand enligt 10 kap. 4 § brottsbalken för olovligt förfogande. På grund härav har bestämmelsen i 5 § lagförslaget utformats på delvis annat sätt än i nuvarande lag.

6.4 Förslagen till ändringar i banklagstiftningen

53 § lagen om bankrörelse, 23 § lagen om sparbanker och 30 § lagen om jordbrukskasserörelsen

I fondkommissionslagen finns bestämmelser om att bankinspektionen under vissa förutsättningar kan lämna bankinstitut tillstånd att driva fondkommissionsrörelse samt bestämmelser om vad som gäller för sådan rörelse. En erinran härom har förts in i 53 § lagen om bankrörelse, 23 § lagen om sparbanker och 30 § lagen om jordbrukskasserörelsen.

55 § lagen om bankrörelse, 24 § lagen om sparbanker och 32 § lagen om jordbrukskasserörelsen

Som framgår av den allmänna motiveringen under avsnitt 4.2.3 föreslås att bankinstitut skall få rätt att inneha ett handelslager av värdepapper. Bestämmelser härom har införts i 55 § lagen om bankrörelse, 24 § lagen om sparbanker och 32 § lagen om jordbrukskasserörelsen.

74 § lagen om bankrörelse och 24 § lagen om sparbanker

Enligt paragraferna tillåts bankaktiebolags och sparbanks styrelse att på viss eller vissa personer överlåta – delegera – avgörandena i ärenden, som i och för sig är av sådan beskaffenhet att de ankommer på resp. styrelses egen prövning.

Svenska bankföreningen har i skrivelse till regeringen begärt ändring av delegationsreglerna för det fall att möjlighet öppnas för bankerna att förvärva värdepapper i enlighet med fondbörsutredningens förslag. Framställningen är föranledd av att bankernas styrelser inte sammanträder så ofta att det i praktiken är möjligt att skaffa styrelsebeslut för varje förvärv eller omplacering av värdepapper. Motsvarande gäller i samband med bankernas förvärv av värdepapper vid emissioner på den allmänna marknaden.

Bankinspektionen har efter remiss anslutit sig till bankföreningens framställning.

Enligt de föreslagna bestämmelserna öppnas möjlighet för bankbolags och sparbanks styrelse att till enskild styrelseledamot eller annan delegera

beslutanderätten i fråga om förvärv av värdepapper enligt 55 § andra och tredje styckena lagen om bankrörelse resp. 24 § femte och sjätte styckena lagen om sparbanker. Det torde kunna förutsättas att bankstyrelserna kommer att ställa upp krav på att förvärv med stöd av delegationen rapporteras till styrelsen. Ändring av nu berört slag är inte erforderlig i fråga om lagen om jordbrukskasserörelsen.

7 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över förslagen till

1. fondkommissionslag,
2. lag om Stockholms fondbörs,
3. lag om rätt att förfoga över annan tillhöriga värdepapper,
4. lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse,
5. lag om ändring i lagen (1955:416) om sparbanker,
6. lag om ändring i lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen.

8 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

Bilaga 1

Utredningens lagförslag (SOU 1973:60)

**1 Förslag till
Lag om Stockholms fondbörs***Inledande bestämmelser*

1 § Fondbörsverksamhet här i riket får bedrivas endast av Stockholms fondbörs, som står under tillsyn av bankinspektionen.

Fondbörsverksamhet skall enligt denna lag anses föreligga när köp- och säljanbud beträffande värdepapper regelbundet sammanföres i och för handel och notering av kurs.

Med värdepapper förstås i denna lag aktier, andra delaktighetsbevis i bolag, obligationer, förlagsbevis och liknande skuldebrev.

Organisation, förvaltning och revisorer

2 § För fondbörsen skall finnas en styrelse, som leder dess verksamhet och förvaltar dess angelägenheter. Styrelsen består av ordförande och sju andra ledamöter.

Ordföranden jämte suppleant för honom samt två andra ledamöter och suppleanter för dem utses av Konungen. I övrigt utses genom val en ledamot jämte suppleant för honom av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret samfällt, en ledamot och suppleant för honom av Handelskamrarnas nämnd, en ledamot och suppleanter för honom av Sveriges industriförbund, samt två ledamöter och suppleanter för dem samfällt av de fondkommissionärer som är börsmedlemmar enligt 13 §.

Sker ej val som i andra stycket sägs, utser Konungen ledamot och suppleant som skulle ha utsetts genom sådant val.

Ordföranden, övriga ledamöter och suppleanter utses för en tid av tre år. Avgår någon innan denna period utgått utses efterträdare för den återstående tiden.

Konungen fastställer arvoden till ordföranden samt övriga ledamöter och suppleanter.

3 § För den dagliga ledningen och förvaltningen av fondbörsen tillsätter börsstyrelsen en börschef.

Börsstyrelsen kan utse en ställföreträdare för börschefen.

Börsstyrelsen kan uppdraga åt ordföranden och börschefen att gemensamt, var för sig eller i förening med en eller flera ledamöter av styrelsen avgöra ärende eller grupp av ärenden, som ej är av sådan vikt att prövning därav bör ankomma på styrelsen, liksom att fatta beslut i fråga som ej tål uppskov.

4 § Börsstyrelsen är beslutsför när ordföranden och minst fem andra ledamöter är närvarande.

Ledamot är jävig,

1. om frågan angår honom själv eller hans make, föräldrar, barn eller syskon eller annan honom närstående eller avgörandet i frågan kan väntas medföra synnerlig nytta eller skada för honom själv eller någon honom närstående,

2. om han eller någon honom närstående är ställföreträdare för den som frågan angår eller för någon som kan vänta synnerlig nytta eller skada av avgörandet i frågan, eller

3. om eljest särskild omständighet föreligger som är ägnad rubba förtroendet till hans opartiskhet i frågan.

Känner någon till omständighet, som kan antagas utgöra jäv mot honom, skall han självmant ge det till känna.

Är ledamot av börsstyrelsen jävig, får han i den fråga som avses dock vidtaga åtgärd, som ej utan olägligt uppskov kan ombesörjas av annan.

Bestämmelserna om jäv äger motsvarande tillämpning beträffande börschefen.

5 § För granskning av fondbörsens räkenskaper samt börsstyrelsens och börschefens förvaltning utser årligen Konungen en revisor och en suppleant för denne samt de fondkommissionärer som är börsmedlemmar enligt 13 § en revisor och en suppleant för denne.

Den av Konungen utsedde revisorn skall liksom dennes suppleant vara auktoriserad revisor.

Fondbörsens verksamhet

6 § Handel och notering av kurs vid fondbörsen får avse endast värdepapper som är inregistrerade där. Beslut om inregistrering meddelas av börsstyrelsen.

Vid prövning av fråga om inregistrering av värdepapper skall hänsyn tagas till utgivarens eller, om annan trätt i hans ställe, dennes ekonomiska ställning, marknadsförhållandena för det värdepapper som avses och omständigheterna i övrigt.

Beslut om avslag på ansökan om inregistrering får ej meddelas innan sökanden beretts tillfälle att yttra sig över det som tillförts ärendet.

Om det kan anses påkallat av marknadsförhållandena eller andra omständigheter, får börsstyrelsen med bankinspektionens samtycke uppdraga åt sammanslutning av svenska fondkommissionärer att besluta om inregistrering av värdepapper och att ombesörja notering av kurs i fråga om dessa.

Närmare bestämmelser om inregistrering meddelas av Konungen.

7 § Handel vid fondbörsen får ske endast genom börsmedlem eller genom ombud för denne (*börsombud*). Är börsmedlem juridisk person skall medlemmen därvid vara företrädd av börsombud.

8 § Kurser noteras med ledning av köpanbud, säljanbud och avslut vid fondbörsen samt offentliggöres omedelbart. Närmare bestämmelser härom meddelas av Konungen.

9 § Börsstyrelsen skall följa kursbildningen vid fondbörsen och tillse att handeln där sker under förhållanden som överensstämmer med lag och författning samt god affärssed.

10 § Den som utgivit värdepapper inregistrerat vid fondbörsen eller, om annan trätt i hans ställe, denne skall liksom börsmedlem och börsombud lämna börsstyrelsen de upplysningar som styrelsen anser erforderliga för fullgörande av sina uppgifter enligt denna lag.

11 § Beslut om avbrytande av handel och notering vid fondbörsen i fråga om värdepapper av visst slag får, om särskilda skäl finns för det, meddelas av börsstyrelsen eller, om notering ombesörjes av sammanslutning av svenska fondkommissionärer, av denna. Sådant beslut får ej gälla längre än oundgängligen behövs.

Under den tid då beslut enligt första stycket gäller får fondkommissionär icke, vare sig vid eller utanför fondbörsen, avtala om eller medverka till avtal om köp eller försäljning av värdepapper som beslutet avser. Utan hinder härav får dock uppgörelse ske av redan avslutade affärer.

Under utomordentliga förhållanden får Konungen besluta om avbrytande av all handel och notering vid fondbörsen. Är fara i dröjsmål får sådant beslut meddelas av börsstyrelsen efter samråd med fullmäktige i riksbanken och bankinspektionen. Beslut som meddelas av börsstyrelsen får ej avse längre tid än en vecka. Andra stycket äger motsvarande tillämpning i nu avsedda fall, om ej Konungen förordnar annat.

Börsstyrelsen skall omedelbart offentliggöra beslut enligt denna paragraf samt genast underrätta fondkommissionärerna härom.

12 § Avregistrering av värdepapper kan ske, om marknadsförhållandena eller annan omständighet föranleder det och det ej är olämpligt från allmän synpunkt.

Avregistrering beslutas av börsstyrelsen eller, om notering ombesörjes av sammanslutning av svenska fondkommissionärer, av denna. Beslut som nu sagts skall omedelbart offentliggöras.

Om ej särskilda skäl föranleder annat, får beslut om avregistrering ej meddelas innan den som utgivit värdepapperet eller, om annan trätt i hans ställe, denne beretts tillfälle att yttra sig över det som tillförts ärendet.

Börsmedlemmar och börsombud

13 § Till börsmedlem får antagas endast den som har tillstånd att driva fondkommissionsrörelse enligt fondkommissionslagen (1919:240). Ansökan om medlemskap prövas av börsstyrelsen.

14 § Förfaller eller återkallas börsmedlems tillstånd att driva fondkommissionsrörelse, upphör samtidigt medlemskapet. Har bankinspektionen med stöd av 18 § fondkommissionslagen (1919:240) förbjudit fondkommissionär som är börsmedlem att fortsätta sin rörelse under viss tid, får medlemmen under denna tid ej själv eller genom börsombud delta i verksamheten vid fondbörsen.

15 § Bryter börsmedlem mot denna lag eller mot föreskrift, som meddelats med stöd därav, eller är han eljest olämplig som börsmedlem, kan börsstyrelsen besluta att medlemskapet omedelbart skall upphöra. Vid lindrigare överträdelse får börsstyrelsen ge medlemmen skriftlig erinran.

16 § Endast den som är fast anställd hos börsmedlem kan godkännas som börsombud. Ansökan om godkännande göres av börsmedlemmen.

Börsstyrelsen bestämmer det högsta antalet börsombud för varje medlem. Godkännande som ombud gäller för ett kalenderår i sänder eller till årets utgång.

17 § Upphör börsmedlem att vara medlem av fondbörsen, förfaller samtidigt godkännande för medlemmens börsombud. Upphör börsombuds anställning hos den medlem som ansökt om hans godkännande, förfaller detta godkännande.

18 § Börsombud skall utan dröjsmål till bankinspektionen i den omfattning i 19 § sägs anmäla innehav och ändring i innehavet av aktie som är inregistrerad vid fondbörsen.

Vad som föreskrives om aktie gäller även bevis om rätt att teckna eller erhålla aktie som avses i första stycket. Detsamma gäller sådant av aktiebolag utfärdat skuldebrev som är inregistrerat vid fondbörsen och som kan helt eller delvis utbytas mot aktie eller är förenat med optionsrätt till nyteckning av aktie eller är förenat med rätt till ränta vars storlek helt eller delvis beror på utdelningen till aktieägare i bolaget eller på bolagets vinst.

19 § Anmälningsskyldighet enligt 18 § omfattar aktie och annat där angivet värdepapper som äges av börsombudet, hans make eller omyndigt barn som står under hans vårdnad. Har någon av dem eller flera av dem tillsammans sådan väsentlig ekonomisk gemenskap med juridisk person som grundas på andelsrätt eller därmed jämförligt ekonomiskt intresse, omfattar anmälningsskyldigheten även den juridiska personens aktieinnehav och ändring däri, om börsombudet har väsentligt inflytande över den juridiska personens verksamhet.

20 § Bankinspektionen meddelar närmare bestämmelser om sättet för fullgörande av anmälningsskyldighet enligt 18 §. Börsstyrelsen får ta del av uppgift om innehav och ändring däri som avses i nämnda paragraf.

21 § Bryter börsombud mot denna lag eller mot föreskrift, som meddelats med stöd därav, eller är han eljest olämplig som börsombud, kan börsstyrelsen återkalla godkännandet. Vid lindrigare överträdelse får börsstyrelsen ge ombudet skriftlig erinran.

22 § Beslut om upphörande av börsmedlems medlemskap, om återkallande av godkännande som börsombud och om skriftlig erinran får ej meddelas, innan den beslutet avser beretts tillfälle att yttra sig över det som tillförts ärendet. I ärende om återkallande av godkännande som börsombud eller om skriftlig erinran avseende börsombud skall den börsmedlem hos vilken börsombudet är anställd höras, innan beslutet fattas.

Avgifter och grundfond

23 § För finansiering av fondbörsens verksamhet får uttagas avgifter enligt vad Konungen därom föreskriver.

24 § Av fondbörsens eget kapital skall en miljon kronor utgöra grundfond, som ej får nedsättas. Uppstår förlust, som ej kan täckas av övrigt eget kapital, skall börsstyrelsen vidtaga åtgärder syftande till att förlusten inom högst fem år täckes genom överskott i verksamheten.

Tillsyn

25 § Bankinspektionen övervakar att verksamheten vid fondbörsen försiggår enligt denna lag och med stöd därav meddelade föreskrifter. Vidare skall inspektionen verka för att även i övrigt fondbörsens verksamhet sker på ett tillfredsställande sätt samt föreslå de åtgärder som kan vara påkallade.

Börsstyrelsen skall hålla protokoll och övriga handlingar tillgängliga för inspektionen. Börsstyrelsen skall även i övrigt meddela inspektionen alla de upplysningar om sin verksamhet och därmed sammanhängande omständigheter som inspektionen begär.

26 § Har börsstyrelsen fattat beslut som strider mot denna lag eller mot föreskrift som meddelats med stöd därav, får bankinspektionen förbjuda verkställighet av beslutet. Om beslutet gått i verkställighet får inspektionen förelägga börsstyrelsen att göra rättelse när så kan ske. Inspektionen får även eljest förelägga börsstyrelsen att fullgöra skyldighet enligt denna lag eller annan författning, såvitt den särskilt avser fondbörsverksamhet.

Första stycket äger motsvarande tillämpning i fråga om beslut som meddelats av sammanslutning av svenska fondkommissionärer till följd av uppdrag enligt 6 § fjärde stycket.

Inspektionen får föreskriva vite vid meddelande av förbud eller föreläggande enligt denna paragraf.

27 § Bankinspektionen får sammankalla börsstyrelsen, när inspektionen finner det erforderligt.

28 § Till bestridande av kostnaden för bankinspektionens tillsynsverksamhet skall fondbörsen årligen erlägga bidrag enligt vad Konungen därom föreskriver.

Besvär

29 § Talan får föras mot börsstyrelsens beslut

1. om avslag på ansökan om medlemskap eller om godkännande som börsombud,

2. om upphörande av medlemskap eller om återkallande av godkännande som börsombud.

Mot beslut som avses i första stycket får talan föras av den beslutet gäller och om beslutet avser avslag på ansökan om godkännande som börsombud eller återkallande av godkännande som börsombud, även av den börsmedlem hos vilken ombudet är anställd.

Talan föres genom besvär hos Konungen.

Beslut som avses i första stycket får verkställas utan hinder av förd talan, om ej Konungen förordnar annat.

Vid besvär enligt första stycket skall besvärshandling ha inkommit till finansdepartementet inom tre veckor från den dag då klaganden fick del av beslutet.

30 § Talan mot beslut, som meddelas av bankinspektionen på grund av denna lag, föres hos Konungen genom besvär. Beslutet får verkställas utan hinder av förd talan, om ej Konungen förordnar annat.

Straffbestämmelser

31 § Ledamot av börsstyrelsen eller befattningshavare vid fondbörsen får ej obehörigen yppa eller nyttja vad han under uppdraget eller i tjänsten erfarit om annans affärsförhållanden eller personliga förhållanden. Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter häremot dömes för *brott mot börssekretess* till böter eller fängelse i högst ett år. Allmänt åtal får väckas endast om målsägande anger brottet till åtal eller åtal är påkallat från allmän synpunkt.

32 § Börsombud som uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att enligt 18–20 §§ anmäla värdepappersinnehav eller ändring i innehavet eller lämnar oriktig uppgift vid fullgörandet av sin anmälningsskyldighet, dömes för *brott*

mot skyldighet att anmäla värdepappersinnehav till böter eller fängelse i högst sex månader.

I ringa fall dömes ej till ansvar.

33 § Den som vid sidan av Stockholms fondbörs här i riket bedriver fondbörsverksamhet, dömes för *olaga fondbörsverksamhet*, till böter eller fängelse i högst ett år.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

2. Börsstyrelse, börschef och revisorer för tid efter utgången av år 1974 utses dessförinnan enligt den nya lagen.

3. Beslut om inregistrering av värdepapper vid fondbörsen, som är i kraft vid utgången av år 1974, gäller efter nämnda tidpunkt, dock längst till utgången av år 1975.

4. Beslut om antagande till börsmedlem och om godkännande av lörsombud, som är i kraft vid utgången av år 1974, gäller efter nämnda tidpunkt.

5. Verksamhet, som enligt nya lagen utgör fondbörsverksamhet och före den 1 januari 1975 bedrivs av sammanslutning av svenska fondkommissionärer, får fortsätta till dess sammanslutningen på grund av uppdrag enligt 6 § fjärde stycket skall påbörja notering av kurs, dock längst till utgången av år 1975.

6. Notering av kurs med anledning av uppdrag enligt 6 § fjärde stycket nya lagen får ej äga rum förrän verksamhet som avses i 5 upphört i sin helhet.

7. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om avregistrering av värdepapper, varom ansökan gjorts före den 1 januari 1975 av den som utgivit värdepapperet eller, om annan trätt i hans ställe, av denne.

8. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om börsauktion, varom ansökan gjorts före den 1 januari 1975.

9. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som ersatts genom bestämmelse i denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1919:240) om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1919:240) om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet

dels att rubriken till lagen skall lyda Fondkommissionslag,

dels att 26–37, 42 och 56 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 38–39 och 49 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

38 §

Tillsynsmyndigheten skall vara gemensam för hela riket.

Jämte de uppgifter, som eljest i denna lag omförmälas, har tillsynsmyndigheten att verka för att fondhandeln *och fondbörsverksamheten* i riket äga rum på ett tillfredsställande sätt samt att föreslå de åtgärder, vilka i sådant hänseende kunna vara påkallade.

Jämte de uppgifter, som eljest i denna lag omförmälas, har tillsynsmyndigheten att verka för att fondhandeln i riket *äger* rum på ett tillfredsställande sätt samt att föreslå de åtgärder, vilka i sådant hänseende kunna vara påkallade.

Närmare bestämmelser om tillsynsmyndighetens organisation och verksamhet meddelas av Konungen.

39 §

Den, som hos tillsynsmyndigheten innehar befattning, på grund av vilken han har att granska fondkommissionärers *eller fondbörsers* verksamhet eller eljest deltaga i handläggning av ärenden, vilka röra tillämpningen av denna lag, må icke vara fondkommissionär eller anställd hos fondkommissionär eller deltaga i styrelsen av bolag, som driver fondkommissionsrörelse, eller äga del i sådant bolag, *med undantag av bankaktiebolag eller solidariskt bankbolag, ej heller deltaga i styrelsen av eller vara anställd vid fondbörs.*

Den, som hos tillsynsmyndigheten innehar befattning, på grund av vilken han har att granska fondkommissionärers verksamhet eller eljest deltaga i handläggning av ärenden, vilka röra tillämpningen av denna lag, må icke vara fondkommissionär eller anställd hos fondkommissionär eller deltaga i styrelsen av bolag, som driver fondkommissionsrörelse, eller äga del i sådant bolag.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

49 §

Till dagsböter dömes

1) den, som bryter mot vad i 42 § stadgas;

2) den, som offentliggör eller bland ett flertal personer utsprider meddelande, vilket uppenbarligen har till syfte att uppmuntra till spekulat i fondpapper;

3) den, som i syfte att inverka på allmänhetens eller ett flertal personers uppfattning om fondpappers värde eller om fondmarknadens läge över huvud utsprider rykte, som han vet vara osant, ingår skenavtal eller annorledes svikligen förfar;

4) den, som för egen eller annans fördel begagnar sig av någons oerfarenhet eller lättsinne till att förleda honom till spekulat i fondpapper i större utsträckning än som med hänsyn till hans tillgångar kan anses rimligt.

Är brott som under 3) eller 4) sägs grovt, må dömas till fängelse i högst ett år.

I fråga om brott, som under 3) eller 4) avses, må ovan stadgade straff icke tillämpas, om för gärningen är stadgat strängare straff i brottsbalken.

Till dagsböter dömes

1) den, som offentliggör eller bland ett flertal personer utsprider meddelande, vilket uppenbarligen har till syfte att uppmuntra till spekulat i fondpapper;

2) den, som i syfte att inverka på allmänhetens eller ett flertal personers uppfattning om fondpappers värde eller om fondmarknadens läge över huvud utsprider rykte, som han vet vara osant, ingår skenavtal eller annorledes svikligen förfar;

3) den, som för egen eller annans fördel begagnar sig av någons oerfarenhet eller lättsinne till att förleda honom till spekulat i fondpapper i större utsträckning än som med hänsyn till hans tillgångar kan anses rimligt.

Är brott som under 2) eller 3) sägs grovt, må dömas till fängelse i högst ett år.

I fråga om brott, som under 2) eller 3) avses, må ovan stadgade straff icke tillämpas, om för gärningen är stadgat strängare straff i brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1971:827) om registrering av aktieinnehav

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1971:827) om registrering av aktieinnehav att 1 § skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag är tillämplig på sådan aktie i svenskt aktiebolag som noteras vid Stockholms fondbörs eller på lista utgiven av sammanslutning av svenska fondkommissionärer.

Denna lag är tillämplig på sådan aktie i svenskt aktiebolag som noteras vid Stockholms fondbörs.

Bestämmelserna i denna lag om aktie gäller även bevis om rätt att teckna eller erhålla aktie som avses i första stycket. Detsamma gäller sådant av svenskt aktiebolag utfärdat skuldebrev som noteras enligt första stycket och som kan helt eller delvis utbytas mot aktie (konvertibelt skuldebrev) eller är förenat med rätt till ränta vars storlek helt eller delvis beror på utdelningen till aktieägare i bolaget eller på bolagets vinst (vinstandelsbevis).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976.

Bilaga 2

Utredningens lagförslag (SOU 1976:54)

1 Förslag till Fondkommissionslag

Inledande bestämmelser

1 § Med fondkommissionsrörelse förstås yrkesmässig handel i kommission med följande slag av värdepapper nämligen aktier, andra delaktighetsbevis i bolag, obligationer, förlagsbevis och liknande skuldebrev samt andelar i aktiefonder. För fondkommissionsrörelse gäller denna lag utöver bestämmelserna om handelskommission i lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande.

2 § Fondkommissionsrörelse får bedrivas endast efter vederbörligt tillstånd. Sådant kan lämnas aktiebolag, bankaktiebolag, sparbank och centralkassa för jordbrukskredit. Tillstånd får meddelas endast om rörelsen kan antagas bli till nytta för det allmänna.

3 § Tillstånd att bedriva fondkommissionsrörelse beviljas i fråga om aktiebolag som icke bedriver bankrörelse av bankinspektionen. Om tillstånd i övriga fall gäller vad som finns föreskrivet i lagen (1955:183) om bankrörelse, lagen (1955:416) om sparbanker och lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen.

Fondkommissionsbolag

4 § För aktiebolag som bedriver fondkommissionsrörelse utan samband med bankrörelse (*fondkommissionsbolag*) gäller om annat ej följer av denna lag vad om aktiebolag i allmänhet är föreskrivet.

5 § Fondkommissionsbolags aktiekapital skall uppgå till minst femhundra-tusen kronor.

6 § Fondkommissionsbolag skall ha en styrelse med minst tre ledamöter. Styrelsen skall utse en verkställande direktör. Denne och en av ledamöterna skall genom tjänstgöring hos fondkommissionsbolag eller på annat sätt ha vunnit för verksamheten tillräcklig erfarenhet.

7 § Minst en av de av bolagsstämman utsedda revisorerna skall vara auktoriserad revisor eller auktoriserat revisionsbolag.

8 § Fondkommissionsbolags firma skall innehålla ordet fondkommission. Fondkommissionsbolag får ej i sin firma eller eljest vid beteckning av sin

affärsrörelse använda ordet bankir eller avledningar därav eller någon utländsk form av sådant ord.

Annan än den som har tillstånd att bedriva fondkommissionsrörelse får ej i sin firma eller eljest vid beteckning av sin affärsrörelse använda ordet fondkommission eller avledningar därav.

Fondkommissionsbolags rörelse

9 § Fondkommissionsbolag får för att underlätta handeln i kommission jämte denne bedriva härför erforderlig kreditgivning, köpa och sälja värdepapper för egen räkning med den begränsning som anges i 10 §, mottaga värdepapper till förvaring och förvaltning ävensom lämna råd i fråga om placering av medel i värdepapper.

Föreligger särskilda skäl får fondkommissionsbolag efter tillstånd av bankinspektionen bedriva även annan verksamhet än som avses i första stycket, om verksamheten står i samband med kommissionshandeln.

Fondkommissionsbolag får ej upplåna för verksamheten erforderliga medel genom utfärdande av förskrivningar avsedda för den allmänna rörelsen.

10 § Fondkommissionsbolag får förvärva

1. fast egendom och tomtträtt för att bereda bolaget lokaler för rörelsen eller tillgodose därmed sammanhängande behov,
2. inventarier som anskaffas för rörelsen eller till fastighet, som fondkommissionsbolag äger, eller till lokaler som bolaget i övrigt innehar,
3. obligationer och andra för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar,
4. aktier, emissionsbevis, andelar i aktiefonder ävensom andelar i ekonomisk förening.

För förvärv av aktier som ingår som ett led i organisationen av bolagets verksamhet och andelar i ekonomisk förening erfordras medgivande av bankinspektionen. Anskaffningsvärdet av andra aktier än sådana som förvärvats efter medgivande, av emissionsbevis samt av andelar i aktiefonder får sammanlagt uppgå till högst två miljoner kronor eller med särskilt tillstånd av bankinspektionen tio miljoner kronor. Sådant tillstånd får lämnas tills vidare eller för viss tid.

Om särskilda skäl föreligger kan bankinspektionen medge att fondkommissionsbolag får förvärva även annan egendom än i första stycket sägs.

11 § Utan hinder av vad i 10 § sägs får fondkommissionsbolag för att skydda fordran dels på offentlig auktion eller fondbörs eller vid exekutiv försäljning köpa egendom som är utmätt eller pantsatt för fordringen, dels, om det är uppenbart att bolaget annars skulle lida avsevärd förlust, som betalning övertaga pantsatt eller annan egendom. Sådant tillstånd skall fondkommis-

sionsbolaget avyttra så snart det lämpligen kan ske och senast när det kan äga rum utan förlust för bolaget.

12 § Fondkommissionsbolag skall ha eget kapital till visst lägsta belopp. Detta bestämmes i förhållande till bolagets tillgångar (placeringar). Med eget kapital får intill ett belopp motsvarande bolagets aktiekapital likställas upplånat kapital, som för kreditgivaren medför rätt till betalning efter fondkommissionsbolagets övriga borgenärer. I fråga om upplånat kapital som nyss nämnts och som kreditgivaren kan återkräva inom fem år skall dock iakttagas att med eget kapital får likställas högst så stor del av det varje år förfallande beloppet som motsvarar tio procent av bolagets aktiekapital.

Från eget kapital enligt första stycket skall avräknas bokförda värdet av de aktier eller andelar i ekonomisk förening som fondkommissionsbolaget förvärvat efter medgivande enligt 10 § andra stycket första punkten.

13 § Eget kapital kräves ej för ineliggande kassa, checkar och postremissväxlar, ej heller för obligationer och andra fordringar för vilka svarar staten, kommun, kreditaktiebolag, bankinstitut eller försäkringsbolag och vilka löper med rörlig ränta som vid varje tidpunkt ej understiger det allmänna ränteläget eller vilkas återstående löptid ej överstiger två år. Vidare krävs ej eget kapital för fordran hos annat fondkommissionsbolag på likvid för utförd värdepappersaffär.

För fondkommissionsbolagets andra placeringar skall vid varje tidpunkt finnas eget kapital till lägst ett belopp som sammanlagt motsvarar summan av

tjugo procent av bokförda värdet av fastigheter och andra aktier än sådana som innehas som ett led i organisationen av bolagets verksamhet, emissionsbevis samt andelar i aktiefonder samt sex procent av bokförda värdet av övriga placeringar.

Med tillgångs bokförda värde avses här värdet enligt räkenskaperna efter avdrag för eventuellt särskilt redovisat värde reglerings- eller värdeminskningsskonto.

14 § Fondkommissionsbolag skall hålla en med hänsyn till rörelsens art och omfattning tillfredsställande betalningsberedskap.

15 § Medel som fondkommissionsbolag mottar med redovisningsskyldighet skall genast avskiljas och insättas på räkning i bank, om annat ej avtalats.

Avtal varigenom uppdragsgivare medger fondkommissionsbolag rätt att ej avskilja mottagna medel skall upprättas skriftligen i den ordning regeringen eller efter regeringens bemyndigande bankinspektionen föreskriver.

16 § För kredit som fondkommissionsbolag lämnar skall finnas betryggande säkerhet i värdepapper inregistrerade vid fondbörs eller som utbjudits till försäljning under sådana förhållanden att sannolika skäl finnes för antagande att de inom ett år från kreditens beviljande kommer att inregistreras vid

fondbörs. Om vid kreditens beviljande ställd säkerhet under kredittiden nedgår i värde, får även annan egendom godtagas som tilläggssäkerhet.

17 § Fondkommissionsbolag skall ägna särskild uppmärksamhet åt att kredit ej lämnas till samma kredittagare eller till kredittagare, som är förbundna med varandra i väsentlig ekonomisk intressegemenskap, i sådan omfattning att fara kan uppkomma för fondkommissionsbolagets solvens. Motsvarande skall gälla om den säkerhet ett fondkommissionsbolag mottar utgörs av aktier eller förlagsbevis, som utgivits av samma aktiebolag eller av aktiebolag som är förenade i nyssnämnd intressegemenskap.

18 § Fondkommissionsbolag får ej vid avtal om kredit eller eljest i sin rörelse förbehålla sig andel i vinst på affär, som bolaget ej självt får avsluta.

19 § Ledamot i fondkommissionsbolags styrelse eller befattningshavare hos bolaget får ej obehörigen yppa eller nyttja vad han under uppdraget eller i tjänsten erfarit om annans affärsförhållanden eller personliga förhållanden.

20 § Fondkommissionsbolag får ej för egen räkning försälja värdepapper som mottagits som försträckning av annan (blankning). Ej heller får fondkommissionsbolag medverka vid blankning för annans räkning.

21 § Innehavare av ledande befattning hos fondkommissionsbolag eller befattningshavare som normalt har insyn i uppdragsgivares affärer i värdepapper får ej för egen räkning genom köp, byte eller därmed jämförligt fång förvärva värdepapper annat än för långsiktig förmögenhetsförvaltning.

Befattningshavare som avses i första stycket skall till fondkommissionsbolaget ofördröjligen anmäla sitt innehav av aktier, emissionsbevis och konvertibla skuldebrev och ändring däri. Fondkommissionsbolaget är skyldigt att föra en förteckning över sådana anmälningar samt att hålla den tillgänglig för banksinspektionen.

Anmälningsskyldigheten enligt andra stycket omfattar även aktier, emissionsbevis och konvertibla skuldebrev som äges av befattningshavarens make eller omyndigt barn som står under befattningshavarens vårdnad. Har någon av dem eller flera av dem tillsammans sådan väsentlig ekonomisk gemenskap med juridisk person som grundas på andelsrätt eller därmed jämförligt ekonomiskt intresse, omfattar anmälningsskyldigheten även den juridiska personens aktieinnehav och ändring däri, om befattningshavaren har väsentligt inflytande över den juridiska personens verksamhet.

22 § Styrelsen eller verkställande direktören skall skyndsamt skriftligen meddela den som innehar befattning som avses i 21 § första stycket att han är anmälningsskyldig enligt denna lag.

Tillsyn och tillsynsmyndighet

23 § Bankinspektionen har att övervaka att fondkommissionsbolag i sin verksamhet iakttar bestämmelserna i denna lag och driver en från allmän synpunkt även i övrigt tillfredsställande verksamhet. Bankinspektionen kan vid meddelande av föreskrift eller förbud enligt denna lag förelägga vite.

24 § Tillstånd för fondkommissionsbolag att bedriva fondkommissionsrörelse kan av bankinspektionen återkallas, om bolaget överträder denna lag eller ej iakttar god affärssed eller uppenbart åsidosätter sina uppdragsgivares intressen eller på annat sätt visar sig olämpligt att utöva sådan rörelse eller om rörelsen eljest provas vara till skada för det allmänna.

Hänför sig missförhållande till verksamhet som avses i 9 § andra stycket, kan bankinspektionen förbjuda fondkommissionsbolaget att utöva sådan annan verksamhet för viss tid eller tills vidare.

25 § Finnes mellan fondkommissionsbolag och annat företag, som har till ändamål att köpa eller sälja värdepapper eller biträda vid köp eller försäljning eller lämna kredit, ett närmare samband antingen så, att båda företagen ledes av i huvudsak samma personer, eller så, att den vinst som kan uppkomma av båda företagen är avsedd att till betydande del, direkt eller indirekt, tillfalla i huvudsak samma personer, kan tillståndet för fondkommissionsbolaget återkallas, om det ej kan antagas att sambandet ej föranleder menliga verkningar för fondkommissionsbolagets kunder eller det allmänna.

26 § Fondkommissionsbolag, vars tillstånd återkallas, får dock vidtaga åtgärder, som erfordras för att fullgöra redan ingångna avtal eller för att skydda uppdragsgivare mot förlust.

27 § Bankinspektionen skall förordna en revisor att med övriga revisorer delta i revisionen. Bankinspektionen kan när som helst återkalla förordnande som här avses och i stället utse ny revisor.

Har tillstånd för fondkommissionsbolag att bedriva fondkommissionsrörelse återkallats upphör ej förordnandet för den av bankinspektionen utsedde revisorn förrän fondkommissionsrörelsen avvecklats och revisorn till bankinspektionen avlämnat en berättelse över avvecklingen.

28 § Fondkommissionsbolag är skyldigt att för bankinspektionen hålla kassa, övriga tillgångar samt alla böcker, räkenskaper, protokoll och andra handlingar tillgängliga för granskning samt att även i övrigt meddela de upplysningar som bankinspektionen behöver för tillämpning av denna lag.

Det åligger bolaget vidare att rätta sig efter bankinspektionens föreskrifter om sättet för förande av bolagets räkenskaper och om förvaring och inventering av värdehandlingar samt att så snart det kan ske efter räkenskapsårets utgång till bankinspektionen insända årsredovisning och i före-

kommande fall koncernredovisning för bolaget jämte revisionsberättelse och protokoll, som upptar de på bolagsstämma i anledning av nämnda berättelser fattade besluten.

29 § Bankinspektionen får kalla till sammanträde med fondkommissionsbolagets styrelse och, om styrelsen ej efterkommit begäran av inspektionen om utfärdande av kallelse till extra bolagsstämma, till sådan stämma. Företrädare för inspektionen får närvara vid bolagsstämma och vid styrelsesammanträde, som inspektionen utlyst, och deltaga i överläggningarna.

Särskilda bestämmelser

30 § Jämte de uppgifter som i övrigt åligger bankinspektionen enligt denna lag skall inspektionen verka för att värdepappershandeln äger rum på ett tillfredsställande sätt.

31 § För att fullgöra det i 30 § angivna åliggandet får bankinspektionen av dem som yrkesmässigt bedriver eller medverkar vid handel med värdepapper kräva upplysning angående denna handel. Samma rätt har bankinspektionen beträffande sådan juridisk person som, utan att bedriva yrkesmässig handel, äger eller förvaltar värdepapper i en omfattning som ej endast är obetydlig.

32 § Underlåter den av vilken upplysning begäres med stöd av 31 § att meddela sådan, kan bankinspektionen förelägga vite.

33 § Äger juridisk person, som ej är oskiftat dödsbo, direkt eller genom annan juridisk person mer än en femtedel av aktierna eller aktier med mer än en femtedel av röstvärdet i ett fondkommissionsbolag gäller bestämmelserna i 9 § tredje stycket, 10 § andra stycket andra punkten samt 15 § även i fråga om den juridiska personen och moderbolag till denna.

34 § Ledamot av styrelsen för eller befattningshavare hos bankinspektionen får ej vara ledamot i styrelsen för eller anställd hos fondkommissionsbolag eller bolaget närstående juridisk person. Ej heller får ledamot av styrelsen för eller befattningshavare hos bankinspektionen äga aktie i sådant bolag.

35 § Befattningshavare hos bankinspektionen har tystnadsplikt jämlikt 18 och 20 §§ lagen (0000:000) om offentliga funktionärs tystnadsplikt och, såvitt gäller fondkommissionsbolags affärsförhållanden, jämlikt 19 § samma lag.

36 § Till bestridande av kostnaden för bankinspektionens tillsynsverksamhet skall den som har rätt att bedriva fondkommissionsrörelse årligen erlägga bidrag. Närmare föreskrifter om bidragets storlek och om dess fastställande och erläggande meddelas av regeringen.

Besvär

37 § Talan mot bankinspektionens beslut enligt denna lag föres hos regeringen genom besvär. Bankinspektionens beslut går i omedelbar verkställighet om regeringen ej förordnar annorlunda.

Straffbestämmelser

38 § Till böter eller fängelse i högst ett år dömes den som bedriver fondkommissionsrörelse utan tillstånd.

Den som bryter mot bestämmelserna i 8 § andra stycket dömes till böter.

39 § Styrelseledamot eller befattningshavare hos fondkommissionsbolag som uppsåtligen eller av oaktsamhet lämnar bankinspektionen oriktiga upplysningar om verksamheten eller vilseleder bankinspektionen genom oriktig bokföring dömes till böter eller fängelse i högst ett år. I ringa fall dömes ej till ansvar.

40 § Bestämmelserna i denna lag gäller ej för fondkommissionsrörelse, som Sveriges Riksbank bedriver.

1. Denna lag träder, utom såvitt avser 10 § andra stycket andra punkten och 33 §, i kraft den 1 januari 1978, varvid lagen (1919:240) om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet upphör att gälla. Bestämmelserna i 10 § andra stycket andra punkten och 33 § träder i kraft den 1 januari 1981.

2. Den som vid ikraftträdandet av denna lag med vederbörligt tillstånd bedriver fondkommissionsrörelse och som då icke är aktiebolag får utan hinder av lagens bestämmelser bedriva sådan rörelse längst intill den 1 januari 1981. Bestämmelserna i 4 § första stycket 1, 2 och 4 samt 9 §, 13 § 1, 2 och 5, 18 § och 23 § andra stycket i den upphävda lagen är tillämpliga ifråga om nu avsett slag av rörelse. I övrigt gäller i fråga om sådan rörelse bestämmelserna i 1 § samt 8–40 §§ i den nya lagen i tillämpliga delar på det sätt som följer av dessa ikraftträdandebestämmelser i övrigt.

3. Föreligger synnerliga skäl får bankinspektionen medge, att fondkommissionsbolag får inneha värdepapper, som avses i 10 § andra stycket andra punkten, utöver vad där föreskrives samt att juridisk person som avses i 33 § får bedriva verksamhet utan hinder av 9 § tredje stycket och 15 § dock längst intill den 1 januari 1983.

2 Förslag till Lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

53 §

Med den inskränkning nedan sägs må bankaktiebolag, jämte in- och utlåning av penningar, idka annan verksamhet som därmed står i samband

Om rätt för bankbolag att idka fondkommissionsrörelse är särskilt stadgat.

Utan särskilt tillstånd av regeringen får bankaktiebolag dock icke bedriva fondkommissionsrörelse. I fråga om tillstånds beviljande och rörelsens bedrivande gäller förutom bestämmelserna i denna lag även 1–3, 19–22 §§ i fondkommissionslagen (0000:000).

55 §

Bankaktiebolag får förvärva

1. fast egendom, tomträtt och bostadsrätt för att bereda banken lokaler för dess inrymmande eller tillgodose därmed sammanhängande behov,
2. aktie i bolag, vilket uteslutande har till syfte att förvalta fast egendom eller tomträtt som förvärvats för det under 1 angivna ändamålet, och förlagsbevis, utfärdat av sådant bolag,
3. inventarier, vilka anskaffas för rörelsen eller till fastighet, som bankbolaget äger, eller till lokaler, som bolaget i övrigt innehar,
4. bostadsrätt för att bereda bostad åt någon som är anställd i banken,
5. efter tillstånd av regeringen, aktie i annat bankaktiebolag, i utländskt bankföretag och i svenskt aktiebolag eller utländskt företag, vars ändamål kan anses gagneligt för bankväsendet eller det allmänna, samt garantifondbevis eller förlagsbevis utfärdat av bolag eller företag som nu nämnts.

Bankbolag som medverkar vid emission av aktier eller förlagsbevis på den allmänna marknaden får förvärva aktie eller förlagsbevis som ingår i emissionen. Sådan aktie eller sådant förlagsbevis skall bolaget dock avyttra så snart det lämpligen kan ske och senast ett år efter förvärvet. Om synnerliga skäl föreligga kan tillsynsmyndigheten förlänga denna frist.

Bankaktiebolag, som erhållit tillstånd att bedriva fondkommissionsrörelse, får dessutom förvärva aktier, emissionsbevis, förlagsbevis och andelar i aktiefonder med den begränsning som sägs i 10 § andra stycket andra punkten fondkommissionslagen (0000:000).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1978.

Utan hinder av de nya bestämmelserna i 53 § andra stycket får bankaktiebolag, som vid ikraftträdandet innehar tillstånd att bedriva fondkommissionsrörelse, fortsätta denna, dock längst intill utgången av den tid som då gällande oktroj avser. De nya bestämmelserna i 53 § andra stycket andra punkten och 55 § tredje stycket gäller dock även sådan rörelse.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1955:416) om sparbanker

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 §

Sparbank får ej för egen räkning driva handel med eller, med de undantag som angivas i 24 och 25 §§, förvärva annat än guld, mynt, växlar, checkar, anvisningar, obligationer och andra för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar utom sådana som medföra rätt till betalning först efter utfärdarens övriga fordringsägare (förlagsbevis).

Utan särskilt tillstånd av tillsynsmyndighet får sparbank icke bedriva fondkommissionsrörelse. I fråga om sådant tillstånd beviljande och rörelsens bedrivande gäller förutom bestämmelserna i denna lag även 1–3 och 19–22 §§ i fondkommissionslagen (0000:000).

24 §

Sparbank får förvärva

1. fast egendom, tomträtt och bostadsrätt för att bereda sparbanken lokaler för dess inrymmande eller tillgodose därmed sammanhängande behov,

2. aktie i bolag, vilket uteslutande har till syfte att förvalta fast egendom eller tomträtt som förvärvats för det under 1 angivna ändamålet, och förlagsbevis, som utfärdats av sådant bolag,

3. inventarier, vilka anskaffas för rörelsen eller till fastighet, som sparbanken äger, eller till lokaler, som sparbanken i övrigt innehar,

4. bostadsrätt för att bereda bostad åt någon som är anställd i sparbanken.

Ärende om förvärv enligt första stycket av fast egendom, tomträtt eller aktie avgöres av huvudmännen, om ej annat följer av sparbankens reglemente. Detsamma gäller ärende om förbättring av byggnad i vilken sparbankens lokaler äro eller avses bli inrymda.

Sparbank får till belopp, som vid varje tidpunkt sammanlagt svarar mot högst tio procent av sparbankens egna fonder, förvärva andel i sådan ekonomisk förening eller aktie i sådant bolag, som med regeringens godkännande verkar som en sammanslutning av svenska sparbanker för tillgodoseende av gemensamma intressen, eller garantifondbevis eller förlagsbevis, som utfärdats av föreningen eller bolaget, eller i övrigt tillskjuta medel till föreningen eller bolaget.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Utöver vad som följer av tredje stycket får sparbank efter tillstånd av tillsynsmyndigheten tillskjuta medel till föreningen eller aktiebolag som avses i nämnda stycke, om antingen det tillskjutna kapitalet icke kan grunda upplåningsrätt eller täcka krav på eget kapital hos föreningen, bolag eller annorstädes eller fråga är om kreditaktiebolag som har till huvudsakligt ändamål att lämna lån mot säkerhet i form av panträtt på grundval av inteckning i bostads-, kontors- eller affärsfastighet. Efter tillstånd av regeringen får sparbank förvärva aktie även i annat svenskt aktiebolag, vars ändamål kan anses gagneligt för bankväsendet eller det allmänna, samt garantifondbevis eller förlagsbevis utfärdat av sådant bolag.

Sparbank som medverkar vid emission av aktier eller förlagsbevis på den allmänna marknaden får efter tillstånd av tillsynsmyndigheten förvärva aktie eller förlagsbevis som ingår i emissionen. Sådant aktie eller sådant förlagsbevis skall sparbanken avyttra så snart det lämpligen kan ske och senast ett år efter förvärvet. Om synnerliga skäl föreligga, kan tillsynsmyndigheten förlänga denna frist.

Sparbank, som erhållit tillstånd att bedriva fondkommissionsrörelse får dessutom förvärva aktier, emissionsbevis, förlagsbevis och andelar i aktiefonder med den begränsning som sägs i 10 § andra stycket andra punkten fondkommissionslagen (0000:000).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1978.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

30 §

Kreditkassa får låna ut pengar och anskaffa medel till utlåningen i den ordning denna lag föreskriver samt idka verksamhet som står i samband därmed.

Jordbrukskassa får ej för egen räkning låna in pengar från allmänheten.

Utan tillstånd av tillsynsmyndigheten får kreditkassa icke mottaga värdehandlingar till förvaring och förvaltning. Tillstånd får meddelas endast om kassan med hänsyn till dess organisation och förvaringsordningar samt fonder kan på ett betryggande sätt handha sådan verksamhet. När förutsättningar icke längre föreligga för tillstånd, får det återkallas.

Ej heller får centralkassa för jordbrukskredit utan regeringens eller efter regeringens bemyndigande tillsynsmyndighetens tillstånd bedriva fondkommissionsrörelse. I fråga om sådant tillstånds beviljande och rörelsens bedrivande gäller, förutom bestämmelserna i denna lag 1-3, 19-22 §§ i fondkommissionslagen (0000:000).

I kreditkassas stadgar skall angivas vilken rörelse kassan får utöva.

32 §

Kreditkassa får förvärva

1. fast egendom, tomträtt och bostadsrätt för att bereda kassan eller ansluten kassa lokaler för dess inrymmande eller tillgodose därmed sammanhängande behov,

2. aktie i bolag, vilket uteslutande har till syfte att förvalta fast egendom eller tomträtt som förvärvats för det under 1 angivna ändamålet, och förlagsbevis, som utfärdats av sådant bolag,

3. inventarier, vilka anskaffas för rörelsen eller till fastighet, som kassan äger, eller till lokaler, som kassan i övrigt innehar,

4. bostadsrätt för att bereda bostad åt någon som är anställd i kassan eller i ansluten kassa.

Ärende om förvärv enligt första stycket av fast egendom, tomträtt eller aktie avgöres av stämman, om ej annat följer av kreditkassans stadgar. Detsamma gäller ärende om förbättring av byggnad i vilken kassans eller ansluten kassas lokaler äro eller avses bliva inrymda.

Centralkassa får till belopp, som vid varje tidpunkt sammanlagt svarar mot

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

högst tio procent av kassans och anslutna jordbrukskassors eget kapital, förvärva andel i sådan ekonomisk förening eller aktie i sådant bolag, som tillgodoser för kreditkassor gemensamma intressen, eller garantifondbevis eller förlagsbevis, som utfärdats av föreningen eller bolaget, eller i övrigt tillskjuta medel till föreningen eller bolaget.

Utöver vad som följer av tredje stycket får centralkassa efter tillstånd av tillsynsmyndigheten tillskjuta medel till förening eller aktiebolag som avses i nämnda stycke, om antingen det tillskjutna kapitalet icke kan grunda upplåningsrätt eller täcka krav på eget kapital hos föreningen, bolaget eller annorstädes eller fråga är om kreditaktiebolag som har till huvudsakligt ändamål att lämna lån mot säkerhet i form av panträtt på grundval av inteckning i bostads-, kontors- eller affärsfastighet. Efter tillstånd av regeringen får centralkassa förvärva aktie även i annat svenskt aktiebolag, vars ändamål kan anses gagneligt för bankväsendet eller det allmänna, samt garantifondsbevis eller förlagsbevis utfärdat av sådant bolag.

Centralkassa som medverkar vid emission av aktier eller förlagsbevis på den allmänna marknaden får efter tillstånd av tillsynsmyndigheten förvärva aktie eller förlagsbevis som ingår i emissionen. Sådan aktie eller sådant förlagsbevis skall centralkassan avyttra så snart det lämpligen kan ske och senast ett år efter förvärvet. Om synnerliga skäl föreligga kan tillsynsmyndigheten förlänga denna frist.

Centralkassa för jordbrukskredit, som erhållit tillstånd att bedriva fondkommissionsrörelse, får dessutom förvärva aktier, emissionsbevis, förlagsbevis och andelar i aktiefonder med den begränsning som sägs i 10 § andra stycket andra punkten fondkommissionslagen (0000:000).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1978.

5 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1971:827) om registrering av aktieinnehav

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1971:827) om registrering av aktieinnehav att rubriken till lagen skall lyda Lagen om registrering av aktieinnehav m. m.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag är tillämplig på sådan aktie i svenskt aktiebolag som *noteras* vid Stockholms fondbörs eller på lista utgiven av sammanslutning av svenska fondkommissionärer.

Denna lag är tillämplig på sådan aktie i svenskt aktiebolag som *inregistrerats* vid Stockholms fondbörs.

Bestämmelserna i denna lag om aktie gäller även bevis om rätt att teckna eller erhålla aktie som avses i första stycket. Detsamma gäller sådant av svenskt aktiebolag utfärdat skuldebrev som noteras enligt första stycket och som kan helt eller delvis utbytas mot aktie (konvertibelt skuldebrev) eller är förenat med rätt till ränta vars storlek helt eller delvis beror på utdelningen till aktieägare i bolaget eller bolagets vinst (vinstandelsbevis).

2 §

Aktieinnehav och ändring i innehavet skall anmälas av den i bolaget som är

1. styrelseledamot eller suppleant,
2. verkställande eller vice verkställande direktör,
3. revisor eller suppleant,
4. chef för bolagets bokföring eller medelsförvaltning,
5. innehavare av annan ledande befattning som normalt medför förtrolig kännedom om sådana bolagets förhållanden som kan påverka kursen på aktier i bolaget,

6. ledamot av företagsnämnd och arbetstagararkonsulter.

Aktieinnehav och ändring i innehavet skall anmälas även av den som äger minst tio procent av aktiekapitalet eller aktier motsvarande minst tio procent av röstvärdet för samtliga aktier i bolaget.

Vid beräkningen av aktieinnehavets storlek skall hänsyn tagas till samtliga aktier för vilka anmälningsskyldighet föreligger enligt 4 §.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Styrelsen eller verkställande direktören skall skyndsamt skriftligen meddela den som innehar befattning enligt 2 § 4 eller 5 om hans anmälningsskyldighet enligt denna lag.

Styrelsen eller verkställande direktören skall skyndsamt skriftligen meddela den som innehar befattning enligt 2 § första stycket 4, 5 eller 6 om hans anmälningsskyldighet enligt denna lag.

4 §

Anmälningsskyldighet omfattar sådan aktie i bolaget som äges av den anmälningsskyldige, hans make eller omyndigt barn som står under hans vårdnad. Har någon av dem eller flera av dem tillsammans sådan väsentlig ekonomisk gemenskap med annan juridisk person än bolaget som grundas på andelsrätt eller därmed jämförligt ekonomiskt intresse, omfattar anmälningsskyldigheten även den juridiska personens innehav av aktier i bolaget, om den anmälningsskyldige har väsentligt inflytande över den juridiska personens verksamhet.

För anmälningsskyldig enligt 2 § andra stycket som är juridisk person omfattar anmälningsskyldigheten även aktier som äges av juridisk person som är dotterföretag till den anmälningsskyldige. Dotterföretaget är icke anmälningsskyldigt.

Aktieinnehav och ändring i innehavet skall anmälas skriftligen till den som för aktieboken.

Anmälan skall ske endast en månad efter det att

1. aktier i bolaget noterats enligt 1 §, 1. aktier i bolaget inregistrerats enligt 1 §,
2. den anmälningsskyldige erhållit sådan befattning i bolaget som anges i 2 § 1-3 eller fått meddelande enligt 3 §,
3. den anmälningsskyldige eller sådan närstående eller juridisk person som avses i 4 § förvärvat eller överlåtit aktie i bolaget eller annan ändring skett i aktieinnehavet.

6 §

Anmälan skall innehålla uppgift om

1. den anmälningsskyldiges namn, personnummer och postadress,

Anmälan skall innehålla uppgift om

1. den anmälningsskyldiges namn, personnummer eller motsvarande beteckning och postadress,

Nuvarande lydelse

2. hans befattning i bolaget och bolagets firma,

3. antal och olika slag av aktier som *han* äger i bolaget,

4. tidpunkt för ändring i aktieinnehav eller i annat förhållande som medför anmälningsskyldighet.

Första stycket äger motsvarande tillämpning på anmälan beträffande sådan närstående eller juridisk person som avses i 4 §. Sådan anmälan skall dessutom innehålla uppgift om släktskapet mellan den anmälningsskyldige och den närstående samt den anmälningsskyldiges anknytning till den juridiska personen. För var och en som anmälan omfattar skall anges det antal aktier som anmälan avser.

Föreslagen lydelse

2. bolagets firma och *beträffande anmälningsskyldig enligt 2 § första stycket* hans befattning i bolaget,

3. antal och olika slag av aktier som *den anmälningsskyldige* äger i bolaget,

8 §

Uppgift enligt 6 § får avföras ur förteckningen en månad efter det att anmälningsskyldigheten upphört och skall avföras ur förteckningen inom ett år därefter. Uppgift som avförts skall bevaras minst tio år.

Föres förteckningen av annan än bolaget, skall detta skyndsamt meddela den som för förteckningen när någon som är upptagen i denna frånträtt sådan befattning i bolaget som avses i 2 §.

Anmälningsskyldig enligt 2 § andra stycket skall skyndsamt meddela den som för förteckningen när anmälningsskyldighet upphört.

9 §

Förteckning eller utskrift av denna skall för var och en hållas tillgänglig hos bolaget och annan som för förteckningen.

Var och en har rätt att mot ersättning för kostnaderna få utskrift av förteckningen eller del av denna.

Aktiebolag som avses i 1 § skall lämna bankinspektionen uppgift om innehållet i förteckningen och om personer som avses i 2 §. *Inspektionen kan vid vite förelägga sådant aktiebolag att fullgöra denna skyldighet. Talan mot inspektionens beslut om föreläggande av vite föres hos Konungen genom besvär.*

Aktiebolag som avses i 1 § skall lämna bankinspektionen uppgift om innehållet i förteckningen och om personer som avses i 2 §.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 §

Till böter eller fängelse i högst sex månader dömes den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. underlåter att inom föreskriven tid anmäla aktieinnehav eller ändring i innehavet,

2. lämnar oriktig uppgift vid fullgörandet av sin anmälningsskyldighet, om ej gärningen är belagd med straff i brottsbalken,

3. underlåter att fullgöra vad som åligger honom enligt 3 eller 7–9 §§. I ringa fall dömes ej till ansvar.

Bankinspektionen får, om anledning finnes till antagande att någon är anmälningsskyldig enligt 2 § andra stycket, av denne infordra de uppgifter som är erforderliga för bedömande av om anmälningsskyldighet föreligger.

Bankinspektionen får av den som är anmälningsskyldig enligt denna lag infordra uppgift om dennes samt i fall som avses i 4 § andra stycket jämväl dotterföretags handel med aktie i fråga om vilken anmälningsskyldighet föreligger.

11 §

Bankinspektionen kan vid vite förelägga den som är skyldig att lämna uppgift enligt 9 § tredje stycket eller 10 § att fullgöra skyldigheten. Talan mot inspektionens beslut om föreläggande vid vite föres hos regeringen genom besvär.

12 §

Till böter eller fängelse i högst sex månader dömes den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. underlåter att inom föreskriven tid anmäla aktieinnehav eller ändring i innehavet,

2. lämnar oriktig uppgift vid fullgörandet av sin anmälningsskyldighet, om ej gärningen är belagd med straff i brottsbalken,

3. underlåter att fullgöra vad som åligger honom enligt 3 eller 7–10 §§.

I ringa fall dömes ej till ansvar.

6 Förslag till

Lag om ändring i lagen (SFS 0000:000) om allmänna handlingar

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

30 §

Handling hos riksbanken, bankinspektionen eller försäkringsinspektionen skall hållas hemlig i vad den lämnar upplysning om enskilds förhållande till inrättning, som står under riksbankens eller inspektionernas tillsyn.

Handling som i första stycket sägs skall jämväl hållas hemlig, om den lämnar sådan upplysning om affärs- eller driftförhållanden hos inrättning som står under tillsyn, att utlämnande kan medföra avsevärd skada för inrättningen. Beträffande hos inspektionerna förda kartellregister gäller vad i 20 § andra stycket sägs.

Handling hos riksbanken i ärende enligt lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel skall hållas hemlig, om den lämnar sådan upplysning om kreditinstituts eller annan uppgiftsskyldigs affärs- eller driftförhållanden, att utlämnande kan medföra skada för den uppgiftsskyldige.

Handling hos bankinspektionen i ärende enligt 31 § fondkommissionslagen (0000:000) eller 10 § lagen (1971:827) om registrering av aktieinnehav m. m. som inkommit till eller upprättats hos inspektionen skall hållas hemlig, om den lämnar sådan upplysning att utlämnande kan medföra skada för den uppgiftsskyldige eller annan.

I denna paragraf omnämnda handlingar, bortsett från kartellregister, får dock utlämnas, om tillsynsmyndigheten finner det erforderligt för fullgörande av sin uppgift. Hemlighållande får avse en tid av högst tjugo år.

I denna paragraf omnämnda handlingar, bortsett från kartellregister, får dock utlämnas, om tillsynsmyndigheten finner det erforderligt för fullgörande av sin uppgift. Hemlighållande får avse en tid av högst tjugo år.

Denna lag träder i kraft den . . .

7 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1919:242) med vissa bestämmelser om rätt att förfoga över annan tillhöriga fondpapper

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1919:242) med vissa bestämmelser om rätt att förfoga över annan tillhöriga fondpapper att rubriken till lagen skall lyda

Lag med vissa bestämmelser om rätt att förfoga över annan tillhöriga värdepapper.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

1 §

Med fondpapper förstås i denna lag aktier (banklotter) och andra delaktighetsbevis i bolag ävensom obligationer.

Denna lag avser följande slag av värdepapper nämligen aktier, andra delaktighetsbevis i bolag, obligationer, förlagsbevis och liknande skuldebrev samt andelar i aktiefonder.

2 §

Innehar någon såsom pant eller till försäljning i kommission eller på grund av inköp i kommission *fondpapper* eller har någon, som yrkesmässigt i kommission köper och säljer *fondpapper*, till förvaring mottagit sådana papper, vare överenskommelse, genom vilken han erhållit rätt att för annans räkning än ägarens förfoga över densamma, utan verkan, *där ej överenskommelsen skriftligen avfattas i särskild allenast därom upprättad handling, vari fondpapperen så tydligt beskrivas, att de kunna skiljas från andra, och det förfogande som avses noggrant anges.*

Innehar någon som pant eller till försäljning i kommission eller på grund av inköp i kommission *värdepapper* eller har någon, som yrkesmässigt i kommission köper eller säljer *värdepapper*, till förvaring mottagit sådana papper, är överenskommelse, genom vilken han erhållit rätt att för annans räkning än ägarens förfoga över densamma, utan verkan, *om ej överenskommelsen skriftligen avfattas i särskild handling, där det förfogande som avses noggrant anges.*

3 §

Pantsatta *fondpapper* må icke annorledes än i förening med fordringen, varför de häfta, av panthavaren sättas ut till annan, såframt ej överenskommelse därom skriftligen avfattas i den

Pantsatta *värdepapper* får panthavaren i sin tur pantsätta endast i förening med den fordran som *värdepapperen* utgör pant för. För återpant-sättning på annat sätt fordras skriftlig

Nuvarande lydelse

ordning, som i 2 § omförmäles. Utsättande av pantsatta fondpapper för högre belopp eller på strängare villkor än de hos panthavaren häfta för vare ej i något fall tillåtet.

Föreslagen lydelse

överenskommelse i den ordning som sägs i 2 §. Återpantsättning av värdepapper för högre belopp eller på strängare villkor än hos panthavaren är ej tillåtet i något fall.

4 §

Förfogar den, vilken såsom pant eller till förvaring eller till försäljning i kommission mottagit eller i kommission inköpt *fondpapper*, utan laga rätt för annans räkning än ägarens däröver, dömes, om ej för gärningen är stadgat strängare straff, för olovligt förfogande såsom i 10 kap. 4 § brottsbalken sägs.

Förfogar den, vilken såsom pant eller till förvaring eller till försäljning i kommission mottagit eller i kommission inköpt *värdepapper*, utan laga rätt för annans räkning än ägarens däröver, dömes, om ej för gärningen är stadgat strängare straff, för olovligt förfogande såsom i 10 kap. 4 § brottsbalken sägs.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1978.

1 Förslag till Fondkommissionslag

Häriigenom föreskrivs följande.

Allmänna bestämmelser

1 § I denna lag förstås med

1. fondkommissionsrörelse: yrkesmässigt utövad verksamhet som avser handel med värdepapper för annans räkning i eget namn,
2. fondkommissionär: den som har tillstånd att driva fondkommissionsrörelse,
3. fondkommissionsbolag: aktiebolag som har tillstånd att driva fondkommissionsrörelse,
4. bankinstitut: bankaktiebolag, sparbank och centralkassa för jordbrukskredit,
5. värdepapper: aktie, annat delaktighetsbevis i bolag, obligation, förlagsbevis och liknande skuldebrev avsett för allmän omsättning samt andel i aktiefond.

2 § Om annat ej följer av denna lag, gäller för fondkommissionsrörelse bestämmelserna om handelskommission i lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande.

3 § Fondkommissionsrörelse får drivas endast efter tillstånd av bankinspektionen.

Tillstånd får meddelas svenskt aktiebolag och svenskt bankinstitut.

4 § Annan än fondkommissionär får ej i sin firma eller annars vid beteckning av verksamhet använda ordet fondkommission eller avledning därav.

5 § Denna lag gäller ej fondkommissionsrörelse som drivs av Sveriges riksbank.

Fondkommissionsbolag

6 § Tillstånd för aktiebolag att driva fondkommissionsrörelse får meddelas endast om

1. bolagsordningen ej strider mot denna lag eller annan författning,
2. bolaget ej är olämpligt att driva sådan rörelse,
3. rörelsen kan antagas ej bli till skada för det allmänna,
4. bolaget uppfyller de villkor som i övrigt anges i denna lag.

Ansökan om tillstånd får göras innan bolaget har registrerats. Har sådan ansökan gjorts inom sex månader från stiftelseurkundens undertecknande, räknas den i 2 kap. 9 § första stycket aktiebolagslagen (1975:1385) föreskrivna tiden från tillståndsbeslutet.

7 § Bankinspektionen godkänner fondkommissionsbolags bolagsordning i samband med att tillstånd meddelas för bolaget.

Beslut om ändring av fondkommissionsbolags bolagsordning skall prövas av bankinspektionen och får ej registreras innan det har godkänts av inspektionen.

8 § För fondkommissionsbolag gäller vad som är föreskrivet om aktiebolag i allmänhet, om annat ej följer av denna lag.

9 § Fondkommissionsbolags aktiekapital skall uppgå till minst femhundra-tusen kronor.

10 § Fondkommissionsbolags styrelse skall bestå av minst tre ledamöter. Styrelsen skall utse en verkställande direktör. Denne och en av ledamöterna skall genom tjänstgöring hos fondkommissionär eller på annat sätt ha skaffat sig den erfarenhet som behövs för verksamheten.

11 § Minst en av bolagsstämman utsedd revisor skall vara auktoriserad revisor eller auktoriserat revisionsbolag.

12 § Fondkommissionsbolags firma skall innehålla ordet fondkommission. Vid beteckning av verksamheten får ej användas ordet bankir, avledning därav eller utländsk form av sådant ord.

Fondkommissionsbolags verksamhet

13 § Fondkommissionsbolag får, för att underlätta fondkommissionsrörelsen, i samband med denna

1. lämna kredit mot säkerhet enligt 21 §,
2. mottaga medel på konto under förutsättning att avtal enligt 20 § har träffats,

3. köpa, sälja och byta värdepapper för egen räkning med den begränsning som anges i 15 och 16 §§.

4. genom att lämna garanti eller på annat sätt medverka vid emission av värdepapper på den allmänna marknaden.

5. mottaga värdepapper och andra värdehandlingar till förvaring eller förvaltning.

6. lämna råd om placering av medel i värdepapper.

Om särskilda skäl föreligger, får fondkommissionsbolag efter tillstånd av bankinspektionen utöva även annan verksamhet än som anges i första stycket.

14 § Fondkommissionsbolag får ej utfärda obligationer, förlagsbevis eller andra för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar.

15 § Fondkommissionsbolag får för egen räkning förvärva

1. fast egendom, tomträtt eller bostadsrätt för att bereda bolaget lokaler för rörelsen eller tillgodose därmed sammanhängande behov.

2. inventarier för rörelsen eller till fastighet som fondkommissionsbolaget äger eller till lokaler som bolaget i övrigt innehar.

3. obligation, förlagsbevis eller andra för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar.

4. aktie, emissionsbevis, andel i aktiefond och i ekonomisk förening med de begränsningar som anges i andra och tredje styckena samt 16 §.

Aktie eller andel i ekonomisk förening får fondkommissionsbolag ej förvärva utan tillstånd av bankinspektionen, om förvärvet ingår som ett led i organisationen av bolagets verksamhet.

Fondkommissionsbolag, som har lämnat garanti enligt 13 § första stycket 4, får ej heller utan tillstånd av bankinspektionen förvärva aktie på grund av garantiåtagandet. Sådan aktie skall bolaget avyttra så snart det lämpligen kan ske och senast ett år efter förvärvet. Om synnerliga skäl föreligger, kan bankinspektionen förlänga denna frist.

Om synnerliga skäl föreligger, kan bankinspektionen medge att fondkommissionsbolag får förvärva annan egendom än som avses i första stycket.

16 § Fondkommissionsbolag får inneha sådan egendom som anges i 15 § första stycket 4 till ett anskaffningsvärde som uppgår till högst två miljoner kronor eller som svarar mot två procent av den genomsnittliga årsomsättningen i bolagets kommissionshandel under de fem närmast föregående kalenderåren, dock högst tio miljoner kronor. I fråga om bolag som ej har varit verksamt under fem kalenderår skall den genomsnittliga årsomsättningen i stället avse den tid bolaget har varit verksamt.

Vid tillämpningen av första stycket skall ej medräknas innehav av sådan aktie eller andel som avses i 15 § andra och tredje styckena.

Om synnerliga skäl föreligger, kan bankinspektionen medge att fondkom-

missionsbolag får inneha egendom som avses i första stycket i större omfattning än som anges där.

17 § För att skydda fordran får fondkommissionsbolag utan hinder av vad i 15 och 16 §§ sägs dels på offentlig auktion eller fondbörs eller vid exekutiv försäljning köpa egendom som är utmätt eller pantsatt för fordringen, dels som betalning övertaga för fordringen pantsatt eller annan egendom, om det är uppenbart att bolaget annars skulle lida avsevärd förlust.

Egendom som fondkommissionsbolag har förvärvat enligt första stycket skall avyttras så snart det lämpligen kan ske och senast när det kan äga rum utan förlust för bolaget.

Förvärv enligt första stycket skall ofördröjligen anmälas till bankinspektionen.

18 § Fondkommissionsbolag skall till uppdragsgivarnas skydd ha eget kapital till visst lägsta belopp i förhållande till bolagets tillgångar.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om vad som vid tillämpningen av första stycket skall anses som eget kapital eller får likställas därmed samt om beräkningen i övrigt av kapitalkravet.

19 § Fondkommissionsbolag skall hålla en med hänsyn till rörelsens art och omfattning tillfredsställande betalningsberedskap.

20 § Medel som fondkommissionsbolag mottager med redovisningsskyldighet skall genast avskiljas och insättas på räkning i bank, om annat ej har överenskommits enligt skriftligt avtal.

21 § För kredit som fondkommissionsbolag lämnar skall finnas betryggande säkerhet i värdepapper som har inregistrerats vid fondbörs eller som har utbjudits till försäljning under sådana förhållanden att det är sannolikt att de inom ett år från kreditens beviljande kommer att inregistreras vid fondbörs.

Om säkerhet som har ställts vid kreditens beviljande nedgår i värde under kredittiden, får även annan egendom eller borgen godtagas som tilläggssäkerhet.

22 § Fondkommissionsbolag skall ägna särskild uppmärksamhet åt att kredit ej lämnas till samma kredittagare eller till kredittagare, som är förbundna med varandra i väsentlig ekonomisk intressegemenskap, i sådan omfattning att fara kan uppkomma för att fondkommissionsbolaget inte kan fullgöra sina förpliktelser. Detsamma skall gälla om den säkerhet ett fondkommissionsbolag mottager utgörs av aktier eller förlagsbevis, som har utgivits av samma aktiebolag eller av aktiebolag som är förenade i sådan intressegemenskap.

Första stycket andra meningen skall tillämpas också på borgen gentemot fondkommissionsbolag.

23 § Fondkommissionsbolag får ej förbehålla sig andel i vinst på affär, som bolaget ej får avsluta för egen räkning.

Fondkommissionsbolag får ej heller för egen räkning sälja värdepapper som bolaget har mottagit som lån (blankning) eller medverka vid blankning för annans räkning.

24 § Under tid, då sådant beslut om avbrytande av handel och notering som avses i 25 § lagen (1978:000) om Stockholms fondbörs gäller, får fondkommissionsbolag ej vid eller utanför fondbörsen avtala eller medverka till avtal om köp eller försäljning av värdepapper som beslutet avser. Uppgörelse får dock ske av redan avslutad affär.

Första stycket skall tillämpas också i fråga om beslut enligt 26 § lagen om Stockholms fondbörs, om regeringen ej föreskriver annat.

25 § Finns nära samband mellan fondkommissionsbolag och annat företag, vars huvudsakliga verksamhet består i att förvalta, handla med eller biträda vid handel med värdepapper eller lämna kredit mot säkerhet i värdepapper, gäller bestämmelserna om fondkommissionsbolags verksamhet och om tillsyn över fondkommissionsbolag i tillämpliga delar i fråga om sådant företag. Därvid skall i 13 och 16 §§ angivna begränsningar av verksamheten avse företagen gemensamt. Nära samband skall anses föreligga om i huvudsak samma personer har ett bestämmande inflytande över företagen och en betydande andel i resultatet av företagens verksamhet.

Om särskilda skäl föreligger, får bankinspektionen medge undantag från första stycket i fråga om visst företag.

Tillsyn över fondkommissionsbolag

26 § Fondkommissionsbolag står under tillsyn av bankinspektionen.

27 § Bankinspektionen skall övervaka att fondkommissionsbolag följer denna lag och annan författning, som reglerar fondkommissionsbolags verksamhet, samt bolagsordningen och de beslut som med stöd av lag eller bolagsordningen har meddelats av bolagsstämman eller styrelsen.

Det åligger inspektionen att även i övrigt med uppmärksamhet följa fondkommissionsbolags verksamhet i den mån det behövs för kännedom om de förhållanden som kan inverka på bolagets säkerhet eller annars är av betydelse för en sund utveckling av fondkommissionsverksamheten.

Inspektionen är ej skyldig att vaka över att sådana bestämmelser iakttages som gäller rättigheter och skyldigheter för aktieägare i fondkommissions-

bolag i förhållande till bolaget eller till annan aktieägare eller sådana bestämmelser som angår bolagets inre angelägenheter.

28 § Bankinspektionen utövar tillsyn med ledning av handlingar, som fondkommissionsbolag enligt denna lag skall lämna till inspektionen, och upplysningar som inspektionen inhämtar vid undersökning hos bolaget eller på annat sätt.

Undersökning hos fondkommissionsbolag skall äga rum när bankinspektionen anser det behövt eller när regeringen beslutar om det.

29 § Tillstånd att driva fondkommissionsrörelse kan återkallas av bankinspektionen om

1. fondkommissionsbolags eget kapital understiger två tredjedelar av det registrerade aktiekapitalet och bristen ej har blivit fylld inom tre månader efter det den blev känd för bolaget,

2. fondkommissionsbolag överträder denna lag, uppenbart ej iakttagit uppdragsgivares intresse eller på annat sätt visar sig olämpligt att utöva sådan rörelse,

3. rörelsen annars prövas vara till skada för det allmänna.

30 § Återkallar bankinspektionen fondkommissionsbolags tillstånd att driva fondkommissionsrörelse, kan inspektionen förelägga bolaget att upphöra med sådan rörelse och, intill dess fondkommissionsrörelsen har avvecklats, annan verksamhet.

Hänför sig förhållande som avses i 29 § till verksamhet som drivs med tillstånd enligt 13 § andra stycket, kan bankinspektionen återkalla sådant tillstånd och förelägga bolaget att upphöra med denna verksamhet för viss tid eller tills vidare.

Har tillstånd återkallats får bolaget dock vidtaga de åtgärder som behövs för att fullgöra ingångna avtal eller för att skydda uppdragsgivare mot förlust.

31 § Föreligger förhållande som avses i 29 § 2 eller 3 får bankinspektionen i stället för att återkalla tillstånd meddela skriftlig erinran, om det kan antagas att fondkommissionsbolag låter sig rättas därav. Skriftlig erinran får vidare meddelas, om det föreligger missförhållande av mindre allvarlig beskaffenhet i fråga om bolaget eller dess verksamhet.

Skriftlig erinran enligt första stycket får förenas med föreskrift att göra rättelse eller att i övrigt vidtaga de åtgärder som behövs.

32 § Bankinspektionen skall förordna en revisor att med övriga revisorer deltaga i revisionen av fondkommissionsbolag. Bankinspektionen kan när som helst återkalla sådant förordnande och i stället utse ny revisor.

Har tillstånd för fondkommissionsbolag att driva fondkommissionsrörelse återkallats, gäller förordnandet för den av bankinspektionen utsedde revisorn

till dess fondkommissionsrörelsen har avvecklats och revisorn till bankinspektionen har avlämnat en berättelse över avvecklingen.

Fondkommissionsbolag skall till revisor, som har förordnats enligt första stycket, utge ersättning med belopp som bankinspektionen bestämmer.

33 § Bankinspektionen får kalla till sammanträde med fondkommissionsbolags styrelse eller begära att styrelsen kallar till extra bolagsstämma. Har styrelsen ej efterkommit sådan begäran, får inspektionen kalla till extra bolagsstämma. Företrädare för inspektionen får närvara vid styrelsesammanträde, som inspektionen har utlyst, och vid bolagsstämma samt delta i överläggningarna.

34 § Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om hur fondkommissionsbolags räkenskaper skall föras och hur värdehandlingar skall förvaras och inventeras.

35 § Fondkommissionsbolag skall på tid och sätt som bankinspektionen bestämmer

1. hålla bolagets kassa, övriga tillgångar, räkenskapsmaterial och andra handlingar tillgängliga för granskning av inspektionen,

2. upprätta och till inspektionen lämna översikt som visar bolagets tillgångar och skulder,

3. till inspektionen lämna årsredovisning och i förekommande fall koncernredovisning jämte revisionsberättelse och protokoll, som upptar de på bolagsstämma med anledning av nämnda berättelser fattade besluten,

4. till inspektionen anmäla vem som har utsetts till styrelseledamot, verkställande direktör eller suppleant samt ändring i förhållande som har anmälts,

5. underrätta inspektionen om bolaget har beslutat upphöra eller annars upphör med fondkommissionsrörelse,

6. även i övrigt meddela inspektionen alla de upplysningar och uppgifter som inspektionen anser behövliga för tillämpningen av denna lag.

Finner bankinspektionen anledning antaga att fondkommissionsbolags eget kapital understiger två tredjedelar av det registrerade aktiekapitalet, skall bolaget på anmodan av inspektionen ofördröjligen upprätta balansräkning och kalla revisorerna att granska denna.

36 § Finns i annat fall än som anges i 25 § väsentligt samband mellan fondkommissionsbolag och sådant företag som förvaltar, handlar med eller biträder vid handel med värdepapper eller lämnar kredit mot säkerhet i värdepapper, får bankinspektionen besluta att företaget skall lämna upplysningar om förhållandet till fondkommissionsbolaget och om sådan verksamhet som anknyter till fondkommissionsbolagets rörelse.

Bankinstituts fondkommissionsrörelse

37 § Tillstånd för bankinstitut att driva fondkommissionsrörelse får meddelas endast om bankinstitutet ej är olämpligt att driva sådan rörelse och om rörelsen kan antagas ej bli till skada för det allmänna.

38 § I fråga om bankinstituts fondkommissionsrörelse gäller 23 § andra stycket, 24 §, 29 § 2 och 3, 30 § tredje stycket samt, alltefter bankinstitutets art, lagen (1955:183) om bankrörelse, lagen (1955:416) om sparbanker eller lagen (1956:216) om jordbruksskasserörelsen.

Särskilda bestämmelser

39 § Befattningshavare eller annan med anknytning till fondkommissionsbolag eller bankinstitut får ej för egen räkning genom köp, byte eller därmed jämförligt fäng förvärva värdepapper annat än för långsiktig förmögensförvaltning, om han normalt har insyn i uppdragsgivares värdepappersaffärer, som har sådan omfattning att det allmänna försäljningsvärdet kan påverkas.

40 § Den som avses i 39 § skall till fondkommissionsbolaget eller bankinstitutet ofördröjligen anmäla innehav av värdepapper och ändring i innehavet. Fondkommissionsbolag och bankinstitut skall föra förteckning över anmälningarna och hålla den tillgänglig för bankinspektionen.

Anmälningsskyldighet enligt första stycket omfattar värdepapper som ägs av den anmälningsskyldige, hans make eller omyndigt barn som står under hans vårdnad. Har någon av dem eller flera av dem tillsammans sådan väsentlig ekonomisk gemenskap med annan juridisk person än fondkommissionsbolaget eller bankinstitutet som grundas på andelsrätt eller därmed jämförligt ekonomiskt intresse, omfattar anmälningsskyldigheten även den juridiska personens innehav av värdepapper, om den anmälningsskyldige har väsentligt inflytande över den juridiska personens verksamhet.

Vid tillämpningen av denna paragraf likställs äktenskapsliknande samlevnad med äktenskap, om de sammanlevande tidigare har varit gifta med varandra eller har eller har haft barn gemensamt.

41 § Styrelsen för eller verkställande direktör i fondkommissionsbolag eller bankinstitut skall skyndsamt skriftligen erinra den som avses i 39 § om hans anmälningsskyldighet enligt denna lag.

42 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om den provision (courtage) som fondkommissionär uppbär med anledning av kommissionsuppdrag.

43 § Till bestridande av kostnaden för bankinspektionens tillsynsverksamhet skall fondkommissionär årligen erlægga bidrag enligt de närmare föreskrifter som meddelas av regeringen. Bidraget får ej överstiga tre procent av det sammanlagda beloppet av de provisioner fondkommissionären under nästföregående räkenskapsår har uppburit på avtal som kommissionären har slutit i fråga om köp eller försäljning av värdepapper.

44 § Den som är eller har varit ledamot i fondkommissionsbolags eller bankinstituts styrelse eller befattningshavare i sådant företag får ej obehörigen yppa eller nyttja vad han under uppdraget eller i tjänsten har fått veta om annans affärsförhållanden eller personliga förhållanden.

Första stycket gäller också den som hos bankinspektionen har tagit befattning med tillstånds- eller tillsynsärende enligt denna lag.

45 § Meddelar bankinspektionen föreskrift eller förbud enligt denna lag får inspektionen förelägga vite.

46 § Talan mot bankinspektionens beslut enligt denna lag förs hos regeringen genom besvär. Inspektionens beslut länder till omedelbar efterrättelse, om ej annat beslutas.

Straff m. m.

47 § Den som driver fondkommissionsrörelse utan tillstånd döms till böter eller fängelse i högst ett år.

Den som bryter mot 4 § döms till böter.

48 § Styrelseledamot eller befattningshavare hos fondkommissionsbolag som uppsåtligen eller av oaktsamhet lämnar bankinspektionen oriktiga upplysningar om verksamheten eller genom oriktig bokföring vilseleder bankinspektionen döms till böter eller fängelse i högst ett år. I ringa fall skall ej dömas till ansvar.

49 § Den som ej har efterkommit vitesföreläggande som har meddelats enligt denna lag får ej dömas till ansvar för gärning som omfattas av föreläggandet.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder med nedan angivna undantag i kraft den 1 januari 1980, då lagen (1919:240) om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet upphör att gälla i fråga om fondkommissionsrörelse. Bestämmelsen i 17 § sistnämnda lag gäller dock till utgången av år 1981.

2. Den som vid lagens ikraftträdande har ordet fondkommission eller avledning därav i sin firma och som ej har tillstånd att driva fondkommissionsrörelse får utan hinder av 4 § använda denna firmabeteckning till utgången av år 1980 eller, om ansökan om registrering av ny firma då har getts in, till dess ansökningen slutligt har prövats.

3. Bestämmelsen i 16 § träder i kraft den 1 januari 1985, såvitt avser fondkommissionsbolag.

4. Bestämmelsen i 25 § träder i kraft den 1 januari 1982.

5. Den som vid lagens ikraftträdande driver fondkommissionsrörelse med tillstånd och som ej är aktiebolag eller bankaktiebolag får utan hinder av lagens bestämmelser fortsätta verksamheten till utgången av år 1981. Bestämmelserna i 7-9, 12, 13, 15, 18-24, 38-41, 44, 47, 48 och 50 §§ gamla lagen gäller i tillämpliga delar i fråga om sådan verksamhet. I övrigt gäller 13-15, 17-24, 26-35 och 39-49 §§ nya lagen i tillämpliga delar.

6. Aktiebolag som vid lagens ikraftträdande har tillstånd att driva fondkommissionsrörelse får fortsätta verksamheten oaktat bolaget ej uppfyller föreskrifterna i 9-12 §§ och utan hinder av att tillstånd enligt 6 § ej har meddelats, dock längst till utgången av år 1980 eller, om ansökan om tillstånd då har getts in, till dess ansökningen slutligt har prövats.

7. Bankaktiebolag som vid lagens ikraftträdande har tillstånd att driva fondkommissionsrörelse får fortsätta denna utan hinder av att tillstånd enligt nya lagen ej har meddelats, dock längst till utgången av den tid som gällande oktroj avser.

8. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som har ersatts genom bestämmelse i denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

2 Förslag till Lag om Stockholms fondbörs

Härigenom föreskrivs följande.

Allmänna bestämmelser

1 § Med fondbörsverksamhet förstås i denna lag att köp- och säljanbud beträffande värdepapper regelbundet sammanförs för handel och notering av kurs.

Med värdepapper förstås i denna lag aktie, annat delaktighetsbevis i bolag, obligation, förlagsbevis och liknande skuldebrev avsett för allmän omsättning samt andel i aktiefond.

2 § Fondbörsverksamhet får här i riket utövas endast av Stockholms fondbörs.

3 § Fondbörsen står under tillsyn av bankinspektionen.

Organisation och förvaltning

4 § För fondbörsen skall finnas en styrelse, som leder verksamheten och förvaltar fondbörsens angelägenheter.

5 § Börsstyrelsen skall bestå av nio ledamöter. Ordförande, vice ordförande och två andra ledamöter utses av regeringen. I övrigt utses genom val en ledamot av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret samfyllt, en ledamot av Svenska handelskammarförbundet, en ledamot av Sveriges industriförbund samt två ledamöter av medlemmarna av fondbörsen. För varje ledamot skall finnas en suppleant som utses i samma ordning som ledamoten.

Sker ej val enligt första stycket, utser regeringen ledamot och suppleant som skulle ha utsetts genom sådant val.

Börsstyrelsens ledamöter och suppleanter för dem utses för tre kalenderår. Avgår någon i förtid, utses efterträdare för återstående tid.

Regeringen bestämmer arvoden för ledamöter och suppleanter.

6 § För den dagliga ledningen och förvaltningen av fondbörsen tillsätter börsstyrelsen en börschef.

Börsstyrelsen kan utse ställföreträdare för börschefen.

Beslut om tillsättande och entledigande av börschef skall ha biträts av minst två tredjedelar av börsstyrelsens samtliga ledamöter.

7 § Börsstyrelsen kan uppdraga åt ordföranden och börschefen att gemensamt, var för sig eller i förening med en eller flera av styrelsens ledamöter avgöra ärende eller grupp av ärenden, som ej är av sådan vikt att prövningen bör ankomma på styrelsen, samt fatta beslut i fråga som ej tål uppskov.

8 § Börsstyrelsen är beslutförför med ordförande och minst fem andra ledamöter.

Beslut fattas med enkel röstöfvervikt, om ej annat följer av 6, 13 eller 24 §. Vid lika röstetal gäller den mening som ordföranden biträder.

9 § Bestämmelserna om jäv i 4 och 5 §§ förvaltningslagen (1971:290) skall tillämpas i fråga om ledamot av börsstyrelsen och börschefen.

10 § För granskning av fondbörsens räkenskaper samt börsstyrelsens och börschefens förvaltning skall finnas två revisorer. Bankinspektionen utser den ene revisorn, som skall vara auktoriserad, och medlemmarna av fondbörsen den andre. Revisorernas uppdrag gäller ett kalenderår.

För varje revisor skall utses en suppleant. Vad som föreskrivs i denna lag om revisor skall i tillämpliga delar gälla om suppleant för honom,

Börsmedlemmar och börsombud

11 § Till medlem av fondbörsen får antagas endast den som enligt fondkommissionslagen (1978:000) har tillstånd att driva fondkommissionsrörelse och i övrigt är lämplig som börsmedlem.

Ansökan om medlemskap prövas av börsstyrelsen.

12 § Återkallas börsmedlems tillstånd att driva fondkommissionsrörelse, upphör medlemskapet.

13 § Bryter börsmedlem mot denna lag eller mot föreskrift som har meddelats med stöd av lagen eller är han av annat skäl olämplig som börsmedlem, får börsstyrelsen besluta att medlemskapet skall upphöra.

Föreligger förhållande som avses i första stycket, får börsstyrelsen, i stället för att besluta om medlemskapets upphörande meddela medlemmen skriftlig erinran, om det kan antagas att denne låter sig rättas därav. Skriftlig erinran får vidare meddelas, om det föreligger missförhållande av mindre allvarlig beskaffenhet i fråga om börsmedlemmen eller dennes verksamhet.

Beslut om upphörande av medlemskap utan ansökan skall ha biträts av minst två tredjedelar av börsstyrelsens samtliga ledamöter.

14 § Som ombud för börsmedlem (börsombud) får godkännas endast den som är fast anställd hos börsmedlem och i övrigt är lämplig för uppdraget.

Ansökan om godkännande skall göras av börsmedlemmen och prövas av börsstyrelsen.

15 § Upphör börsmedlem att vara medlem av fondbörsen, förfaller samtidigt godkännande för medlemmens börsombud. Upphör börsombuds anställning hos den medlem som har ansökt om hans godkännande, förfaller detta godkännande.

16 § Börsstyrelsen får återkalla godkännande av börsombud eller meddela ombud skriftlig erinran. Därvid tillämpas bestämmelserna i 13 §.

17 § Börsstyrelsen får ej meddela beslut utan att sökande eller annan som berörs av beslutet har beretts tillfälle att yttra sig över det som har tillförts ärendet genom annan än honom själv, om beslutet avser

1. avslag på ansökan om börsmedlemsskap,
2. upphörande av medlemskap utan ansökan,
3. avslag på ansökan om godkännande som börsombud,
4. återkallelse av godkännande som börsombud,
5. skriftlig erinran enligt 13 eller 16 §.

Börsstyrelsen får dock meddela beslut utan att åtgärd enligt första stycket har vidtagits, om åtgärden är uppenbart obehövlig eller om beslutet ej kan uppskjutas.

Fondbörsens verksamhet

18 § Handel och notering av kurs vid fondbörsen får avse endast värdepapper som är inregistrerade där.

19 § Beslut om inregistrering av värdepapper meddelas av börsstyrelsen.

Vid prövning av fråga om inregistrering skall hänsyn tagas till utgivarens eller, om annan har trätt i hans ställe, dennes ekonomiska ställning, marknadsförhållandena för det värdepapper som avses och andra omständigheter av betydelse för en ändamålsenlig börshandel. För inregistrering kan vidare krävas utfästelse av utgivaren eller den som har trätt i hans ställe att offentliggöra upplysningar om verksamheten. Regeringen meddelar närmare föreskrifter om villkoren för inregistrering.

Ansökan om inregistrering får ej avslås utan att sökanden har beretts tillfälle att yttra sig över det som har tillförts ärendet genom annan än honom själv, om ej åtgärden är uppenbart obehövlig eller beslutet ej kan uppskjutas.

20 § Handel vid fondbörsen får ske endast genom börsombud.

21 § Kurser noteras med ledning av köpanbud, säljanbud och avslut vid fondbörsen samt offentliggörs omedelbart.

22 § Börsstyrelsen skall följa kursbildningen vid fondbörsen och se till att handeln där sker under förhållanden som överensstämmer med denna lag och annan författning samt med god affärssed.

23 § Den som har utgivit värdepapper, vilket har inregistrerats vid fondbörsen, eller annan som har trätt i utgivarens ställe samt börsmedlem och börsombud skall lämna börsstyrelsen de upplysningar som styrelsen anser behövliga för att den skall kunna fullgöra sina uppgifter enligt denna lag och annan författning.

24 § Börsstyrelsen får besluta om avregistrering av värdepapper, om marknadsförhållandena eller annan omständighet föranleder det och det ej är

olämpligt från allmän synpunkt. Beslutet skall omedelbart offentliggöras.

Beslut om avregistrering av värdepapper utan ansökan av utgivaren eller av den som har trätt i hans ställe skall ha biträtt av minst två tredjedelar av börsstyrelsens samtliga ledamöter.

Avregistrering enligt andra stycket får ej beslutas utan att utgivaren eller den som har trätt i hans ställe har beretts tillfälle att yttra sig över det som har tillförts ärendet genom annan än honom själv, om ej åtgärden är uppenbart obehövlig eller beslutet ej kan uppskjutas.

25 § Om särskilda skäl föreligger, får börsstyrelsen besluta att handel och notering vid fondbörsen skall avbrytas i fråga om värdepapper av visst slag. Sådant beslut får ej gälla längre än som oundgängligen behövs.

Börsstyrelsen skall omedelbart offentliggöra beslut enligt första stycket och beslut om återupptagande av handel och notering. Om sådant beslut skall styrelsen samtidigt underrätta dem som har tillstånd att driva fondkommis-sionsrörelse.

26 § Under utomordentliga förhållanden får regeringen besluta att all handel och notering vid fondbörsen skall avbrytas. Är fara i dröjsmål, får sådant beslut meddelas av börsstyrelsen efter samråd med bankinspektionen. Börsstyrelsens beslut får avse högst en vecka.

I fråga om beslut enligt första stycket tillämpas 25 § andra stycket.

27 § Till bestridande av kostnaden för fondbörsens verksamhet får uttagas avgifter av börsmedlem och den vars värdepapper har registrerats vid fondbörsen i enlighet med de närmare föreskrifter som meddelas av regeringen.

28 § Av fondbörsens kapital skall en miljon kronor avsättas till en grundfond.

Fonden får användas endast för att täcka förlust som har uppkommit i fondbörsens verksamhet och som ej kan täckas av andra medel.

Nedgår fonden under en miljon kronor, skall börsstyrelsen vidtaga åtgärder som syftar till att den snarast åter uppgår till föreskrivet belopp.

Tillsyn

29 § Bankinspektionen skall övervaka att verksamheten vid fondbörsen utövas i enlighet med denna lag och med stöd av lagen meddelade föreskrifter. Inspektionen skall vidare verka för att verksamheten vid fondbörsen sker på ett tillfredsställande sätt och med uppmärksamhet följa verksamheten i den mån det behövs för kännedom om förhållanden som är av betydelse för en sund utveckling av denna.

30 § Börsstyrelsen skall hålla protokoll och övriga handlingar tillgängliga för bankinspektionen. Styrelsen skall även i övrigt lämna inspektionen de

upplysningar om sin verksamhet och därmed sammanhängande omständigheter som inspektionen begär.

31 § Har börsstyrelsen fattat beslut som strider mot denna lag eller mot föreskrift som har meddelats med stöd av lagen, får bankinspektionen förbjuda att beslutet verkställs. Har beslutet redan verkställts, får inspektionen förelägga börsstyrelsen att göra rättelse, om det kan ske. Inspektionen kan även förelägga börsstyrelsen att fullgöra skyldighet enligt denna lag eller föreskrift som har meddelats med stöd av lagen.

Meddelar bankinspektionen föreläggande eller förbud enligt denna paragraf får inspektionen utsätta vite.

32 § Om särskilda skäl föreligger, får bankinspektionen kalla till sammanträde med börsstyrelsen. Vid börsstyrelsens sammanträden får företrädare för inspektionen närvara och deltaga i överläggningarna.

33 § Den som hos bankinspektionen har tagit befattning med tillsynsärenden enligt denna lag får ej obehörigen yppa eller nyttja vad han därvid har fått veta om annans affärsförhållanden eller personliga förhållanden.

34 § Till bestridande av kostnaden för bankinspektionens tillsynsverksamhet skall fondbörsen årligen erlägga bidrag enligt de närmare föreskrifter som meddelas av regeringen.

35 § Talan mot bankinspektionens beslut enligt denna lag förs hos regeringen genom besvär. Inspektionens beslut länder till omedelbar efterrättelse, om ej annat beslutas.

Övriga bestämmelser

36 § Den som är eller har varit ledamot av börsstyrelsen, styrelsesuppleant eller befattningshavare vid fondbörsen får ej obehörigen yppa eller nyttja vad han under uppdraget eller i tjänsten har fått veta om annans affärsförhållanden eller personliga förhållanden.

37 § Den som i strid med 2 § bedriver fondbörsverksamhet döms för *olaga fondbörsverksamhet* till böter eller fängelse i högst ett år.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1980, då lagen (1919:240) om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet upphör att gälla i fråga om fondbörsverksamhet.

2. Förordnande som enligt äldre bestämmelser har meddelats för ledamot av börsstyrelsen, revisor eller börschef gäller fortfarande. Detsamma gäller i fråga om förordnande som suppleant för ledamot av börsstyrelsen eller för revisor samt som ställföreträdare för börschef.

3. Beslut som enligt äldre bestämmelser har meddelats om antagande av borsmedlem eller om godkännande av borsombud gäller fortfarande.

4. Beslut som enligt äldre bestämmelser har meddelats om inregistrering av värdepapper vid fondbörsen och som är i kraft vid utgången av år 1979 gäller även efter nämnda tidpunkt.

5. Verksamhet, som enligt den nya lagen är fondbörsverksamhet och som vid ikraftträdandet bedrivs av sammanslutning av svenska fondkommissionärer, får fortsätta i den mån verksamheten inte övertages av Stockholms fondbörs, dock längst till utgången av år 1981.

6. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om avregistrering av värdepapper och börsauktion, om ansökan har gjorts före nya lagens ikraftträdande.

7. Hänvisning i lag eller annan författning till kurslista som förs av sammanslutning av svenska fondkommissionärer, skall avse motsvarande kurslista på fondbörsen i den mån noteringarna har övertagits av Stockholms fondbörs.

8. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som har ersatts genom bestämmelse i denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

3 Förslag till

Lag om rätt att förfoga över annan tillhöriga värdepapper

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Med värdepapper förstås i denna lag aktie, annat delaktighetsbevis i bolag, obligation, förlagsbevis och liknande skuldebrev avsett för allmän omsättning samt andel i aktiefond.

2 § Avtal om rätt för den som innehar värdepapper som pant att förfoga över värdepapperen för annans räkning än ägarens skall slutas skriftligen i särskild för ändamålet upprättad handling, där det förfogande som avses noggrant anges. Står panthavaren inte under bankinspektionens tillsyn, skall värdepapperen specificeras i handlingen genom uppgift om nummer eller på annat lämpligt sätt. Avtal som inte uppfyller de angivna förföreskrifterna är ogiltigt.

Första stycket skall tillämpas också på den som innehar värdepapper till försäljning i kommission eller på grund av inköp i kommission och på fondkommissionär, som har mottagit värdepapper till förvaring.

3 § Avtal om att panthavare, om panten inte löses på utsatt tid, får sälja panten på offentlig auktion eller på fondbörs utan att iakttaga i lag föreskrivna former får träffas på annat sätt än som anges i 2 § första stycket.

4 § Den som innehar värdepapper som pant får i sin tur pantsätta eller överlåta panträtten till dem endast tillsammans med den fordran för vilken de utgör pant. För återpantsättning eller överlåtelse på annat sätt fordras överenskommelse enligt 2 § första stycket. Återpantsättning eller överlåtelse får inte ske för högre belopp eller på strängare villkor än hos panthavaren.

5 § Den som förfogar över värdepapper utan att ha rätt till det enligt 2 eller 4 § skall dömas för olovligt förfogande enligt 10 kap. 4 § brottsbalken, om inte strängare straff är föreskrivet för gärningen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1980, då lagen (1919:242) med vissa bestämmelser om rätt att förfoga över annan tillhöriga fondpapper upphör att gälla.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse

Härigenom föreskrivs att 53, 55 och 74 §§ lagen (1955:183) om bankrörelse skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

53 §

Med den inskränkning nedan sägs må bankaktiebolag, jämte in- och utlåning av penningar, idka annan verksamhet som därmed står i samband.

Om rätt för bankbolag att idka fondkommissionsrörelse är särskilt stadgat.

Om rätt för bankbolag att idka fondkommissionsrörelse finns bestämmelser i fondkommissionslagen (1978:000).

55 §¹

Bankaktiebolag får förvärva

1. fast egendom, tomträtt och bostadsrätt för att bereda banken lokaler för dess inrymmande eller tillgodose därmed sammanhängande behov,
2. aktie i bolag, vilket uteslutande har till syfte att förvalta fast egendom eller tomträtt som förvärvats för det under 1 angivna ändamålet, och förlagsbevis, som utfärdats av sådant bolag,
3. inventarier, vilka anskaffas för rörelsen eller till fastighet, som bankbolaget äger, eller till lokaler, som bolaget i övrigt innehar,
4. bostadsrätt för att bereda bostad åt någon som är anställd i banken,
5. efter tillstånd av regeringen, aktie i annat bankaktiebolag, i utländskt bankföretag och i svenskt aktiebolag eller utländskt företag, vars ändamål kan anses gagneligt för bankväsendet eller det allmänna, samt garantifondbevis eller förlagsbevis utfärdat av bolag eller företag som nu nämnts.

Bankbolag som medverkar vid emission av aktier eller förlagsbevis på den allmänna marknaden får förvärva aktie eller förlagsbevis som ingår i emissionen. Sådan aktie eller sådant förlagsbevis skall bolaget dock avyttra så snart det lämpligen kan ske och senast ett år efter förvärvet. Om synnerliga skäl föreligga, kan tillsynsmyndigheten förlänga denna frist.

Bankbolag som har tillstånd att driva fondkommissionsrörelse får, för att underlätta rörelsen, i samband med denna dessutom förvärva aktie, emissionsbevis, förlagsbevis samt andel i aktiefond och i ekonomisk förening. Bolag för dock ej inneha

¹ Senaste lydelse 1975:227.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

sådan egendom till högre anskaffningsvärde än som anges i 16 § första stycket fondkommissionslagen (1978:600).

Om synnerliga skäl föreligga, kan tillsynsmyndigheten medgiva att bankbolag får inneha egendom som avses i tredje stycket i större omfattning än som anges där.

74 §²

Styrelsen skall inom sig utse verkställande direktör att under styrelsens inseende leda verksamheten, däri inbegripet att i den utsträckning styrelsen bestämmer avgöra ärenden av beskaffenhet att eljest ankomma på styrelsens egen prövning. Där förhållandena så påkalla, må bland styrelseledamöterna eller styrelsesuppleanterna flera verkställande direktörer utses. Styrelsen skall även förordna styrelseledamot eller styrelsesuppleant att vara ställföreträdare för verkställande direktör.

Styrelsen må jämväl uppdraga åt annan än verkställande direktör att ensam eller i förening med annan avgöra ärenden av beskaffenhet att eljest ankomma på styrelsens egen prövning.

Angående den befogenhet i olika avseenden, som skall tillkomma verkställande direktör eller person som avses i andra stycket, åligger det styrelsen att meddela föreskrifter i en för ett år i sänder fastställd instruktion. Avser uppdraget beviljande av kredit, skola grunderna för kreditgivningen fastställas. Hava flera verkställande direktörer utsetts, skall instruktionen ange huru ledningen av bankens verksamhet skall mellan dem fördelas. Styrelsen skall, så snart kan ske, till tillsynsmyndigheten insända avskrift av instruktionen ävensom, där ändringar vidtagas i densamma, meddela myndigheten därom.

Uppdrag som sägs i denna paragraf må när som helst återkallas eller inskränkas. Utan hinder av uppdrag äger styrelsen själv avgöra ärende av varje slag.

Styrelsen må icke åt enskild styrelseledamot eller annan uppdraga att avgöra ärende, som avser:

1. inrättande eller indragning av avdelningskontor eller övertagande av annan bankrörelse;
2. förvärv eller avyttring av fastighet, avsedd för bankens inrymmande eller för att tillgodose därmed sammanhängande behov;
3. beviljande av kredit till befattningshavare, som avses i 61 § första

² Senaste lydelse 1975:227.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

stycket, eller annan befattningshavare, som ensam eller i förening med annan får avgöra på styrelsen ankommande ärenden, till den som är gift med sådan befattningshavare, till person som avses i 61 § andra stycket eller till bolag, förening eller annan sammanslutning, vari sådan person är styrelseledamot eller såsom delägare eller medlem äger ett väsentligt ekonomiskt intresse; styrelsen dock obetaget att för person eller sammanslutning, som nu nämnts, fastställa vissa gränser, inom vilka utan styrelsens beslut i varje särskilt fall kredit må beviljas vederbörande i och för en av honom idkad rörelse;

4. förvärv av aktie *eller* förlagsbevis i andra fall än då fråga är om *aktie eller förlagsbevis*, som är för bankbolagets fordran utmätt eller pantsatt;

4. förvärv av aktie, *emissionsbevis*, förlagsbevis *samt andel i aktiefond och i ekonomisk förening* i andra fall än då fråga är om *sådan värdepapper*, som är för bankbolagets fordran utmätt eller pantsatt, *eller förvärvet sker med stöd av 55 § andra eller tredje stycket och styrelsebeslut angående förvärvet ej kan utan olägenhet avvaktas*;

5. fastställande av allmänna räntesatser för in- och utlåning; dock att beslut, där så påkallas av allmän ränteförändring, må utan styrelsens hörande meddelas för tiden intill nästkommande styrelsesammanträde.

I denna paragraf meddelade bestämmelser angående kredit skola gälla även i fråga om garantiförpliktelse, som bankbolag ikläder sig.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1980.

5 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1955:416) om sparbanker

Härigenom föreskrivs att 23, 24 och 39 §§ lagen (1955:416) om sparbanker skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 §¹

Sparbank får ej för egen räkning driva handel med eller, med de undantag som angivas i 24 och 25 §§, förvärva annat än guld, mynt, växlar, checkar, anvisningar, obligationer och andra för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar utom sådana som medföra rätt till betalning först efter utfärdarens övriga fordringsägare (förlagsbevis).

Om rätt för sparbank att driva fondkommissionsrörelse finns bestämmelser i fondkommissionslagen (1978:000).

24 §²

Sparbank får förvärva

1. fast egendom, tomträtt och bostadsrätt för att bereda sparbanken lokaler för dess inrymmande eller tillgodose därmed sammanhängande behov,

2. aktie i bolag, vilket uteslutande har till syfte att förvalta fast egendom eller tomträtt som förvärvats för det under 1 angivna ändamålet, och förlagsbevis, som utfärdats av sådant bolag,

3. inventarier, vilka anskaffas för rörelsen eller till fastighet, som sparbanken äger, eller till lokaler, som sparbanken i övrigt innehar,

4. bostadsrätt för att bereda bostad åt någon som är anställd i sparbanken.

Ärende om förvärv enligt första stycket av fast egendom, tomträtt eller aktie avgöres av huvudmännen, om ej annat följer av sparbankens reglemente. Detsamma gäller ärende om förbättring av byggnad i vilken sparbankens lokaler äro eller avses bli inrymda.

Sparbank får till belopp, som vid varje tidpunkt sammanlagt svarar mot högst tio procent av sparbankens egna fonder, förvärva andel i sådan ekonomisk förening eller aktie i sådant bolag, som med regeringens godkännande verkar som en sammanslutning av svenska sparbanker för tillgodoseende av gemensamma intressen eller garantifondbevis eller förlagsbevis, som utfärdats av föreningen eller bolaget, eller i övrigt tillskjuta medel till föreningen eller bolaget.

Utöver vad som följer av tredje stycket får sparbank efter tillstånd av

¹ Senaste lydelse 1968:602.

² Senaste lydelse 1975:228.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

tillsynsmyndigheten tillskjuta medel till förening eller aktiebolag som avses i nämnda stycke, om antingen det tillskjutna kapitalet icke kan grunda upplåningsrätt eller täcka krav på eget kapital hos föreningen, bolaget eller annorstädes eller fråga är om kreditaktiebolag som har till huvudsakligt ändamål att lämna lån mot säkerhet i form av panträtt på grundval av inteckning i bostads-, kontors- eller affärsfastighet. Efter tillstånd av regeringen får sparbank förvärva aktie även i annat svenskt aktiebolag, vars ändamål kan anses gagneligt för bankväsendet eller det allmänna, samt garantifondbevis eller förlagsbevis utfärdat av sådant bolag.

Sparbank som medverkar vid emission av aktier eller förlagsbevis på den allmänna marknaden får efter tillstånd av tillsynsmyndigheten förvärva aktie eller förlagsbevis som ingår i emissionen. Sådant aktie eller sådant förlagsbevis skall sparbanken avyttra så snart det lämpligen kan ske och senast ett år efter förvärvet. Om synnerliga skäl föreligga, kan tillsynsmyndigheten förlänga denna frist.

Sparbank som har tillstånd att driva fondkommissionsrörelse får, för att underlätta rörelsen, i samband med denna dessutom förvärva aktie, emissionsbevis, förlagsbevis samt andel i aktiefond och i ekonomisk förening. Sparbank får dock ej inneha sådan egendom till högre anskaffningsvärde än som anges i 16 § första stycket fondkommissionslagen (1978:000).

Om synnerliga skäl föreligga, kan tillsynsmyndigheten medgiva att sparbank får inneha egendom som avses i sjätte stycket i större omfattning än som anges där.

39 §³

Styrelsen får, om reglementet medgiver det, uppdraga åt styrelseledamot eller annan att ensam eller i förening med annan avgöra ärenden av beskaffenhet att annars ankomma på styrelsens egen prövning.

Om den befogenhet, som skall tillkomma person som avses i första stycket, åligger det styrelsen att meddela föreskrifter i en för ett år i sänder fastställd instruktion. Avser uppdraget beviljande av kredit, skola grunderna för kreditgivningen fastställas. Styrelsen skall, så snart det kan ske, till tillsynsmyndigheten insända avskrift av instruktionen och underrätta myndigheten

³ Senaste lydelse 1975:228.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

om de ändringar som vidtagas i instruktionen.

Uppdrag enligt första stycket kan när som helst återkallas eller inskränkas. Utan hinder av uppdrag får styrelsen själv avgöra ärende av varje slag.

Styrelsen får ej uppdraga åt enskild styrelseledamot eller annan att avgöra ärende, som avser

1. inrättande eller indragning av filial eller övertagande av annan bankrörelse,

2. förvärv eller avyttring av fastighet, som är avsedd för sparbankens inrymmande eller för att tillgodose därmed sammanhängande behov,

3. beviljande av kredit till befattningshavare, som avses i 30 § första stycket, eller annan befattningshavare, som ensam eller i förening med annan får avgöra på styrelsen ankommande ärenden, till den som är gift med sådan befattningshavare, till person som avses i 30 § andra stycket eller till bolag, förening eller annan sammanslutning, vari sådan person är styrelseledamot eller som delägare eller medlem har ett väsentligt ekonomiskt intresse; för kredit, som nu sägs, får dock styrelsen fastställa vissa gränser, inom vilka utan styrelsens beslut i varje särskilt fall kredit får beviljas i och för en av låntagaren idkad rörelse,

4. förvärv av aktie eller förlagsbevis i andra fall än då fråga är om aktie eller förlagsbevis, som är utmätt eller pantsatt för sparbankens fordran,

4. förvärv av aktie, emissionsbevis, förlagsbevis samt andel i aktiefond och i ekonomisk förening i andra fall än då fråga är om sådant värdepapper, som är utmätt eller pantsatt för sparbankens fordran, eller förvärvet sker med stöd av 24 § sjätte stycket och styrelsebeslut angående förvärvet ej kan utan olägenhet avvaktas,

5. fastställande av allmänna räntesatser för in- och utlåning; dock att beslut, om det är påkallat av allmän ränteförändring, får utan styrelsens hörande meddelas för tiden till nästa styrelsesammanträde,

6. meddelande av bestämmelser om kassaverksamheten vid sparbanken eller om rörelsen i dess helhet vid filial och hur denna rörelse skall övervakas från huvudkontorets sida.

Bestämmelser om kredit skola gälla även i fråga om garantiförbindelse, som sparbank ikläder sig.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1980.

6 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen

Härigenom föreskrivs att 30 och 32 §§ lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

30 §¹

Kreditkassa får låna ut pengar och anskaffa medel till utlåningen i den ordning denna lag föreskriver samt idka verksamhet som står i samband därmed.

Jordbrukskassa får ej för egen räkning låna in pengar från allmänheten.

Utan tillstånd av tillsynsmyndigheten får kreditkassa icke mottaga värdehandlingar till förvaring och förvaltning. Tillstånd får meddelas endast om kassan med hänsyn till dess organisation och förvaringsanordningar samt fonder kan på ett betryggande sätt handha sådan verksamhet. När förutsättningar icke längre föreligga för tillstånd, får det återkallas.

I kreditkassas stadgar skall angivas vilken rörelse kassan får utöva.

*Om rätt för centralkassa att driva
fondkommissionsrörelse finns bestämmelser
i fondkommissionslagen
(1978:000).*

32 §²

Kreditkassa får förvärva

1. fast egendom, tomträtt och bostadsrätt för att bereda kassan eller ansluten kassa lokaler för dess inrymmande eller tillgodose därmed sammanhängande behov,

2. aktie i bolag, vilket uteslutande har till syfte att förvalta fast egendom eller tomträtt som förvärvats för det under 1 angivna ändamålet, och förlagsbevis, som utfärdats av sådant bolag,

3. inventarier, vilka anskaffas för rörelsen eller till fastighet, som kassan äger, eller till lokaler, som kassan i övrigt innehar,

4. bostadsrätt för att bereda bostad åt någon som är anställd i kassan eller i ansluten kassa.

Ärende om förvärv enligt första stycket av fast egendom, tomträtt eller aktie avgöres av stämman, om ej annat följer av kreditkassans stadgar. Detsamma gäller ärende om förbättring av byggnad i vilken kassans eller ansluten kassas lokaler äro eller avses bli inrymda.

Centralkassa får till belopp, som vid varje tidpunkt sammanlagt svarar mot högst tio procent av kassans och anslutna jordbrukskassors eget kapital

¹ Senaste lydelse 1968:605

² Senaste lydelse 1975:229.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

förvärva andel i sådan ekonomisk förening eller aktie i sådant bolag, som tillgodoser för kreditkassor gemensamma intressen, eller garantifondbevis eller förlagsbevis, som utfärdats av föreningen eller bolaget, eller i övrigt tillskjuta medel till föreningen eller bolaget.

Utöver vad som följer av tredje stycket får centralkassa efter tillstånd av tillsynsmyndigheten tillskjuta medel till förening eller aktiebolag som avses i nämnda stycke, om antingen det tillskjutna kapitalet icke kan grunda upplåningsrätt eller täcka krav på eget kapital hos föreningen, bolaget eller annorstädes eller fråga är om kreditaktiebolag som har till huvudsakligt ändamål att lämna lån mot säkerhet i form av panträtt på grundval av inteckning i bostads-, kontors- eller affärsfastighet. Efter tillstånd av regeringen får centralkassa förvärva aktie även i annat svenskt aktiebolag, vars ändamål kan anses gagneligt för hankväsendet eller det allmänna, samt garantifondbevis eller förlagsbevis utfärdat av sådant bolag.

Centralkassa som medverkar vid emission av aktier eller förlagsbevis på den allmänna marknaden får efter tillstånd av tillsynsmyndigheten förvärva aktie eller förlagsbevis som ingår i emissionen. Sådant aktie eller sådant förlagsbevis skall centralkassan avyttra så snart det lämpligen kan ske och senast ett år efter förvärvet. Om synnerliga skäl föreligga, kan tillsynsmyndigheten förlänga denna frist.

Centralkassa som har tillstånd att driva fondkommissionsrörelse får, för att underlätta rörelsen, i samband med denna dessutom förvärva aktie, emissionsbevis, förlagsbevis samt andel i aktiefond och i ekonomisk förening. Centralkassa får dock ej inneha sådan egendom till högre anskaffningsvärde än som anges i 16 § första stycket fondkommissionslagen (1978:000).

Om synnerliga skäl föreligga, kan tillsynsmyndigheten medgiva att centralkassa får inneha egendom som avses i sjätte stycket i större omfattning än som anges där.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1980.

LAGRÅDET

Utdrag
PROTOKOLL
vid sammanträde
1978-05-29

Närvarande: f. d. justitierådet Brunnberg, regeringsrådet Petrén, justitierådet Sven Nyman, justitierådet Knutsson.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 20 april 1978 har regeringen på hemställan av statsrådet Bohman beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

1. fondkommissionslag,
2. lag om Stockholms fondbörs,
3. lag om rätt att förfoga över annan tillhöriga värdepapper,
4. lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse,
5. lag om ändring i lagen (1955:416) om sparbanker,
6. lag om ändring i lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen.

Förslagen har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorerna Lars Bredin och Lars Noltorp.

Förslagen föranleder följande yttranden.

Förslaget till fondkommissionslag

1 §

Brunnberg, Petrén och Sven Nyman:

I denna paragraf definieras bl. a. termen värdepapper. Det finns anledning att något dröja vid hur objekten för den handel som regleras genom lagförslaget skall betecknas.

I nuvarande lagstiftning benämnes de värdehandlingar om vilka är fråga i detta lagstiftningssammanhang fondpapper. Förändringen beträffande terminologin från fondpapper till värdepapper föreslogs av fondbörsutredningen i dess betänkande Fondbörsen (SOU 1973:60 s. 131). Motiveringen därtill var att termen fondpapper i förordningen (1908:129 s. 1) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper har givits en speciell innebörd, som något avviker från definitionen i 1 § FL. Utredningens förslag har följts i lagrådsremissen utan närmare kommentarer.

Det finns emellertid skäl överväga om den nuvarande terminologin skall överges så lättvindigt. Till att börja med kan fastslås att, såvitt är känt, den nu rådande olikheten beträffande begreppet fondpapper i FL och i nämnda stämpelförordning icke föranlett några olägenheter. Något akut behov av en ändring finns ej.

I första hand måste beaktas att begreppet värdepapper för närvarande förekommer på många håll i lagstiftningen i en annan och mera vidsträckt bemärkelse än termen ges i lagförslaget. Gränserna är flytande och meningarna om begreppets innebörd delade. En färsk och översiktlig framställning av debatten om ordet värdepappers rättsliga innebörd finns i Walin: *Lagen om skuldebrev*, 1977 s. 87 not 1. Allmänt kan sägas att termen vanligen användes i lagspråket i en vid betydelse, t. ex. då i 15 kap. 7 § föräldrabalken talas om "penningar eller värdepapper" som allmän beteckning för en viss kategori av myndlings tillgångar. I samma kapitel 5 § talas om "aktier eller därmed jämförliga värdepapper" för vilkas inköp krävs tillstånd av överförmyndare i den tydliga avsikten att utesluta alla sådana värdepapper vilka icke är jämförliga med aktier. Att termen värdepapper i lagspråket har en vidsträckt innebörd och brukas för att helt allmänt beskriva dokument som representerar ett överlåtbart värde framgår även av 4 § lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande, som talar om att försälja eller inköpa varor, värdepapper eller annan lös egendom. Ofta utgår man i lagstiftningen från att det finns en stor mängd värdehandlingar av skilda slag. Av dessa tar man ut den grupp man vill behandla, t. ex. aktier, andelsbevis eller obligationer, och lägger vid beskrivningen avrundande till "och andra liknande värdepapper".

Mot bakgrund av denna lagstiftningsteknik, som synes allmänt godtagen, ter det sig enligt vår mening mindre välbetänkt att i nu förevarande lagstiftning gå över till att ge en legaldefinition av termen värdepapper, som innebär att den inskränkes till att avse vissa i definitionen uppräknade slag av värdepapper med uteslutande av alla andra existerande former av värdepapper, vilka i mera generella lagar inräknas i begreppet värdepapper. Med fortsatt tillämpning av denna metod kan efterhand ordet värdepapper komma att i skilda lagar beteckna mycket varierande grupper av värdepapper.

Det synes därför oklokt att när det nu finns i lagstiftningen sedan mer än 50 år en klar term "fondpapper" överge denna. För ett fasthållande vid denna talar också att sammansättningsledet fond- har en i dessa sammanhang inarbetad betydelse. Det talas sålunda om fondbörs, fondhandel, fondkommissionär. Begreppet fondpapper har visserligen ursprungligen avsett endast räntebärande statsobligationer, men det har i vart fall sedan 1919 omfattat även in- och utländska aktier och andra obligationer. Att nu vidga begreppet ytterligare något och låta det täcka även konvertibla skuldebrev och andelar i aktiefond synes naturligt. Fondpapper är alltså en klart avgränsad grupp inom det större begreppet värdepapper. I nu gällande 1 § FL tillämpas denna teknik, som är den i föräldrabalken m. fl. centrala lagar accepterade. Värdepapper är det övergripande begreppet. Då blir fondpapperna en del av dessa. I 1 § FL uttrycks det så: Värdepapper som nu sagts – dvs. aktier, obligationer etc. – benämns i lagen fondpapper.

Man bör undvika ett lagspråk där termen värdepapper brukas dels generellt

som beteckning för allehanda värdehandlingar som på ett eller annat sätt är föremål för överlåtelse dels i olika slag av speciell lagstiftning med legaldefinitioner som benämning på varierande sammansatta grupper av värdepapper. I en definition avses vissa värdepapper, i en annan andra.

Med hänvisning till det anförda finner vi anledning ifrågasätta om man icke borde överväga att i de nu framlagda lagförslagen genomgående utbyta termen värdepapper mot termen fondpapper, när man blott har de kategorier papper varom nu är fråga i tankarna. Skulle man komma till att så bör ske, får i förevarande definitionsparagraf ordet värdepapper i punkt 5 bytas mot fondpapper. I 13 § torde ordet värdepapper brukas såväl i den vidare meningen som i överensstämmelse med den i lagförslaget angivna legaldefinitionen. Då i 13 § första stycket 3 talas om värdepapper synes nämligen vid en jämförelse med 15 § första stycket 3 och 4 avses även andel i ekonomisk förening och andra papper än sådana som täcks av definitionen i 1 §. När i 13 § första stycket 5 talas om värdepapper och andra värdehandlingar får man anta att ordet värdepapper följer legaldefinitionen och ordet värdehandlingar givits en övergripande betydelse.

7 §

Lagrådet:

Föreskriften i första stycket att bankinspektionen skall godkänna fondkommissionsbolags bolagsordning är utformad efter mönster av banklagstiftningens bestämmelser om stadfästelse av bolagsordning för bankaktiebolag samt reglemente för sparbank och jordbrukskreditkassa. Sådan stadfästelse äger rum i ett tidigt skede av företagsbildningen och är en förutsättning för att registrering skall få ske. Tillstånd att driva fondkommissionsrörelse kan däremot sökas av ett redan registrerat aktiebolag. I sådant fall kan bankinspektionens granskning av bolagsordningen inte få någon direkt inverkan på bolagets registrering. Granskningen blir endast ett led i inspektionens prövning av tillståndsfrågan. Mot denna bakgrund synes 7 § första stycket sakna självständig betydelse, och lagrådet föreslår att bestämmelsen utgår.

Beträffande prövningen av bolagsordningen må ytterligare påpekas följande. Enligt 2 kap. 4 § aktiebolagslagen skall bolagsordningen ange bl. a. bolagets firma. Enligt den föreslagna fondkommissionslagen skall fondkommissionsbolags firma innehålla ordet fondkommission (12 §), medan annan än fondkommissionär inte får använda detta ord i sin firma (4 §). Härav följer å ena sidan att bankinspektionen vid sin prövning av en ansökan om tillstånd till fondkommissionsrörelse skall kontrollera att ordet fondkommission ingår i sökandebolagets firma, och å andra sidan att patent- och registreringsverket torde ha att vägra registrering av ett aktiebolag, vars firma innehåller detta ord, eller av en ändring i bolagsordningen, som innebär att ordet införs i firman, såvida inte bolaget har tillstånd att driva fondkommissionsrörelse.

Detta innebär att, om ett nytt bolag bildas för att driva fondkommissionsrörelse, tillståndsfrågan bör prövas innan bolaget registreras, vilket möjliggörs av regeln i 6 § andra stycket. Skall ett existerande bolag övergå till sådan rörelse, får först bolagsstämman besluta om erforderliga ändringar i bolagsordningen, bl. a. såvitt rör firman, varefter bolaget kan ansöka om tillstånd hos bankinspektionen. Sedan sådant tillstånd har lämnats kan beslutet om ändringar i bolagsordningen registreras.

8 §

Lagrådet:

Att vad som är föreskrivet om aktiebolag i allmänhet gäller också sådant aktiebolag som har tillstånd att driva fondkommissionsrörelse behöver inte uttryckligen utsägas. Det kan inte heller anses behövt att ange att de särskilda regler som lagen innehåller om fondkommissionsbolag har företräde framför vad som är föreskrivet om aktiebolag i allmänhet. Med hänsyn härtill och då bestämmelsens placering innebär vissa problem förordar lagrådet att paragrafen får utgå ur lagen. Om så sker kan till undvikande av större ändringar i paragrafindelningen 6 § andra stycket lämpligen brytas ut till en särskild 7 § och nuvarande 7 § betecknas 8 §.

15 och 16 §§

Lagrådet:

Bland de värdepapper som fondkommissionsbolag enligt 15 § första stycket 3 och 4 får förvärva för egen räkning nämns inte konvertibla skuldebrev. Anledningen härtill torde vara att de betraktats såsom obligationer, vilka enligt 15 § första stycket 3 får av fondkommissionsbolag förvärfvas för egen räkning. En följd av detta betraktelsesätt blir att konvertibla skuldebrev inte träffas av regeln i 16 § som syftar till att begränsa fondkommissionsbolags innehav av för spekulativt lämpade värdepapper, till vilken kategori obligationer inte hänförs.

Det kan emellertid ifrågasättas om inte konvertibla skuldebrev är väl lämpade som spekulationsobjekt. Som utredningen anmärkt (SOU 1976:54 s. 106) avgörs kurssättningen på obligationsmarknaden i stort sett av den allmänna räntenivån och genom förhandlingar mellan jämsstarka parter. Skuldebrevets kurs påverkas givetvis av dess obligationskaraktär såtillvida att kursen rimligen ej bör falla under ett värde som bestäms av skuldebrevets ränta, återstående löptid och det allmänna ränteläget. Ovanför denna värdegräns synes dock kursen variera i relativt nära överensstämmelse med kursen på den aktie mot vilken skuldebrevet skall få utbytas. Skuldebrevet torde därför som spekulationsobjekt vara att jämföra med aktien.

Det anförda talar för att konvertibla skuldebrev borde upptagas som en

särskild kategori värdepapper under 15 § första stycket 4. Detsamma gäller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning. Emellertid är att märka att bankinstitut för närvarande torde ha obegränsad rätt att för egen räkning driva handel med och förvärva dessa slag av värdepapper (jfr 54 § lagen om bankrörelse, 23 § lagen om sparbanker och 31 § lagen om jordbrukskasserörelsen). Eftersom fondkommissionsbolag inte bör åläggas längre gående restriktioner i detta hänseende än bankinstitutet vill lagrådet inte föreslå någon ändring i det remitterade förslaget på denna punkt. Skulle den pågående översynen av banklagstiftningen leda till att konvertibla skuldebrev likställes med aktier, synes motsvarande ändring böra göras i fondkommissionslagen.

23 §

Lagrådet:

Enligt första stycket i denna paragraf får fondkommissionsbolag ej förbehålla sig andel i vinst på affär, som bolaget ej får avsluta för egen räkning. I specialmotiveringen till stadgandet sägs att detta är en följd av förbudet för fondkommissionsbolag att driva annan verksamhet än den som har angetts i lagen eller för vilken bolaget har fått särskilt tillstånd (13 §). Det framhålls, att 23 § utformats efter förebild av bl. a. 64 § lagen om bankrörelse, där motsvarande förbud gäller mot att bankaktiebolag "vid avtal om kredit eller eljest i sin rörelse" förbehåller sig vinstandel.

I betänkandet har en likartad bestämmelse upptagits såsom 18 §. Även där förekommer uttrycket "vid avtal om kredit eller eljest i sin rörelse". Motiveringen till stadgandet återfinns i avsnittet om fondkommissionsfirmornas kreditgivning (SOU 1976:54 s. 107 ff). Det torde också vara tydligt att det främst är i samband med kreditgivning för värdepappersaffär som sådant förbehåll om vinstandel träffas varom 23 § handlar.

De restriktioner i fråga om fondkommissionsbolags verksamhet som uppställs i 13 § är av olika slag. För de i första stycket av paragrafen uppräknade verksamhetsgrenarna gäller som en huvudregel att syftet med dem skall vara att underlätta fondkommissionsrörelsen och att de skall ha samband med denna. Beträffande kreditgivning stadgas vidare, att den får ske endast mot säkerhet varom stadgas i 21 §, dvs. i allmänhet värdepapper av visst slag. Med uppställandet av detta krav åsyftas att säkra att kreditgivningen har samband med fondkommissionsrörelsen. I fråga om rätt för fondkommissionsbolag att köpa, sälja och byta värdepapper för egen räkning stadgas i 13 § första stycket att den begränsning skall iakttagas som anges i 15 och 16 §§. Av dessa regler är i detta sammanhang av särskilt intresse de värdegränser för eget innehav som stadgas i 16 §.

Det är tydligt att, om fondkommissionsbolaget vill lämna kredit till en kund för att denne skall kunna göra en vinstgivande värdepappersaffär,

kreditgivningen – alldeles oavsett om vinstandelsförbehåll görs eller inte – måste ha samband med bolagets fondkommissionsrörelse och att kravet i 21 § på särskild säkerhet måste uppfyllas. Vanligen har väl också kreditgivningen det sambandet med fondkommissionsrörelsen att det är fondkommissionären som genomför affären för kundens räkning.

Beträffande de värdemässiga begränsningarna i 16 § uppkommer vid kreditgivning med vinstandelsförbehåll frågan hur beräkningen skall ske. Om fondkommissionsbolaget ännu inte har fyllt sin kvot enligt 16 § och hela kundens inköp av värdepapper ryms inom det lediga utrymmet, föreligger givetvis intet hinder enligt 23 § mot transaktionen: fondkommissionsbolaget hade kunnat göra inköpet för egen räkning. Om å andra sidan inköpet inte till någon del ryms inom bolagets kvot, är det tydligt att förbehåll om vinstandel inte får göras. Men om bolaget enligt 16 § hade kunnat för egen räkning köpa en del av de ifrågavarande värdepapperna, kan man ställa sig frågan om sådant förbehåll under alla förhållanden bör vara förbjudet. Avfattningen av 23 § tyder närmast på att detta är avsikten och anledningen härtill kan förmodas vara att regeln ansetts nödvändig för att hindra kringgående av bestämmelserna om tillåten verksamhet.

Bestämmelsen reser frågan om det överhuvud är lämpligt att fondkommissionsbolag deltar i vinstandelsaffärer inom ramen för sin fondkommissionsrörelse och i verksamhet som det enligt 13 § första stycket driver i samband med denna. Besvaras frågan nekande, skulle 23 § första stycket få den avfattningen att fondkommissionsbolag ej får förbehålla sig andel i vinst på affär som bolaget avslutar i sin fondkommissionsrörelse eller i sådan verksamhet som anges i 13 § första stycket.

25 §

Brunnberg, Sven Nyman och Knutsson:

Enligt denna paragraf skall lagens bestämmelser om fondkommissionsbolags verksamhet och om tillsyn över fondkommissionsbolag i tillämpliga delar gälla också vissa företag som har nära samband med fondkommissionsbolag. Räckvidden av denna bestämmelse är inte helt klar.

En fråga som inställer sig är om uttrycket "företag" endast syftar på juridiska personer. I så fall skulle regeln inte bli tillämplig exempelvis om huvudaktieägaren i ett fondkommissionsbolag såsom enskild näringsidkare driver handel med värdepapper eller kreditgivning mot säkerhet i värdepapper. Detta torde emellertid vara ett exempel på sådant kringgående av lagen som paragrafen är avsedd att förhindra. Man bör därför utgå från att regeln i princip skall omfatta även verksamhet som drivs av fysisk person. Lydelsen lägger inte hinder i vägen för en sådan tolkning. Regeln bör emellertid inte rimligen ges sådan räckvidd att den hindrar ägaren av ett fondkommissionsbolag att placera sin privata förmögenhet i värdepapper, som han själv

förvaltar. En avgränsning som synes väl förenlig med bestämmelsens syfte uppnås om i uttrycket "företag" inläggs att det skall vara fråga om en yrkesmässigt bedriven verksamhet (jfr definitionen av "företagare" i 26 § lagen (1953:603) om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet).

Nära samband mellan företag skall enligt första stycket tredje meningen anses föreligga, om i huvudsak samma personer har ett bestämmande inflytande över företagen och en betydande andel i resultatet av företagens verksamhet. Det får antas att denna bestämmelse är avsedd att uttömmande beskriva de fall då nära samband i paragrafens mening föreligger. Bestämningen är efter ordalagen betydligt mera restriktiv än beskrivningen av "närmare samband" i 17 § FL och 25 § utredningens förslag. Någon annan motivering härtill har inte lämnats än att regeln har utformats med förebild i aktiebolagslagens koncernbegrepp. Det kan emellertid ifrågasättas om inte regeln oavsiktligt har fått en alltför snäv avfattning. Som exempel på fall som inte täcks av regeln kan nämnas följande: Fondkommissionsbolaget är dotterbolag till ett aktiebolag, där aktieinnehavet är spritt på sådant sätt att det inte finns någon som kan anses ha ett bestämmande inflytande över bolaget. Fondkommissionsbolaget och det andra företaget ägs av olika personer, vilka uppbär avkastningen vardera av sitt företag, men de båda företagen förvaltas under gemensam ledning, exempelvis på grundval av ett samarbetsavtal. De båda företagen leds av en och samma person, men resultatet tillfaller inte denne utan någon annan, exempelvis hans barn eller en större ägarkrets. Vi ifrågasätter om inte syftet med 25 § skulle tillgodoses bättre med följande bestämning av "samband", vilken närmare anknyter till den gällande lydelsen i 17 § FL:

"Nära samband skall anses föreligga, om de båda företagen leds av samma eller i huvudsak samma personer eller om vinsten av företagens verksamhet helt eller till betydande del skall, direkt eller indirekt, tillfalla samma eller i huvudsak samma personer."

Även vad gäller frågan om vilka regler i lagen som blir tillämpliga på det närstående företaget inger förslaget viss osäkerhet. Hänvisningen till bestämmelserna om fondkommissionsbolags verksamhet torde i huvudsak innebära följande. Det närstående företaget får inte utan tillstånd av bankinspektionen bedriva verksamhet av annat slag än som anges i 13 § första stycket, och verksamheten skall ha samband med fondkommissionsrörelsen och syfta till att underlätta denna. Företaget får inte utfärda förskrivningar som anges i 14 § och får inte utan tillstånd förvärva egendom av annat slag än som sägs i 15 § första stycket. Det särskilda tillståndskravet i 15 § andra stycket omfattar också det närstående företaget, och beträffande innehav av aktier m. m. gäller för fondkommissionsbolaget och det närstående företaget gemensamt den begränsning som framgår av 16 §. Även 17 och 19–24 §§ torde vara tillämpliga på det närstående företaget. Däremot kan det förefalla tveksamt

om utrymme finns för att uppställa särskilda kapitaltäckningsregler enligt 18 § för andra företag än fondkommissionsbolag. Någon absolut hinder häremot synes dock inte föreligga.

Vad beträffar tillsynen förefaller det klart att bankinspektionen har rätt att företa undersökning hos det närstående företaget enligt 28 § andra stycket och avkräva företaget uppgifter och material som avses i 35 §. Vidare kan inspektionen meddela företaget föreläggande enligt 30 § första eller andra stycket. Även erinran och föreskrift enligt 31 § kan komma i fråga. Föreläggande eller föreskrift kan förenas med vite. Reglerna i 32 och 33 §§ lär knappast kunna tillämpas på företag som inte är aktiebolag, men om ett närstående företag drivs i aktiebolagsform kan det komma i fråga att tillämpa dessa bestämmelser. Det torde dock knappast vara avsett att inspektionen alltid skall vara skyldig att förordna revisor enligt 32 § i närstående företag som är aktiebolag. Även 34 § torde i och för sig vara tillämplig på närstående företag med de modifikationer som kan föräntas av att företaget inte drivs i aktiebolagsform.

Vad gäller övriga bestämmelser i lagen kan förtjäna påpekas att regeln om tystnadsplikt i 44 § första stycket och straffbestämmelsen i 48 § inte omfattas av hänvisningen i 25 §. Detsamma gäller regeln om begränsning av befattningshavares egna värdepappersaffärer i 39 §. Denna paragraf är emellertid formulerad på sådant sätt att den kommer att omfatta även personer som visserligen primärt är knutna till det närstående företaget men genom detta också kan sägas ha anknytning till fondkommissionsbolaget.

Petrén:

För att undvika ett kringgående av lagstiftningen på så sätt, att vissa av de i 13 § första stycket beskrivna verksamhetsgrenarna flyttas över på från fondkommissionsbolaget formellt fristående sidoföretag, har i remissen under denna paragraf föreslagits att vad som stadgas i de två avsnitten som handlar om fondkommissionsbolags verksamhet (13–24 §§) och om tillsyn över fondkommissionsbolag (26–36 §§) skall i tillämpliga delar gälla även om sådant närstående sidoföretag. Möjlighet till dispens helt eller delvis har öppnats genom en uttrycklig regel därom.

Reglerna om begränsningarna i fondkommissionsbolags verksamhet liksom reglerna om tillsyn över sådant bolag är på många punkter långtgående och ibland utformade av hänsyn till andra intressen än dem som står i förgrunden i ett sidoföretags verksamhet. Regler till kontroll av kreditgivningen har t. ex. inget större intresse, om sidoföretaget ej sysslar med kreditgivning. Vad som under sådana omständigheter skall förstås med ”i tillämpliga delar” blir i många lägen svårbedömt och lätt godtyckligt.

Det föreslagna stadgandet kan icke sägas fylla ur rättssäkerhetssynpunkt ofrånkomliga krav på förutsebarhet vad beträffar den framtida lagtillämpningen. Någon möjlighet att erhålla en opartisk tolkning av lagrummets

innebörd står icke heller till buds för den berörde. Hänvisning sker nämligen till i huvudsak icke straffsanktionerade påbud och förbud, där reaktionen i anledning av överträdelse är åtgärd från bankinspektionens sida, i sista hand återkallelse av fondkommissionsbolagets tillstånd att driva fondkommissionsrörelse. Bankinspektionens beslut är visserligen överklagbara till regeringen, men dennas överprövning kommer långt i efterhand och kan förmodas få begränsad praktisk betydelse. Dispensgivningen är också lagd på bankinspektionen. Möjligen bör fullföljden till regeringen därvidlag tillmätas större vikt.

Med hänsyn till att fråga är om vittgående ingrepp i enskilds rättssfär ställs man av rättssäkerhetsskäl inför att i lagstiftningen på ett eller annat sätt skapa möjlighet för den enskilde att i det särskilda fallet få klarhet i vad som gäller för honom.

Om man vill behålla regeln i den föreslagna helt opreciserade formen, ifrågakommer att införa en ordning genom vilken ett närstående sidoföretag kan erhålla ett förhandsbesked om företaget överhuvudtaget är sådant att regeln i denna paragraf har giltighet för dess del. Vidare bör i ett sådant förfarande mera precist kunna avgöras vad som skall förstås med i tillämpliga delar, dvs. vilka begränsningar verksamheten är underkastad och om vilka tillsynsåtgärder det är fråga. Här gäller det icke någon lämplighetsprövning utan ren lagtolkning. Av hänsyn härtill bör förfarandet få en judiciell karaktär. Exempelvis kunde ordnas så att bankinspektionen i första hand beslutar om förhandsbesked men med möjlighet till fullföljd till regeringsrätten. Denna domstols arbetsbörda kan icke märkbart påverkas av en sådan regel.

Anses inte vägar av detta slag framkomliga, blir man nödsakad att i lagen i detalj ange vilka regler i de båda avsnitten av denna som man vill skola gälla även för sidoföretagen.

Till vad lagrådets övriga ledamöter yttrat om tolkningen av ordet företag kan jag ansluta mig.

29 §

Lagrådet:

I andra punkten föreskrivs att tillstånd att driva fondkommissionsrörelse kan återkallas om fondkommissionsbolag överträder fondkommissionslagen, uppenbart ej iaktar sina uppdragsgivares intressen eller på annat sätt visar sig olämpligt att utöva sådan rörelse.

Uppenbartligen bör inte varje överträdelse av lagen utgöra återkallelsegrund och måhända inte heller varje uppenbart åsidosättande av uppdragsgivares intresse. Avgörande får anses vara om fondkommissionsbolaget genom sitt handlande i berörda hänseenden visat sig olämpligt att utöva fondkommissionsrörelse. Detta kommer till uttryck om andra punkten erhåller följande lydelse:

”fondkommissionsbolag genom att överträda denna lag eller uppenbart åsidosätta uppdragsgivares intresse eller på annat sätt visar sig olämpligt att utöva sådan rörelse.”

30 §

Lagrådet:

Enligt förevarande paragraf avses bankinspektionen få befogenhet att, om den återkallar tillstånd för fondkommissionsbolag att driva fondkommissionsrörelse, också meddela föreskrift för bolaget som berövats tillståndet att upphöra med sådan rörelse. Sådan föreskrift, som skall ha formen av föreläggande, kommer enligt den allmänna regeln i 45 § att kunna förenas med vite. Enligt 47 § straffas den som driver fondkommissionsrörelse utan tillstånd med böter eller fängelse i högst ett år. Om ett fondkommissionsbolag berövas sitt tillstånd att driva fondkommissionsrörelse men trots detta fortsätter verksamheten, kan sålunda den fysiska person som inom bolaget är ansvarig härför dömas för en brottslig gärning som kan få frihetsstraff till påföljd. Denna sanktion har emellertid icke ansetts tillräcklig. Föreläggande enligt förevarande paragraf att upphöra med verksamhet skall riktas mot bolaget, vilket som juridisk person icke kan nås med straffhotet. Bankinspektionen kan på detta sätt genom att sätta vitet tillräckligt högt utforma ett för den föreliggande situationen avpassat hot, vilket kan bestämmas att gälla obegränsad tid framåt. Även om det tekniskt sett är fråga om ett vite, blir följden att man vid sidan av det allmänna straffhot som är riktat mot de fysiska personer som är verksamma inom fondkommissionsbolaget tillskapar ett för det enskilda fallet i administrativ ordning bestämt särskilt hot som träffar den juridiska personen, dvs. ett slag av strafflag *in casu*. Förfarandet kan inte utnyttjas i alla fall av otillåten fondkommissionsrörelse utan blott mot den som har haft tillstånd att driva sådan rörelse men fått tillståndet återkallat.

Denna form för kombination av straff- och viteshot är ovanlig. Huvudprincipen i svensk offentlig rätt får alltså anses vara att straff och vite icke får åläggas i anledning av samma gärning. Denna grundprincip har egentligen genombrutits endast i fall då någon vid straffhot ålagts att fullgöra en prestation. Trots att underlåtenheten varit kriminaliserad genom en straffbestämmelse, har det samtidigt funnits möjlighet att i viss omfattning bruka viten, stundom upprepade viten, för att söka framtvinga den uteblivna prestationen (se härom lagrådets uttalande i prop. 1954:20 s. 204 f).

Annorlunda ställer det sig i förevarande fall. Man synes här vara i färd med att bryta nya vägar inom svensk straffrätt beträffande sådana delikt som förekommer inom ramen för juridiska personers verksamhet. Ett och samma positiva handlande både kriminaliseras genom en generell straffbestämmelse

i lag, som endast gäller de individer som själva utför eller har ansvaret för den ifrågavarande gärningen, och belägges med vite till obegränsat belopp beslutat av en administrativ myndighet, vilket träffar den juridiska personen och dess förmögenhetsmassa. Som förebild för kombinationer av denna art har återopats marknadsföringslagstiftningen. I denna är dock fråga om viten, som är resultatet av ett med sedvanliga rättssäkerhetsgarantier omgärdat förfarande inför domstol. Vidare täcker vitesregeln ett betydligt mer omfattande område än straffbestämmelserna. Att sprida denna ordning inom förvaltningen i allmänhet och använda den för att med vitesförbud sanktionera handlingar som exakt överensstämmer med vad som är straffbelagt öppnar vida perspektiv. Det synes lagrådet knappast lämpligt att i ett lagstiftningsärende av så speciell natur som detta utan föregående utredning introducera denna i stort sett nya straffordning. Ett sådant systems behövlighet torde böra prövas i ett större sammanhang och på ett bredare underlag än som nu föreligger.

Regeln i denna paragraf om bankinspektionens rätt att förelägga bolag, vars tillstånd återkallats, att upphöra med fondkommissionsrörelsen bör utgå.

Paragrafens första stycke skulle då få följande lydelse.

”Återkallar bankinspektionen tillstånd att driva fondkommissionsrörelse, kan inspektionen förelägga bolaget att, intill dess denna rörelse har avvecklats, upphöra med annan verksamhet.”

Petrén:

I andra ledet av paragrafens första stycke ges bankinspektionen befogenhet att, intill dess fondkommissionsrörelsen avvecklats, förelägga bolaget att upphöra med annan verksamhet. Det är då fråga närmast om de i 13 § angivna slagen av verksamheter. Sex sådana är angivna i första stycket av sistnämnda paragraf. Därutöver kan fondkommissionsbolag på grund av särskilt tillstånd av bankinspektionen enligt andra stycket nämnda paragraf driva helt annan verksamhet, t. ex. fastighetsförvaltning. För obehörigt drivande av dessa verksamheter gäller icke något straffstadgande. I och med att fondkommissionsrörelsen formellt upphört, har det tidigare fondkommissionsbolaget full frihet att driva sådan verksamhet varom stadgas i 13 §. I denna del är sålunda utrymmet för ett efter omständigheterna anpassat förbud för bolaget att fortsätta sådan verksamhet som utgjort ett accessorium till fondkommissionsrörelsen begränsat till tiden för dennas avveckling.

En regel om rätt för bankinspektionen att meddela vitesbelagt föreläggande på detta fält kan tänkas täcka ett behov. Detta kan dock knappast vara särskilt stort. Även vad gäller sidoverksamheter enligt 13 § första stycket torde ofta en övergångsperiod för avveckling vara erforderlig. En kreditgivning enligt 13 § första stycket 1 kan exempelvis knappast avvecklas från den ena dagen till den andra utan fordrar normalt en ganska lång tid för omplacering, t. o. m.

längre än den som fordras för avvecklingen av fondkommissionsrörelsen, vilken normalt bör kunna ske under förhållandevis kort tid. Något behov av att för denna begränsade tid förbjuda bolaget fortsätta med annan verksamhet än den som bolaget bedriver med stöd av 13 § första stycket torde knappast föreligga. Om bolaget enligt 13 § andra stycket fått särskilt tillstånd till t. ex. fastighetsförvaltning, synes icke rimligt att bankinspektionen skulle kunna förbjuda bolaget att just under avvecklingstiden syssla med denna aktivitet.

I sammanhanget är att märka att bankinspektionens befogenhet att meddela vitesföreläggande gäller också sådant fondkommissionsbolag närstående företag som avses i 25 §. Enligt lagrådsremissen kan sådant företag vid vite föreläggas att under avvecklingstiden upphöra med sin verksamhet. Det kan erinras om att företag enligt 25 § torde kunna vara såväl juridisk som fysisk person och ha skiftande slag av verksamheter. Vad som skall förstås med regeln i 25 § om att förevarande tillsynsparagraf är i tillämpliga delar gällande för närstående företag är oklart. Man kan t. ex. ställa frågan om bankinspektionen skall äga förbjuda sådant företag att driva någon som helst verksamhet och besluta om förbud även för verksamhet som icke har samband med fondkommissionsrörelsen. Ur allmän rättssäkerhetssynpunkt synes rätten att förbjuda verksamhet under avvecklingstiden böra begränsas till att gälla sådan verksamhet som anges i 13 § första stycket. Därmed får man en klar avgränsning vad gäller såväl fondkommissionsbolaget som närstående företag.

Om vad jag nu förordat skulle beaktas, skulle paragrafens första stycke få följande lydelse.

”Återkallar bankinspektionen tillstånd att driva fondkommissionsrörelse, kan inspektionen förelägga bolaget att, intill dess denna rörelse har avvecklats, upphöra med verksamhet av det slag som anges i 13 § första stycket.”

31 §

Lagråder:

Bankinspektionen har ett uppenbart behov av att beträffande fondkommissionsbolag kunna bruka tillsynsåtgärder som är mindre ingripande än återkallelse av bolagets tillstånd att driva fondkommissionsrörelse. Sådana åtgärder kan, såvitt framgår av förslaget, bli aktuella i olika sammanhang. Särskilt följande situationer synes vara förtjänta av beaktande.

I vissa lägen är förhållandet det att inspektionen i och för sig har grund för ett beslut att återkalla tillståndet enligt 29 § 2 eller 3. Bolaget kan ha visat sig olämpligt att driva fondkommissionsrörelse eller dess rörelse har prövats vara till skada för det allmänna. Inspektionen bör då ha möjlighet att i stället för att återkalla tillståndet inskränka sig till att ge bolaget en skriftlig erinran. Denna

åtgärd blir då ett alternativ till återkallelse.

De övervakningsuppgifter som åvilar bankinspektionen har närmare angivits i 27 §. Enligt första stycket skall inspektionen övervaka bolagets följsamhet vad beträffar den författningsreglering som styr fondkommissionsverksamheten, den egna bolagsordningen och stämmans och styrelsens beslut. I andra stycket anges inspektionens uppsikt skola avse förhållanden som gäller bolagets säkerhet eller som har betydelse för en sund utveckling av fondkommissionsverksamheten. Även i anledning av brister, som framkommit vid denna sida av inspektionens tillsyn och som icke är av den art att de kan föranleda återkallelse av tillståndet, bör inspektionen ha möjlighet att meddela det felande bolaget skriftlig erinran.

I de nu angivna båda fallen bör en skriftlig erinran kunna förbindas med föreskrift om rättelse. Sådan föreskrift kan enligt den allmänna regeln i 45 § förenas med vite. Då vitet därvid kan bestämmas till sådant belopp, att bolaget sannolikt efterkommer föreskriften, erfordras icke i lagtexten något särskilt villkor om att det kan antas att bolaget låter sig rättas av erinringen. Föreskriften om rättelse bör icke kunna gå utanför vad som erfordras för missförhållandets avhjälpande. På detta sätt blir skriftlig erinran för inspektionen ett effektivt hjälpmedel vid genomförandet av tillsynen, sådan den angivits i 27 och 29 §§.

Emellertid kan uppenbarligen också i annat fall än som nu angivits missförhållande visa sig föreligga i fondkommissionsbolags rörelse. Också sådant missförhållande bör bankinspektionen kunna påtala. Det bör lämpligen ske i den lindrigare formen av en anmärkning genom ett beslut som kan överklagas. En anmärkning bör icke kunna förenas med en formell föreskrift om rättelse och vitesföreläggande. Däremot kan givetvis inspektionen göra något uttalande om hur enligt dess mening missförhållandet kan avhjälpas. Det torde då i allmänhet ligga i bolagets intresse att, även utan att formella tvångsmedel brukats, medverka till att rättelse sker.

Under angivna förhållanden kan paragrafen få följande lydelse:

”Föreligger förhållande som anges i 29 § 2 eller 3 får bankinspektionen meddela fondkommissionsbolaget skriftlig erinran i stället för att återkalla bolagets tillstånd. Inspektionen får även meddela fondkommissionsbolag skriftlig erinran, om bolaget eljest icke följer i 27 § första stycket angivna stadganden och beslut eller om annat förhållande föreligger som menligt inverkar på bolagets säkerhet eller motverkar en sund utveckling av fondkommissionsverksamheten. Skriftlig erinran får förenas med föreskrift om rättelse.

Föreligger missförhållande hos fondkommissionsbolag i annat fall än som anges i första stycket, får bankinspektionen i särskilt beslut göra anmärkning härom.”

36 §

Petrén:

I 36 § är fråga om samma typ av företag som i 25 §, nämligen sådant som förvaltar, handlar med eller biträder vid handel med värdepapper eller lämnar kredit mot säkerhet i värdepapper. Skillnaden mellan företag enligt 25 § och enligt 36 § är att i förra fallet skall företagets verksamhet huvudsakligen bestå i sådan sysselsättning, medan i senare fallet det är tillfyllest att företaget överhuvud bedriver någon verksamhet av angiven art. Att dessa företag regleras i denna lag beror på att de har samband med fondkommissionsbolag. Enligt 25 § skall detta samband vara "nära", vilket medför långtgående konsekvenser för det s. k. sidoföretaget. I denna paragraf talas om "väsentligt samband". I motiven redovisas närmare kriterierna härför, varav framgår att väsentligt samband innebär en lägre grad av samband. Jag ifrågasätter om en vitessanktionerad uppgiftsskyldighet bör åvila andra än de i 25 § angivna sidoföretagen.

Uppgiftsskyldigheten angavs i motiven vara behövlig för att säkerställa att den aktiesparande allmänhetens intressen icke åsidosätts. Samtidigt påpekas att bankinspektionen i allmänhet kan få de önskade upplysningarna direkt från fondkommissionsbolaget, varför bestämmelsen förväntas få ett begränsat tillämpningsområde.

Företag som enligt förslaget av bankinspektionen vid vite förelägges att lämna upplysningar har möjlighet att hos regeringen överklaga beslutet härom och på det sättet få frågan om väsentligt samband föreligger mellan sig och fondkommissionsbolaget närmare prövad.

37 §

Lagrådet:

Denna paragraf anger villkoren för att bankinstitut skall erhålla tillstånd att driva fondkommissionsrörelse. I motiven sägs att det givetvis inte avses att varje sparbank eller centralkassa skall erhålla tillstånd till fondkommissionsrörelse. Någon särskild bestämmelse till förhindrande härav har dock icke befunnits erforderlig. Lagförslaget uppställer endast två villkor för tillståndsgivningen; ingetdera lämpar sig som grundval för en allmän behovsprövning inom området.

Det torde knappast komma i fråga att en sparbank eller centralkassa, som vill ge sin kundkrets den service som en fondkommissionär kan erbjuda och som skaffat sig personal med vederbörliga kvalifikationer, skulle vara olämplig att driva fondkommissionsrörelse, även om denna skulle bli av begränsat omfång. Svårligen kan man påstå att en sådan rörelse skulle vara till skada för det allmänna.

Man får därför räkna med att bankinstitut som kan komma att ansöka om tillstånd i allmänhet inte kan vägras sådant tillstånd.

39 -41 §§

Brunnberg, Sven Nyman och Knutsson:

De i dessa paragrafer meddelade bestämmelserna syftar till att vinna en viss övervakning och kontroll över värdepappersaffärer som görs av s. k. "insiders". Till denna grupp räknas i förslaget befattningshavare eller annan med anknytning till fondkommissionsbolag eller bankinstitut, om han normalt har insyn i uppdragsgivares värdepappersaffärer av viss omfattning. Reglerna innebär förbud för sådan person att förvärva värdepapper annat än för långsiktig förmögenhetsförvaltning (39 §), skyldighet för honom att anmäla sitt eget och vissa närstående fysiska och juridiska personers värdepappersinnehav till fondkommissionsbolaget eller bankinstitutet och skyldighet för detta att föra förteckning över anmälningarna och hålla den tillgänglig för bankinspektionen (40 §) samt skyldighet för styrelsen för eller verkställande direktör hos fondkommissionsbolaget eller bankinstitutet att erinra befattningshavare eller annan som avses i 39 § om att han är anmälningsskyldig enligt lagen (41 §).

Även om vi hyser vissa betänkligheter mot en dylik ingående kontroll, vill vi inte motsätta oss en övervakning beträffande personer, som på grund av befattning eller eljest har anknytning till den fondkommissionsverksamhet, som lagen är avsedd att reglera, liksom i fråga om närstående fysiska och juridiska personer. Då i förevarande paragrafer talas om "bankinstitut" innebär emellertid detta, att kontrollen går utöver den angivna ramen, i det att även bankinstitut som inte driver fondkommissionsrörelse kommer att beröras. Det har i ärendet inte visats, att det skulle vara nödvändigt att på detta sätt draga in under kontrollen alla sistnämnda bankinstitut, stora som små, om de har någon anställd eller eljest anknuten med särskilda insikter i större värdepappersaffärer. Och vidare måste det anses principiellt oriktigt att införa regler om en sådan utvidgad tillsyn i en fondkommissionslag. Skall denna kontroll införas bör det ske genom särskilda bestämmelser i lagen om bankrörelse, lagen om sparbanker och lagen om jordbrukskasserörelsen.

Vi förordar att i 39 och 41 §§ uttrycket "fondkommissionsbolag eller bankinstitut" utbytes mot "fondkommissionär" samt att i 40 § uttrycken "fondkommissionsbolaget eller bankinstitutet" samt "fondkommissionsbolag och bankinstitut" utbytes mot "fondkommissionären".

Vidare föreslår vi att lagtexten jämkas dels så att 39 § inledes med orden "Den som på grund av befattning eller eljest har anknytning till etc. –" och dels så att 41 § avfattas på följande sätt: "Styrelsen för eller verkställande direktör hos fondkommissionär skall skyndsamt skriftligen erinra den som avses i 39 § om hans anmälningsskyldighet enligt denna lag".

Petrén:

I 39–41 §§ har utformats ett system för kontroll av att vissa personer med särskild insikt i handeln med värdepapper icke otillbörligen utnyttjar dessa

sina kunskaper.

Systemet är så konstruerat att i 39 § ges en beskrivning av den kategori personer som avses. Den är allmänt avfattad. Ordningen bygger på att det finns en grupp personer som på grund av anknytning till fondkommissionär eller till bank, sparbank eller centralkassa för jordbrukskredit, som icke är fondkommissionär, normalt har insikt i uppdragsgivares värdepappersaffärer, som har sådan omfattning att det allmänna försäljningsvärdet kan påverkas. Beskrivningen är så vag att det måste uppstå talrika gränsfall. Någon kan då och då ha sådan insikt men det är ovisst om han kan sägas ha det normalt. För en annan kan gälla att han visserligen har kontinuerlig insikt i vissa värdepappersaffärer, men det är tveksamt om dessa affärer annat än sporadiskt kan ha något inflytande på det allmänna försäljningsvärdet av det ifrågavarande värdepapperet. Förslaget är emellertid så konstruerat, att den grupp personer för vilka reglerna skall gälla måste kunna klart avgränsas och var och en berörd utpekas. Hänsyn kan inte vid personkretsens bestämmande tas till tillfälliga förändringar beträffande insynen, enär ett omfattande registreringssystem skall byggas upp kring varje person. Kretsen måste därför ha en viss konstans.

Urvalet skall enligt 41 § tydligen i princip göras så att det är den fondkommissionär respektive det bankinstitut vartill anknytningen finns som har att underrätta den enskilde som befinner sig tillhöra den ifrågavarande kategorin härom. Den utpekade är oftast en arbetstagare hos kommissionären eller institutet men kan också vara en utomstående. Någon straffsanktion är ej stadgad, utan ordningen bygger på att kommissionär respektive institut gör ett riktigt urval och att envar av de utpekade – även de som ej är arbetstagare – lojalt finner sig i denna bedömning av hans situation.

Sedan på detta sätt gruppen avgränsats, åligger det enligt 40 § första stycket den som blivit förklarad anmälningsskyldig att till det bolag och bankinstitut till vilket han har anknytning uppgiva sitt eget innehav av värdepapper och successivt alla ändringar i detta innehav. Därutöver skall han lämna upplysningar även om makes och omyndiga barns, sammanboendes och vissa närstående juridiska personers innehav av värdepapper. Varje bolag och bankinstitut för sedan en förteckning över dessa anmälningar vilken skall vara tillgänglig för bankspektionen.

Häremot kan formellt erinras att den anmälningsskyldige icke i alla de angivna fallen har någon möjlighet att lämna de föreskrivna upplysningarna. En make är icke pliktig att informera andre maken om sina värdepappersaffärer, än mindre sammanboende inbördes. Icke heller är det visst att den anmälningsskyldige har sådan insikt beträffande de värdepappersaffärer som olika närstående juridiska personer gör att han kan lämna meddelande därom till registret hos kommissionären eller bankinstitutet.

Det ligger nära till hands att jämföra den registrering som nu påbjuds med den som skall ske enligt lagen (1971:827) om registrering av aktieinnehav. I

senare fallet gäller skyldigheten att uppge aktieinnehav en i 2 § sistnämnda lag klart avgränsad grupp personer såsom styrelseledamot, verkställande direktör och revisor. Vidare avser registreringsskyldigheten endast innehav av aktier i det aktiebolag i vilket den uppgiftsskyldige har sitt uppdrag eller sin tjänst. Dessutom omfattar lagstiftningen blott börsnoterade bolag eller bolag upptagna på den s. k. fondhandlarlistan. De registrerade uppgifterna blir tillgängliga för envar. Uppgift skall lämnas även om makes/makas, barns och vissa juridiska personers aktieinnehav.

Den i lagrådsremissen föreslagna uppgiftsskyldigheten skiljer sig i en rad avseenden från vad som gäller enligt 1971 års lag. Som redan nämnts har kretsen av anmälningsskyldiga icke bestämts genom vissa formella kriterier utan av en tämligen vag beskrivning. En betydelsefull olikhet är att enligt förslaget uppgiftsskyldigheten gäller alla sådana värdepapper som enligt lagens definition kallas värdepapper, dvs. icke bara sådana aktier, om vilkas marknadsvärde det är fråga, utan även aktier i såväl börsnoterade bolag som alla andra aktiebolag, obligationer och andelar i aktiefonder. Medan sålunda 1971 års lag avser bestämda personers innehav av aktier i ett visst aktiebolag, tar förslaget sikte på en diffus grupp personers totala innehav av aktier, obligationer m. m.

En olikhet är att de upplysningar som lämnats enligt 1971 års lag är avsedda att ställas till allmänhetens förfogande. Upplysningarna enligt lagförslaget skall endast komma till bankinspektionens kännedom. Hos denna torde materialet vara underkastat sådan sekretess, varom stadgas i 18 § sekretesslagen.

I båda fallen skall upplysningar lämnas icke bara om eget innehav utan även om vissa närståendes innehav. Den nyss anmärkta omständigheten att en uppgiftsskyldig icke kan tvinga exempelvis make/maka att lämna upplysning leder till den konklusionen att den som icke kan få de i lag föreskrivna uppgifterna från sina närstående är förhindrad åta sig sådana uppdrag som avses i 2 § 1971 års lag.

Sanktionssystemet är utformat på olika sätt. Underlåtenhet att fullgöra skyldigheten enligt 1971 års lag är kriminaliserad. Något straff är icke föreskrivet för den som brister i uppgiftslämnande enligt förslaget. Sanktionen blir i stället att vitesföreläggande får riktas mot fondkommissionären enligt 45 § lagen. Liknande tvångsåtgärder får, då fråga är om bankinstitut som icke är fondkommissionär, antagas kunna brukas mot detta institut enligt den för detta gällande lagstiftningen. I sista hand blir fråga om återkallande av fondkommissionärens tillstånd eller liknande åtgärd mot övriga bankinstitut. Om exempelvis en hos en fondkommissionär anställd med insyn av det slag varom är fråga för sin arbetsgivare anmäler att hans sammanboende icke vill för honom omtala vilka olika slag av värdepapper han eller hon äger – i och för sig en icke helt osannolik situation – återstår för fondkommissionären icke annat än att avskeda arbetstagaren, om han vill

vara säker att icke förlora sitt tillstånd att driva fondkommissionsrörelse. Huruvida den anställdes oförmåga att kunna upplysa sin arbetstagare om en med honom sammanboendes allmänna värdepappersinnehav arbetsrättsligt är en godtagbar grund för uppsägning är ett ytterligare spørsmål som jag måste lämna obesvarat.

Jag ställer mig tvivlande till om värdet av denna nya kontrollanordning uppväger de svårigheter och det intrång i enskildas förhållanden som den förorsakar. Som framgår av det sagda kan den dessutom i vissa delar rent faktiskt icke genomföras. Jag måste därför avstyrka dessa regler. Behov av ingripanden mot olämpligt bruk av "inside"-vetande i fondhandeln kan lämpligen tillgodoses genom ett på vanligt vis straffsanktionerat förbud för en på visst sätt avgränsad grupp personer att göra vissa likaledes klart avgränsade slag av värdepappersaffärer.

För den händelse bestämmelserna skulle genomföras, kan jag i andra hand ansluta mig till de synpunkter lagrådets övriga ledamöter anfört om stadgandenas utformning.

44 §

Lagrådet:

Denna paragraf gäller skyddet för annans affärsförhållanden eller personliga förhållanden.

Första stycket har till föremål den som är eller har varit ledamot i fondkommissionsbolags eller bankinstituts styrelse eller befattningshavare i sådant företag. Liksom i fråga om kontrollbestämmelserna i 39–41 §§ kan under alla omständigheter ifrågasättas nödvändigheten och lämpligheten av att i detta sammanhang och i denna lag införa en reglering för sådana bankinstitut, som ej bedriver fondkommissionsrörelse.

Också skyldigheternas omfattning förtjänar uppmärksamhet. Den nu gällande regeln om tystnadsplikt finns i 11 § FL. Den avser dock allenast uppdragsgivares affärsförhållanden, om vilka kommissionär fått kännedom i denna egenskap. Han får icke heller i strid med sin uppdragsgivares intresse begagna sig av kännedomen.

Det remitterade förslaget går vida utöver vad som enligt vad nyss sagts nu gäller. Styrelseledamot eller befattningshavare hos fondkommissionär förbjuds i förslaget att obehörigen yppa eller nyttja vad han under styrelseuppdraget eller i tjänsten fått veta om annans affärsförhållanden eller personliga förhållanden. I motiven hänvisas till sekretessregeln i lagen om bankrörelse. Denna innehåller emellertid något helt annat än det remitterade förslaget. I 192 § lagen om bankrörelse heter det: Enskildas förhållanden till bankaktiebolag må ej i oträngt mål yppas.

När det i det remitterade förslaget talas om annans affärsförhållanden, måste det ses som ett uttryck sammanfattande just det som utgör underlaget

för fondkommissionsverksamheten. Det är ju kunskapen om olika enskildheter i framför allt de börsnoterade aktiebolagens affärsförhållanden, som utgör grundlaget för en fondkommissionärs bedömningar och som styr bolaget i dess dagliga handlande. Det är med utgångspunkt från detta vetande som kommissionären gör sina köp och försäljningar för sina kunders räkning.

I förslaget görs visserligen den begränsningen att kännedomen om bl. a. annans affärsförhållanden skall ha vunnits under styrelseuppdraget eller i tjänsten. Vad gäller styrelseledamot i fondkommissionsbolag är denna inskränkning givetvis viktig. Det kan antas att de insikter en person i denna ställning förskaffat sig beträffande andras affärsförhållanden i huvudsak förvärvats utanför styrelseuppdraget. Annorlunda förhåller det sig med den vilken som anställd hos bolaget på heltid ägnar sig yrkesmässigt åt fondkommissionsverksamhet. Huvuddelen av vad han känner till om andras affärsförhållanden torde han ha erfarit i det löpande arbetet i sin tjänst hos fondkommissionsbolaget. Måhända är han sitt bolags börsombud och har då i tjänsten tillgång till ett omfattande upplysningsmaterial rörande andras affärsförhållanden både sådant som härrör från offentliga källor och sådant som han inhämtar på andra vägar. Motsvarande gäller beträffande sådana anställda hos bankinstitut, som driver fondkommissionsverksamhet, vilka för sina arbetsgivare har hand om denna verksamhet.

I förevarande 44 § första stycket föreslås förbud för personer tillhörande senast nämnda kategori att obehörigen omtala och att obehörigen nyttja denna sin i tjänsten erhållna kunskap. Regeln rör själva nerven i tjänstemannens arbete. Fondkommissionsverksamheten består i utnyttjande av kunskaper om andras affärsförhållanden. Vad som nu föreslås kriminaliserat är det obehöriga yppandet och utnyttjandet. Som exempel på obehörigt nyttjande anföres i motiven att tjänstemannen i sina privata aktieaffärer utnyttjar en uppgift om ett börsbolag som han fått i förtroende.

Regeln förutsätter förekomsten av ett utvecklat system av yrkesetiska regler, som anger var gränsen går mellan det behöriga och det obehöriga nyttjandet av en fondkommissionärs vetande om förhållandena inom affärsvärlden, särskilt i börsnoterade aktiebolag. Sådant vetande som härrör från offentliga källor, t. ex. nyheter i tidningar, kommunicéer från börsbolag, meddelanden från börsledningen, etc. måste givetvis kunna brukas som underlag för beslut om åtgärd i fondkommissionsverksamheten. Mera tveksamt blir om det är behörigt att nyttja kunskap om innehållet i sådant meddelande, om tjänstemannen fått vetskap därom innan ännu offentliggörandet skett. Är han då förbjuden att låta sitt handlande som fondkommissionär påverkas av denna kunskap under tiden innan nyheten blivit offentlig och fått allmän spridning? En stor del av det vetande, som ligger till grund för fondkommissionärs ställningstaganden, har denne inhämtat genom olika kanaler av privat karaktär. Man måste äga en ingående kännedom om hur

uppgifter rörande förhållandena i olika börsnoterade företag sprids för att kunna avgöra vilka slag av uppgifter som en fondkommissionär får lägga till grund för sitt handlande och i vilka fall han obehörigen utnyttjar en källa. Det rör sig här om ett vitt fält av interna informationer, antaganden, gissningar, spekulationer av olika slag. Det är icke lätt att mera exakt utforma de etiska normer som behövs för lagrummets tillämplighet. De som ej tillhör den grupp varom nu är fråga och som kan fritt ge instruktioner om köp och försäljningar av värdepapper är därvid oförhindrade att utnyttja all sin sakkunskap och hämmas icke av någon straffsanktionerad yrkesetik. Den föreslagna regeln skapar sålunda en yrkesetisk codex med ganska begränsad räckvidd. Lagrådsremissen ger inte heller något egentligt underlag för hur denna normbildning skall tillgå.

Även om man skulle lyckas härvidlag, måste beaktas att det i många fall blir svårt att klarlägga om vid en given affärstransaktion kännedomen om ett visst sakförhållande vilken icke får fritt begagnas varit just den faktor som lett fram till åtgärden. Det måste ofta bli vanskligt att motbevisa tjänstemannens påstående att han kommit till sin ståndpunkt av andra orsaker än kunskapen om det ifrågavarande sakförhållandet. Likaledes kan i vissa lägen vara svårt att bevisa att han erhållit den obehörigen nyttjade kunskapen i tjänsten. Invänder tjänstemannen att han fått kännedom om ett visst förhållande utanför tjänsten, blir det säkerligen ofta nog ej så lätt att bevisa att han fått informationen i tjänsten.

Fondbörsutredningen synes ej ha observerat den problematik som här berörts (se SOU 1976:54 s. 175). Den lägger fram en regel av samma innehåll som den som finns i lagrådsremissen med den motiveringen att fråga är om något självklart.

Enligt lagrådets mening kan bestämmelsen ge anledning till allvarliga svårigheter i tillämpningen. Ur praktisk synpunkt synes det tillfyllest med en regel av samma innehåll som den nuvarande 11 § FL. Den ger uppdragsgivaren skydd mot illojalt beteende från fondkommissionärens sida. Regeln kan därför med allenast en smärre språklig retuschering överföras till den nya lagen. Om det skulle visa sig att någon i fondkommissionsrörelse på ett uppenbart obehörigt sätt begagnar sina kunskaper om enskildheter i affärslivet, ger lagförslaget tillräckliga möjligheter till ingripanden enligt 29 och 31 §§. Ett straffsanktionerat förbud behövs icke därutöver för dessa fall.

Väljes denna lösning skulle paragrafen få följande lydelse:

”Styrelseledamot eller befattningshavare hos fondkommissionär får icke obehörigen yppa uppdragsgivares affärsförhållanden eller personliga förhållanden, om vilka han erhållit kännedom i denna sin egenskap, eller i strid med uppdragsgivares intresse begagna sig av sådan kännedom.

Den som hos bankinspektionen har tagit befattning med tillstånds- eller tillsynsärenden enligt denna lag får ej obehörigen yppa eller nyttja vad han

därvid har fått veta om annans affärsförhållanden eller personliga förhållanden.”

45 §

Lagrådet:

Efter förebild av 157 § lagen om bankrörelse har i denna paragraf intagits en allmän föreskrift om rätt för bankinspektionen att förelägga vite i anslutning till att inspektionen meddelar föreskrift eller förbud enligt fondkommissionslagen. Regeln får antas innebära att vitesföreläggande kan riktas dels mot fondkommissionär, varmed i detta sammanhang får jämiställas bolag som har fått sitt tillstånd återkallat under tid då fondkommissionsrörelsen avvecklas (se 30 §), dels mot sådant närstående företag som avses i 25 och 36 §§. I övrigt torde vitesföreläggande däremot inte kunna riktas mot fysisk person. Om behov av vitesingripande skulle uppstå i de fall som avses i 41 §, får det sålunda riktas mot det fondkommissionsbolag eller bankinstitut varom är fråga. Ytterligare må framhållas att vitesföreläggande inte bör kunna användas för att framtvinga betalning av avgift enligt 43 §.

46 §

Petrén:

Huvudsyftet med det föreliggande förslaget anges vara att ge allmänheten ett förstärkt skydd i samband med fondkommissionsuppdrag. Detta syfte uppnås genom en vidare utbyggnad av den redan enligt 1919 års FL ganska detaljerade övervakningen av dem som ägnar sig åt fondhandel i kommission. Villkoren för bedrivande av fondkommissionsrörelse har skärpts och tillsynsmyndigheten, bankinspektionen, har givits än vidsträcktare befogenheter än förut. Däremot har i mindre grad beaktats de krav på rättssäkerhet som de som driver näring på detta område kan framföra.

Enligt förevarande paragraf, som innehåller besvärsregeln, skall i alla fall talan mot bankinspektionens beslut enligt lagen föras hos en rent administrativ instans, nämligen regeringen. På ingen punkt har den som är föremål för övervakning och kontroll i lagen anvisats möjlighet att få en härvid uppkommen rättstvist avgjord i domstol och i ett förfarande omgärdat med gängse rättssäkerhetsgarantier. Endast utdömandet av förelagt och förfallet vite kommer omedelbart på grund av allmänna regler att vara en fråga för allmän domstol. Här bortses också från civila anspråk som eventuellt kan riktas mot staten.

På två punkter synes det mig naturligt att överväga fullföljd från bankinspektionen till förvaltningsdomstol.

Det ena området gäller tvister rörande avgifter enligt 43 §, vilka får

försättas komma att beslutas av bankinspektionen. Därest meningsskiljaktigheter uppkommer mellan bankinspektionen som ensidigt beslutar i saken och avgiftspliktig om hur i särskilt fall en avgift skall bestämmas bör talan mot inspektionens beslut härom föras hos förvaltningsdomstol, dvs. hos kammarrätt.

Den andra grupp av ärenden där en diskussion är påkallad gäller inspektionens beslut om återkallelse av tillstånd att driva fondkommissionsrörelse enligt 29 §. Återkallelse av tillståndet är det yttersta medel som står bankinspektionen till buds för att komma till rätta med en fondkommissionär som inspektionen ej anser hålla måttet.

Frågan huruvida beslut om återkallelse av ett erhållet tillstånd skall i fullföljdshänseende följa samma regler som gäller för beslut om tillståndets meddelande behandlades i samband med förvaltningsreformen. I anledning av ett förslag om att återkallelsebeslut såsom rubbande ett bestående rättsförhållande i princip skulle fullföljas hos förvaltningsdomstol uttalade sig departementschefen i princip för motsatt linje, nämligen att hålla ihop tillstånds- och återkallelsebesluten inom samma instansordning (prop. 1971:30 s. 89–90). Emellertid är uppenbart att situationer kan förekomma, då särskilda skäl föranleder ett frångående av huvudregeln. Mycket talar för att i förevarande fall läget är av detta slag. Beslut om återkallelse av tillstånd att driva fondkommissionsrörelse är djupt ingripande för den det gäller. Det är därför ett skarpt vapen i bankinspektionens hand. Det enskilda företaget, som enligt vad förut sagts är i stort sett utan effektiva rättsmedel gentemot bankinspektionens olika ingripanden, bör ges den tryggheten att, om det skulle gå så långt som till ett återkallelsebeslut, möjlighet till domstolsprövning står öppen.

Återkallelsegrunderna i 29 § är tre. Uppenbart är att, om bankinspektionen för ett återkallelsebeslut åberopar punkt 3 – att rörelsen är till skada för det allmänna – överprövningen måste ankomma på regeringen. Vad beträffar återkallelsegrunden under 1 är det vanligen lätt att konstatera om grunden är tillämplig. Skulle riktigheten av bankinspektionens beslut härom ifrågasättas torde en överprövning i och för sig kunna göras av domstol lika väl som av regeringen. I detta fall kan sålunda talan fullföljas till kammarrätt. Av särskilt intresse är återkallelse av tillstånd enligt 29 § 2. I detta fall bygger beslutet på en lämplighetsprövning. Än klarare blir detta förhållande, om lagrådets anmärkning till lagrummet godtas. Goda skäl skulle därför kunna anföras för att lägga fullföljdsprövningen hos en administrativ instans, dvs. hos regeringen. Å andra sidan är det på just denna punkt det egentliga rättsskyddsbehovet finns. Ett fondkommissionsbolag kan ha anspråk på att, då bolaget skall berövas sitt tillstånd på grund av olämplighet, få sin ställning prövad i rättslig väg. Huvudkriterierna för att olämplighet visats är att det skett en överträdelse av fondkommissionslagen eller ett uppenbart åsidosättande av

uppdragsgivares intressen. Sådana frågor är väl ägnade att prövas i ett domstolsförfarande. Olämpligheten kan visserligen ha dokumenterats också på annat sätt, men det får då antas vara fråga om så djupgående brister i fondkommissionärens betcende att en bedömning om dessa skall leda till förverkande av tillståndet lämpligen bör göras av domstol. Att prövning av tillståndsfrågor av liknande art i annat fall lagts till förvaltningsdomstol utgör förordningen (1973:221) om auktorisation och godkännande av revisorer exempel på. Enligt 25 § nämnda förordning fullföljes talan mot kommerskollegiums beslut i auktorisationsfråga hos kammarrätt.

Under hänvisning till det anförda vill jag för min del förorda att talan mot beslut om avgift enligt 43 § i särskilt fall och mot beslut av bankinspektionen om återkallande av tillstånd att driva fondkommissionsrörelse enligt 29 § 1 och 2 skall föras genom besvär till kammarrätt och att talan mot annat bankinspektionens beslut skall föras genom besvär till regeringen.

48 §

Lagrådet:

Den i denna paragraf upptagna straffbestämmelsen riktar sig endast mot styrelseledamot eller befattningshavare hos fondkommissionsbolag, däremot icke mot innehavare av eller befattningshavare hos företag som anges i 25 och 36 §§. Straffbestämmelsen motsvarar 47 § FL. Sistnämnda lagrum stadgar straff endast vid uppsåtlig gärning, nämligen förande av oriktiga böcker i syfte att vilseleda eller lämnande av oriktiga upplysningar mot bättre vetande. I den nu föreslagna bestämmelsen nämns vid sidan av uppsåtlig gärning även oaktsamhet, och meningen torde vara att oaktsamt beteende skall vara straffbart i fråga om såväl lämnande av oriktig upplysning som oriktig bokföring. Detta skulle framgå tydligare om första punkten erhöll följande lydelse: "Styrelseledamot eller befattningshavare hos fondkommissionsbolag som uppsåtligen eller av oaktsamhet genom oriktig bokföring eller på annat sätt lämnar bankinspektionen felaktiga upplysningar om verksamheten döms till böter eller fängelse i högst ett år". Lagrådet förordar att stadgandet omformuleras på detta sätt.

49 §

Lagrådet:

Regeln i denna paragraf skyddar den som åsidosätter ett mot honom riktat vitesföreläggande mot att bli straffad för gärning som omfattas av föreläggandet. Om vitesföreläggande har riktats mot en juridisk person, exempelvis ett fondkommissionsbolag, innebär regeln emellertid inte något hinder mot bestraffning av en fysisk person, som företar en straffbar handling vilken tillika utgör ett åsidosättande av föreläggandet. Vid 45 § har framhållits att

vitesföreläggande inte torde kunna riktas mot fysisk person i annat fall än då denne är sådan företagare som avses i 25 eller 36 §. Mot bakgrund härav kan konstateras att 49 § får utomordentligt begränsad praktisk betydelse, och det kan ifrågasättas om den inte utan olägenhet skulle kunna undvaras.

Övergångsbestämmelserna

Lagrådet:

I punkt 1 föreskrivs att FL skall upphöra att gälla i fråga om fondkommissionsrörelse, och i övergångsbestämmelse till lagen om Stockholms fondbörs föreskrivs att FL skall upphöra att gälla i fråga om fondbörsverksamhet. Avsikten är uppenbarligen att FL – bortsett från vad som följer av särskilda övergångsregler – i sin helhet skall upphöra att gälla när de båda nya lagarna träder i kraft. Det kan emellertid ifrågasättas om detta resultat uppnås med de föreslagna övergångsbestämmelserna. FL innehåller nämligen, exempelvis i 49 §, vissa bestämmelser som inte gäller enbart fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet. För att det skall stå klart att även dessa delar av FL skall upphöra att gälla föreslår lagrådet att orden ”i fråga om fondkommissionsrörelse” utgår ur punkt 1 av övergångsbestämmelserna till fondkommissionslagen. Detta får till följd att den i punkt 1 av övergångsbestämmelserna till lagen om Stockholms fondbörs upptagna föreskriften om upphävande till viss del av FL bör utgå helt.

Förslaget till lag om Stockholms fondbörs

Lagrådet:

Lagförslaget inleds i 1 § med en definition av vad som förstås med fondbörsverksamhet. Dess egentliga ämne är frågan om hur fondbörsverksamhet skall bedrivas och den samhälleliga kontrollen över denna. Det synes därför mest logiskt att lagen benämnes ”Fondbörslag”. Den omständigheten att Stockholms fondbörs, vilken i lagförslaget möter som ett redan existerande organ och där regleras endast i vad gäller fondbörsverksamheten, fått monopol på sådan verksamhet, leder icke till annat bedömande.

Petrén:

Under förarbetena till förevarande lagförslag har man icke gjort något samlat bedömande för att fastställa vad för slags rättssubjekt Stockholms fondbörs är. För att kunna ta ställning till förslaget på en rad punkter är det dock önskvärt att kunna utgå från en någotsånär genomtänkt syn beträffande fondbörsens rättssubjektivitet. Ett försök skall därför göras att här lämna ett bidrag till karaktärstiken av Stockholms fondbörs.

Det är icke behövt att ingå närmare på fondbörsens historia för att kunna slå fast att fondbörsen har ett privaträttsligt ursprung. Den har vuxit fram som en sammanslutning av och för dem, vilka varit intresserade av och

engagerade i handeln med det slag av värdepapper, som i FL kallas fondpapper. Efter hand har den handel med fondpapper och den notering av kurser som förekommit på börsen befunnits vara av ett betydande allmänt intresse. Denna privaträttsliga sammanslutning har underkastats ingripanden från det allmännas sida och därmed i ökande grad erhållit offentlig-rättsliga inslag. Dessa har tillkommit successivt för tillgodoseende av aktuella behov. Det är därför icke överraskande att den samlade bilden sådan den framträder i det remitterade lagförslaget företer motsägelsefulla drag.

Det står utom tvivel att Stockholms fondbörs även efter förslagens antagande förblir ett i grunden privaträttsligt subjekt. Dess egenskap av att vara en sammanslutning av börsmedlemmar har visserligen starkt uttunnats men icke genom alla ingreppen utplånats. Börsmedlemmarna är alltså kärnan i organisationen och utan dem existerar icke någon fondbörs av den art varom nu är fråga.

Vad som skett genom åren är att medlemmarna blivit mer och mer skjutna i bakgrunden. Enligt förslaget får de en utomordentligt blygsam roll. Först kan fastslås att enligt remissen blott juridiska personer kan vara medlemmar. Deras medlemskap blir avhängigt av att ett statligt organ ger den juridiska personen auktorisation att vara fondkommissionär. Om denna statliga myndighet berövar en börsmedlem denna auktorisation, förlorar denne därmed också automatiskt sitt medlemskap av börsen. Medlemmars normala befogenhet i en sammanslutning att få utse dennas ledning är starkt reducerad. Medlemmarna utser blott två av nio styrelsemedlemmar. Vad gäller de ekonomiska förhållandena har medlemmarna av fondbörsen fått behålla rätten att utse en av de två revisorerna. Den andre utses av statlig myndighet. Däremot innehåller lagförslaget ingenting om till vilken instans revisorerna skall rapportera och vem som skall meddela styrelsen ansvarsfrihet för dennas omfattande ekonomiska förvaltning. Överhuvud lämnas i lagförslaget helt oreglerat hur medlemmarna skall sammankomma. Med denna del av rättssubjektets verksamhet befattar sig ej lagförslaget.

Fondbörsen förutsättes äga ett kapital och ha en grundfond på en million kronor. Den äger utta avgifter av sina medlemmar. Även andra som utnyttjar börsens tjänster betalar avgift till börsen. Det får antas att, om Stockholms fondbörs skulle upplösas, dess medel skulle tillfalla dem som vid tidpunkten ifråga vore medlemmar. Medlemskapet får därför formellt sett ett visst ekonomiskt värde. Fondbörsens kapital uppgår för närvarande till över 3 millioner kronor.

Den verkställande funktionen har tillagts börsstyrelsen. Det är därför förklarligt att styrelsens uppbyggnad och verksamhet är ämne för en stor del av den offentlighetsrättsliga regleringen. Styrelsens majoritet tillsättes sålunda av det allmänna (ordförande och tre andra ledamöter av regeringen och en ledamot av fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret gemensamt). Styrelsen har tillagts avgörandet beträffande antagandet och uteslutandet av

börsmedlem liksom beträffande börsmedlems val av ombud. Börsstyrelsen har överhuvud taget givits starka drag av myndighet. I förslaget anges att förvaltningslagens regler om jäv skall tillämpas på styrelsens ledamöter. Vidare har för handläggningen av vissa ärendegrupper föreslagits regler som avser kommunikationsprincipens tillämpning. Därvid har samma ordalag brukats som i förvaltningslagen.

Däremot skall icke offentlighetsreglerna tillämpas på börsstyrelsens verksamhet. Icke heller har lagstiftningen om offentliga funktionärer gjorts tillämplig på börschefen och övriga hos fondbörsen anställda. I vad mån dessa personer utövar myndighet och därmed blir underkastade reglerna i 20 kap. brottsbalken om myndighetsmissbruk får anses oklart. Uppenbart är dock att fondbörsverksamheten innefattar uppgifter som ligger myndighetsutövning mycket nära. Beslut om vilka aktiebolags aktier som skall bli föremål för notering genom att aktierna inregistreras resp. avregistreras har genom dessa besluts betydelse i olika rättsliga sammanhang närmast karaktär av utövande av myndighet. Ser man saken på detta sätt är fråga om en offentlig uppgift som genom den föreslagna lagen i enlighet med reglerna i 11 kap. 6 § regeringsformen överlämnas till ett enskilt rättssubjekt.

Börsstyrelsens beslut har klart bibehållit sin i princip privaträttsliga natur. De har exempelvis icke gjorts överklagbara i administrativ väg. Icke heller har någon offentlighetsrättslig klanderordning eller form för publik legalitetskontroll anvisats. Då icke heller någon särskild privaträttslig form för klander vid allmän domstol liknande den ordning som finns t. ex. beträffande aktiebolag föreskrivits, kommer den rättsliga prövningen av alla sådana beslut av börsstyrelsen som har rättsverkningar, t. ex. beslut om antagande eller uteslutande av börsmedlem, godkännande av börsombud, inregistrering eller avregistrering av värdepapper etc., vid tvist mellan börsen och enskild att ske i den vanliga tvistemålsordningen vid allmän domstol. Även då tvisten gäller avgift, jäv mot styrelseledamot, kommunikationsprincipens användning eller något annat, är tvisten hänförlig till allmänt tvistemålsforum.

Både börsens privaträttsliga grundkaraktär och det starka offentlighetsrättsliga inslaget illustreras med stor tydlighet i den omfattande kontroll som bankinspektionen äger utöva över börsen. Det kan dock från allmänna förvaltningsrättsliga utgångspunkter ifrågasättas om en rimlig balans uppnåtts vad gäller reglerna om bankinspektionen som offentlig kontrollmyndighet och börsen som enskilt rättssubjekt ledd av en starkt offentlighetsrättsligt präglad styrelse. Denna företräder visserligen ett enskilt rättssubjekt, men den är så sammansatt att den som nämnts har stor likhet med offentlig myndighet. Majoriteten av börsstyrelsens ledamöter har utsetts av statsorgan som regeringen och riksdagsvalda fullmäktige. Denna styrelse föreslås bli detaljkontrollerad av en bankinspektion som vid tillsynen närmast fungerar som enmansinstitution och som också har sitt mandat från regeringen, dvs. samma statsorgan som till stor del utsett styrelsen. I lagförslaget har styrelsen

anvisats en formellt klart underordnad position. Bankinspektionen kan t. ex. beordra styrelsen att sammanträda när den finner sig ha särskilda skäl därför. Den är alltid berättigad att låta sig vara representerad vid styrelsens sammanträden och får ingripa i vilket ärende som helst. Det är anmärkningsvärt att en styrelse av så kvalificerat slag som börsstyrelsen icke av lagstiftaren betros med rätt att få sammanträda på egen hand utan närvaro av kontrollorganet. Det kan ifrågasättas om icke en bättre balans mellan börsstyrelse och bankinspektion bör eftersträvas.

Bankinspektionen har en allmänt granskande tillsyn. I denna ingår befogenhet att förbjuda verkställighet av börsstyrelsens beslut, om den finner beslutet strida mot lagen om Stockholms fondbörs eller föreskrift meddelad med stöd av nämnda lag. Om det gått så långt att ett dylikt olagligt börsstyrelsebeslut redan blivit verkställt, har inspektionen befogenhet att ålägga börsstyrelsen att göra rättelse. Inspektionen får även gå in och positivt förelägga börsstyrelsen att fullgöra skyldighet som åvilar den enligt samma lag eller med stöd av denna utfärdade föreskrifter. Bankinspektionen är sålunda utrustad både med en kassatoriskt verkande legalitetskontroll och med rätt att tvinga börsen att vidta positiva åtgärder. Fondbörsens karaktär av privat rättssubjekt understrykes i detta sammanhang av att inspektionen erhållit rätt att förena sina beslut med ett mot börsen riktat viteshot. Skulle detta ekonomiska tvångsmedel ej vara tillräckligt effektivt för att förmå börsen exempelvis att godta inspektionens uppfattning om tolkningen av lagen om Stockholms fondbörs i visst hänseende, återstår även på denna punkt i sista hand prövning vid allmän domstol.

Utomstående har möjlighet att hos bankinspektionen påkalla dennas ingripande mot börsen inom ramen för dess tillsynsbefogenheter. Om t. ex. börsstyrelsen uteslutit börsmedlem på grunder som den uteslutne anser strida mot lagen om Stockholms fondbörs, kan den uteslutne påkalla bankinspektionens medverkan och få beslutets laglighet bedömd av inspektionen. Den uteslutne kan begära föreläggande för börsstyrelsen att återta den forne börsmedlemmen. Dessa bankinspektionens relativt vittgående befogenheter kan ses som ett surrogat för besvärsrätten. Skillnaden ligger däri att den, som inte haft framgång med sina påpekanden hos bankinspektionen, ej som anmälare blir part med rätt att föra talan mot bankinspektionens för honom negativa beslut vidare genom besvär till regeringen. Även om anmälaren i denna situation inte har någon formell besvärsrätt, kan det dock tänkas förekomma att regeringen på ett eller annat sätt till behandling upptar erinring som anmälare inger till regeringen rörande beslut av bankinspektionen som går honom emot. Även om den formella besvärsvägen stängts i lagförslaget, innebär dock reglerna om tillsynsmyndighetens befogenheter att denna fått sådana ingreppsmöjligheter att, under beaktande av inspektionens ställning som ett regeringen underordnat organ, ett förfarande som ligger besvärprocessen nära kan komma att utvecklas.

Sammanfattningsvis kan sägas att den privaträttsliga sammanslutningen Stockholms fondbörs utmärks av en rad uttalat offentligrättsliga drag. Det allmänna utövar också en långtgående kontroll. Man har dock avstått från åtskilliga rättssäkerhetsgarantier som eljest brukar komma ifråga, t. ex. införande av reglerna om allmänna handlingars offentlighet, ett klart offentligrättsligt ansvar för de tjänstemän som inom fondbörsen deltar i vad som närmast har karaktär av myndighetsutövande verksamhet och överklagandemöjligheter. På dessa punkter har man föredragit att markera den privaträttsliga grundkonstruktionen. Å andra sidan har de statliga tillsynsbefogenheterna blivit så vida att börsens förmåga att agera som enskilt rättssubjekt kan nära nog förlamas.

De avvägningar som gjorts i det remitterade förslaget får antas ha till syfte att tillgodose olika behov på det speciella fält som fondbörslagstiftningen avser. Den här företagna genomgången ger dock anledning till frågan om det icke funnes anledning att mera systematiskt överväga börsens inplacering i vår rättsordning. Många skäl talar för att göra den till en statlig myndighet. Vill man inte ta detta steg, måste å andra sidan de privaträttsliga elementen, bl. a. vad gäller medlemmarnas position, sammanfogas till en genomtänkt ordning.

I det följande för jag på några punkter fram synpunkter och förslag som har sin grund i de allmänna överväganden som jag redovisat i det föregående; se under 29, 31, 32, 35 §§.

6 §

Lagrådet:

Första stycket av denna paragraf innehåller bestämmelser om tillsättande av börschef; beslut därom skall meddelas av börsstyrelsen. Angående entledigande av börschefen ges ingen direkt bestämmelse utan endast ett stadgande i tredje stycket om att beslut därom av styrelsen kräver viss röstövertvikt. Lagrådet föreslår att paragrafen ges följande lydelse:

”Den dagliga ledningen och förvaltningen av fondbörsen handhas av en börschef. Börsstyrelsen tillsätter och entledigar börschefen och kan utse ställföreträdare för honom.

Beslut om tillsättande och entledigande av börschef skall ha bitratts av minst två tredjedelar av börsstyrelsens samtliga ledamöter.”

10 §

Lagrådet:

Paragrafen innehåller regler om revisorer. Den torde böra kompletteras med ett tredje stycke som anger till vem revisorernas berättelse om den utförda revisionen skall avlämnas. Enligt 8 § börsordningen för Stockholms

fondbörs skall nu berättelsen avlämnas till bankinspektionen. Även börsmedlemmarna som utsett den ene revisorn har anspråk att få del av berättelsen. Stadgandet bör få den lydelsen att revisorerna avlämnar berättelse om granskningen till bankinspektionen och börsmedlemmarna.

13 §

Lagrådet:

I första stycket stadgas att börsstyrelsen får besluta att medlemskap skall upphöra om börsmedlem bryter mot lagen om Stockholms fondbörs eller föreskrift som har meddelats med stöd av lagen eller om han av annat skäl är olämplig som börsmedlem.

Meningen torde inte vara att varje överträdelse av lagen eller föreskrift som har meddelats med stöd av denna skall kunna föranleda beslut om upphörande av medlemskap. Det måste förutsättas att överträdelsen är av sådan beskaffenhet att den ger vid handen att börsmedlemmen är olämplig att vara medlem. Detta förhållande kommer till klart uttryck om stycket utformas på följande sätt:

”Om börsmedlem genom att bryta mot denna lag eller föreskrift som har meddelats med stöd av lagen eller på annat sätt visar sig olämplig som börsmedlem, får börsstyrelsen besluta att medlemskapet skall upphöra”.

14 §

Lagrådet:

Börsmedlemmarna är alla juridiska personer. De företräds på börsen av börsombud. Varje börsmedlem föreslås skola i ansökan till börsstyrelsen begära godkännande för den som medlemmen vill låta vara börsombud för sig. Ombudskapet och godkännandet är sålunda alltid knutet till viss börsmedlem. Detta förhållande skulle komma till tydligare uttryck i lagtexten om första stycket fick följande lydelse:

”Som ombud för viss börsmedlem (börsombud) får godkännas endast den som är fast anställd hos börsmedlemmen och i övrigt är lämplig för uppdraget.”

I och för sig skulle börsmedlem vara berättigad att ha det antal börsombud han önskar. En begränsning i denna rätt har av ordningshänsyn befunnits behövlig och regler därom finns nu i 17 § börsordningen för Stockholms fondbörs. Om denna begränsningsregel skall bibehållas, vilket synes vara meningen, bör den få form av lag och ges den lydelsen att börsstyrelsen bestämmer det högsta antalet börsombud för varje medlem. Stadgandet kan lämpligen införas som ett nytt andra stycke i denna paragraf, varvid nuvarande andra stycke kommer att utgöra tredje stycket.

15 §

Lagrådet:

Stadgandet i första meningen i denna paragraf om upphörande av börsombuds godkännande kan såsom överflödigt utgå. Om någon förlorar sitt medlemskap av fondbörsen, upphör därmed hans möjlighet att där vara företräd för genom ombud och godkännandet av medlemmens ombud bortfaller automatiskt.

16 §

Lagrådet:

Lagrådet anser att andra meningen i denna paragraf bör ha följande lydelse: "Därvid har bestämmelserna i 13 § motsvarande tillämpning".

Under föredragningen har upplysts att uttrycket "har motsvarande tillämpning" i fortsättningen bör ersättas av "skall tillämpas". Det förutsättes därvid att de båda uttryckssätten har samma rättsliga innebörd. Att uttrycken emellertid har olika innebörd är tydligt. Det ena åsyftar en direkt tillämpning och det andra en analogisk tillämpning av regler som egentligen avser andra förhållanden. I förevarande fall innebär exempelvis en direkt tillämpning av reglerna i 13 § i ärende angående börsombud att missförhållande i *börsmedlems* verksamhet skall beaktas, medan en analogisk tillämpning innebär att det är missförhållande i *börsombudets* verksamhet som skall uppmärksammas.

Enligt lagrådets mening kvarstår det lagtekniska behovet av att för analogisk tillämpning kunna hänvisa till regler, som rör ett annat fall än det varom man lagstiftar, utan att behöva bruka detaljerade hänvisningsregler. Uttrycket "motsvarande tillämpning" bör alltså användas för att tillgodose detta behov.

20 §

Petrén:

Enligt definitionen av fondbörsverksamhet i 1 § består denna av två led, handel med värdepapper och notering av kurs. I förevarande avsnitt, som har rubriken "Fondbörsens verksamhet", handlar 18 och 19 §§ om inregistrering av värdepapper, 20 § om handeln och 21 § om notering av kurs.

I lagen anges ingenstades fondbörsens grundläggande skyldighet med avseende på fondhandeln, nämligen att ordna det i definitionen i 1 § angivna regelbundna sammanförandet av anbud inom fondhandeln. I förevarande paragraf synes därför i en första mening böra insättas en regel av innehåll att börsstyrelsen vidtager de anordningar som behövs för att säkerställa en regelbunden handel vid fondbörsen. Därpå skulle följa en andra mening lydande så: "I handeln får endast börsombud delta."

29 §

Petrén:

Flera skäl kan åberopas för införande av regler om besvär över vissa beslut av börsstyrelsen, framför allt att de får icke oväsentliga rättsverkningar för enskilda. Vidare talar därför den omständigheten att i 9 och 17 §§ liksom i 19 § tredje stycket och 24 § tredje stycket regler insatts om jäv och kommunikation, hämtade från förvaltningslagen. Om dessa regler skall få reell mening, bör det besvärsvägen kunna kontrolleras att de iakttages i det löpande arbetet.

Enligt förslaget kan bankinspektionen följa nämnda reglers tillämpning i samband med sin tillsyn och ingripa om den finner orsak därtill. Reglerna är emellertid avsedda att skydda enskild. Det ligger därför närmare till hands att ge den berörde enskilde rätt att genom besvär påkalla utomstående myndighets prövning av börsstyrelsebeslut som han finner oriktiga.

Som besvärsmyndighet kan knappast annat organ än bankinspektionen ifrågakomma. Den har redan enligt 31 § stora befogenheter att ingripa. En formell rätt för inspektionen att även få pröva besvär skulle icke innebära större saklig ändring. Förening av tillsyns- och besvärspövningsfunktion hos en och samma myndighet är en ofta förekommande anordning. Inspektionens tillsynverksamhet skulle, om besvärmöjlighet infördes, också avlastas sådana ärenden vilka rätteligen är besvärärenden. En klarare funktionsfördelning skulle därigenom åstadkommas.

Rätten till besvär över börsstyrelsens beslut bör icke göras allmän utan begränsas till vissa typer av ärenden. Det kan lämpligen ske så att överklagbara blir de beslut, beträffande vilka förvaltningslagens kommunikationsregler föreslås skola gälla, och beslut rörande avgift enligt 27 §. En besvärregel skulle kunna ges följande lydelse:

”Talan mot börsstyrelsens beslut i ärende som anges i 17, 19 och 24 §§ samt beslut beträffande avgift enligt 27 § i särskilt fall får föras genom besvär till bankinspektionen enligt vad som stadgas i 11 och 12 §§ förvaltningslagen (1970:390).”

Om 29 och 30 §§ sammanslås till en ny 30 § och rubriken ”Tillsyn” flyttas till omedelbart före 30 §, kan utrymme skapas för att i en ny 29 § i lagförslaget föra in regler om överklagande av börsstyrelsebeslut.

31 §

Petrén:

Enligt andra stycket får bankinspektionen utsätta vite för att tvinga börsstyrelsen att efterkomma föreskrift eller förbud som inspektionen meddelat enligt paragrafens första stycke. Viten används i princip inte av en myndighet mot en annan enligt svensk offentlig rätt. Det kan ifrågasättas om detta tvångsmedel skall brukas i relationerna mellan bankinspektionen och börsstyrelsen.

32 §

Petrén:

Enligt denna paragraf ges bankinspektionen befogenhet att sammankalla börsstyrelsen och att närvara vid dess sammanträden och också deltaga i styrelsens överläggningar. Med hänsyn till den kvalificerade sammansättning börsstyrelsen erhållit synes rimligt att något dämpa betonandet av börsstyrelsens underordnade ställning. Paragrafen skulle kunna utformas på följande sätt:

”Börsstyrelsen har att omedelbart behandla av bankinspektionen väckt ärende om inspektionen begär det.

Bankinspektionen får icke vägras att vid börsstyrelsens behandling av visst ärende närvara vid styrelsens sammanträde och där deltaga i överläggningarna”.

Med en sådan avfattning av paragrafen bibehålls inspektionen vid sin rätt att snabbt få till stånd ett möte i börsstyrelsen utan att för den skull inspektionen ges formell befälsrätt över styrelsen. Vidare understryks att bankinspektionen äger närvara och medverka i överläggningarna vid styrelsemöten men blott i särskilt ärende. Det får antas att inspektionen begränsar sina framställningar härom till sådana situationer då denna form för kontakt framstår för bankinspektionen som lämplig och nödvändig.

35 §

Petrén:

I paragrafen stadgas att bankinspektionens beslut enligt lagen är generellt överklagbara till regeringen och att rättsmedlet därvid är besvär. Däremot sägs icke något om vem som är besvärberättigad. Härvidlag blir 11 § förvaltningslagen att tillämpa, dvs. besvär får anföras av den som beslutet angår, om det gått honom emot.

Huvuddelen av de beslut som bankinspektionen kan fatta enligt lagen synes komma att angå börsstyrelsen. Om börsen uppfattas som myndighet, skulle den enligt allmänna förvaltningsrättsliga regler icke ha besvärsrätt. Myndighet får nämligen icke klaga över att högre myndighet ändrat dess beslut. Betraktas börsen åter främst som ett enskilt rättssubjekt, får den rätt att anföra besvär över inspektionens beslut som angår den. I vilken omfattning inspektionens beslut kan komma att angå annan än börsen på sådant sätt att personen ifråga erhåller besvärsrätt, är svårt att nu överblicka.

I förslaget anges regeringen som enda besvärinstans i förhållande till bankinspektionen. I enlighet med vad som anförts vid 46 § fondkommissionslagen bör övervägas att låta vissa ärenden gå förvaltningsdomstolsvägen. I första hand gäller detta om beslut i avgiftsfråga i särskilt fall. Om

enskilda får besvärsmätt beträffande vissa beslut, såsom förordats vid 29 §, bör bankinspektionens beslut i sådant besvärssärende i vissa fall överklagas hos förvaltningsdomstol. Det gäller beslut i ärende om upphörande av medlemskap utan ansökan och om återkallelse av godkännande som börsombud. Paragrafen skulle under angivna förutsättningar kunna få följande lydelse:

”Talan mot bankinspektionens beslut enligt denna lag beträffande avgift i särskilt fall samt i ärende avseende upphörande av medlemskap utan ansökan och återkallelse av godkännande som börsombud föres hos kammarrätt genom besvär. Mot annat inspektionens beslut enligt denna lag föres talan hos regeringen genom besvär.”

Övergångsbestämmelserna

Lagrådet:

Under hänvisning till vad som har anförts vid övergångsbestämmelserna till fondkommissionslagen föreslår lagrådet att föreskriften i punkt 1 om upphävande till viss del av FL utgår.

De två fall som har sammanförts i punkt 6 är inte parallella i fråga om den lagtekniska behandlingen. Beträffande börsauktion finns en bestämmelse i 56 § FL, medan den nya lagen inte innehåller någon föreskrift härom. Avregistrering av värdepapper regleras däremot inte i FL på annat sätt än att i 27 § 5 föreskrivs att regler därom skall finnas i börsordning. Den föreslagna nya lagen innehåller å andra sidan i 24 § en närmare reglering av förutsättningarna för avregistrering och handläggningen av sådan fråga. Det är med hänsyn härtill inte adekvat att i övergångsbestämmelse till lagen föreskriva att äldre bestämmelser skall gälla, om ansökan om avregistrering har gjorts före lagens ikraftträdande. I stället bör föreskrivas att de nya lagreglerna inte skall gälla i sådant fall. Föreskrift om fortsatt tillämpning av de nuvarande reglerna i börsordningen torde få meddelas i särskild övergångsbestämmelse i samband med att börsordningen upphävs eller ändras i anslutning till den nya lagstiftningens ikraftträdande.

Mot bakgrund av det nu anförda föreslås att punkt 6 delas upp i två punkter av följande lydelse:

”6. Har ansökan om börsauktion gjorts före den nya lagens ikraftträdande, skall beträffande auktionen tillämpas 56 § lagen (1919:240) om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet.

7. Bestämmelsen i 24 § nya lagen om avregistrering av värdepapper skall icke gälla avregistrering av värdepapper varom ansökan har gjorts före ikraftträdandet.”

Punkt 7 i det remitterade förslaget avser hänvisning i lag eller annan författning till den s. k. fondhandlarlistan. Sådan hänvisning torde alltid vara förenad med motsvarande hänvisning till notering på fondbörs. Eftersom enligt förslaget någon kurslista förord av sammanslutning av svenska fond-

kommissionärer inte skall finnas i fortsättningen, synes bestämmelsen onödig. I den mån hänvisningen avser äldre notering, som förekommit på fondhandlarlistan, gäller hänvisningen enligt sin ordalydelse. I övrigt saknar den betydelse och dess ursprungliga uppgift kommer att fyllas av hänvisningen till fondbörsnoteringen. Lagrådet förordar att förevarande punkt får utgå.

Förslaget till lag om rätt att förfoga över annan tillhöriga värdepapper

Lagrådet:

Lagen (1919:242) med vissa bestämmelser om rätt att förfoga över annan tillhöriga fondpapper, vilken nu föreslås ersatt av förevarande lag, inledes med en ingress vari anges att ändring sker i vad 10 kap. 6 § handelsbalken innehåller mot lagen stridande. Ingressen insattes i lagen på hemställan av dåvarande lagråd (se NJA II 1919 s. 707). I enlighet med senare lagstifningsteknik synes en liknande ingress nu kunna undvaras.

Övriga lagförslag

Lagrådet:

Förslagen lämnas utan erinran.

EKONOMIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1978-08-31

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Bohman, Ullsten, Gustavsson, Antonsson, Mogård, Olsson, Dahlgren, Åsling, Söder, Troedsson, Mundebo, Krönmark, Burenstam Linder, Wikström, Johansson, Friggebo, Wirtén.

Föredragande: statsrådet Bohman

Proposition med förslag till fondkommissionslag, m. m.

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande¹ över förslag till

1. fondkommissionslag,
2. lag om Stockholms fondbörs,
3. lag om rätt att förfoga över annan tillhöriga värdepapper,
4. lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse,
5. lag om ändring i lagen (1955:416) om sparbanker,
6. lag om ändring i lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen.

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

Lagrådet har inte haft något att erinra mot de grundläggande reglerna i de remitterade lagförslagen eller mot lagstiftningens allmänna utformning. De erinringar och ändringsförslag som lagrådet har framfört avser i stort sett lagtekniska lösningar och utformningen av vissa bestämmelser. Jag vill redan nu förutskicka att jag i allmänhet kan biträda lagrådets ändringsförslag och synpunkter. Om jag inte tar upp lagrådets yttrande till behandling, delar jag lagrådets uppfattning och har beaktat ändringsförslagen.

Förslaget till fondkommissionslag

I 1 § 5 i förslaget finns en definition av bl. a. termen värdepapper. Tre av lagrådets ledamöter ifrågasätter på närmare angivna skäl om man inte borde överväga att i förslagen till fondkommissionslag och lag om Stockholms fondbörs behålla termen fondpapper för de värdehandlingar som omfattas av legaldefinitionen.

Som har framhållits i lagrådsyttrandet förekommer begreppet värdepapper f. n. på många håll i lagstiftningen i en annan och mera vidsträckt bemärkelse

¹ Beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde den 20 april 1978.

än termen har i lagförslagen. Begreppets innebörd är emellertid skiftande och det är därför i och för sig inget hinder för att i förevarande lagstiftning använda termen på det sätt som har föreslagits i lagrådsremissen. Med hänsyn till vad lagrådsmajoriteten i övrigt har åberopat kan jag emellertid ansluta mig till uppfattningen att det kan vara lämpligare att behålla den sedan länge i detta sammanhang använda beteckningen fondpapper.

Lagrådet föreslår att bestämmelsen i 7 § första stycket om att bankinspektionen skall godkänna fondkommissionsbolags bolagsordning utgår. Enligt lagrådets mening synes bestämmelsen nämligen sakna självständig betydelse med hänsyn till att bankinspektionen ändå granskar bolagsordningen i samband med prövningen av tillståndsfrågan. Föreskriften är utformad efter mönster i banklagstiftningen. Jag vill särskilt peka på att föreskrifter om godkännande av bolagsordning, fondbestämmelser eller reglemente är vanliga i sammanhang som ligger fondkommissionsverksamheten nära. Mot bakgrund av bestämmelsen i andra stycket om att bankinspektionen skall pröva också beslut om ändring av bolagsordning är det enligt min mening mest följdriktigt att behålla föreskriften i första stycket. Jag anser mig därför inte ha anledning att frånga det remitterade förslaget på denna punkt.

Lagrådet anser att det inte uttryckligen behöver sägas att vad som är föreskrivet om aktiebolag i allmänhet gäller också sådant aktiebolag som har tillstånd att driva fondkommissionsrörelse eller att reglerna i lagen har företrädare framför vad som annars är föreskrivet om aktiebolag. Även om 8 § saknar självständig betydelse, anser jag emellertid att den erinran som ligger i bestämmelsen kan vara av värde vid tillämpningen. Jag vill därför inte ändra det remitterade förslaget på denna punkt.

Jag ansluter mig till vad lagrådet har uttalat i samband med 15 och 16 §§. Reglerna om konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning bör vara desamma i fondkommissionslagen och banklagstiftningen. Frågan om dessa värdepapper skall föras in under 15 § första stycket 4 kan komma att prövas när resultatet av den pågående översynen av banklagstiftningen föreligger.

I anslutning till 23 § första stycket, som handlar om begränsning av fondkommissionsbolags möjligheter att göra vinstandelsaffärer, pekar lagrådet på vissa svårigheter som kan möta vid tillämpningen. Bestämmelsen reser enligt lagrådet frågan om det överhuvud är lämpligt att fondkommissionsbolag deltar i vinstandelsaffärer inom ramen för sin fondkommissionsrörelse och i verksamhet som bolaget enligt 13 § första stycket driver i samband med denna. Mot bakgrund av vad lagrådet anför anser jag övervägande skäl tala för att fondkommissionsbolags möjligheter till vinstandelsaffärer begränsas till affärer i verksamhet som drivs med tillstånd enligt 13 § andra stycket. Jag föreslår därför att 23 § ändras i enlighet med vad lagrådet har uttalat. I praktiken innebär detta inte någon ändring i förhållande till nuvarande ordning, eftersom bankinspektionen f. n. under åberopande av sundhetskravet i nuvarande lag ingriper mot vinstandelsaffärer i fondkom-

missionsverksamheten. I och för sig blir den formella behandlingen av fondkommissionsbolag och bankinstitut i denna fråga inte helt enhetlig. Reglerna om bankinstitutens möjligheter till vinstandelsavtal kan – bl. a. med hänsyn till de nya förutsättningarna för bankernas fondkommissionsverksamhet – komma att omprövas i samband med den pågående översynen av banklagstiftningen. Innan resultatet av denna översyn föreligger, är jag inte beredd att föreslå några ändringar i reglerna om bankernas rätt att träffa vinstandelsavtal. Jag vill framhålla att det förefaller föga troligt att bankerna skulle utnyttja sin nya möjlighet att hålla ett handelslager av aktier till att göra vinstandelsaffärer. Jag utgår från att bankinspektionen följer utvecklingen i detta hänseende.

Jag ansluter mig till lagrådets tolkning av termen företag i 25 §. Jag godtar också den bestämning som tre av lagrådets ledamöter förordar i fråga om när samband mellan fondkommissionsbolag och annat företag skall anses föreligga. Jag ansluter mig vidare till vad dessa ledamöter anför i fråga om vilka regler i lagen som kan bli tillämpliga på ett närstående företag. Som lagrådet har uttalat föreligger enligt min mening inte något hinder att uppställa kapitaltäckningsregler för andra företag än fondkommissionsbolag.

En av lagrådets ledamöter anser att 25 § inte fyller från rättssäkerhetssynpunkt ofrånkomliga krav på förutsebarhet vad beträffar den framtida lagtillämpningen och ifrågasätter om möjlighet till förhandsbesked inte borde införas. Jag vill erinra om mitt uttalande i lagrådsremissen att tillämpningen av fondkommissionslagen helt naturligt bör begränsas till vad som behövs för att tillgodose syftet med bestämmelsen, dvs. att sidoföretaget inte används för att kringgå bestämmelserna för fondkommissionsrörelsen och att företaget inte innebär risker för fondkommissionsbolagets kunder. Skulle likväl i något fall tvekan uppstå i fråga om bestämmelsens tillämplighet, utgår jag från att bankinspektionen medverkar till att undanröja denna osäkerhet genom att snabbt delge de berörda sin uppfattning i saken.

Beträffande 30 § förordar lagrådet att bankinspektionen inte ges befogenhet att förelägga bolag, vars tillstånd att driva fondkommissionsrörelse har återkallats, att upphöra med sådan rörelse. Lagrådet invänder mot att ett och samma positiva handlande både kriminaliseras genom en generell straffbestämmelse i lag, som endast gäller de individer som själva utför eller har ansvaret för gärningen, och beläggs med vite av administrativ myndighet, vilket träffar den juridiska personen och dess förmögenhetsmassa.

Med den av mig föreslagna ordningen avsågs endast att ge inspektionen möjlighet att i de fall den bedömde att ett viteshot utgör ett effektivare medel än ett straffhot använda sig av vitesföreläggande i stället för att lita till straffhotet. En sådan ordning förekommer bl. a. i marknadsföringslagen, firmalagen, aktiefondslagen och arbetsmiljölagen. Såvitt gäller de två sistnämnda lagarna är särskilt att märka att vitet föreläggs av administrativ

myndighet (bank- resp. yrkesinspektionen). Av specialmotiveringen till 49 § framgår också att avsikten med denna bestämmelse har varit att förhindra bl. a. att straff ådöms ställföreträdare för ett bolag, som vid vite har förelagts att upphöra med sin fondkommissionsrörelse. Jag hänvisade i detta sammanhang till marknadsföringslagen, där det föreskrivs att den som har överträtt vitesförbud ej får dömas till ansvar enligt lagen för gärning som omfattas av förbudet. Enligt lagrådets uttalande vid denna bestämmelses tillkomst (jfr prop. 1970:57 s. 134) torde en konsekvens bli att en legal ställföreträdare för en juridisk person inte kan dömas till straff för en handling som innefattar överträdelse av ett mot den juridiska personen riktat vitesförbud.

Den i lagrådsremissen förordade ordningen kan mot bakgrund av vad jag nu har anfört inte anses innebära någon principiell nyhet. På grund av de betänkligheter lagrådet har framfört mot bestämmelsen i 30 § och eftersom det i de få fall, då tillstånd återkallas, endast undantagsvis skulle kunna finnas behov av att tillgripa vitesföreläggande har jag likväl stannat för att godta lagrådets förslag till ändring i 30 §.

En av lagrådets ledamöter har förordat en begränsning av bankinspektionens befogenhet att, intill dess fondkommissionsrörelsen har avvecklats, förelägga ett bolag att upphöra med annan verksamhet. Rätten att förbjuda verksamhet under avvecklingstiden bör enligt denne ledamot begränsas till sådan verksamhet som anges i 13 § första stycket.

Om ett fondkommissionsbolags tillstånd återkallas, kan detta bero på att bolaget har visat sig olämpligt att driva fondkommissionsrörelse. I sådana fall kan det enligt min mening föreligga risk för att kundernas intressen åsidosätts, om bolaget eller ett i 25 § angivet närstående företag skulle fortsätta att driva verksamhet. Jag vill erinra om att t. ex. banker, försäkringsbolag eller kreditaktiebolag, som har fått tillståndet återkallat, skall träda i likvidation. Det är också att märka att ifrågavarande förbud är avsett att tillämpas endast, om det finns risk för att kundernas intressen kan sättas i fara vid fortsatt verksamhet. Bolaget får enligt 30 § sista stycket under alla förhållanden vidta de åtgärder som behövs för att skydda uppdragsgivare mot förlust. Jag kan således inte dela ledamotens mening att inspektionens befogenhet att förelägga ett bolag att upphöra med annan verksamhet skall begränsas till sådan verksamhet som anges i 13 § första stycket.

Vad lagrådet i anslutning till 31 § har anfört i fråga om bankinspektionens tillsynsbefogenheter kan jag i allt väsentligt ansluta mig till. Enligt lagrådet skulle det i lagtexten dock inte behövas något särskilt villkor om att det kan antas att bolaget låter sig rättas av en skriftlig erinran för att bankinspektionen skall kunna låta bero vid en erinran, eventuellt förenad med ett vitesföreläggande, i stället för att återkalla bolagets tillstånd. Jag anser emellertid att det kan vara av värde att detta villkor anges i lagen till ledning för bankinspektionens tillämpning av 31 §. En erinran bör ersätta en återkallelse endast om det kan antas att bolaget låter sig rättas inte bara i fråga om vissa aktuella missförhållanden utan också på så sätt att bolaget även i sin fortsatta

verksamhet följer de regler som gäller för en fondkommissionär. I övrigt godtar jag lagrådets förslag till omformulering av bestämmelsen.

En av lagrådets ledamöter har i anslutning till 36 § satt i fråga om en vitessanktionerad uppgiftsskyldighet bör åvila andra än de i 25 § angivna s. k. sidoföretagen. Jag vill erinra om att sidoföretagen enligt 25 § i tillämpliga delar skall följa lagens bestämmelser om verksamheten och om tillsynen, medan sådana företag enligt 36 § endast kan åläggas viss uppgiftsskyldighet. Bestämmelserna avser att förhindra att lagen kringgås. Några övertygande skäl att begränsa räckvidden av bestämmelserna har inte anförts. Jag finner därför inte anledning att föreslå någon ändring av bestämmelsen i 36 §.

I anslutning till 37 § förslaget till fondkommissionslag, som anger villkoren för bankinstitut att få tillstånd att driva fondkommissionsrörelse, tar lagrådet upp mitt uttalande om att avsikten inte har varit att varje sparbank eller centralkassa skall få tillstånd till att driva fondkommissionsrörelse. Jag vill med anledning därav framhålla att förslaget att också sparbanker och centralkassor skall kunna få tillstånd att driva fondkommissionsrörelse skall ses mot bakgrund av den utveckling som under senare år kännetecknat sparbanks- och föreningsbanksrörelserna. Sparbankssektorn kännetecknas av sammanslagningar till större enheter och de tolv centralkassornas verksamhet har vuxit mycket starkt. Att några institut har nått eller kommer att nå sådan storlek att en egen fondkommissionsrörelse framstår som en intressant verksamhetsgren förefaller sannolikt. Förslaget syftar till att undanröja de formella hindren för en sådan breddning av verksamhetsinriktningen hos dessa banker. Något behov av att i författningstexten uttryckligen begränsa möjligheten att få tillstånd till att avse endast de större sparbankerna eller centralkassorna föreligger dock inte. I praktiken kommer fråga om fondkommissionstillstånd för andra sådana institut knappast att aktualiseras. Det är knappast troligt att andra än de största instituten finner det förenligt med sina intressen att själva hålla den service som krävs för att lämplighetsrekvisitet skall anses uppfyllt. Det är i stället för sparbankerna och centralkassorna i allmänhet naturligt att utnyttja den fondkommissionsverksamhet som drivs av sparbanksrörelsens resp. föreningsbanksrörelsens egna affärsbanker. Jag delar lagrådets uppfattning att de i 37 § uppställda villkoren för tillståndsgivningen inte lämpar sig som grundval för en allmän behovsprövning inom området. Lagförslaget innebär inte heller att någon sådan princip för tillståndsgivningen införs. Jag har understrukit betydelsen av bankinspektionens lämplighetsprövning och med uttalandet i specialmotiveeringen om innebörden av begreppet "ej bli till skada för det allmänna" avsett att ge stöd för en oförändrad tolkning av detta rekvisit.

Tre av lagrådets ledamöter anser att det i ärendet inte har visats att det skulle vara nödvändigt att i 39–41 §§ reglera förhållandena inom bankinstitut som inte driver fondkommissionsrörelse. Skall den föreslagna kontrollen

införas även för befattningshavare eller annan med anknytning till bankinstitut, som inte driver fondkommissionsrörelse, bör det enligt dessa ledamöter ske genom särskilda bestämmelser i banklagarna.

Jag har tidigare framhållit att man kan räkna med att de allra flesta sparbanker samt jordbrukskassor och centralkassor för jordbrukskredit även i fortsättningen kommer att tillgodose sina kunders krav på service såvitt gäller värdepappershandel på så sätt att de anlitar resp. institutgrupps affärsbank. Befattningshavare eller annan med anknytning till en bank, som inte är fondkommissionär, kan härigenom få insyn i uppdragsgivares affärer på samma sätt som befattningshavare i en bank som är fondkommissionär. Det finns därför skäl för att samma regler bör gälla för befattningshavare i bank, oavsett om banken är fondkommissionär eller ej. Jag delar emellertid lagrådets uppfattning att bestämmelser om en kontroll av befattningshavare och annan med anknytning till bankinstitut, som inte är fondkommissionär, bör införas genom särskilda bestämmelser i banklagarna. Jag biträder därför lagrådets förslag till omformulering av 39–41 §§. Till frågan om en ändring av banklagarna avser jag att återkomma i annat sammanhang.

En av lagrådets ledamöter, som har avstyrkt reglerna i 39–41 §§, anser att behovet av ingripande mot olämpligt bruk av insiderkunskap i fondhandeln lämpligen kan tillgodoses genom ett straffsanktionerat förbud för en på visst sätt avgränsad grupp personer att göra vissa likaledes klart avgränsade slag av värdepappersaffärer. Enligt min mening bör det på motsvarande sätt som har skett i lagen om registrering av aktieinnehav prövas, om det går att begränsa s. k. insideraffärer utan att tillgripa straffsanktioner. Jag kan därför inte dela uppfattningen att det nu borde införas ett straffsanktionerat förbud i fråga om vissa värdepappersaffärer.

Lagrådet har funnit att 44 § kan ge anledning till allvarliga svårigheter i tillämpningen. Det är enligt lagrådets mening inte lätt att mera exakt utforma de etiska normer som behövs för lagrummets tillämplighet. Från praktisk synpunkt anser lagrådet det tillräckligt med en regel av samma innehåll som den nuvarande 11 § FL. Den ger fondkommissionärernas kunder skydd mot illojalt beteende från fondkommissionärens sida. Om någon i fondkommissionsrörelse på ett uppenbart obehörigt sätt skulle begagna sina kunskaper om enskildheter i affärslivet, ger enligt lagrådet lagförslaget tillräckliga möjligheter för bankspektionen till ingripanden med erinran eller återkallelse av tillståndet.

Jag vill framhålla att det är viktigt för att fondkommissionshandeln och fondbörsen skall fungera tillfredsställande och med allmänhetens förtroende att insideraffärer inte förekommer och att fondkommissionärerna iakttar de etiska regler som har utbildats på detta område. I syfte att motverka insiderspekulation infördes år 1971 lagen om registrering av aktieinnehav, den s. k. insiderlagen, varigenom ledande personer i börsnoterade m. fl.

företag har ålagts att anmäla sitt aktieinnehav i bolaget. Vidare har man på olika sätt bl. a. från börsstyrelsens sida genom s. k. inregistreringskontrakt verkat för att information från börsbolagen och andra företag ges offentlighet så snabbt som möjligt för att undvika spekulationer och utnyttjande av insiderkunskap. Jag anser det vara viktigt att denna utveckling fortsätter och att utrymmet för insiderspekulation därigenom minskas.

Med hänsyn till de erinringar lagrådet har framfört i fråga om tillämpningen av 44 § anser jag att lagrummet bör utformas enligt lagrådets förslag. Som lagrådet har anfört finns möjligheter för bankinspektionen att ingripa mot fondkommissionär, om det skulle visa sig att han på ett uppenbart obehörigt sätt utnyttjar sina insiderkunskaper och därigenom kan anses olämplig som fondkommissionär. Jag vill erinra om att denna fråga kan komma att behandlas i samband med de överväganden om att skärpa lagstiftningen i fråga om insideraffärer m. m. som jag tidigare har berört.

I anslutning till 45 § framhåller lagrådet bl. a. att ett vitesföreläggande kan riktas dels mot fondkommissionär, dels mot sådant närstående företag som avses i 25 och 36 §§ samt att i övrigt vite däremot inte torde kunna riktas mot fysisk person. Lagrådet anför vidare att om behov av vitesföreläggande skulle uppstå i de fall som avses i 41 §, vitet sålunda får riktas mot det fondkommissionsbolag eller bankinstitut varom är fråga. Jag instämmer i huvudsak i lagrådets synpunkter men vill framhålla att ett vite såvitt gäller fondkommissionsbolag eller bankinstitut enligt allmänna principer bör kunna allt efter omständigheterna riktas mot institutet eller bolaget eller mot legal ställföreträdare för institutet eller bolaget.

En av lagrådets ledamöter har såvitt gäller 46 § förordat att talan mot beslut om bidrag enligt 43 § i särskilt fall och mot beslut av bankinspektionen om återkallande av tillstånd att driva fondkommissionsrörelse enligt 29 § 1 och 2 skall föras genom besvär till kammarrätt och att talan mot annat bankinspektionens beslut skall föras genom besvär till regeringen. Jag vill i likhet med denne ledamot framhålla att huvudprincipen i svensk rätt är att tillstånds- och återkallelsebeslut prövas i en och samma instansordning. Att det slutliga beslutet i fråga om återkallelse fattas av regeringen gäller f. n. enligt flera författningar på näraliggande områden. Så är t. ex. fallet såvitt gäller företag som driver bank- eller försäkringsrörelse, kreditaktiebolag och företag som driver aktiefondsverksamhet. Det finns inte några särskilda skäl att i detta avseende behandla fondkommissionärer annorlunda än dessa företag. Jag kan därför inte biträda ledamotens förslag att vissa återkallelsebeslut skall prövas av kammarrätt. Det finns enligt min mening inte heller tillräckliga skäl för att införa särskilda regler såvitt gäller besvär över beslut om bidrag enligt 43 §.

Lagrådet har satt i fråga om inte 49 § utan olägenhet skulle kunna undvaras. Som jag tidigare har framhållit var avsikten med denna bestämmelse att förhindra att både straff och vite utdömdes i det fall ett bolag, som

har fått sitt tillstånd återkallat, fortsatte att driva fondkommissionsrörelse. Eftersom jag har föreslagit att vite inte skall få användas i dessa fall, finns det inte längre något behov av denna bestämmelse. Jag föreslår därför att bestämmelsen utgår ur lagförslaget.

Förslaget till lag om Stockholms fondbörs

Lagrådet framhåller att lagens egentliga ämne är frågan om hur fondbörsverksamhet skall bedrivas och den samhälleliga kontrollen över denna. Med hänsyn härtill anser lagrådet det mest logiskt att lagen benämns "Fondbörs-lag". Jag förstår lagrådets påpekande. Fondbörsverksamhet får emellertid enligt lagen bedrivas endast av Stockholms fondbörs. Lagen innehåller vidare – om man bortser från den inledande definitionsparagrafen och den avslutande straffbestämmelsen – inget annat än regler om denna fondbörs och om tillsyn över verksamheten. Mot denna bakgrund anser jag bl. a. praktiska skäl tala för att behålla rubriken i det remitterade förslaget framför den mera allmänt hållna som har förordats av lagrådet. Jag förordar därför ingen ändring av det remitterade förslaget på denna punkt.

En av lagrådets ledamöter har lämnat intressanta synpunkter på den rättsliga karaktären av Stockholms fondbörs. Jag delar hans uppfattning att fondbörsen från att ha varit en rent privaträttslig sammanslutning genom åren har fått en alltmer offentligrättslig karaktär till följd av ingripanden från det allmännas sida. Denna utveckling har föranletts av de behov som efterhand har visat sig. Det remitterade förslaget kan ses som ett led i denna utveckling. För att exempelvis tillgodose ökande krav på den enskildes rättssäkerhet har i förslaget förts in regler om jäv och om kommunikationsprincipens tillämpning i vissa typer av ärenden. Nu liksom tidigare fogas de nya bestämmelserna till det befintliga regelsystemet, som visserligen författningstekniskt har fått helt ny utformning men som materiellt i väsentliga delar innehåller samma regler som 1919 års lag. Nyheterna i fondbörslagstiftningen bygger – om man bortser från behandlingen av fondhandlarlistan – på fondbörsutredningens förslag, som i allt väsentligt accepterades vid remissbehandlingen.

Det har mot den bakgrund som nu har angetts knappast framstått som behövligt att från teoretiska utgångspunkter närmare analysera fondbörsens rättsliga natur. Än mindre har drastiska förändringar allvarligt övervägts för att tillgodose krav av rättssystematisk art. Den framkastade tanken att göra fondbörsen till en statlig myndighet framstår enligt min mening som helt främmande sett ur historiskt och internationellt perspektiv. Till frågan om rimlig balans har nåtts vad gäller reglerna om bankinspektionen som offentlig kontrollmyndighet och börsen som enskilt rättssubjekt vill jag endast anmärka, att till det remitterade förslaget har förts över gällande regler i stort sett oförändrade. Varken bankinspektionen eller börsstyrelsen har haft något

att erinra mot detta. Bestämmelserna har – enligt vad jag har inhämtat – också i praktiken fungerat fullt tillfredsställande.

Lagrådet har föreslagit ett tillägg till 10 § som skulle ange till vem revisorernas berättelse skall lämnas. Enligt min mening bör ett sådant tillägg jämte andra liknande detaljföreskrifter tas in i den förordning om börsverksamheten som senare kommer att utfärdas.

Lagrådet har uppehållit sig vid 14 och 15 §§ och har därvid framhållit att börsombudskapet och godkännandet alltid är knutet till viss börsmedlem. Enligt lagrådet skulle detta förhållande komma till tydligare uttryck om 14 § första stycket var formulerat på visst sätt. Vidare skulle 15 § första meningen kunna utgå såsom överflödig. Jag anser inte att författningstexten härigenom skulle bli tydligare och föreslår därför inte någon ändring av det remitterade förslaget på dessa punkter. Däremot bör, som lagrådet har berört, 14 § kompletteras med en föreskrift om att börsstyrelsen bestämmer antalet börsombud för varje medlem.

Lagrådet har i anslutning till 16 § tagit upp frågan om hur hänvisningen till 13 § bör utformas. Jag föreslår en ny formulering av 16 §, som undanröjer varje risk för missförstånd.

I övrigt godtar jag – som jag inledningsvis har nämnt – vad lagrådet har anfört i anslutning till de enskilda bestämmelserna i förslagen. Vidare förordar jag att några ändringar av främst redaktionell art görs i förslagen.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att antaga de av lagrådet granskade lagförslagen med vidtagna ändringar.

Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Innehållsförteckning

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	3
1. fondkommissionslag	3
2. lag om Stockholms fondbörs	13
3. lag om rätt att förfoga över annan tillhöriga fondpapper	19
4. lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse	20
5. lag om ändring i lagen (1955:416) om sparbanker	23
6. lag om ändring i lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen	26
Utdrag av regeringsprotokollet den 20 april 1978	28
1 Inledning	28
2 Fondkommissionsrörelse m. m.	31
2.1 Nuvarande ordning	31
2.2 Fondbörsutredningens förslag (SOU 1976:54)	34
2.2.1 Allmänna synpunkter	34
2.2.2 Tillståndsplikt, företagsform m. m.	35
2.2.3 Fondkommissionshandel och handel för egen räkning	37
2.2.4 Andra verksamhetsgrenar	46
2.2.5 Kapitältäckning	51
2.2.6 Courtage	54
2.2.7 Tillsyn m. m.	56
2.2.8 Övriga frågor	59
2.3 Remissyttrandena	63
2.3.1 Allmänna synpunkter	63
2.3.2 Tillståndsplikt, företagsform m. m.	68
2.3.3 Fondkommissionshandel och handel för egen räkning	70
2.3.4 Andra verksamhetsgrenar	81
2.3.5 Kapitältäckning	88
2.3.6 Courtage	90
2.3.7 Tillsyn m. m.	93
2.3.8 Övriga frågor	95
3 Fondbörsen	100
3.1 Nuvarande ordning	100
3.2 Fondbörsutredningens förslag (SOU 1973:60)	108
3.2.1 Allmänna synpunkter	108
3.2.2 Fondbörsens organisation m. m.	109
3.2.3 Börsmedlemmar och börsombud	111
3.2.4 Fondbörsens verksamhet	112

3.2.5	Tillsyn	118
3.2.6	Övriga frågor.....	119
3.3	Remissyttrandena.....	121
3.3.1	Allmänna synpunkter	121
3.3.2	Fondbörsens organisation m. m.....	121
3.3.3	Börsmedlemmar och börsombud.....	123
3.3.4	Fondbörsens verksamhet	124
3.3.5	Tillsyn	126
3.3.6	Övriga frågor.....	126
4	Föredraganden	128
4.1	Inledning	128
4.2	Lagstiftning om fondkommissionsrörelse m. m.....	130
4.2.1	Allmänna synpunkter	130
4.2.2	Tillståndsplikt, företagsform m. m.....	133
4.2.3	Fondkommissionshandel och handel för egen räkning.....	135
4.2.4	Andra verksamhetsgrenar.....	143
4.2.5	Kapitaltäckning.....	145
4.2.6	Courtage	147
4.2.7	Tillsyn m. m.	150
4.2.8	Övriga frågor.....	155
4.3	Lagstiftning om fondbörsverksamhet.....	159
4.3.1	Allmänna synpunkter	159
4.3.2	Fondbörsens organisation m. m.....	161
4.3.3	Börsmedlemmar och börsombud.....	165
4.3.4	Fondbörsens verksamhet	167
4.3.5	Tillsyn och övriga frågor.....	170
5	Upprättade lagförslag	173
6	Specialmotivering.....	174
6.1	Förslaget till fondkommissionslag.....	174
6.2	Förslaget till lag om Stockholms fondbörs.....	193
6.3	Förslaget till lag om rätt att förfoga över annan tillhöriga värdepapper.....	202
6.4	Förslagen till ändringar i banklagstiftningen	203
7	Hemställan	204
8	Beslut.....	204
	<i>Bilaga T</i> Utredningens lagförslag (SOU 1973:60).....	205

Prop. 1978/79:9	305
<i>Bilaga 2</i> Utredningens lagförslag (SOU 1976:54).....	215
<i>Bilaga 3</i> De remitterade lagförslagen	235
Utdrag av lagrådets protokoll den 29 maj 1978.....	260
Utdrag av regeringsprotokollet den 31 augusti 1978	295

